

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

ЗАКАРПАТСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск 13
Том 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

*Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з філологічних наук
відповідно до Наказу МОН України від 04.04.2018 № 326 (додаток 9)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

*Зимомря І. М. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Члени редколегії:

*Бідзіля Ю. М. – доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри журналістики,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

*Вереш М. Т. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

*Гвоздяк О. М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри німецької філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

*Голик С. В. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

Гжесяк Ян – д-р габ., професор Державної вищої професійної школи в Коніні, Конін, Польща

*Девіцька А. І. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики перекладу,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

*Добровольська О. Я. – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри іноземної філології та перекладу,
Національний транспортний університет*

*Мафтин Н. В. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*

Павлак Мірослав – д-р габ., професор, ректор, Державна вища професійна школа в Коніні, Конін, Польща

*Печарський А. Я. – доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури ім. акад. М. Возняка,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

*Попович Н. М. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри полікультурної освіти
та перекладу, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

*Рогач Л. В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

*Фабіан М. П. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

*Чендей Н. В. – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

*Чик Д. Ч. – доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і методики їх викладання,
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка*

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», протокол № 1 від 07.02.2020 року.**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 23097-12927Р,

видане Державною реєстраційною службою України 10.01.2018 р.

Офіційний сайт видання: www.zfs-journal.uzhnu.uz.ua

**ISSN 2663-4880 (print)
ISSN 2663-4899 (online)**

© Ужгородський національний університет, 2020

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

Архіпова І.М. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ АВТОРСЬКИХ ВІДСТУПІВ В АНГЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ.....	7
Батринчук З.Р. ЕКСПРЕСІВНІСТЬ СТИЛІСТИЧНОЇ ІНВЕРСІЇ В СУЧАСНОМУ ЕПІСТОЛЯРНМУ ДИСКУРСІ.....	12
Bezrukov A.V. WORD-BUILDING PATTERNS & TRANSLATABILITY OF NEOLOGISMS IN THE MODERN ENGLISH NEWSPAPER DISCOURSE.....	16
Гайденко Ю.О. МЕТАФОРА ТА ЇЇ РІЗНОВИДИ У РОМАНАХ ШАРЛОТТИ БІНГХЕМ.....	22
Головач Т.М. ТЕКСТИ <i>FEATURE</i> В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ГАЗЕТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	28
Громова Н.М. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ДОКУМЕНТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	32
Гулієва Д.О., Потапова О.В. ПЕРЕКЛАД ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ І ЇХ ВИДІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НЕОФІЦІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ «ДРУЗІ»).....	37
Гуменюк І.Л. ТОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНТОНАЦІЇ МІСЬКИХ ДИНАМІЧНИХ ПЕЙЗАЖНИХ ОПИСІВ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗИ.....	41
Добровольська О.Я. ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ МОВНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ У ПРОЯВАХ СИСТЕМНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СИНОНІМІЧНОГО РЯДУ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ).....	46
Dolhusheva O.V. ENGAGING MULTIPLE READING STRATEGIES TO FICTION AS A MEANS OF FOSTERING EFL STUDENTS' INTERPRETATIVE COMPETENCY.....	51
Дудок А.Р. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕФІКСАЛЬНИХ ДІЕСЛІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	58
Дудок Х.Р. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНА МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ.....	63
Єгорова О.І., Дзикович О.В., Коваленко А.Я. СУГЕСТІЙНІ ПРОЯВИ НАТИВНОЇ РЕКЛАМИ НА ПРОСТОРАХ БЛОГО- ТА ВЛОГОСФЕР.....	68
Ємець Н.О. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ <i>EGO</i> ТЕМАТИЧНОЇ ЛІНІЇ <i>БОЖЕСТВЕННОГО</i> У ТВОРАХ А. БРЕДСТРИТ ТА Д. ЛЕВЕРТОВ.....	73
Єнікєєв Д.С. ОДИНИЦІ ПРАГМАТИЧНОГО РІВНЯ СТРУКТУРИ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	79
Зінченко А.В., Вернидуб Г.С. АКТУАЛІЗАЦІЯ РАСОВОЇ ЧУТЛИВОСТІ У ФРАГМЕНТАХ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	84
Козубська І.Г. КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ СТАТЕЙ ГАЛУЗІ БІОМЕДИЧНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ.....	88
Колісниченко Т.В. РЕКЛАМНИЙ ДИСКУРС: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ФУНКЦІЇ.....	93
Костенко О.Г. СУЧАСНІ АНГЛІЙСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ.....	97
Краснопольський В.Е., Тишаківа Л.Т. ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ВЕБТЕХНОЛОГІЙ.....	100
Кузьменко А.О. ОСОБОВА МОДЕЛЬ ПЕРСОНАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ЄВРОАНГЛІЙСЬКИХ ПІСЕННИХ ТЕКСТІВ.....	105
Лелет І.О. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЛАСНОГО ІМЕНІ (НА МАТЕРІАЛІ ЧАРІВНИХ КАЗОК ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА).....	109
Матковська М.В. ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЧОЛОВІЧОГО МОВЛЕННЯ У ТВОРІ ДЖЕЙМСА ДЖОЙСА «ПОРТРЕТ МИТЦЯ ЗАМОЛОДУ».....	113
Морозова Л.І. ТЕМАТИКА «ФЕМІННОГО» ДИСКУРСУ В МАКРОСТРУКТУРІ ЩОДЕННИКА ПАУЛІ МОДЕРЗОН-БЕКЕР.....	118
Naumenko L.P., Bilas L.M. MAIN THEMATIC GROUPS OF THE CONTEMPORARY AUSTRALIAN SLANG.....	124
Окулова Л.О. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ «ВВІЧЛИВІСТЬ» ТА «ЕТИКЕТ».....	130

Пожарська Н.В. КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИСКУРСИВНИХ МАРКЕРІВ SINCE TA YET У ПРОЦЕСІ РЕГУЛЮВАННЯ РЕФЕРЕНЦІЇ НА МІКРОРІВНІ.....	135
Полгородник Д.В. АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ У ДОСЛІДЖЕННІ КОНЦЕПТУ <i>ІРЛАНДЕЦЬ</i>	139
Полянiчко О.Д. КОМПОНЕНТИ ЗМІСТУ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ.....	143
Ревенко Є.С. САТИРИЧНІ ФЕЙКОВІ НОВИНИ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ.....	147
Редька І.А. МЕРЕЖІ ЕМОТИВНИХ КОДІВ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ ВІРША В. СТВЕНСА «THE PLANET ON THE TABLE»).....	153
Sydor A.R., Nanivskyu R.S. DEPICTION OF ELECTORAL NOMINATION IN TEXTS OF ENGLISH-LANGUAGE ONLINE NEWS.....	157
Ситюк В.В., Кульчицький В.І. ЗАТЕМНЕННЯ МОТИВАЦІЇ ТА СЛОВОТВІРНІ КОНСТРУКЦІЇ ВІДДІЄСЛІВНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.....	162
Хаботнякова П.С. РЕАЛІЗАЦІЯ БІБЛІЙНИХ ОБРАЗІВ-СИМВОЛІВ У КОМІСИВНИХ ТА ЕКСПРЕСИВНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТАХ У МІСТИЧНИХ ТРИЛЕРАХ ФРЕНКА ПЕРЕТТІ.....	167
Черник М.В., Денисенко А.С. ІНКОРПОРАЦІЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ В АНГЛОМОВНОМУ РОМАНІ М. ЗУЗАКА «КРАДІЙКА КНИЖОК».....	171
Chumak L.M. LINGUOPRAGMATIC ASPECTS OF THE PROCESS OF CONSTRUCTING LEXICAL INNOVATIONS IN MODERN ENGLISH MEDIA DISCOURSE.....	176
Шишко А.В., Комар Л.В. ФОНЕТИЧНА СТРУКТУРА ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АСПЕКТІ БРИТАНСЬКОЇ ВИМОВНОЇ НОРМИ.....	180
Яремчук І.М. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ СИНЕРГЕТИКИ В ЗАСТОСУВАННІ ДО ДИСКУРСУ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПРИТЧІ.....	184

CONTENTS

SECTION 1

GERMANIC LANGUAGES

Arkipova I.M. METHODOLOGY FOR THE ANALYSIS OF AUTHOR'S DIGRESSIONS IN THE LITERARY ENGLISH PROSE TEXTS.....	7
Batrynychuk Z.R. EXPRESSIVENESS OF STYLISTIC INVERSION IN MODERN EPISTOLARY DISCOURSE.....	12
Bezrukov A.V. WORD-BUILDING PATTERNS & TRANSLATABILITY OF NEOLOGISMS IN THE MODERN ENGLISH NEWSPAPER DISCOURSE.....	16
Haidenko Yu.O. METAPHOR AND ITS VARIETIES IN THE NOVELS BY CHARLOTTE BINGHAM.....	22
Holovach T.M. <i>FEATURE</i> TEXTS IN THE MODERN ENGLISH NEWSPAPER: A THEORETICAL ASPECT.....	28
Hromova N.M. LEXICAL AND SEMANTIC PECULIARITIES OF EUROPEAN UNION DOCUMENTS TEXTS.....	32
Huliieva D.O., Potapova O.V. TRANSLATION OF INTERNATIONALISMS AND THEIR TYPES FROM ENGLISH IN UNOFFICIAL COMMUNICATION (ON THE MATERIAL OF SERIES "FRIENDS").....	37
Humeniuk I.L. TONAL FEATURES OF INTONATION OF ENGLISH URBAN DYNAMIC LANDSCAPE DESCRIPTIONS.....	41
Dobrovolska O.Ya. GENERAL TRENDS OF LANGUAGE EVOLUTION IN THE MANIFESTATIONS OF THE SYSTEM PROPERTIES OF THE SET OF SYNONYMS (A CASE STUDY OF THE MIDDLE ENGLISH VOCABULARY).....	46
Dolhusheva O.V. ENGAGING MULTIPLE READING STRATEGIES TO FICTION AS A MEANS OF FOSTERING EFL STUDENTS' INTERPRETATIVE COMPETENCY.....	51
Dudok A.R. METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF PREFIXAL VERBS RESEARCH IN MODERN ENGLISH.....	58
Dudok Kh.R. METHODOLOGY OF MOBILE COMMUNICATION TERM RESEARCH.....	63
Yehorova O.I., Dzykovych O.V., Kovalenko A.Ya. SUGGESTIVE MARKERS IN NATIVE ADVERTISING WITHIN BLOG- AND VLOGOSPHERES.....	68
Yemets N.O. COMPARATIVE ANALYSIS OF <i>EGO</i> CONCEPTUAL SPACE OF <i>DIVINE</i> THEME-LINE IN A. BRADSTREET'S AND D. LEVERTOV'S POETRY.....	73
Yenikieiev D.S. COMPONENTS OF THE PRAGMATIC LEVEL OF LANGUAGE PERSONALITY STRUCTURE.....	79
Zinchenko A.V., Vernyudub H.S. ACTUALIZATION ON RACIAL TOLERANCE IN FRAGMENTS OF CONTEMPORARY ENGLISH PUBLICISTIC DISCOURSE.....	84
Kozubaska I.H. COMMUNICATIVE-PRAGMATIC CHARACTERISTICS OF THE ENGLISH-LANGUAGE SCIENTIFIC ARTICLES OF THE BIOMEDICAL ENGINEERING INDUSTRY.....	88
Kolisnychenko T.V. ADVERTISING DISCOURSE: NOTIONS, FEATURES AND FUNCTIONS.....	93
Kostenko O.H. MODERN ENGLISH NEOLOGISMS AND METHODS OF THEIR TRANSLATION INTO UKRAINIAN.....	97
Krasnopolskyi V.E., Tyshakova L.T. LINGUA SOCIO-CULTURAL COMPETENCE FORMATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING USING WEB TECHNOLOGES.....	100
Kuzmenko A.O. SUBJECTIVE MODEL OF PERSONAL NET OF EURO-ENGLISH LYRIC TEXTS.....	105
Lelet I.O. FUNCTIONAL AND SEMANTIC FEATURES OF PROPER NAMES (BASED ON THE MATERIAL OF FAIRY TALES ABOUT HARRY POTTER).....	109
Matkovska M.V. LINGUISTIC AND COGNITIVE PECULIARITIES OF MALE SPEECH BASED ON JAMES JOYCE'S NOVEL "A PORTRAIT OF THE ARTIST AS A YOUNG MAN".....	113
Morozova L.I. THE THEMES OF FEMININE DISCOURSE IN THE MACROSTRUCTURE OF PAULA MODERSOHN-BECKER'S JOURNAL.....	118
Naumenko L.P., Bilas L.M. MAIN THEMATIC GROUPS OF THE CONTEMPORARY AUSTRALIAN SLANG.....	124
Okulova L.O. COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF THE NOTIONS "POLITENESS" AND "ETIQUETTE".....	130

Pozharska N.V. THE COMMUNICATIVE POTENTIAL OF SINCE AND YET DISCOURSE MARKERS IN THE PROCESS OF REFERENCE REGULATION AT THE MICROLEVEL.....	135
Polhorodnyk D.V. ASSOCIATIVE EXPERIMENT IN THE STUDY OF THE CONCEPT <i>IRISHMAN</i>	139
Polianichko O.D. COMPONENTS OF CONTENTS OF LEXIC COMPETENCE OF FUTURE HISTORY TEACHERS.....	143
Revenko Ye.S. SATIRICAL FAKE NEWS AS A PHENOMENON OF MODERN MEDIASPACE.....	147
Redka I.A. NETWORKS OF EMOTIVE CODES IN POETIC TEXT (A STUDY OF <i>THE PLANET ON THE TABLE</i> BY W. STEVENS).....	153
Sydor A.R., Nanivskyy R.S. DEPICTION OF ELECTORAL NOMINATION IN TEXTS OF ENGLISH-LANGUAGE ONLINE NEWS.....	157
Sytiuk V.V., Kulchytskyi V.I. DIMMING OF MOTIVATIONAL STATEMENT AND WORD-FORMING CONSTRUCTIONS OF VERBAL ADJECTIVES IN MODERN GERMAN.....	162
Khabotniakova P.S. REALIZATION OF BIBLICAL IMAGES-SYMBOLS IN REPRESENTATIVE AND DIRECTIVE SPEECH-ACTS I N FRANK PERETTI'S MYSTICAL THRILLERS.....	167
Chernyk M.V., Denysenko A.S. INCORPORATION OF GERMAN-LANGUAGE ELEMENTS IN THE ENGLISH NOVEL BY MARCUS ZUSAK "THE BOOK THIEF".....	171
Chumak L.M. LINGUOPRAGMATIC ASPECTS OF THE PROCESS OF CONSTRUCTING LEXICAL INNOVATIONS IN MODERN ENGLISH MEDIA DISCOURSE.....	176
Shyshko A.V., Komar L.V. PHONETIC STRUCTURE OF FRENCH BORROWINGS IN BRITISH PRONUNCIATION NORM.....	180
Yaremchuk I.M. THE MAIN PROVISIONS OF SYNERGETICS APPLIED TO DISCUSSION OF THE GERMAN LANGUAGE PARABLE.....	184

РОЗДІЛ 1 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.111.81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.1>

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ АВТОРСЬКИХ ВІДСТУПІВ В АНГЛІЙСЬКИХ ХУДОЖНІХ ПРОЗОВИХ ТЕКСТАХ

METHODOLOGY FOR THE ANALYSIS OF AUTHOR'S DIGRESSIONS IN THE LITERARY ENGLISH PROSE TEXTS

Архіпова І.М.,

*orcid.org/0000-0001-5536-2779**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри германської філології**Горлівського інституту іноземних мов**ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Однією з найважливіших проблем лінгвістики тексту залишається дослідження структури художнього тексту, принципів його організації відповідно до правил композиції, які припускають членування мовного твору на взаємозв'язані частини. У зв'язку з цим вважається необхідним дослідження окремих композиційно значущих елементів тексту і їх ролі у формуванні всього твору.

Актуальність роботи визначається її відповідністю загальному спрямуванню сучасних лінгвістичних студій із теорії композиції художнього тексту на встановлення лінгвопрагматичних властивостей композиційно-сюжетних, композиційно-структурних і композиційно-семантичних одиниць тексту.

Мета дослідження полягає у систематизації та класифікації методів вивчення авторських відступів у художніх англійських прозових текстах з позиції комплексного підходу.

Авторський відступ у нашому дослідженні ми визначаємо як автосемантичну композиційно-семантичну одиницю художнього тексту, яка забезпечує смислову зв'язність тексту, виконує емотивно-естетичну, фатичну і когнітивну функції і таким чином виступає експліцитним способом визначення образу автора і читача в тексті.

Запропоновано комплексну методіку аналізу лінгвостилістичних і комунікативно-прагматичних особливостей авторських відступів в англійських художніх прозових текстах, що включає низку таких методів, як: інтерпретаційно-текстовий аналіз – для добору фрагментів з англійських художніх прозових текстів, що постають авторськими відступами; синтактико-стилістичний аналіз – для з'ясування способів організації авторських відступів у художньому просторі тексту; функціонально-нарративний – для виявлення композиційно-мовленнєвих форм авторських відступів; лінгвокогнітивний аналіз – для встановлення функцій, що авторські відступи виконують у художньому тексті; комунікативно-прагматичний аналіз – для визначення прагматичних типів висловлень у складі авторських відступів та стратегій реалізації авторських інтенцій у тексті.

Ключові слова: авторський відступ, літературний текст, композиційні та мовленнєві форми, прагматичні типи, методіка.

One of the most important problems of the Linguistics of text is the structure study of the literary text, principles of its organization in accordance with the rules of the compositions that suggest the splitting of the linguistic work in the interconnected parts. In this regard, it is considered necessary to research the individual compositional and significant elements of the text and their role in the formation of the whole work.

Topicality of the given work is determined by its correspondence to the general direction of the modern linguistic studies from the theory of composition of the literary text to establish linguistic and pragmatic properties of the composition-and-plot, composition-and-structural as well as composition-and-semantic units of the text.

The purpose of the study is to systematize and classify methods for the study of the author's digressions in the literary English prose texts.

In this article author's digression is determined as an autosemantic compositional unit of literary text, which ensures semantic relationship of different elements of the text, performs emotional and esthetic, phatic and cognitive functions, and is considered to be explicit means in defining the author's and reader's images.

A complex methodology is proposed for analyzing linguistic, stylistic and communicative-pragmatic features of author's digression in literary English prose texts, which includes a number of methods: interpretation and textual analysis – for selecting fragments from English literary texts which are author's digressions; syntactic-stylistic analysis – to find out how to organize author's digressions in the artistic space of the text; functional-narrative – to identify compositional and speech forms of author's digressions; linguo-cognitive analysis – to establish the functions that author's digressions perform in a literary text; communicative-pragmatic analysis – to determine the pragmatic types of utterances as part of author's digressions and strategies for implementing author's intentions in the text.

Key words: author's digression, literary text, compositional and speech forms, pragmatic types, methodology.

Інтерес до вивчення тексту в лінгвістиці не слабшає і визначається тим, що останній є сферою реалізації і формою реального існування мови, насамперед це стосується художнього тексту. У вивченні композиційно-структурних особливостей художнього тексту спостерігається чисельність підходів і напрямів, узагальнити і згрупувати які видається можливим у вигляді трьох основних груп, об'єднаних за принципом аналізу окремих елементів тексту, у нашому випадку авторських відступів як включених текстів.

Текстуальний підхід. Акцент робиться на розгляді передусім окремо взятої одиниці аналізу, якою може бути слово, речення, фраза, фрагмент тексту або увесь текст загалом. При цьому вважається, що тексти повідомлень слід аналізувати на різних рівнях опису, з точки зору їхньої власної структурної організації, коли в центрі уваги дослідника перебуває сам текст і різноманіття варіантів його інтерпретації, здійснюваних з різних позицій. При цьому ці позиції завжди «проявляють» або «виявляють» себе, будучи поміщеними наче «усередині» смислового простору тексту (В.Б. Шкловський, Б.М. Ейхенбаум, Б.В. Томашевський, Р. Барт, К. Леві-Стросс, Ц. Тодоров та ін.).

Інтер- або гіпертекстуальний підхід, що намагається виявити і проаналізувати смислові взаємозв'язки (цитати, посилання, алюзії, ремінісценції) між найрізноманітнішими текстами (представники французької школи аналізу дискурсу: Ю. Кристева, Ж. Деррида, П. Серіо, М. Пішо, П. Анрі Робен). Прибічники цього підходу прагнуть виявити і проаналізувати вказані позиції як можливі варіанти інтерпретації тексту (висловлювання) завжди начебто «ззовні», тобто в процесі зіставлення і порівняння з іншими текстами або висловлюваннями. У рамках цього напрямку стають можливими два шляхи досліджень. Перший орієнтується на пошуки системи стійких значень, інваріантів сенсу, властивих усім цим текстам, що дає змогу розв'язати проблему перекладу і взаєморозуміння. Другий шлях, навпаки, підкреслює специфіку і своєрідність кожного тексту і в якомусь сенсі його унікальність, оскільки «усе тече, усе міняється», а тому навіть один і той самий вираз «не може бути повтореним двічі», оскільки постійно змінюються контексти його породження і сприйняття (розуміння) [3].

Контекстуальний підхід, що розглядає будь-яке висловлювання (текст) як продукт діяльності соціальних агентів, завжди включених у соціальні взаємодії і структури, конкретну політичну і культурно-історичну ситуацію (праці британського

соціолога Дж. Гілберта, голландського дослідника Т.А. ван Дейка). У рамках цього напрямку текст розглядається як деяке вплітання у «павутину значень» – мережу, «виткану» і автором, і адресатом, а також суспільством і культурою, у якій і стало можливим спілкування між ними. У тексті і його інтерпретаціях виявляється сама історія, оскільки будь-які висловлювання, дискурси і «дискурсивні комплекси» набувають певного сенсу тільки в конкретній історичній ситуації [3, с. 53]. Тому «павутину значень» можна розуміти як культуру або «систему сенсів», які орієнтують людські істоти стосовно один одного і навколишнього світу [4]. Цей рівень інтерпретації пов'язаний з тим, що саме текст представляє, репрезентує, відтворює, на що вказує і що називає. Це те, що прийнято називати «референтом» або «денотатом» висловлювання і що відкриває нам соціальні стосунки, у контексті яких відбувається комунікація суб'єктів, а також різні культурні коди, які можна виділити в їхньому мовленні [3, с. 53].

Актуальність роботи визначається її відповідністю загальному спрямуванню сучасних лінгвістичних студій із теорії композиції художнього тексту на встановлення лінгвопрагматичних властивостей композиційно-сюжетних, композиційно-структурних і композиційно-смислових одиниць тексту.

Мета дослідження полягає у систематизації та класифікації методів вивчення авторських відступів у художніх англомовних прозових текстах з позиції комплексного підходу.

Авторський відступ – автосемантична композиційно-смислова одиниця художнього тексту, яка забезпечує смислову зв'язність тексту, виконує емотивно-естетичну, фатичну, когнітивну функції і таким чином виступає експліцитним способом визначення образу автора в тексті.

Мета і завдання роботи зумовили необхідність застосування комплексного підходу, що включає синтактико-стилістичний і комунікативно-прагматичний підходи до аналізу авторського відступу в англійських художніх прозових текстах.

На **першому етапі** на основі інтерпретаційно-текстового і смислового аналізу виділені авторські відступи як композиційні одиниці автосемантичного характеру. На цьому етапі нашого дослідження був використаний метод суцільної вибірки мовного матеріалу (який використовувався для збору матеріалу, коли досліджувані мовні одиниці (авторські відступи) «відбиралися» у міру того, як вони траплялися у процесі читання тексту). Авторський відступ вимагав насамперед

розпізнавання, можливості його співвідношення з іншим текстом. Для інтерпретації авторського відступу необхідно було виявити його функцію у тексті і фіксувати актуальний зв'язок з навколишнім текстом. Оскільки ми досліджуємо авторський відступ, який є одним із включених елементів у тексті, важливим для нашого дослідження було провести кореляцію таких понять, як «коментар», «ремарка», «вставне слово, вставка» і об'єкт нашого дослідження – «авторський відступ». Екстраполюючи напрацювання, що стосуються включених елементів у тексті, ми виділили спільні і відмінні ознаки, характерні для включених одиниць; уточнили поняття «коментар», «ремарка», «вставне слово», «вставка» і «авторський відступ».

Інтерпретативно-текстовий і смисловий аналіз англійських художніх прозових текстів ХХ століття дав змогу виявити особливий тип висловлювань, якими є включені у хід основного оповідання тексти, визначені нами як авторські відступи за низкою композиційно-смислових і композиційно-структурних, семантичних ознак. Виділені ознаки сприяли визначенню авторського відступу серед інших включених одиниць тексту, таких як коментар, вставка, ремарка.

Описовий метод, що включає прийоми спостереження, узагальнення і класифікації аналізованого матеріалу, використовувався для якісного аналізу і систематизації параметрів виявлення авторських відступів у художньому тексті, їхніх семантичних і комунікативно-прагматичних типів, а також для структурного аналізу авторських відступів і визначення їхніх функціональних типів. Метод ідеалізації дав змогу ідентифікувати необхідний фактичний матеріал для опису структурно-семантичних і комунікативно-прагматичних типів авторських відступів.

Другий етап орієнтований на виявлення синтактико-стилістичних характеристик авторських відступів. Виявлені у ході дослідження авторські відступи розглядаються нами як композиційно-смислові одиниці художнього тексту, які складаються з однієї або декількох синтаксичних конструкцій, виражених простими поширеними або непоширеними, складносурядними або складнопірядними реченнями. З позиції синтаксичної стилістики у сучасній лінгвістиці охарактеризовані типи їхньої організації в тексті, до яких відносять конвергентний (М. Риффатер [6], І.В. Арнольд [1]) і дивергентний (R. Tsur [9], Л.І. Белехова [2]) або конвергентно-дивергентний види їхньої локалізації в художньому тексті.

У контексті дослідження конвергентність і дивергентність розглядаються як результат твор-

чого мислення автора. Конвергентним типом мислення вважається мислення, спрямоване на пошук єдиного можливого результату. Дивергентним – мислення, яке відбувається одночасно у різних напрямках. Облік розуміння понять конвергенції і дивергенції у психологічному ключі робить можливим пояснення конвергентного або дивергентного стилю мислення адресанта, що визначає спосіб розташування композиційних одиниць у художньому просторі тексту.

Так, конвергентними вважаються авторські відступи, виражені однією або декількома синтаксичними конструкціями не розосередженими в межах тексту, а навпаки, локалізованими в одній частині тексту, у яких спостерігається зосередження виразних засобів (фігур і тропів) впливу на сприйняття інформації адресатом. Акумуляція в одному місці тексту різних фігур і тропів відволікає увагу читача від основного змісту тексту і направляє його мислення в одновекторному напрямі: міркування над проблемою, яка не торкається текстових суб'єктів і не пов'язана з фабулою художнього тексту.

Так, наприклад, у фрагменті з роману Р. Кіплінга «Світло згасло» підкреслене висловлювання є конвергентним авторським відступом:

“... and Dick had settled down to his new life, which he was weak enough to consider nothing better than death. It is hard to live alone in the dark, confusing the day and night, dropping to sleep through sheer weariness at midday, and rising restless in the chill of the dawn. At first Dick, on his awakenings, would grope along the corridors of the chambers till he heard some one snore. Then he would know that the day had not yet come, and return wearily to his bedroom...” [5, с. 114].

Глибина мислення адресанта, у ході якого розкривається уявлення про те, як людина, для якої день і ніч «бачаться» в одному кольорі, дезорієнтована у просторі та часі, на мовному рівні експлікується конвергенцією однорідних обставин (*confusing, dropping and rising*), лексичних одиниць, які передають внутрішній стан людини, а саме: почуття самотності (*alone in the dark*), розгубленості (*confusing the day and night*), виснаженості (*rising restless*). Ці засоби формують відчуття безвихідності, неможливості щось змінити, що справляє емотивне враження на читача, який співчуває цьому стану майже на фізичному рівні.

Дивергентними авторськими відступами у дослідженні вважаються розосереджені у тексті висловлювання, які провокують адресата на багатовекторне міркування над колом однозначних завдань, які ставить перед ним адресант, і, на

відміну від конвергентних авторських відступів, актуалізують увагу адресата на фабулі основного тексту. Адресант таких авторських відступів характеризується винахідливістю та оригінальністю мислення.

Так, наприклад, дивергентними є авторські відступи, виражені афористичними сентенціями. В афористичних сентенціях адресантом утверджуються одвічні уявлення про абсолютні ідеали, які мають залишатися пріоритетними у всі часи. Авторські афоризми, як інтегральні складники культури, розкривають особливості національного менталітету, їм відводиться роль соціальних коректорів на основі етичних норм. Синтактико-стилістичними особливостями таких дивергентних афористичних висловлювань є:

1) нескладна синтаксична побудова (такі висловлювання виражені простими синтаксичними конструкціями);

2) експлікація морально-етичного змісту тропами і фігурами мови, що стає зрозумілим у процесі здійснення певних когнітивних операцій (зіставлення, асоціацій, аналогій тощо).

Так, наприклад, у романі Р. Кіплінга «Світло згасло» ми виявили низку афористичних сентенцій, у яких розкривається тема правди/неправди у взаєминах між людьми:

“Actions do not lie; words always do” [5, с. 104],

“Lies do not get one anywhere” [5, с. 99].

Моральний сенс правди/неправди формується тут на основі метонімічного вживання лексичних одиниць *actions*, *words* і *lies* як характеристик дій і поведінки людей. Застосування цих одиниць у формі множини експлікує їх референтність до будь-якої людини, яка потрапляє в такий формат існування.

Прикладом дивергентного авторського відступу (підкреслені в тексті речення) є фрагмент з роману Джерома Д. Селінджера «Над прірвою в житті»:

“I gave her a good look. She didn't look like any dope to me. She looked like she might have a pretty damn good idea what a bastard she was the mother of. But you can't always tell – with somebody's mother. I mean. Mothers are all slightly insane. The thing is, though, I liked old Morrow's mother. She was all right. “Would you care for a cigarette”? I asked her.

She looked all around. “I don't believe this is a smoker, Rudolf”, she said. Rudolf. That killed me.

Most people have hardly any smile at all, or a lousy one...” [7, с. 57]. Синтактико-стилістичними особливостями наведеного дивергентного авторського відступу виступає: по-перше, поширеність в основному тексті, по-друге, нашарування різних типів зв'язку між частинами висловлювань

(протиставний *but*, безсполучниковий, розділовий *or*), по-третє, неоднорідність синтаксичних конструкцій (складносурядні, прості поширені), які загалом утворюють авторський відступ.

Синтактико-стилістична дивергентність авторського відступу свідчить про образ автора як творчу мовну особистість, яка чекає від адресата формування власної точки зору, навіть якщо вона буде протилежна авторській. Свій погляд на тему, яка розгортається в основному тексті, адресант виражає за допомогою перформативного дієслова *mean*, що виражає упевненість, обізнаність у тому, про що йдеться (*I mean*), а також стверджувальних речень, які констатують факти дійсності (*Mothers are all slightly insane, Most people have hardly any smile at all, or a lousy one.*). Завдяки наявності в них перформативних дієслів такі дивергентні авторські відступи виконують регулятивну функцію, спрямовану на формування точки зору адресата стосовно теми, про яку йдеться. Крім того, лексико-граматичними маркерами реалізації цієї функції є протиставний сполучник *but*, який ініціює речення, модальний складаний присудок у негативній формі з прислівником *always*, що модифікує часто повторювану дію.

На **третьому етапі** встановлений характер функціонування авторського відступу в англomовній художній прозі.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях з теорії композиції тексту (Л.Г. Кайда, Н.В. Безсмертна, В.А. Лукін), услід за В.В. Виноградовим і В.А. Кухаренко, загальноприйнятим є поняття композиційно-мовленневих форм (КМФ), до яких традиційно відносять повідомлення, опис, міркування і оповідь. Шляхом функціонально-сислового аналізу авторських відступів виявлені відступи-описи (портрет, пейзаж), філософські роздуми (міркування, пояснення, з'ясування), афористичні сентенції (висновки, морально-етичні твердження). Вони є свого роду продуктами пізнавальної діяльності автора, передають авторське ставлення, тобто оцінність і модальність. У цьому розумінні авторські відступи служать сигналами експліцитного вираження авторської точки зору. Опис функціонального діапазону КМФ авторських відступів в англomовних художніх прозових текстах у лінгвокогнітивному ракурсі зробив можливим визначення основних їхніх функцій: емотивної, естетичної, фатичної і когнітивної. Межі між наведеними функціями дифузні. Так, наприклад, у відступі, спрямованому на формування естетичного сприйняття адресатом інформації, про яку йдеться в тексті авторського відступу, автор може одночасно викликати певну

реакцію читача, впливаючи на формування його точки зору стосовно змісту тексту.

В авторському відступі з твору У. Теккерея «Ярмарок марнослава» адресант, відмовляючись від «передоручення» розповіді іншій особі, відкрито виражає свої етичні погляди у зв'язку з подією і вчинком персонажа. Описуючи несмілі спроби Ребеки привернути увагу багатого Джозефа Седлі, автор включає відступ-роздум, де від конкретного («непристойні» дії дівчини) переходить до узагальнень про становище жінки в суспільстві, у якому шлюб є діловою угодою, а не союзом закоханих людей:

“It was an advance, and as such, perhaps, some ladies of indisputable correctness and gentility will condemn the action as immodest; but, you see, poor dear Rebecca had all this work to do for herself. If a person is too poor to keep a servant, though ever so elegant, he must sweep his own rooms. If a dear girl has no dear Mamma to settle matters with the young man, she must do it for herself. And, oh, what a mercy it is that these women do exercise their powers oftener! We can't resist them if they do. Let them show ever so little inclination, and men go down on their knees at once – old or ugly, it is all the same. And this I set down as a positive truth. A woman with fair opportunities, and without an absolute hump, may marry WHOM SHE LIKES. Only let us be thankful that the darlings are like the beasts of the field, and don't know their own power. They would overcome us entirely if they did...” [8, с. 53].

У конвергентному авторському відступі адресант відволікає увагу від основної фабули шляхом використання синонімічних одиниць (*a person, a dear girl*), виражених іменниками з неозначеним артиклем, що експлікує міркування узагальненого характеру і може торкатися будь-якої людини. Прийнятність у цьому разі різних ситуацій експлікується паралельними синтаксичними конструкціями з умовним способом (*If a person is too poor to keep, If a dear girl has no dear Mamma to settle*) і націлена на те, щоб вплинути на позитивне ставлення адресата (емотивна функція). Лексико-граматичними маркерами такої функції відступу-роздуму виступають окличне речення із службовими частинами мови в ініціальній позиції (сполучник *and*, вигук *oh*), висловлювання можливості здійснення дії (*may marry*), лексичні одиниці (*a positive truth*), порівняльні структури

(*like the beasts of the field*) і графічні засоби передачі думки *WHOM SHE LIKES*.

На **четвертому етапі** дослідження виявлений комунікативно-прагматичний потенціал висловлювань, які входять до складу авторських відступів у художніх текстах англomовної прози.

Прагматична спрямованість авторських відступів пов'язана з орієнтацією автора на читача через текст, тобто передбачає наявність акту комунікації між адресантом і адресатом. Іntenція автора корелює з комунікативною функцією висловлювання, тобто ототожнюється з його метою, наприклад, повідомити що-небудь, дізнатися про що-небудь, спонукати до чого-небудь і відіграє провідну роль в експлікації поняття «значення/сенс».

Комунікативну інтенцію розуміємо як намір адресанта донести адресатові сенс висловлювання і викликати у нього певну реакцію. Комунікативна інтенція передбачає наявність у комуніканта ілокутивної і перлокутивної мети разом із запропонованою настановою, що, власне, і зумовлює формування сенсу мовленнєвого акту.

Лінгвопрагматичний підхід до аналізу висловлювань, які входять до складу авторських відступів, зробив можливим визначення їх прагматичних типів (констативи, перформативи, директиви, квеситиви), з'ясування характеру комунікативних стратегій (апелятивної, директивної, сугестивної, регулятивної), їх включення до складу авторського відступу, що спрямоване на реалізацію комунікативних інтенцій автора.

Комплексна методика аналізу лінгвостилістичних і комунікативно-прагматичних особливостей авторських відступів в англomовних художніх прозових текстах включає низку таких методів, як: інтерпретаційно-текстовий аналіз – для добору фрагментів з англomовних художніх прозових текстів, що постають авторськими відступами; синтактико-стилістичний аналіз – для з'ясування способів організації авторських відступів у художньому просторі тексту; функціонально-нарративний – для виявлення композиційно-мовленнєвих форм авторських відступів; лінгвокогнітивний аналіз – для встановлення функцій, що авторські відступи виконують у художньому тексті; комунікативно-прагматичний аналіз – для визначення прагматичних типів висловлень у складі авторських відступів та стратегій реалізації авторських інтенцій у тексті.

СПИСОК ВИКОРАСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка : (Стилистика декодирования). Москва : Просвещение, 1990. 300 с.
2. Белехова Л.І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2002. 34 с.

3. Сарна А.Я. Анализ дискурса. Минск : Книжный дом, 2003. С. 53.
4. Geertz C. The Interpretation of Cultures. London : Hutchinson, 1975. P. 100–164.
5. Kipling R. The Light That Failed. Moscow : Progress Publishers, 1975. 286 p.
6. Riffaterre M. Essais de stylistique structural. Paris, 1971. 364 p.
7. Salinger J. The Catcher in the Rye. Moscow : Progress Publishers, 1974. 204 p.
8. Thackeray W.M. Vanity Fair: A Novel without a Hero. Harmondsworth : Penguin books, 1979. 829 p.
9. Tsur R. Toward a Theory of Cognitive Poetics. Amsterdam : Elsevier Science Publishers, 1992. 549 p.

УДК 811.111'38:82

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.2>

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ СТИЛІСТИЧНОЇ ІНВЕРСІЇ В СУЧАСНОМУ ЕПІСТОЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ

EXPRESSIVENESS OF STYLISTIC INVERSION IN MODERN EPISTOLARY DISCOURSE

Батринчук З.Р.,

orcid.org/0000-0001-8822-8226

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри англійської мови

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

У статті розглядаються особливості експресивного потенціалу стилістичної інверсії у сучасному епістолярному дискурсі англійської мови, представленого сучасними епістолярними романами, що написані у формі традиційних (David Ives "Voss" (2008), John Berger "From A to X" (2009), Thomas Wharton "Every blade of Grass" (2016), David Mitchell "Cloud Atlas" (2004), Kate Cary "Bloodline" (2005)) та електронних листів (Rosie Rushton&Nina Schindler "P. S. He's Mine" (2000), Lucy Kellaway "Who moved my Blackberry?" (2006), David Llewellyn "Eleven" (2006), Hunter S Jones "September Ends" (2015), Matt Beaumont "E" (2000)). Експресивність виникає в результаті вибору, вживання мовних одиниць. Висловлювання вважається експресивним у тому разі, коли воно забезпечує високий ступінь уваги до себе за рахунок своєї будови чи форми. Інверсія – порушення нормативного порядку розташування одиниць мови. Стилiстична інверсія передбачає навмисне порушення порядку слів з метою емоційного чи смислового виділення будь-якого компонента і належить до групи виражальних засобів, що базуються на зміні порядку компонентів вихідної моделі.

У результаті дослідження було виокремлено типові структури стилістичної інверсії у досліджуваному матеріалі: обставинні слова, що займають препозицію, модальне дієслово, що передує підмету, повна інверсія, препозиція прийменникового додатка, предикатив у початковій позиції, а також інверсії з прямим додатком. Кожна структура проілюстрована прикладом із розгорнутою експлікацією експресивного ефекту, що досягається у результаті маніфестації стилістичної інверсії. Всього проаналізовано 613 структур.

У результаті порівняльного аналізу досліджуваних романів, конститuentами яких є електронні й традиційні листи, зроблено висновок, що стилістична інверсія більш притаманна листам традиційної форми написання, в яких збережена чітка структура, а описані події продукуються поширеними реченнями. На противагу, електронні листи тяжіють до спрощення, зниження деталізації та фокусу на конкретику, в результаті чого спостерігаємо більшу кількість редукованих речень, усічених структур, отже, меншої кількості стилістичної інверсії.

Ключові слова: інверсія, стилістична інверсія, епістолярний дискурс, експресивність, електронний лист, традиційний лист.

The article deals with the peculiarities of expressive potential of stylistic inversion in the modern English epistolary discourse. The material of the investigation is based on the modern epistolary novels, that have been written in the form of traditional letters (David Ives "Voss" (2008), John Berger "From A to X" (2009), Thomas Wharton "Every blade of Grass" (2016), David Mitchell "Cloud Atlas" (2004), Kate Cary "Bloodline" (2005)) and e-mails (Rosie Rushton&Nina Schindler "P. S. He's Mine" (2000), Lucy Kellaway "Who moved my Blackberry?" (2006), David Llewellyn "Eleven" (2006), Hunter S Jones "September Ends" (2015), Matt Beaumont "E" (2000)). The phenomenon of expressiveness takes place when the speaker chooses upon the type/kind of language unit. The utterance is considered to be expressive in case when it requires a high level of attention to it in terms of its structure and form. Inversion is a violation of word order in a sentence. Stylistic inversion presupposes intentional violation of word order in a sentence in order to emotionally emphasize its component. Stylistic inversion belongs to the group of stylistic devices based on the change of the components of sentence model.

In the result of the investigation it has been singled out typical structures of stylistic inversion: adverbials in preposition, modal verb followed by subject, full inversion, prepositional object, predicative in the initial position, direct object inversion. Each structure has been described in terms of explication of its expressive effect. In total 613 structures have been

analyzed. In the result of comparative analysis, stylistic inversion is more typical for traditional letters. They have preserved fixed original structure and the abundance of complex sentences is evidenced. On the contrary, e-mails show the simplified structure. As the result the sentences are simple, structures reduced and so the number of stylistic inversion is less.

Key words: inversion, stylistic inversion, epistolary discourse, expressiveness, e-mail, traditional letter.

Постановка проблеми. Розбіжності в теоретичному осмисленні феномена «епістолярій» призводять до того, що в дослідженнях дедалі частіше з'являються такі термінологічні ряди, як «епістолярний текст», «епістолярний контекст», «мова епістолярію», «епістолярний ряд», «епістолярний стиль», «епістолярний жанр», «епістолярна форма», «епістолярний дискурс». Дискусійним є також питання розмежування понять «експресивність» та «емотивність». Функціонування інверсії в сучасному епістолярному дискурсі актуальне тим, що, зважаючи на різновиди епістолярного дискурсу (традиційні, електронні листи, факсимільні, SMS-повідомлення) та її структурні особливості, ця стилістична фігура може втілювати свій експресивний потенціал по-різному.

Аналіз останніх досліджень. Дискусійний характер визначення поняття «дискурс» провокує схожу тенденцію до визначення поняття «епістолярний дискурс». В останнє десятиліття епістолярій досліджують як тип дискурсу (С.В. Гусева, Н.В. Сапожнікова, Ю.Л. Троїцький). Дослідження епістолярного тексту як об'єкта мовознавчих дисциплін здійснюється в різних напрямках: у жанрово-стильовому плані (Н.І. Белунова, Ю.А. Бельчиков), з позицій лінгвістичних особливостей (О.О. Клінг, Л.Н. Кеца), у світлі теорії комунікації (М.А. Ковальова, А.Н. Попова). Під час визначення епістолярію як виду дискурсу важливий той факт, що дискурс твориться в процесі спілкування й відображає на мовному рівні контакт і міжособистісні відносини між автором та адресатом. Тому епістолярний дискурс – це мовленнєвий твір, що функціонує, зважаючи на національно-часову епістолярну традицію, що має письмову форму та реалізується в різноманітній його когнітивно-комунікативних функцій [5, с. 140].

Поняття експресивності часто ототожнюють з емотивністю. В.І. Шаховський вважає емотивність та експресивність частково схожими, проте автономними явищами й допускає існування неекспресивної емотивності. Він стверджує, що емотивність висловлювання завжди пов'язана з реалізацією емоційної оцінки, тоді як експресивність частіше пов'язана з інтелектуальним наміром переконати в чомусь адресата [6]. М.В. Нікітін декларує, що експресивність – сила враження від думки як функція способу її вираження [1, с. 298]. Експресивним він вважає таке висловлювання, що забезпечує високий ступінь

уваги до себе за рахунок своєї форми, будови. Емотивність він трактує як найпростіші випадки експресивності, засновані на принципі кількості емотивно значимого мовного засобу, беручи до уваги кореляцію між емотивністю та експресивністю висловлювання [1, с. 302].

Завдання статті – проаналізувати способи вираження експресивності стилістичної інверсії у сучасному епістолярному дискурсі, а також виокремити функціонал стилістичної інверсії та показати результат його комплексного вияву в епістолярному дискурсі, співставивши електронні та традиційні листи.

Виклад основного матеріалу. Матеріалом дослідження слугували 613 текстових фрагментів, виокремлених із сучасних епістолярних романів, що складаються з електронних і традиційних листів, отримані методом наскрізного виписування.

Інверсія – порушення нормативного порядку розташування одиниць мови [4; 2]. Граматична інверсія змінює значення синтаксичної структури [7]. У фокусі дослідження – стилістична інверсія, оскільки вона володіє високим експресивним потенціалом. Стилiстична інверсія передбачає навмисне порушення порядку слів з метою виділення (емоційного чи смислового) будь-якого компонента [8, с. 108]. Порядок слів вважають інвертованим, якщо перестановки зазнає один (залежний) член із двох синтаксично зв'язаних членів речення. Найчастіше інверсія слугує для виділення смислового центру повідомлення – реми. Розрізняють інверсію повну (перестановка члена речення або його групи стосовно члена речення, від якого він залежить) та часткову (лише перестановка частини члена речення або його групи) [3, с. 144]. Британські вчені Р. Сайд та Г. Веллман [9] розглядають інверсію (inversion) та переміщення (fronting) як окремі стилістичні прийоми.

О.М. Мороховський зазначає, що стилістична інверсія реалізується в таких випадках:

- предикатив, що виражений іменником чи займенником, що передує підмету;
- присудок, що виражений дієсловом, що передує підмету;
- прямий додаток, що займає початкову позицію;
- прийменниковий додаток, що займає початкову позицію;
- атрибут, що виражений прикметником та займає кінцеву позицію;

– обставинні слова, що зазвичай стоять після присудка, займають початкову позицію [3, с. 143].

Одним із найбільш уживаних стилістичних засобів, що входить до ієрархії синтаксичних виражальних засобів, заснованих на зміні порядку розташування компонентів вихідної моделі, є інверсія. У нашому дослідженні зосереджуємо увагу на стилістичній інверсії, оскільки вона володіє високим експресивним потенціалом. Стилiстична інверсія – це порушення нормативного порядку розташування одиниць мови [3, с. 143]. Вона має на меті продемонструвати вияв умисного порушення порядку слів із метою виділення (емоційного чи смислового) будь-якого компонента. Порядок слів вважають інвертованим у тому разі, коли цій перестановці підлягає один (залежний) член із двох синтаксично зв'язаних членів речення: присудок по відношенню до підмета, пряме доповнення по відношенню до присудка, предикатив по відношенню до зв'язки. Тому стилістична інверсія властива всім членам речення – присудку, додатку та обставині. Такий вид інверсії слугує головно для виокремлення смислового центру повідомлення – реми, що як смисловий предикат полягає в самому інвертованому члені речення. У стилістичному трактуванні інверсії слід враховувати зміну ритміки речення, збільшення поширених доповнень, предикативного члена. За формою розрізняємо повну інверсію – перестановку всього члена речення (чи його групи) по відношенню до залежного члена. Часткова інверсія маніфестується в перестановці лише частини члена речення (чи його групи) по відношенню до члена речення, від якого він залежить.

У проаналізованих традиційних й електронних листах знаходимо 613 випадків інверсії, з яких виокремлюємо обставинні слова, що займають препозицію, коли у разі звичної, експресивно нейтральної структури англійського речення спостерігаємо структуру «підмет – присудок». Наведемо приклад: “*On the visit to Geysir yesterday the tour group was talking about wildflowers and I overheard you ask the guide if Iceland had any native orchids*” [19, с. 11]. У вищезгаданому прикладі з роману Т. Вартона “*Every Blade of Grass*” говоримо про часткову інверсію. Обставинні слова часто виступають причиною виникнення інверсії у проаналізованому матеріалі: “*Did you receive my last parcel? In it I put Marlboros, Zambrano, green mint, coffee*” [11, с. 7] (приклад узято з роману Дж. Бергера “*From A to X*”). Зворот виражений обставиною місця та робить наголос не на вмісті посилки, а на факті її наявності.

Випадки маніфестації інверсії, втіленої за допомогою обставин, у цьому разі обставини способу дії, що знаходиться у препозиції, спостерігаємо в тому ж романі: “*With my eyes shut I thought: what lasts is women recognising the men they come to love as victors whatever happens, and men, honouring each other because of their shared experience of defeat*” [11, с. 66]. Мовець описує свій стан, роздумуючи над особливостями сприйняття суспільством чоловіків та жінок у комплексі з їхніми взаєминами. Проте автор листа з метою змалювати особливу картину сприйняття одразу ж налаштовує себе та читача на потрібний лад, спершу описуючи фізичний стан у період роздумів.

Окремим випадком інверсії є також обставина часу, що займає препозицію (приклад з роману Д. Айвза “*Voss*”): “*By nightfall of the second day, I was exhausted*” [13, с. 9]. У процесі дискурсного розгортання, описуючи свій матеріальний стан, а також емоційне виснаження, причиною чого були відсутність роботи, житла та їжі для новоспечених емігрантів, автор, очевидно, намагався логічно підсилити вже зрозумілий наслідок поневір'янь та їх виснажливу тривалість. Експресивність обставини способу дії, що знаходиться у препозиції, у наступних прикладах з романів М. Бомонта “*E*” та К. Кері “*Bloodline*” демонструє інтенсивність відчуттів адресанта: “*Much as I will miss her, I am certain you will be brilliant for each other*” [10, с. 19]; “*Then gently, I eased the red book from his grasp, smelling the earthy odor of its leather over the sterile tang of the wand*” [12, с. 6]. У наведених прикладах спостерігаємо маніфестацію часткової стилістичної інверсії.

Виокремлюємо також випадки вживання стилістичної інверсії за умов, коли модальне дієслово передує підмету, а обставина способу дії у препозиції описує суб'єктивну позицію авторки щодо стосунків читача (адресата) зі своїм коханим у романі Г. Джонса “*September Ends*”: “*No. Absolutely no way would you really leave him. I know you*” [14, с. 219]. Схожий випадок інвертованого порядку слів, де інкорпороване модальне дієслово, спостерігаємо далі в творі Д. Мітчела “*Cloud Atlas*”: “*My profoundest apologies. I'll pay for the call. Oh, pay you shall*” [17, с. 366]. Модальне дієслово знаходиться у постпозиції та перебирає смислове навантаження всього висловлювання, додаючи певного суб'єктивізму.

У прикладі “*Of far greater consequence, however, is Henry's promise to turn his formidable talents to a diagnosis of my Ailment as soon as we are at sea*” [17, с. 23] бачимо вживання повної інвер-

Стилістична інверсія в сучасному англomовному епістолярному дискурсі

Автор	традиційні листи					електронні листи				
	К. Кері "Bloodline"	Д. Мітчел "Cloud Atlas"	Т. Вартон "Every Blade of Grass"	Дж. Бергер "From A to X"	Д. Айвз "Voss"	М. Бомонт "E"	Д. Левелін "Eleven"	Р. Раштон і Н. Шиндлер "P. S. He's mine!"	Г. С. Джонс "September Ends"	Л. Келавей "Who Moved My Blackberry?"
К-сть	22	162	43	28	12	77	24	83	24	78
Всього	327					286				

сії, зумовленої винесенням прийменникового додатка у препозицію з метою зосередити увагу мовця на наслідках його обіцянки.

Натомість наступний приклад: "*Of my present financial straits I breathed not a word – the more desperate the case, the more reluctant the donor*" [17, с. 51], хоч і не ілюструє інвертованого порядку підмета і присудка, та все ж його експресивна функція полягає у препозиції прийменникового додатка. Інверсію фіксуємо в такому реченні: "*There, right there, around that bend we lit a fire and cooked beans and potatoes wrapped in silver foil!*" [17, с. 161]. Перш за все за допомогою повторів (уточнююча обставина місця у препозиції) мовець концентрує максимальну увагу читача на місці події, яке, як можемо переконалися, є важливою деталлю розповіді, та вже опісля, виконуючи правило порядку головних членів речення підмет – присудок, повідомляє про особливості приготування картоплі та бобів. У наступному прикладі повної інверсії завважуємо емоційність прислівника *now*: "*Now was the season for subterfuge*" [17, с. 181].

У реченні "*Bleak as the life of an ascending fabricant was, the prospect of reorientation was bleaker*" [17, с. 199] продемонстрований предикатив у початковій позиції дає змогу маніфестації часткової інверсії, а тон висловлювання звучить патетично, відповідно характеризуючи підмет. Схоже розташування членів речення в наступному прикладі: "*Bleak some 'n' haunted day it was*" [17, с. 296]. Часті випадки інверсії з прямим додатком: "*A beguiling creature, she really is*"

[17, с. 451]; або "*One whoah narrow escape it was, ya, one more beat at my dwellin' an' them Kona horsemen'd o' seen an' chased us*" [17, с. 301], де іменна частина присудка стоїть у препозиції.

Наведені вище приклади взяті з роману Д. Мітчела "Cloud Atlas", у якому маніфестація інверсії найбільш продуктивна з усіх досліджуваних текстів. Використання стилістичної інверсії в досліджуваному матеріалі подано у таблиці. Як бачимо, стилістична інверсія більш уживана у текстах традиційних листів (327 випадків). У романі Д. Мітчела "Cloud Atlas" вона найбільш поширена (162 випадки). У текстах електронних листів маніфестація стилістичної інверсії є менш поширеним явищем (286 випадків). Найбільш уживана досліджувана стилістична фігура у романі Р. Раштон і Н. Шиндлер "P. S.: He's Mine!" (83 випадки).

Висновки. Результати аналізу показали, що феномен стилістичної інверсії більш уживаний у текстах традиційних листів. Це зумовлено тим фактом, що, тяжіючи до більшої образності та намагаючись надати деталям більшої ваги, автори листів звертаються до більш експресивного порядку слів. У текстах електронних листів стилістичної інверсії менше, що пов'язуємо з намаганнями скопіювати стиль розмовної мови, зважаючи на правила лінгвістичної компресії.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у функціонуванні стилістичної інверсії у різних типах дискурсу із виокремленням гендерного аспекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. Санкт-Петербург : Научный центр проблем диалога, 1996. 760 с.
2. Павлов В.В. Инверсия як мовне явище. *Філологічні трактати*. 2012. № 1. С. 81–87.
3. Стилистика английского языка / А.Н. Мороховский и др. Киев : Вища школа, 1984. 241 с.
4. Тележкіна О. Инверсия як стилістично-синтаксичний засіб увиразнення поетичного тексту (на матеріалі української поезії II половини XX – початку XXI століття). *Studia Metodologica* : збірник наукових праць Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Тернопіль; Кельце, 2017. Вип. 45. С. 144–155.
5. Фесенко О.П. Эпистолярный : жанр, стиль, дискурс. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2008. № 23. С. 132–143.
6. Шаховский В.И. Проблема разграничения экспрессивности и эмотивности как семантической категории лингвостилистики. *Проблемы семасиологии и лингвостилистики*. Вып. 2. 1975. С. 3–25.
7. Dorgeloh H. Modelling adjective phrase inversion as an instance of functional specialization in non-locative inversion. *Heidrun Do Varieng. Can We Predict Linguistic Change?* Vol. 16. 2015. URL: http://www.helsinki.fi/varieng/series/volumes/16/dorgeloh_kunter.
8. Rajimwale S. Handbook of Linguistic Terms. New Delhi. 2006. 255 p.
9. Side R. Grammar and Vocabulary for Cambridge Advanced and Proficiency. Harlow; Essex : Pearson Education Limited, 1999. 288 p.

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ:

1. Beaumont M.E. New York : Plume, 2000. 346 p.
2. Berger J. From A to X. London : Verso, 2009. 198 p.
3. Cary K. Bloodline. New York : Penguin Group, 2005. 324 p.
4. Ives D. Voss. New York : G.P. Putnam's Sons, 2008. 200 p.
5. Jones Hunter S. September Ends. Middletown, DE, 2015. 268 p.
6. Kellaway L. Who Moved my Blackberry? New York : Hyperion, 2006. 358 p.
7. Llewellyn D. Eleven. Wales : Poetry Wales Press Ltd, 2006. 130 p.
8. Mitchell D. Cloud Atlas. New York : Random House Inc., 2004. 516 p.
9. Rushton R.P.S. He's Mine! London : Piccadilly Press, 2000. 192 p.
10. Wharton T. Every Blade of Grass. Middletown, DE, 2016. 292 p.

УДК 811.111'373.43/.611:070.41

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.3>

**WORD-BUILDING PATTERNS & TRANSLATABILITY OF NEOLOGISMS
IN THE MODERN ENGLISH NEWSPAPER DISCOURSE**

**МОДЕЛІ СЛОВОТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДНІСТЬ
У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ**

Bezrukov A.V.,

orcid.org/0000-0001-5084-6969

PhD in Philology,

Senior Lecturer at Philology and Translation Department

Dnipro National University of Railway Transport named after Academician V. Lazarian

The paper touches upon the issues of the pivotal processes of word-building in the modern English language and word-building patterns by which new lexical items are formed in the English newspaper discourse. This type of discourse has been analyzed as newspaper texts have been one of the most productive sources of vocabulary replenishment of the language. The most and the least productive patterns of neologisms building are defined in the paper. Attention is drawn to translation of the items that requires accurate interpreting the content and communicative components of neologisms. The new approach within the framework of the modern anthropocentric paradigm studies the interaction between the process of new words building and their use in a specific communicative act. Neologisms are studied not as a passive language phenomenon, but as an active, communicative one.

In modern English, there are the following key ways of word building: affixation, compounding, conversion, blending. Forming new lexical units occurs on the base of word-building models.

The tendencies of the English vocabulary system development coincide with the tendencies of word-building of new lexical items in the newspaper discourse. Affixation is the most productive way of word-building in the English language generally and in the newspaper discourse in particular. The most neologisms are found in the articles on the following topics: sociocultural relations, telecommunication and computer technologies, and different branches of science, especially medicine, biology, and chemistry. Some neologisms can be hardly translated in virtue of the difference in the mentalities of native speakers of English and Ukrainian, on the one hand, and the presence of lexical, grammatical, and stylistic features of the two language systems, on the other hand.

Key words: lexical item, newspaper, neologism, word building, pattern, communication.

У статті артикулюються питання словотворення в сучасній англійській мові та розглядаються базові словотвірні моделі, за якими утворюються нові лексичні одиниці в англомовних газетних текстах. Оскільки мас-медійний дискурс є одним з найбільш продуктивних джерел поповнення лексичної системи мови, звернення до нього в контексті проблематики представленого дослідження видається цілком логічним і обґрунтованим. Визначаються також найбільш і найменш ефективні способи словотворення. Звертається увага на особливості перекладу неологічних одиниць, що вимагає якнайточнішого тлумачення їхньої змістової та комунікативної складових частин. Застосування нового підходу в рамках сучасної антропоцентричної парадигми дало змогу дослідити взаємодію між процесами формування нових слів та їх використанням у конкретному комунікативному акті. Неологізми розглядаються не як пасивне явище мови, а як активний, комунікативний феномен.

З огляду на те, що в сучасній англійській мові є чотири основні способи словотворення (афіксація, словоскладання, конверсія, телескопізм (скорочення)), а побудова нових лексичних одиниць відбувається на основі словотвірних моделей, однією з головних проблем тут є проблема продуктивності цих моделей.

Виявлено, що загальні тенденції розвитку англійської лексичної системи збігаються з тенденціями словотворення нових лексичних одиниць у газетному дискурсі. Афіксація – найпродуктивніший спосіб словотворення в англійській мові загалом та в газетному дискурсі зокрема. Найбільше неологізмів міститься у статтях такої тематики, як: соціокультурні відносини, телекомунікаційні та комп'ютерні технології, наукові дослідження. Деякі неологізми не підлягають прямому перекладу через різницю менталітетів носіїв англійської та української мов, з одного боку, та наявності лексичних, граматичних і стилістичних особливостей двох мовних систем – з іншого.

Ключові слова: лексична одиниця, газетний дискурс, неологізм, словотворення, модель, комунікація.

Formulation of the problem. The issues of describing neologisms, the problems of their building, as well as the types of neologisms, are being studied quite extensively. But in the last decade, the new approach to the study of language has emerged in linguistics. It studies the interaction between the process of formation of new words and their use in a specific communicative act, within the framework of the modern anthropocentric paradigm. The topicality of the study is connected with this since there has been an increasing interest in studying a language from the point of view of its functions in human activity. The study suggests that building and use of new words are associated with the communicative purpose of a specific text and specific personal using of new words. The functions of new words in a communicative act depend on the purposes and intentions of communication participants [2; 3; 14; 15]. In the paper, neologisms are studied not as a passive language phenomenon, but as an active, communicative one.

The evolution of any language depends on the development of its vocabulary system and appearance of new word-building patterns as well as on the processes of replacing the existing language items. Furthermore, such phenomena as increasing or decreasing the established patterns productivity are considered to be the key word-building processes. Building of new words occurs as a reflection of needs of society in naming new notions and concepts which are constantly arising in the language as a result

of scientific, technological, cultural, and social development. Thus, ascertainment of developmental tendencies in word-forming processes of any language has always been an important issue of linguistics.

Analysis of recent studies and publications. As mentioned above, any language is a dynamic system. The English language is not an exception. A vocabulary, as the most changeable part of the language, responds to the changes in different spheres of life very clearly. The increasing interest of linguistics to different aspects of word-building is explained by the fact that *a word* is a central item of any language; properties of the word as a lexical item are combined in it with the properties of other elements of the language. This interaction is a basis of any language system. According to the Global Language Monitor (GLM), a new word in English all over the world appears every 99 minutes [17]. The editors of the 3rd edition of the Oxford English Dictionary, which is going to be completed by 2037, claim that the number of new words which are added to this dictionary is about 4000 words a year [16]. Intensification of the processes of forming new words in English provokes the increasing interest of linguists to the problems of neology. The Ukrainian and world scholars, who dedicated their papers to the mentioned issues, are Yu. Zatsniy [4], O. Malyarchuk [7], Yu. Makarenko [6], D. Kerremans [14], D. Clayton [12], L. Bauer, R. Lieber & I. Plag [11], C. Cook [13].

The research aim. Neologisms are appeared to describe new facts of life. New lexical items clearly

demand linguistic analysis. In this regard, newspaper texts are one of the most productive sources of vocabulary replenishment of the language. The newspaper language has acquired individual creative nature; it has powerful influence on the language community and thereby on the modern literary language responding to new phenomena. This makes it possible to use newspaper texts as the material for studying processes that occur in the language. The paper intends to explore the characteristics of word-building processes and translation of new lexical items in the modern English newspaper discourse.

The material for the study is lexical items taken from the British (The Sun, The Times, The Guardian, The Observer, The Independent, Daily Mirror) and the American (The New York Times, USA Today, Chicago Tribune, The Daily News) tabloids of 2008–2018. The newspapers are the central editions of printed English-language media touching upon all the aspects of social, political, scientific, and economic life.

Corpus analysis. One of the most significant features of the newspaper discourse is multitopicality. It is reflected in a large set of different texts representing this type of discourse. Furthermore, among distinctive features of the newspaper discourse, there is a consolidation of great number of communicative systems existing in the newspaper language. While analyzing the characteristics of a notional component of modern mass media texts, G. Solhanyk concluded that the journalistic space was a primarily social space that made the formal and notional frame inside of which political, philosophical, economic, financial, and cultural and all other possible ideas acted, functioned and collided; these ideas combined internal space, or the content, with the external (social) space [8, p. 26]. Contemporary continuum of mass information is getting complicated by the presence of heterogeneous elements with inherent functional dynamics.

Taking into account the above-mentioned, the following definition of the newspaper discourse can be given: a dynamic cognitive communicative phenomenon, process and result of the language communication in printed mass media. Thus, the newspaper discourse is a part of the mass communication space as a social, pragmatically interpreted interactive system. Under conditions of mass communication, newspaper texts are the product of discourse activity; they facilitate an exchange of socially significant information.

One of the leading communication strategies of mass media is the involvement of an individual and society in what is happening, not by means of any actions but by dint of mentalization and evaluation of this by consciousness. The newspaper dis-

course forms the world of people and their actions as an event. Presentation of events in the newspaper discourse cannot be realized by any other means excepting the language. The frequent use of international words and neologisms is a distinctive feature of the newspaper style.

The linguists put different meanings into the notion *a neologism*. Firstly, neologism is considered to be a word or its lexical meaning which is characterized by novelty and perceived as unusual, in contrast to the generally accepted lexical items or their traditional meanings. Secondly, another (chronological) interpretation of notion is known in linguistics. The content of this notion is much broader: it covers all new phenomena in the vocabulary or lexical semantics which arise during the period. The above-mentioned notion does not depend on either a lexical item has stylistic shade of originality and unusualness or it has already become trite.

These two interpretations of the term differ from each other. The latest linguistic studies, which give definitions of *a neologism* in a condensed form, take into account both the above-mentioned approaches. Finally, despite some differences in definitions, the notion of *a neologism* can be reduced to the followings: 1) neologisms are words or phrases created to name new objects, phenomena or to express new notions [see 5]; 2) neologisms are words and their individual meanings, a combination of words or phrases that either appeared at the specific stage of the language development and novelty of which is perceived by native speakers (general neologisms), or they are used only in a specific text or situation in the author's language (stylistic or individual author's neologisms, occasionalisms) [see 9]. Despite the preciseness of both definitions, they cannot be accepted as absolutely comprehensive since they do not cover all the types of innovations and do not take into account all the aspects and nuances. The active process of conversion of neologisms into general lexical items is supported by language tendencies in society through mass media.

D. Clayton, while analysing the perception of language changes, drew attention to the fact that some journalists described the new words appeared in youth slang or in American English as “decline”, “decay” and “collapse” of the language. They added nothing to Britain's language but they were “like the gray squirrel, destined to drive out native species and ravage the linguistic ecosystem” [12, p. 17].

Therefore, neologisms can be considered to be words, word combinations, phrases and their individual meanings which appeared at the specific stage of the language development to nominate new facts

and notions actualization of which is caused by social and territorial factors of a literary language, functioning or occasional words used once in the author's language practice, publication or in a specific text [1; 5].

The cause of neologization is a social and scientific progress, emergence of new social and economic facts, scientific and technological discoveries, and achievements in culture. The main feature of neologisms is their total novelty for the most native speakers. At the same time, the word functions as a neologism for a very short period of time. It has been proved that as soon as a word begins to be used, it loses its novelty and becomes common one.

Neologisms in modern English arise on the basis of various principles. Many linguists point out the principle of linguistic saving as the dominant one at the present stage. An ever more the rapidity of life and lack of time lead to a change in perception of time in the 21st century [15]. It is quite natural that the language as a kind of mirror of sociocultural life changes along with society. At the same time, the changes also affect the very nature of the language, word-building patterns.

As mentioned above, the vocabulary of the language undergoes constant changes since the development of industry and culture replenishes lexical structure of the language with new notions. Vice versa, some words move to a category of archaisms and gradually disappear from the language. It means that one of the main functions of word-building is vocabulary replenishment. But word-building also performs a number of other functions. The most significant one of them is word recategorization, i.e. building of a word with different language categorical characteristics (e. g., *swim* – *swimming*, *smoke* – *smoking*, *move* – *movement*) for the purpose of providing new syntactic functions. Other important functions of word-building processes are univerbalization, i.e. expression of compound syntactic constructions and even propositions in one word (for comparison, *as black as coal* and *coal-black*; *as cold as ice* and *ice-cold*; *to fly aimlessly around the town just like a butterfly* and *to butterfly*); and compression of information in the minimal structures [9, p. 84].

The common feature of nominative and communicative aspects of word-building is the unity of the ultimate product, i. e. getting a special type of derivative words which differ from non-derivative words by a number of parameters. Derivatives are considered to be secondary language items which formally and semantically depend on original ones. If they have common nucleus part, the secondary item is one derivational step behind the original item. The meaning of the derivative can be explained

via the original item; the derivative is motivated by the original item and presents some modification of its semantics [9, p. 84].

There is no total identity between derivative and original items. At the same time, there are structural similarity and difference and certain semantic and/or categorical shifts. This type of relations between the vocabulary items is characterized as relations of derivation. The items between which such relations occur are correlated as forming and derivative or motivating and motivated ones. A forming/motivating item is a word or word combination on the basis of structure and semantics of which a new name is built. Formally it can be subjected to the different operations by word-building means: total repetition of a sound form, reduction of an original form, expansion of the structure.

In modern English the morphological basis of a forming word is the reflection of a forming word in derivative one. In the derivatives like *performance*, *election*, *beginning*, *arrangement*, *thoughtfulness*, the forming words are *to perform*, *elect*, *begin*, *arrange*, *thoughtful*; they are presented by their morphological basis *perform-*, *elect-*, *begin-*, *arrange-*, *thoughtful-*. In other cases, like *wind-driven*, *frost-bitten*, *unknown*, the forming words appear in separate word forms – *driven*, *bitten*, *known*. In different shortenings the trace of forming words can be remained in letters (e. g., *BBC* – *British Broadcasting Corporation*, *UNO* – *United Nations Organization*, *GPO* – *General Post Office*), syllables (e. g., *Interpol* – *International police*, *doc* – *doctor*; *vet* – *veterinarian*, *flu* – *influenza*, *sec* – *second*, *lab* – *laboratory*, *ad* – *advertisement*), sound complexes (e. g., *brunch*, *breakfast* + *lunch*) [9, p. 95].

Lexical items of specific semantics are characterized by the specific word-forming activity, i. e. the ability to interact with different word-building means [10, p. 30].

In modern English, there are the following principal ways of word building: affixation, compounding, conversion, blending. Building of new lexical items occurs on the basis of word-building patterns. One of the main problems is the problem of productiveness of the patterns.

The analysis of lexical items showed that the least productive way of neologism building in newspaper texts is blending ($\approx 11\%$); the most productive one is affixation ($\approx 31\%$). Compounding and conversion have productiveness of $\approx 18\%$ and $\approx 24\%$ respectively.

Affixation. While studying the different newspaper texts, it was found that suffixal items correlate with prefixal ones as 1 to 3. However, we can conclude that suffixal items are widely used in infor-

mal speech. For example, suffixes *-y/-ie* and *-er* are common in the articles dedicated to *sociocultural relations*: **tekk** – a person obsessed with technical innovations; **preppie** – a pupil of a privileged private school; **groupie** – an ardent fan of a pop-ensemble or pop-star; **noogler** – a new employee of corporation Google; **screenager** – a young person, teenager who spends much time in front of a computer screen; **tweenager** – a child of approximately eight to fourteen years of age; **e-voter** – a person who participates in online voting. It should be noted that the suffix *-y/-ie* has been added to the Barnhart Concise Dictionary of Etymology as the suffix which has developed a new humiliating (ironic) value.

In the articles covering modern *telecommunication* and *computer technologies*, prefix *tele-* is widely used; it mainly forms new nouns by the pattern *pref. + N = N*: **telebanking** – a service that allows a client to manage his banking transactions via TV or PC; **telemarketing** – using a phone and telecommunication technologies with database management systems for different marketing operations (sale of goods by phone, call center service organization, phone surveys, collecting and processing the information); **teleshopping** – a distance ordering goods.

Compounding. It should be noted that a widespread variant in the *scientific* articles is using complex items with an element *-o-*: **bacteriophobia** – a panic fear of bacteria; **suggestopedia** – a pedagogical system of techniques and methods for teaching during which favorable conditions for studying are created.

It is also worth while noting that a word-forming pattern *Abbr + N = N* is common in the articles on *medicine* and *biology*. This pattern is a relatively new: **B-chromosome** – an excess (additional) chromosome in the human genome; **ACD-solution** (acid citrate dextrose) – an anticoagulant solution used for the collection of blood for purposes of storage and transfusion.

The variation of this pattern is *Abbr + Acronym = N*: **ara A** (arabins + Adenine) – an antiviral drug that prevents DNA synthesis; used to treat some herpes infections.

Conversion. A lot of words formed by conversion are considered to be distinctive features of the newspaper style. Generally they are verbs formed from nouns ($N \rightarrow V$), and nouns formed from verbs ($V \rightarrow N$).

At the same time, it is interesting to note that building of nouns from adjectives ending in *-ic* in the articles on *scientific and technical* topics is productive enough, especially in chemical terminology: **acrylic** means acrylic pitch; **transuranic** – a chemical element; **tricyclic** – an antidepressant drug having a tricyclic molecular structure.

In the *politically-oriented articles* partially substantivized lexical items (a kind of conversion in which the word takes only some features of the noun, such as an article or plural forms) are found frequently enough: **the needy** – people who are poor; **the coloureds** – an ethnic group who possesses ancestry from Europe, various Khoisan and Bantu tribes of Southern, West Africa, Indonesia, Madagascar, Malaya, India, Mozambique, Mauritius, and Saint Helena; **the locals** – local trade unions and their representatives.

Blending. The most productive way of word-building by blending is a final reduction of the first component of a lexical item: **Europlug** (European plug) – an electric plug that is used in all European countries; **sigaretiquette** (sigarette, etiquette) – a cigarette smoking etiquette.

Less common type of reduction is the one applied to the second element: **airtel** (air, hotel) – a kind of mobile hotels, **workaholic** (work, alcoholic) – a person obsessively addicted to work.

Conclusions. The tendencies of the English vocabulary system development coincide with the tendencies of word-building of new lexical items in the newspaper discourse. Affixation is the most productive way of word-building in the English language generally and in the newspaper discourse in particular. The most neologisms are found in the articles on the following topics: sociocultural relations, telecommunication and computer technologies, and different branches of science, especially medicine, biology, and chemistry. Some neologisms can be hardly translated in virtue of the difference in the mentalities of native speakers of English and Ukrainian, on the one hand, and the presence of lexical, grammatical, and stylistic features of the two language systems, on the other hand. Since neologization is a permanent process, the study of new lexical items and ways of their building continues to be a perspective trend in linguistics.

REFERENCES:

1. Гальперин А.И. Очерки по стилистике английского языка. Москва, 2004. 453 с.
2. Грацкова И. Неологизмы в современном английском языке. *Science Time*. 2015. № 5 (17). С. 114–118.
3. Дубенец Э. Лингвистические изменения в современном английском языке. Москва, 2003. 256 с.
4. Зацний Ю.А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу. Львів, 2007. 228 с.
5. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ, 2001. 368 с.

6. Макаренко Ю., Матковська І. До проблеми перекладу неологізмів галузі Інтернет та комп'ютерних технологій. *Філологічні трактати*. 2012. № 4. С. 68–72.
7. Малярчук О. Особливості творення неологізмів-телескопізмів у сучасній англійській мові (на матеріалі лексикографічних джерел). *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. 2015. № 3. С. 137–140.
8. Солганик Г.Я. О структуре и важнейших параметрах публицистической речи (языка СМИ). *Язык современной публицистики* : сб. статей. Москва, 2007. С. 13–31.
9. Харитончик З.А. Лексикология английского языка. Москва, 1992. 197 с.
10. Царев П.В. О некоторых активных словообразовательных моделях современного английского языка. *Иностранные языки в школе*. 1986. № 5. С. 23–34.
11. Bauer L., Lieber R., Plag I. *The Oxford Reference Guide to English Morphology*. Oxford University Press, 2015. 720 p.
12. Clayton D. *Attitudes to Language*. Cambridge University Press, 2018. 114 p.
13. Cook C. *Exploiting Linguistic Knowledge to Infer Properties of Neologisms*. Toronto, 2010. 154 p.
14. Kerremans D. *A Web of New Words. A Corpus-Based Study of the Conventionalization Process of English Neologisms*. Peter Lang GmbH, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2015. 278 p.
15. Urry J. *Sociology beyond Societies: Mobilities for the Twenty-First Century*. London, 2000. 263 p.
16. *Oxford English Dictionary* : website. URL: <https://public.oed.com/history/oed-editions/#third-edition>.
17. The Number of Words in the English Language. *The Global Language Monitor*. 2018. URL: <https://www.languagemonitor.com/global-english/no-of-words>.
18. *British Media Online* : website. URL: <http://www.wrx.zen.co.uk/britnews.htm>.
19. *US Newspapers Online* : website. URL: <http://www.us-newspapers-online.com>.

МЕТАФОРА ТА ЇЇ РІЗНОВИДИ У РОМАНАХ ШАРЛОТТИ БІНГХЕМ

METAPHOR AND ITS VARIETIES IN THE NOVELS BY CHARLOTTE BINGHAM

Гайденко Ю.О.,

orcid.org/0000-0002-4063-525

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті розглянуто метафору, виділено її різновиди, охарактеризовано їхні стилістичні функції. Проаналізовано репрезентацію стилістичних засобів метафоричної групи у романах Шарлотти Бінгхем, встановлено їхнє відсоткове співвідношення у досліджуваних творах авторки.

Метафору визначено як стилістичний засіб, у якому ознаки одного предмета чи дії переносяться на інший за подібністю. Зазначено, що, виконуючи роль універсальної номінативної моделі, метафора виступає конструктивним компонентом романів Шарлотти Бінгхем. Метафору класифіковано на узуальну й okazіональну. Встановлено, що у досліджуваних творах авторки наявні як узуальні, так і okazіональні метафори, основу яких становить схожість за зовнішніми, внутрішніми або функційними характеристиками.

Розкрито, що до різновидів метафори належать персоніфікація, алегорія, символізація, синестезія, алюзія та антономазія. Персоніфікацію визначено як троп, що полягає у перенесенні рис і характеристик живої істоти на неживий предмет. Встановлено формальні маркери персоніфікації у романах Шарлотти Бінгхем. Виділено такі типи персоніфікації, як алегорія та символізація, охарактеризовано їх репрезентацію в романах Шарлотти Бінгхем.

Стверджено, що специфічним різновидом метафори є синестезія, яка полягає у поєднанні в одному слові або словосполученні сукупності відчуттів. Досліджено, що в романах Шарлотти Бінгхем синестезію представлено низкою моделей («дотик – слух», «дотик – смак», «зір – слух» та ін.).

Алюзію визначено як свідомий авторський натяк або пряму вказівку на загальновідомий літературний, історичний факт або на відомий художній витвір. Алюзії, виявлені в романах Шарлотти Бінгхем, типологізовано на релігійні, міфологічні, літературні, фольклорні тощо. Розкрито, що різновидом алюзії є антономазія, котру в зазначеній статті типологізовано на узуальну й okazіональну, досліджено їх репрезентацію в романах Шарлотти Бінгхем.

Встановлено, що у зазначених художніх творах метафора та її різновиди виражають авторську оцінку описуваного, актуалізують асоціативне мислення читача.

Ключові слова: метафора, персоніфікація, алегорія, символізація, синестезія, алюзія, антономазія.

The aim of the article is to study metaphor, outline its types, as well as describe stylistic functions of the former and the latter. The article gives the analysis of the metaphorical group of stylistic devices and their quantitative correlation in the novels by Charlotte Bingham.

The term “metaphor” has been defined in the article as the transference of features of an object or action to another object or action based on the associated similarity between the two. It has been specified that metaphor is not only a structural element of the novels by Charlotte Bingham, but also a versatile nominative model. Metaphor has been classified into trite and genuine. It has been ascertained that in the novels by Charlotte Bingham both trite and genuine metaphors are based on the internal, external or functional similarity.

It has been revealed in the article that there are such varieties of metaphor as personification, allegory, symbolization, synaesthesia, allusion and antonomasia. The term “personification” has been defined as a figure of speech based on attributing properties of a living being to an inanimate object. Formal markers of personification have been described in the article. It has been specified that allegory and symbolization are varieties of personification; their representation in the novels by Charlotte Bingham has been outlined.

It has been maintained that another variety of metaphor is synaesthesia, i.e. a figure of speech in which a word or word combination appeals to more than one sense. It has been researched that in the novels by Charlotte Bingham synaesthesia is represented by a number of models (“touch – hearing”, “touch – taste”, “sight – hearing” etc.).

The term “allusion” has been defined in the article as a calculated author’s cue or an explicit reference to well-known literary (historical) facts or works of art. Allusions represented in the novels by Charlotte Bingham have been classified into religious, mythological, literature and folkloric etc. It has been revealed in the article that a variety of allusion is antonomasia, which has been classified into trite and genuine. The representation of trite and genuine antonomasia in the novels by Charlotte Bingham has been researched.

It has been outlined that in the novels by Charlotte Bingham metaphor and its varieties represent the author’s evaluation of the described phenomena, actualize the reader’s associative thinking.

Key words: metaphor, personification, allegory, symbolization, synaesthesia, allusion, antonomasia.

Постановка проблеми. Дослідження феномена метафори тривають більше двох тисячоліть, сягаючи часів Давньої Греції. Протягом

тривалого часу метафору розглядали в аспектах філософії, психології, мовознавства, літературознавства тощо, вбачаючи у ній засіб пізнання

навколишнього світу, інструмент репрезентації знань, результат семантичної деривації у мові, механізм художнього мислення. Оскільки метафора виступає джерелом виникнення нових значень, універсальним інструментом мови, що регулярно використовується в художньому мовленні, дослідження цього тропа залишається актуальним і у сучасних мовознавчих студіях, а репрезентативне тло для його вивчення виформовують художні тексти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема визначення метафори та її різновидів здобула теоретичне обґрунтування у роботах багатьох мовознавців, зокрема І.В. Арнольд [1], Н.Д. Арутюнової [2; 3], М.П. Брандес [4], І.Р. Гальперіна [6], О.П. Воробйової [9], А. Дорст [12], Дж. Лакоффа [13], Н.І. Лихошерст [9], О.М. Мороховського [9], М.В. Нікітіна [7], В.М. Телії [10], Р. Якобсона [11] та ін. Проте, незважаючи на наявність лінгвістичних досліджень, присвячених метафорі та її різновидам, їхня репрезентація у романах англомовної авторки-сучасниці Шарлотти Бінгхем досі не вивчалась ані вітчизняними, ані зарубіжними мовознавцями, що зумовлює актуальність цієї статті.

Мета цієї статті – різнобічний аналіз метафори та її різновидів у романах Шарлотти Бінгхем, зокрема індивідуально-авторські особливості вживання метафори й інших стилістичних засобів метафоричної групи в художніх текстах британської письменниці.

Матеріалом дослідження слугували метафора та її різновиди загальною кількістю 30770, дібрані методом суцільної вибірки з 10 романів Шарлотти Бінгхем (“In Sunshine or in Shadow” (1991), “Stardust” (1993), “Change of Heart” (1994), “Grand Affair” (1997), “The Kissing Garden” (1999), “Distant Music” (2002), “Magic Hour” (2005), “Out of the Blue” (2006), “The White Marriage” (2007), “The Daisy Club” (2009)).

Виклад основного матеріалу. Метафора (74,9%) – це стилістичний засіб, у якому ознаки одного предмета чи дії переносяться на інший за подібністю (зовнішньою, внутрішньою або функційною). Основу метафори становить схожість другорядних ознак двох об’єктів (реального та вигаданого) за кольором, формою, розміром, особливостями руху, внутрішніми якостями, рисами характеру тощо, тому в сучасній мовознавчій літературі метафору називають прихованим порівнянням, яке здійснюється шляхом накладання імені однієї позначуваної реалії на іншу та виявляє певну важливу особливість останнього [1, с. 99]. Подібної думки дотриму-

ється Н.Д. Арутюнова, котра стверджує, що необхідною умовою виникнення метафори є порушення меж між категоріями об’єктів, спричинене змінами у їхній таксономії: «метафора накладає образ сформований стосовно одного класу об’єктів на інший клас або на конкретного представника цього класу» [2, с. 153].

Згідно з М.В. Нікітіним, «метафора виникає на базі готового знака як його вторинна модельована семантизація (шляхом семантичної деривації вихідного значення)» [7, с. 194], тобто процес вторинної номінації у разі метафоричного перенесення починається з переосмислення вихідного значення слова. У контексті зазначеного вище продуктивними вважаються думки М.П. Брандес, І.Р. Гальперіна, М.В. Нікітіна, Р. Якобсона та ін. стосовно того, що: 1) семантична фактура метафори створюється взаємодією логіко-предметного та контекстуального значень слова [6]; 2) у побудові метафори беруть участь щонайменше три компоненти: об’єкт номінації, або метафоризований компонент; об’єкт-джерело назви, або компонент, що метафоризує; ознака, спільна для об’єкта номінації та об’єкта-джерела назви [9, с. 171–172]; 3) метафоричне перенесення значення слова позначає об’єкт-джерело перенесеного значення [4, с. 141]; 4) у метафорі актуалізація третього неявного значення відбувається на перетині двох виражених значень (логіко-предметних значень об’єкта номінації та об’єкта-джерела назви) [там само, с. 141]; 5) два зіставлявані у метафорі члени втрачають своє індивідуальне значення, стаючи елементами третього значення, що утворює нову цілісність [там само, с. 141]; 6) метафора є категорією парадигматики [11]: під час метафоризації відбувається звуження значення, тобто реалізується лише один лексико-семантичний варіант слова [9, с. 167]; 7) метафоричне перенесення властиве фразеологічно зв’язним та синтаксично зумовленим значенням [там само, с. 167]; 8) образність та символічність метафори ґрунтуються на взаємодії логіко-предметного та контекстуального значень [6]; 9) основу образності та символічності завжди становить логіко-предметне значення, відсутність якого призводить до зникнення метафори [6]; 10) образність та символічність метафори базуються на протиставленні взаємопов’язаних категорій «явне – неявне», «зримо – незримо», єдність яких не виводиться прямою послідовністю слів [4, с. 141].

За стилістичною значущістю метафора поділяється на узуальну (мовну, стерту, етимологічну, колективну), яка вважається засобом виразності, та оказіональну (мовленнєву, індивідуально-

авторську, художню) – стилістичний засіб. Згідно з В.М. Телією, метафора першого типу є більш об'єктивною, адже «створюється на основі конотацій, що супроводжують слово в «звичному» вживанні і закріпленні за ним мовним узусом». Другий різновид метафори не існує поза контекстом і включає компоненти оцінності й модальності [10, с. 193].

У романах Шарлотти Бінгхем широко представлені метафоричні перенесення обох типів. Нами зафіксовано узуальні метафори авторки, основу яких становить схожість за: 1) кольором: *You know very well what a white marriage is!* [22, с. 49]; 2) формою: *She put the envelope with her bank statement into the top drawer of the old white-painted chest of drawers* [17, с. 188]; 3) розміром: *Laura's love turned into an indigestible lump of guilt* [20, с. 262]; 4) місцезнаходженням: *'Really, you are to be congratulated, from the bottom of my heart* [17, с. 364]; 5) функцією: *Dropping the large white telephone back on to its cradle, Cecil pulled on a pair of expensive leather gloves* [19, с. 23]; 6) внутрішніми якостями: *She's only done me over again, the female dog!* [22, с. 345]; 7) особливостями руху: *Marriage is marriage, and just as the sun comes up in the morning and goes to bed at night, marriage is the sensible, safe and sacred centre of our society* [22, с. 48].

Більшу частину метафоричних перенесень у структурі досліджуваних романів становлять оказіональні. Оказіональна метафора суттєво підвищує стилістичну значущість різних композиційно-мовленнєвих форм, персонажного діалогічного мовлення, адже її декодування насамперед звернено до апперцепційної бази, комунікативно-прагматичних пресупозицій читача: *His sister*

Laura had been a will o' the wisp, a beautiful butterfly with gossamer wings, a piece of fine porcelain, sunlight on water. Her husband was pottery, heather on hills, rain clouds over mountains [18, с. 34].

Практичне дослідження узуальних та оказіональних метафоричних перенесень підтверджує, що метафора виступає конструктивним компонентом художнього тексту, який виконує роль універсальної номінативної моделі, що використовує насамперед здобуте знання в ході пізнання нового. Звідси конструктивною виступає думка Дж. Лакоффа стосовно того, що метафора – це концептуальне, а не лінгвістичне явище, адже пов'язана з розумінням однієї ідеї чи концептуального домену стосовно іншого. Так, у статті “The contemporary theory of metaphor” дослідник стверджує, що метафора – це механізм, за допомогою якого ми розуміємо абстрактні концепти і здійснюємо абстрактне мислення [13, с. 244–245]. Власне, концептуальна природа метафори слугує основою типологізації похідних від неї стилістичних засобів. Їхнє відсоткове співвідношення у романах Шарлотти Бінгхем зображено на рис. 1.

Персоніфікація (3,3%) – це різновид метафори, який полягає у перенесенні рис і характеристик живої істоти (насамперед людини) на неживий предмет [12, с. 114]. Транспозиція категорії одухотвореності впливає на власне мовні характеристики об'єкта номінації, який набуває валентності, властивої іменникам-назвам живих істот і в творчості Шарлотти Бінгхем може: 1) замінятися займенниками *he* або *she*: *'If she (a motor car – Ю.Г.) won't crank up, spit in the petrol tank'* [20, с. 86]; 2) вживатися у формі присвійного відмінка і/чи використовуватися у сполученні з дієсловами, що виражають про-

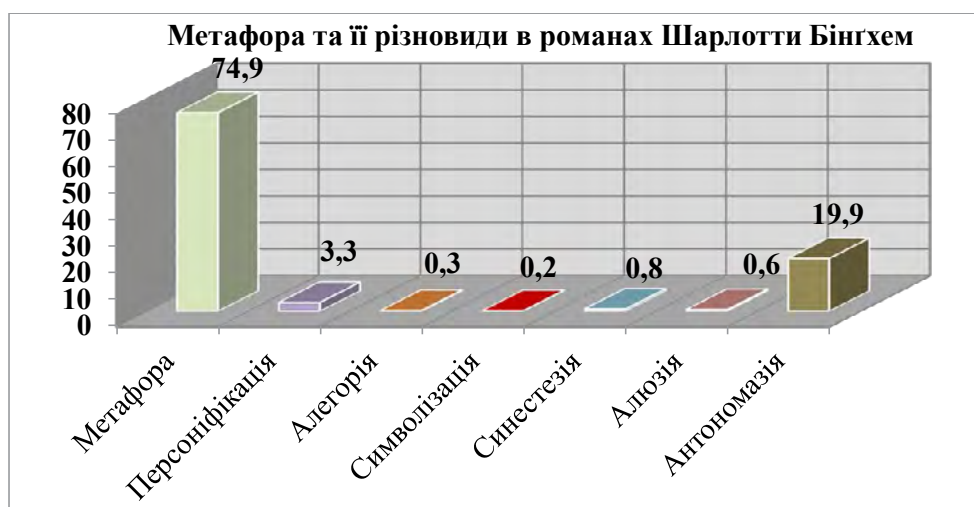

Рис. 1. Відсоткові показники метафори та її різновидів у романах Шарлотти Бінгхем (загальна кількість одиниць – 30770, 100%)

цеси мовлення, мислення, позначають інші властиві людям дії [1, с. 103]: *The Magic Hour is that time when late afternoon and early evening meet, when sun and moon seem set to tussle as to who is to take possession of the darkening sky.* [18, с. 14]; 3) формально виражатися через написання слова, яке позначає персоніфіковане поняття, з великої літери або з приставками Mr, Mrs, Dr тощо: *'So if you'd like to roll up your sleeve, young lady, you can say goodbye to Mr Needle'* [16, с. 455].

Специфічний різновид персоніфікації – алегорія (0,3%), вихідним пунктом якої є абстрактність, що фізично втілюється у конкретних образах людей, тварин, рослин, міфічних чи літературних персонажів, які поміщені в певний сюжет, ситуацію. Абстрактне та конкретне під час алегоричного перенесення пов'язуються не за схожістю чи суміжністю, а концептуально. Стилїстична функція алегорії полягає у відображенні складного через просте, підсиленні впливу логічного змісту мовлення через включення елемента емоційно-чуттєвого представлення. Характерною особливістю алегорії вважають подвійний смисл: розходження між вираженим і тим, що мається на увазі [8, с. 117–118].

На відміну від метафори, алегорія використовується лише в художньому мовленні, а на відміну від персоніфікації – реалізується лише в цілому тексті, довжина якого може різнитися [9, с. 167]. У романах Шарлотти Бінгхем текстом найкоротшого обсягу, що інкорпорує алегорію, є прислів'я: *She did not have much time for theatrical nostalgia; when you had to bring home the bacon there was truly very little time for sentimentality* [17, с. 543].

Різновидом персоніфікації, протилежним алегорії, є символізація (0,2%), вихідним пунктом якої виступає конкретне явище реальності, чие значення перетворюється на абстрактне. Символізація полягає у використанні назви певного предмета, що слугує традиційним речовим знаком конкретної ідеї, тобто її символом, замість її прямого вираження. У романах Шарлотти Бінгхем символізація представлена незначною кількістю синтагм, серед яких, наприклад: *'He thinks of George still as a boy who doesn't know his own mind, despite the fact that he spent four years fighting in the front line.'* – *'And won a VC'* [21, с. 123].

Специфічним різновидом метафори є синестезія (0,8%), що полягає у поєднанні в одному слові або словосполученні сукупності різноманітних відчуттів у разі перенесення значення [14, с. 83]. Із формальної точки зору, семантика синестетичного слова і словосполучення – це синтез кількох відчуттів, тому характерною ознакою синесте-

тичних слів вважають переносне метафоричне значення, а словосполучень – вираження одним їхнім словом-членом прямого, а іншим – переносного значення.

Види синестезії розрізняють за характером відчуттів, що виникають: зорових, слухових, смакових, тактильних або нюхових, причому у разі синестетичного перенесення значення відбувається зміщення сенсорних асоціацій, тому моделі синестезії можуть значно варіюватися. Так, виділяються такі моделі синестетичного перенесення, як: «зір – дотик», «дотик – смак», «зір – слух» тощо, які виступають засобом творення «зорового дотику», «дотикового смаку» і т. п., виникаючи внаслідок примусового зіткнення понять на позначення органів чуття. Звідси продуктивним видається твердження Н.Д. Арутюнової, згідно з яким механізм синестетичного метафоротворення «змінює логічний порядок предикатів: ознака предмета трансформуються в ознаку ознак предмета» [3, с. 164], що, зокрема, доводиться творчістю Шарлотти Бінгхем, у якій представлено такі моделі синестетичних перенесень, як: 1) «дотик – слух»: *Already he could hear Diane's scratchy laugh* [16, с. 42]; 2) «дотик – смак»: *'A little touch of champagne, I think'* [22, с. 456]; 3) «дотик – звук»: *She strode off towards her house, her riding boots making a sharp, clear sound on the cobbled stones of the yard* [18, с. 143]; 4) «дотик – зір»: *Once Jerome met her cool blue eyes with his own dark brown ones, she was totally mesmerized* [19, с. 35]; 5) «зір – звук»: *They walked along in sombre silence* [22, с. 450]; 6) «зір – дотик»: *Mrs Mac's eyes softened* [17, с. 12]; 7) «зір – смак»: *'Now who would like some toast and golden syrup?'* [22, с. 202].

Одним із різновидів метафори, згідно з Ю.М. Скребневим, виступає алюзія [8, с. 115]. Алюзія (0,6%) – це свідомий авторський натяк або пряма вказівка на загальновідомий літературний, історичний факт або на відомий художній витвір. Порівнюючи певну ситуацію, реалію навколишньої дійсності з «суб'єктивно» аналогічним історичним, літературним або загальновідомим фактом автор не пояснює змісту сказаного й не надає прямої вказівки на джерело, тому алюзії ґрунтуються на накопиченому досвіді та знаннях автора й читача, спільності їхніх апперцепційних баз [6].

Алюзії, виявлені у досліджуваних романах Шарлотти Бінгхем, нами типологізовано на: 1) релігійні, що містять пряму вказівку або свідомий натяк на релігійні факти чи літературу: *'A lamb to the slaughter, that was what young Portly was'* [17, с. 358]; 2) міфологічні, які слугують прямою або непрямою вказівкою на міфологічних

персонажів чи літературу: *Unlike Icarus, who flew too near the sun and burned himself, people who think they have everything burn not just themselves, but everyone around them* [22, с. 168]; 3) літературні фольклорні, котрі прямо або опосередковано вказують на загальновідомий літературний факт чи словесно-музичні твори, що відображено у будь-якому жанрі усної народної творчості: *To the kitchen, my girl, and a bonus is yours tonight if you can deliver the goods. The very moment when the last dessert spoon is lowered, the pumpkin in the vegetable basket will turn into a coach, and the rats in the larder into high-stepping ponies, and you will go to the ball – although not here! Off you go to your tasks* [20, с. 62]; 4) літературні індивідуально-авторські, які містять пряму вказівку або свідомий натяк на літературні чи словесно-музичні твори інших авторів: *It would be better than good, it would be frabjous, as in 'frabjous day! Callooh! Callay!'* [22, с. 317]; 5) історичні, що включають свідомий авторський натяк чи пряму вказівку на загальновідомі історичні факти: *It is always good to want things. It means one stirs one's stumps and does not sit about waiting for an apple to fall on one's head like Isaac Newton* [22, с. 189]; 6) образотворчого мистецтва, котрі слугують прямою чи опосередкованою вказівкою авторки на витвори образотворчого мистецтва різних видів (живопис, скульптура тощо): *Serve them right for putting in Jane Buskin. Can't act her way out of a paper bag, she told all the pre-Raphaelite prints that decorated the walls* [17, с. 227].

Виступаючи гіперонімічним поняттям, алюзія перебуває у родово-видових відношеннях із антономазією. Антономазія (антономасія) (19,9%) – це використання власного імені як загального або навпаки. Вона базується на одночасній актуалізації і взаємодії двох типів лексичного значення: називного (власного, ономазіологічного) талогіко-предметного (семасіологічного) чи другого і першого.

За семантичними особливостями та стилістичною значущістю антономазію поділяють на узуальну (мовну, лінгвістичну) й оказіональну (мовленнєву, стилістичну), маючи на увазі, що перша тяжіє до категорії семантики, а друга – до сфери стилістики.

Узуальна антономазія реалізується моделлю «власне ім'я → загальний іменник» та представлена власними іменами, які, перейшовши у розряд загальноновживаних, повністю чи частково втрачили зв'язок із власною назвою [5, с. 18]. У романах Шарлотти Бінгхем представлено як повну, так і часткову узуальну антономазію. Одиниці з повністю знівельованим називним значенням

та стилістичною значущістю використовуються авторкою для позначення номінованих ними реалій навколишньої дійсності, а твірна основа, формально представлена власним іменем, у їхньому корпусі не ідентифікується: *wellington boots* [17, с. 20] (rubber boots that stop your foot getting wet; named for Duke of Wellington (1769–1852), English soldier who wore long boots [15] – Ю.Г.); причому трапляються й запозичені: *silhouette* [21, с. 430] (a drawing of something or someone, often from the side, showing a black shape against a light background; named for Étienne de Silhouette (1709–1767), French author and politician famous for not liking to spend money, and therefore appropriately giving his name to a cheap simple picture [15] – Ю.Г.).

Одиниці з частково знівельованим називним значенням використовуються авторкою у діалогічному мовленні персонажів, виконуючи характерологічну функцію через утворення різних асоціацій, які закріплюються у межах емотивно-конотативного компонента власного імені – твірної основи антономазійного похідного слова. У цьому разі антономазія виступає прихованим порівнянням й апелює до когнітивного простору читача, котрий, розпізнавши власну назву, змушений вдаватися до індивідуальної інтерпретації закодованих у ній ознак та якостей. Процес особного декодування призводить до виявлення цілої низки асоціацій із вторинним антономазійним найменуванням, відкриваючи щонайменше декілька з багатьох ознак номінованої реалії: *Tut tut, George. I never realized I married a Romeo* [21, с. 299]; *His Dulcinea had been sent away to the country in the company of some kind relative to recuperate from whatever illness had laid her low* [16, с. 51].

Оказіональна антономазія у художніх творах представлена промовистими іменами (від англ. speaking names), а саме: іменами, які прямо й недвозначно характеризують персонажів чи вказують на їхні морально-етичні якості, психологічні особливості, професію, поведінку, зовнішність тощо [9, с. 177]. Група промовистих імен у романах Шарлотти Бінгхем представлена лексичними одиницями, котрі утворено моделями: 1) «загальний іменник → власна назва», як-от: *Hart, Rule*; 2) «загальний прикметник → власна назва», зокрема, *Sunny, Gray*; 3) «словоскладання → власна назва», як-от: *Leandra, Mr Arkwright, Mrs Ashcombe*.

Здійснене нами ґрунтовне дослідження промовистих імен, вказує на їхню спрямованість щодо характеристики персонажів твору через апелювання до когнітивно-асоціативного простору читача, його апперцепційної бази. Наприклад: *Sunny* (від англ.

sunny, i. e. brilliant, of the Sun, filled with sunlight, cheerful) – ім'я головної героїні роману “The White Marriage”, вісімнадцятирічної провінційної замріяної дівчини, сповненої надій на майбутнє. Модель творення імені: «загальний прикметник – власна назва»; ознака, покладена в основу назви: характер, внутрішній світ персонажа. Прямий зв'язок імені з легкою вдачею головної героїні прослідковується, зокрема, у такому текстовому фрагменті: *‘I do not know her very well, but as I just said, what I have seen of her is quite simply enchanting. What others have seen of her is quite the same. Sunny by name, Sunny by nature’* [22, с. 299].

Висновки. Отже, виступаючи основою творення низки стилістичних засобів (персоніфікація, алегорія, символізація, синестезія, алюзія, антономазія), метафора слугує важливим конструктивним компонентом романів Шарлотти Бінгхем. Вона характеризується вагомою стилістичною значущістю, допомагаючи створити осо-

бливу образну фактуру художніх творів, наповнити їх додатковою експресією, конотацією, емоцією тощо. З-поміж стилістичних засобів метафоричної групи у романах авторки преважують метафора (74,9%) та антономазія (19,9%), менш поширеними є персоніфікація (3,3%), синестезія (0,8%) й алюзія (0,6%), а алегорія (0,3%) та символізація (0,2%) – найменш репрезентативні. Стилiстичний ефект, що досягається шляхом використання метафори та її різновидів, базується на цілому комплексі різних асоціацій. Вказані вище стилістичні засоби роблять тексти досліджуваних романів Шарлотти Бінгхем неповторними, а мову – осяйною, яскравою, влучною.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні метафори та її різновидів у текстах інших англомовних авторів у межах жанру роману, а також інших жанрів художньої прози не тільки англомовних авторів, але й письменників усього германського ареалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык. 4-е изд., испр. и доп. Москва : Флинта : Наука, 2002. 384 с.
2. Арутюнова Н.Д. От образа к знаку. *Мышление. Когнитивные науки. Искусственный интеллект.* Москва, 1988. С. 147–162.
3. Арутюнова Н.Д. Языковая метафора. (Синтаксис и лексика). *Лингвистика и поэтика.* Москва, 1979. С. 164.
4. Брандес М.П. Стилистика немецкого языка. Москва : Высшая школа, 1983. 271 с.
5. Гайденок Ю.О. Антономазія як образний засіб вираження авторської мови (на матеріалі роману Шарлотти Бінгхем “The White Marriage”). *Science and Education a New Dimension. Philology.* Budapest, 2017. Vol. 37. Issue 137. P. 18–21.
6. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка. URL: <https://studfiles.net/preview/6313181/> (дата звернення: 15.01.2018).
7. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики : учебное пособие. 2-е изд., доп. и испр. Санкт-Петербург : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2007. 819 с.
8. Скребнев Ю.М. Основы стилистики английского языка. 2-е изд., испр.; на англ. яз. Москва : Астрель, 2003. 221 с.
9. Стилистика английского языка. / А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко. Киев : Головное издательство издательского объединения «Вища школа», 1984. 241 с.
10. Телия В.Н. Вторичная номинация и её виды. *Языковая номинация (виды наименований).* Москва : Наука, 1977. С. 129–221.
11. Якобсон Р. Два аспекта языка и два типа афатических нарушений. Теория метафоры. Москва. 1990. С. 110–132. URL: <http://www.philology.ru/linguistics1/jakobson-90.htm> (дата звернення: 09.01.2018).
12. Dorst A. G. Personification in discourse : Linguistic forms, conceptual structures and communicative functions. *Language and Literature.* Volume 20. Issue 2. 2011. P. 113–135.
13. Lakoff G. The contemporary theory of metaphor. *Metaphor and thought.* 2nd edition. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. P. 202–251.
14. Strik Lievers F. Figures and the senses. Towards a definition of synaesthesia. *Review of Cognitive Linguistics* 15 (1). 2017. P. 83–101.
15. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <https://www.ldoceonline.com> (дата звернення: 05.01.2019).
16. Bingham C. *Change of Heart.* London : Bantam Books, 1994. 469 p.
17. Bingham C. *Distant Music.* London : Bantam Books, 2002. 576 p.
18. Bingham C. *Magic Hour.* London : Bantam Books, 2005. 416 p.
19. Bingham C. *Stardust.* London : Bantam Books, 1993. 576 p.
20. Bingham C. *The Daisy Club.* London : Bantam Books, 2009. 480 p.
21. Bingham C. *The Kissing Garden.* London : Bantam Books, 1999. 624 p.
22. Bingham C. *The White Marriage.* London : Bantam Books, 2007. 480 p.

ТЕКСТИ *FEATURE* В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ГАЗЕТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

FEATURE TEXTS IN THE MODERN ENGLISH NEWSPAPER: A THEORETICAL ASPECT

Головач Т.М.,

orcid.org/0000-0002-6665-4416

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов та культури фахового мовлення
Львівського державного університету внутрішніх справ

Мова газети – різновид мови масової інформації в її писемній формі.

Розвідка сучасних англійських газет переконливо свідчить про те, що жанр *feature* потребує детального дослідження. Незважаючи на те, що проблема сучасних англійських медіатекстів викликає значний інтерес для багатьох науковців, наявна інформація про текст *feature* не є повною і, як правило, вивчається епізодично. Наявні дослідження дають лише деякі уявлення про сутність жанру *feature* та його мовну природу.

Метою нашої роботи є аналітичний огляд наявних підходів до визначення поняття «текст *feature*» і окреслення ролі та провідних функцій сучасної англійської газети.

У статті на основі аналізу наявних досліджень виділено такі основні риси мови газет, як: економія мовних засобів, стислість викладу і водночас інформативне навантаження; вживання зрозумілих слів та висловів; використання суспільно-політичної термінології; помітна наявність мовних кліше, штампів; переосмислення лексики інших функціональних стилів.

Зазначено, що англійський газетний текст відрізняється синтаксичною лаконічністю. У інтерпретації він вимагає більше фонових знань, оскільки тут має місце лапідарність висловлення, зумовлена законом економії місця і часу. Виявлено, що мові сучасної газети властива стислість викладу у поєднанні з інформаційним навантаженням та використанням мовних засобів, зрозумілих широкому колу читачів.

Виокремлено такі провідні функції сучасної англійської газети, як: інформаційна; розважальна; освітня; рекламна; ідеологічна; експресивна; емоційного впливу. Необхідно зазначити, що всі функції тісно пов'язані між собою і реалізуються в газетних публікаціях в тому чи іншому поєднанні.

Визначено, що *feature* – це спеціальний матеріал, стаття у газетах, яка не стосується новин. Тематика таких текстів дуже різноманітна й охоплює весь спектр тем, висвітлюваних у засобах масової інформації: від політики та бізнесу до культури, спорту й освіти. Тексти жанру *feature* акцентують увагу читачів на нагальних проблемах сучасного суспільства та відбивають їх індивідуально-авторське бачення.

Аргументовано, що вживання екзотизмів у медіатекстах використовується для привернення уваги читача та пов'язане з естетичною, експресивною та інформаційною функціями. Використання у текстах *feature* екзотизмів надає мові образність та робить її більш емоційною, що відповідає принципам сучасних ЗМІ.

Ключові слова: газета, мова газети, медійний текст, текст *feature*, функції сучасної англійської газети, екзотизм.

Newspaper language is a type of media language in its written form.

The readings in research on modern English newspaper convincingly demonstrate that *feature* genre requires a profound investigation. Although the problem of media texts in English is of great interest to many scholars, the available information on the *feature* text is not complete and, generally, is studied sporadically. The existing papers provide only some insights into the essence of a *feature* genre and its linguistic nature.

The purpose of our research is to make the analytical review of the existing approaches to defining the notion of *feature* text and outlining the role and leading functions of a modern English newspaper.

Based on the analysis of available research, the article identifies the following main features of the language of newspapers: saving language resources, concise presentation and at the same time informative load; the use of clear words and phrases; the use of socio-political terminology, the presence of speech clichés, stamps; rethinking the vocabulary of other functional styles.

It is noted that the English newspaper text is syntactically concise. In interpretation, it requires more background knowledge, since there is a lapidary expression that is conditioned by the law of saving time and place. It is revealed that the language of the modern newspaper is characterized by a concise presentation, combined with information load and the use of linguistic means that are understandable to a wide audience.

The following leading functions of the modern English language newspaper have been distinguished: information; entertaining; educational; advertising; ideological; expressive; emotional impact. It should be noted that all functions are closely linked and implemented in newspaper publications in one combination or another.

It is determined that *feature* is a special material, newspaper article does not concern news. The subjects of such texts are very diverse and cover the whole range of topics enclosed in the media: from politics and business to culture, sports and education. *Feature* genre texts focus readers on the pressing issues of modern society and reflect their individual author's vision.

It has been argued that the application of exotisms in media texts is used to attract the reader's attention and is associated with an aesthetic, expressive and informative function. The usage of exotisms in the *feature* texts provides the language with imagery and makes it more emotional, which is consistent with the principles of modern media.

Key words: newspaper, newspaper language, media text, text *feature*, functions of modern English newspaper, exotism.

В інформаційному світі сьогодення медійний дискурс є одним з основних факторів впливу як на суспільство загалом, так і на окремого індивіда зокрема. Сучасна епоха глобалізації суспільства та розвиток світового інформаційного простору впливають на динаміку комунікативного процесу на всіх рівнях. У сучасних мас-медіа відбуваються трансформаційні процеси, а сам публіцистичний простір, на думку Г.Я. Солганика, став широкою сферою функціонування ідей, думок, положень соціального, політичного, ідеологічного, світоглядного характеру. Учений зазначає: «Публіцистика справді змінюється із часом, проте змінюється в бік розширення її функцій, взаємодії з усе новими й новими сферами суспільного життя» [17, с. 15].

Сучасні англomовні газети та їх структурно-композиційна організація вже неодноразово привертала увагу дослідників (наприклад, див. І.А. Бехта [4]; І.М. Білодід [5]; Т.Г. Добросклонська [7; 8]; В.В. Зайцева [10]; Н.В. Зененко [11]; Б.О. Коваленко [12]; Е.Н. Набока [13]; І.С. Семенюк [14]; Г.Я. Солганик [17; 18]; С.А. Тіміна [19]). Саме в їхніх розвідках нагромаджено значний матеріал, який роз'яснює особливості статусу газети, її роль у медійному дискурсі та меншою мірою функціональний потенціал.

Увага саме до газет та їхньої мови спричинена важливою роллю засобів масової інформації в сучасному суспільстві. Попри розвиток інтернет-технологій, газета залишається однією з основних форм спілкування з аудиторією. На нашу думку, це цілком закономірно, оскільки газета є найстарішим та найдоступнішим засобом масової інформації з різнобічною проблематикою та достатнім інформаційним обсягом. Стаття в газеті – це передусім розмова з людьми, які чекають не тільки правдивого і оперативного викладу фактів, а й глибокого аналізу та серйозних узагальнень.

Усе наведене зумовлює наукову доречність і суспільну важливість дослідження сучасної англomовної газети в теоретичному ракурсі з урахуванням контексту загальної мовнокультурної ситуації у світі, що характеризується пануванням англійської мови, глобалізаційними процесами у всіх сферах життя та інтенсифікацією міжкультурної комунікації. Проведення такого дослідження зумовлює чітке окреслення теоретичних засад, зокрема, з'ясування сутності поняття

“*feature*”, його диференційних характеристик та окреслення ролі та провідних функцій сучасної англomовної газети, що і є ціллю цієї статті.

Більшість учених справедливо вважають пресу «четвертою гілкою влади» (*the fourth estate*), яка за силою впливу на соціально-політичні процеси в суспільстві не поступається першим трьом. За допомогою засобів масової інформації можна впливати на громадську думку як стан масової свідомості. На думку І.А. Бехти, попри зовнішнє розмаїття британських газет, вони виконують одне соціопрагматичне завдання – формування суспільної думки у потрібному напрямі [4, с. 71]. Проте сучасний газетний текст відображає не тільки зміни, що відбуваються в суспільно-політичному та соціально-економічному житті, але й оперативно реагує на нові лінгвальні явища. Мова газети миттєво засвоює нові поняття і відповідні слова та словосполучення, що відображають соціальні, політичні, економічні та культурні процеси в суспільстві.

Мова газети – різновид мови масової інформації в її писемній формі [10]. Є досить помітна кількість термінологічних сполучень на позначення стилю мови газет: газетно-публіцистичний стиль [19; 11], інформаційний стиль [10], стиль газетної публіцистики [14]. Вважаємо, однак, доречним вживати ці терміни як синонімічні, оскільки вони називають одне й теж поняття.

Дослідники зазвичай виділяють такі основні риси мови газет, як: економія мовних засобів, стислість викладу і водночас інформативне навантаження; вживання зрозумілих слів та висловів; використання суспільно-політичної термінології; помітна наявність мовних кліше, штампів; переосмислення лексики інших функціональних стилів [12, с. 3]. Газетну мову розглядають як співвідношення стандартизованих і експресивних мовних засобів через їх чергування і контрастування [14]. Вважають, що англійський газетний текст відрізняється синтаксичною лаконічністю. У інтерпретації він вимагає більше фонових знань, оскільки тут має місце лапідарність висловлення, зумовлена законом економії місця і часу, а журналісти схильні використовувати еліпсис, абрєвіатури, підтекст [15].

На думку Т.Г. Добросклонської, особливість мови англomовних газет полягає у взаємодії вербальних і графічних компонентів. Тип і розмір шрифту, наявність ілюстрацій, використання

кольору, якість паперу, розташування матеріалів на смузі – все це тісно поєднується зі словесним рядом. Все це утворює єдине ціле – синкретичну мову преси [8, с. 21]. І.К. Білодід зазначає, що у газетно-публіцистичному стилі співіснують і борються дві протилежні тенденції: тяжіння до стабільності (відтворення готових формул, словосполучень і конструкцій) та прагнення до експресії, що породжує пошуки нових засобів впливу на читача [5, с. 77].

Закономірно, що найчастіше екзотизми використовують у періодичних виданнях, які є сприятливим середовищем для апробації мовних інновацій. Періодичні видання зазвичай є структурованими, а отже, поділеними на тематичні рубрики: новини (місцеві й зарубіжні), спорт, культура та мистецтво, політика тощо. Рубрикація часописів не є фіксованою, залежить від типу видання (таблоїдна чи популярна періодика), його формату (паперові або електронні часописи). Багатогранне розмаїття рубрик сприяє всебічному висвітленню життя багатьох полікультурних груп.

Таким чином, можемо стверджувати, що мові сучасної газети властива стислість викладу у поєднанні з інформаційним навантаженням та використанням мовних засобів, зрозумілих широкому колу читачів.

Дослідники мови преси виділяють такі провідні функції сучасної англomовної газети, як: 1) інформаційна, у деяких класифікаціях – функція повідомлення (реалізується насамперед у новинних матеріалах); 2) розважальна (реалізується в газетних матеріалах розважального характеру та створює комфортну комунікацію між автором та читачем); 3) освітня (реалізується у статтях культурологічної спрямованості); 4) рекламна (реалізується або в спеціальних рекламних розділах газети, або імпліцитно в газетній публікації у вигляді прихованої реклами); 5) ідеологічна (вважається однією з найважливіших функцій), 6) аналітична; 7) експресивна, у деяких класифікаціях – емоційно-експресивна (характеризується експліцитною оцінністю); 8) емоційного впливу [10; 11; 12; 13; 14]. Необхідно зазначити, що всі функції тісно пов'язані між собою і реалізуються в газетних публікаціях в тому чи іншому поєднанні.

Отже, найважливішою функцією газетного стилю є інформаційна, що реалізується за допомогою мовних засобів усіх рівнів. Експресивна функція, або функція впливу, здійснюється шляхом емоційного впливу на адресата (читача). Важливо зазначити, що у мові сучасних газет саме експресивна функція значно посилилась на

основі використання лексики, що має яскраво виражене емоційно-експресивне забарвлення.

Основним структурно-змістовим компонентом сучасних англomовних газет є новинні події, представлені в розділі *news*, які потім коментуються й аналізуються в розділах *news analysis*, *opinion*, *comment*. Інформаційно-аналітичні матеріали зазвичай індивідуально-авторські. Це може бути коментар відомого політика, експерта, економіста або думка редактора, представлена в традиційній для англійських якісних видань колонці *editorial comment*. Обсяг інформаційно-аналітичних текстів в англійській пресі варіюється від 300 до 800 слів [8, с. 109]. Більшість новинних повідомлень представлені як у стислому, так і в розгорнутому вигляді. Список коротких повідомлень зазвичай розташовується на перших шпальтах газети і оформляється у вигляді рубрик *news in brief*, *news bulletin*, *world news*, *business news* тощо залежно від конкретного видання. Основна група новинних матеріалів у пресі сформована у вигляді повідомлень кореспондентів про події в країні і за кордоном, розміщених на смугах *news* у певній тематичній послідовності: *local news*, *international news*, *business news* та ін. Обсяг новинних текстів такого роду варіюється в межах від 200 до 500 слів [8, с. 75].

Публіцистичні твори в англomовних газетах позначаються словом *feature*, яке використовується на позначення досить широкого діапазону текстів, що функціонують у різних засобах масової інформації і відрізняються за тематикою, структурою та обсягом [8, с. 65]. Це може бути і відносно коротка замітка (400–600 слів), і середньої протяжності стаття (600–1000 слів), і досить об'ємний нарис (1000–2000 слів) різножанрової природи: репортажі, портрети, аналітичні статті, редакційні колонки, роздуми, щоденники, журналістські розслідування [16, с. 105]. У найзагальнішому сенсі *feature* – це спеціальний матеріал, стаття у газетах, яка не стосується новин [39, с. 85]. Тематика таких текстів дуже різноманітна і охоплює весь спектр тем, висвітлюваних у засобах масової інформації: від політики та бізнесу до культури, спорту й освіти. Тексти жанру *feature* акцентують увагу читачів на нагальних проблемах сучасного суспільства та відбивають їх індивідуально-авторське бачення [6, с. 85].

У текстах *feature* зустрічаємо екзотизми різної спрямованості: політичної, економічної, соціальної, ідеологічної, спортивної, культурної та побутової. Автор, використовуючи в тексті екзолексеми, має конкретний намір показати культуру певного народу, національний колорит. Очевидно,

що для правильного розуміння тексту, який містить гетерогенні елементи, адресату, одержувачу інформації необхідно мати певні фонові знання.

Слово *feature*, таким чином, позначає синкретичний жанр або *жанрову сім'ю*, тобто сукупність жанрових різновидів, близьких за деякими ознаками, що можуть перекриватися [1]. Їх об'єднує глобальна цільова спрямованість – «переконати читача погодитись з певною думкою, виявити причини і наслідки подій, показати взаємозв'язки різних подій, показати значимість події і можливі варіанти її розвитку» [16, с. 105]. Вживання екзотизмів у медіатекстах використовується для привернення уваги читача та пов'язано з естетичною, експресивною та інформаційною функціями. Використання у текстах *feature* екзотизмів надає мові образність та робить її більш емоційною, що відповідає принципам сучасних ЗМІ.

Відмінність *feature* від інших видів текстів масової інформації підкреслюється тим, що вони зазвичай публікуються на спеціально відведених сторінках у розділі, який так і називається. Друковані матеріали *feature* характеризуються досить довільною побудовою, відмінною від фіксованої структури новинних текстів [7, с. 75]. Їхніми характерними ознаками є чітко виражена позиція автора, оригінальність інтерпретацій, образність мовних засобів. Автори текстів жанру застосовують такі прийоми, як акцентування емоційного аспекту матеріалу та «ефект присутності» на основі використання теперішнього часу,

вживають засоби художньої образності (уособлення, метафори, порівняння, оксюмори) [9]. У матеріалах *feature*, на думку С. Стенсена, можна знайти елементи художнього, пригодницького та особистісно-інтимного дискурсів [2, с. 4].

Останнім часом дослідники почали відзначати не лише подальше поширення цього жанру, а і його взаємодію з новинними текстами і дискурсом, тобто «фічеризацію» журналістики, зумовлену модифікацією її суспільної ролі та впливом нових технологій [3]. Це висування текстів *feature* на передній план медійної комунікації робить їх адекватним матеріалом для дослідження традиційних і нових функцій екзотичної лексики, яка є одним із ключових елементів сучасного газетно-публіцистичного стилю. Екзотизми використовуються і в новинних текстах, і в інформаційно-аналітичних статтях, і в текстах групи *feature*. Проте в текстах останньої групи функціональна роль екзотизмів найзначніша, оскільки вони орієнтовані на здійснення помітного впливу на читачів, а їхня тематична диференціація охоплює об'ємні групи понять і слів, актуальних для сучасного суспільства.

Екзотичні слова у текстах *feature* виконують широкий спектр взаємопов'язаних функцій. Чітке виокремлення кожної з них є дещо обмеженим, оскільки вони перетинаються і взаємодіють під впливом низки чинників – від комунікативно-текстових до соціокультурних і суспільних, і саме в цьому полягає перспектива подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Gardner S., Nesi H. A classification of genre families in university student writing. *Applied Linguistics*. 2012. № 34 (1). P. 1–29.
2. Steensen S. Online feature journalism: A clash of discourses. *Journalism Practice*. 2009. № 3(1). P. 13–29.
3. Steensen S. The featurization of journalism. *Nordicon Review*. 2011. № 32 (2). P. 49–61.
4. Бехта І.А. Прагматика оповідного дискурсу в газетно-публіцистичному стилі. *Новітня філологія*. Миколаїв : Вид-во МДУ ім. Петра Могили. 2006. № 4 (24). С. 71–84.
5. Білодід І., Пилинський М., Колесник Г. Мова сучасної масово-політичної інформації. Київ : Наук. думка. 1979. 77 с.
6. Власова Л.И. Тематика статей жанра “features” в британской и американской прессе. *Вестник СамГУ*. 2015. № 4 (126). С. 85–90.
7. Добросклонская Т.Г. Вопросы изучения медиатекстов (Опыт исследования современной английской медиаречи) : монография. 2-е изд. Москва : УРСС Едиториал, 2005. 288 с.
8. Добросклонская Т.Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ (современная английская медиаречь). Москва, 2008. 202 с.
9. Ефимова С.И. Языковые особенности жанра *feature* (на материале “Geo” и “Geo Traveller”). *Журналистский ежегодник*. 2012. № 1. С. 38–39.
10. Зайцева В.В. Особливості газетно-публіцистичного стилю. *Дослідження з лексикології і граматики української мови* : зб. наук. пр. / за ред. проф. А.М. Поповського. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетровськ. нац. ун-ту, 2011. Вип. 10. С. 82–91.
11. Зененко Н.В. Лексико-грамматическая специфика газетно-публицистического стиля: на материале прессы пиренейского варианта испанского языка : автореф. дис. ...канд. филол. наук : 10.02.02. «Романские языки». Москва 2004. 16 с.
12. Коваленко Б.О. Стилистично знижена лексика в мові сучасної української публіцистики : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2003. 19 с.

13. Набока Е.Н. Язык массовой коммуникации и язык газеты. *Міжнародн. наук.-практ. конф. з питань методики викладання іноземної мови пам'яті проф. В.Л. Скалкіна (19–20 лютого 2009 р.)* : зб. наук. пр. Одеса : Астропринт, 2009. С. 475–480.
14. Семенюк І.С. Функціональні особливості сучасної газетної публіцистики. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 235. С. 121–122.
15. Смотровая И.В. Функционирование публицистического текста в современной англоязычной прессе (на материале качественных газет Англии и США 1990-х–2000-х гг.) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.01.10 «Журналистика». Воронеж, 2005. 25 с.
16. Современный медиатекст : учебное пособие / отв. ред Н.А. Кузьмина. Омск : ОГУ имени Ф.М. Достоевского, 2011. 414 с.
17. Солганик Г.Я. О структуре и важнейших параметрах публицистической речи (языка СМИ). *Язык современной публицистики* : сб. ст. / сост. Г.Я. Солганик. 3-е изд. Москва : Флинта ; Наука, 2008. С. 13–31.
18. Солганик Г.Я. Стилистика текста : учебное пособие. 9-е изд. Москва : Наука, 2009. 256 с.
19. Тимина С.А. Экзотизмы в современной англоязычной прессе : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Киров, 2003. 161 с.

УДК 81'37

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.6>

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ДОКУМЕНТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

LEXICAL AND SEMANTIC PECULIARITIES OF EUROPEAN UNION DOCUMENTS TEXTS

Громова Н.М.,

orcid.org/0000-0003-3287-811X

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри романо-германських мов

Навчально-наукового центру мовної підготовки

Національної академії Служби безпеки України

У статті проаналізовано тексти документів Європейського Союзу та визначено їхні основні лексико-семантичні характеристики, а також стилістичні прийоми для створення ефекту виразності. Основним методом дослідження було обрано лексико-семантичний аналіз текстів документів Європейського Союзу. Проведено порівняння двох схожих програмних документів стратегічного розвитку Європейського Союзу різних років – «Глобальна стратегія зовнішньої політики і політики безпеки ЄС» 2016 р. (Текст 1) і «Європейська стратегія безпеки» 2003 р. (Текст 2). Показано зміни у тематичній спрямованості текстів, що відображається у виборі лексичних одиниць. За результатами лексико-семантичного аналізу документів виявлено основні тематичні групи лексичних одиниць, такі як: Спільні дії, Відповідальність і цінності, Сила та безпека та Загрози. Тематична група Спільні дії охоплює такі підтеми: Дія, Співробітництво, Успішний результат і Спосіб дії. Тематична група Відповідальність і цінності складається з двох підтем: Відповідальність і Цінності. Група Сила та безпека містить дві групи: Сила та Безпека відповідно. Кількісне порівняння лексичних одиниць в обох текстах показало, що основний акцент робиться на лексику, пов'язану зі спільними діями та зусиллями країн-партнерів. Проте у тексті 2016 р. помітно переважає лексика, пов'язана з відповідальністю та цінностями, аніж у тексті 2003 р., та набагато менше згадується тема загроз. Серед стилістичних прийомів для створення ефекту виразності одним із найпоширеніших є лексичний повтор однокореневих слів із метою надання цим термінам особливого значення у свідомості реципієнта. Також широко використовуються утворення словосполучень найчастіше з двох або трьох елементів у ролі однорідних членів речення. Іншим засобом для набуття необхідної експресивності є антитеза.

Ключові слова: документ, лексичні одиниці, мовні засоби, семантика, тематична група.

The article deals with the analysis of European Union documents and their lexical and semantic peculiarities as well as expressive stylistic methods are defined. The lexical and semantic analysis of European Union texts was chosen as the main research method. Two similar program documents concerning European Union strategic development of different years were taken for comparison – A global strategy for the European Union's foreign and security policy of 2016 (Text 1) and European security strategy of 2003 (Text 2). The changes in themes of the texts are reflected in lexical choice. The lexical and semantic results revealed the main theme groups: Common actions, Responsibility and values, Strength and security and Threats. The theme group Common actions includes the following subgroups: Action, Cooperation, Positive outcomes and Manner of action. The theme group Responsibility and values covers the subgroups Responsibility and Values. The group Strength and security includes the subgroups Strength and Security respectively. The quantitative

comparison of the vocabulary in both texts illustrated the focus on lexis connected with common actions and efforts of the states-members. Meanwhile, the text of the year 2016 contains more lexical units concerning responsibility and values in comparison with the text of the year 2003. To the contrary, the vocabulary of threats is mentioned less often. One of the commonest expressive stylistic methods is lexical repetition of derivatives to stress upon the significance of the terms in the recipient's mind. The following common method is using word collocations made of two or three elements acting as homogeneous parts of a sentence. Another technique for showing the necessary expression was antithesis.

Key words: document, lexical units, linguistic techniques, semantics, theme group.

Постановка проблеми. У зв'язку з розвитком міжнародних відносин у світі з'являється дедалі більше текстів і документів, які засвідчують ці відносини та мають власні лінгвістичні особливості. Надзвичайної актуальності серед сучасних досліджень набули наукові розвідки в галузі вивчення лексики юридичних текстів Європейського Союзу. Питанням вивчення лінгвістичних особливостей євротексту займаються здебільшого закордонні фахівці, такі як Л. Біл, А. Кавоскі, Дж. Гарднер, тоді як в Україні цей напрям досліджень лише набирає обертів і представлений роботами Д. Касяненко, А. Гідори-Шишковської, Н. Ануфрієвої та Н. Дубрової, А. Чеботарьової.

Термін «правовий євротекст», який зараз часто застосовується в роботах дослідників юридичних текстів Європейського Союзу, означає оновлення та поповнення терміносистеми європейського права. Дослідження євротексту з погляду його перекладу становить новий напрям у перекладознавстві та привертає увагу фахівців до особливостей відтворення лексико-семантичних особливостей термінів однієї мови мовою перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. А. Чеботарьова вважає, що мова текстів європейського права характеризується наявністю спеціальної юридичної термінології, скорочень і номенклатурних одиниць, асимільованих термінологічних сполук [4].

А. Гідора-Шишковська проаналізувала синтаксичні особливості євротекстів і виявила переважання простих речень з обставиною мети та причини, однорідних членів речення тощо [2].

Н. Ануфрієва та Н. Дуброва цікавляться проблемою функціонування євротексту як наднаціональної юридичної мови. Автори стверджують, що термінологія документів ЄС створювалася шляхом лінгвістичних компромісів і є відображенням концептуальних картин світу мовних співтовариств, які використовують євротекст [1].

Д. Касяненко відзначила такі лексико-семантичні процеси терміноутворення у євротексті: термінологізацію, транстермінологізацію, метафоризацію та транспозицію. Дослідниця вважає, що метафоризація є найпоширенішим із них і використовується у створенні повних термінологічних одиниць і скорочень [3].

Серед зарубіжних дослідників впливу перекладу текстів угод, пов'язаних із Європейським Союзом, на особливу увагу заслуговує наукова публікація Л. Біл, у якій вона розглядає проблему утворення та функціонування євротексту на прикладі польської мови, його різниці від стандартної польської юридичної мови. Було виявлено зміни на мікро- та макроструктурних рівнях [5].

А. Кавоскі наголошує на особливостях взаємодії права та мови, що впливає на переклад юридичних понять англійською мовою. Автор відзначає появу складнощів у перекладі термінів, які належать суто до європейського права [6].

Засоби вираження обов'язковості у юридичних текстах розглядаються у роботі М. Джескот та А. Уїлтос, присвяченій проблемі перекладу деонтичної модальності. Автори зазначають, що наявність у тексті виразів деонтичної модальності може вплинути на виникнення у читача бажання дотримуватися правил і підкорятися наказам. Водночас такі речення висловлюють побажання, прохання та наміри автора щодо адресата таких повідомлень і запрошують його взяти на себе певні зобов'язання [7].

Аналіз наукових розробок у галузі текстів документів Європейського Союзу показав, що більшість юридичних документів характеризується суворою організаційною структурою та специфічною термінологією. Було проаналізовано юридичні документи Європейського Союзу та виявлено підтвердження результатів попередніх досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Серед таких документів було розглянуто Договір про Європейський Союз, Договір про функціонування Європейського Союзу, Лісабонську угоду про внесення змін в Угоду про Європейський Союз та Угоду про заснування Європейської Спільноти.

Проте є низка програмних документів ЄС, які мають рекомендаційну силу, на відміну від тих, що є обов'язковими для виконання. Такі документи створюються з наміром залучення країн-партнерів до спільних дій з урегулювання поточних конфліктів, сприяння миру та безпеці, а також розвитку і добробуту країн ЄС.

Постановка завдання. Сучасна ідея м'якого пропагування співпраці відображається у ретельному виборі лексико-семантичних засобів впливу

на читача, аналіз яких і становить мету цього дослідження. Завдання цієї роботи – дослідити семантику термінів у документах стратегічного напрямку та виявити в них основні тематичні групи, а також визначити стилістичні прийоми для створення ефекту виразності.

Виклад основного матеріалу. Основним методом дослідження було обрано лексико-семантичний аналіз текстів на прикладі двох документів Європейського Союзу: «Глобальна стратегія зовнішньої політики і політики безпеки ЄС» 2016 р. (Текст 1) і «Європейська стратегія безпеки» 2003 р. (Текст 2). Метою створення Тексту 1 було сприяння миру, стабільності та безпеки в Європі, зміцнення оборонного потенціалу ЄС. Текст 2, який було обрано для порівняння, передував створенню першого тексту, тому було важливо визначити особливості використання мовних засобів для вираження впливу на реципієнта в обох текстах.

Лексеми обиралися за принципом їх релевантності та частоти використання у текстах, починаючи від 5 згадувань хоча би в одному з них. Наприклад, якщо у Тексті 1 лексема зустрічалася 5 разів, а в Тексті 2 жодного разу, ця лексема враховувалася для порівняння. Якщо ж лексема зустрічалася менше 5 разів у кожному з текстів, вона не вносила до складу відповідної групи. Враховувалися також похідні форми лексем, наведених у таблицях. Наприклад, *strengthen, strengthened, strengthening* або *connect, connected, connection, interconnection*. Слова, які не мають

істотного тематичного навантаження і є загально-вживаними, такі як *become, time, make, in* тощо, до тематичних груп не обиралися. Поняття релевантності розглядалося в цій роботі як відповідність значень лексем основній тематиці та намірам тексту. Оскільки тексти пропагували впровадження та підтримку миру, безпеки та розвитку країн-членів Європейського Союзу, то основні тематичні групи мали охоплювати таку тематику, як захист, діяльність і співробітництво.

На основі лексико-семантичного аналізу Текстів 1 та 2 виділено основні тематичні групи лексем (див. табл. 1).

Як видно з таблиці, лексико-семантичний аналіз текстів документів виявив значні відмінності у настроях текстів, переміщення уваги від ідентифікації потенційних і реальних загроз у Тексті 2 до взяття на себе відповідальності й наголошення на цінностях у Тексті 1.

Розглянемо кожну групу лексичних одиниць окремо з кількістю згадувань кожної лексеми в Текстах 1 і 2 відповідно.

Група *Common actions* складається з чотирьох підгруп: *Action, Cooperation, Positive outcomes* і *Manner of action*. Кожна з цих підгруп містить лексику, пов'язану зі спільними активними діями, результатами цих дій і способом їх здійснення. Наприклад, до підгрупи *Action* (616/238) віднесено такі лексеми: *development* (96/38), *action/actor/activity* (53/27), *investment* (53/5), *build* (47/16), *promote* (45/6), *deepen* (40/6), *enhance* (28/7), *change* (27/13), *foster* (26/3), *pursue* (25/9),

Таблиця 1

Групи найчастіше вживаних лексем (із кількістю згадувань кожної лексеми в текстах 1 та 2 та їх відсотковим відношенням)

№	Назва групи лексем		Кількість випадків застосування		Відсоткове відношення кожної підгрупи		Відсоткове відношення кожної групи	
			Текст 1	Текст 2	Текст 1	Текст 2	Текст 1	Текст 2
1	Common actions. Спільні дії	Action. Дія	616	238	18,2%	15,5%	43,3%	41,6%
		Cooperation. Співробітництво	602	278	17,8%	18,1%		
		Positive outcomes. Успішний результат	220	117	6,5%	7,6%		
		Manner of action. Спосіб дії	28	6	0,8%	0,4%		
2	Responsibility and values. Відповідальність і цінності	Responsibility. Відповідальність	602	199	17,8%	13%	28,3%	19,6%
		Values. Цінності	354	102	10,5%	6,6%		
3	Strength and security. Сила та безпека	Strength. Сила	377	178	11,1%	11,6%	21,5%	20,9%
		Security. Безпека	353	143	10,4%	9,3%		
4	Threats. Загрози		232	274	6,9%	17,9%	6,9%	17,9%
Всього			3384	1535	100%	100%	100%	100%

implement (22/10), *counter* (22/6), *prevent* (21/9), *contribute* (20/14), *grow* (18/13), *respond* (14/7), *encourage* (14/1), *against* (9/8), *broaden* (8/3), *reach* (8/3), *continue* (7/23), *expand* (7/3), *advance* (6/8). Оскільки кількість згаданих слів має співвідноситися із загальною кількістю обраної термінологічної лексики в кожному тексті, то на прикладі відсоткового відношення маємо 18,2% лексем у Тексті 1 і 15,5% лексем у Тексті 2.

Підгрупа *Cooperation* (602/278) містила такі лексеми: *cooperate* (84/9), *global* (83/26), *partner* (75/36), *international* (46/47), *engage* (45/15), *share* (41/13), *joint* (25/5), *connection* (21/4), *common* (20/14), *coherent* (20/11), *multilateral* (17/18), *together* (17/11), *dialogue* (17/4), *relations* (16/24), *collective* (11/2), *close* (10/9), *community* (10/5), *united* (10/4), *solidarity* (10/2), *integrity* (9/7), *mutual* (9/3), *negotiation* (6/7), *participate* (6/2). У відсотковому відношенні це складає 17,8% лексем у Тексті 1 і 18,1% у Тексті 2.

У підгрупі *Positive outcomes* (220/117) розташовані лексеми, які охоплюють значення добробуту, згоди, вирішення проблем, успіху та досягнень: *prosperity* (38/6), *agreement* (31/10), *effectiveness/efficiency* (23/4), *addressing* (18/15), *(re)solution* (18/11), *better* (16/14), *opportunity* (16/8), *reform* (15/10), *achievement* (15/8), *improving* (10/10), *innovation* (8/1), *successful* (5/6), *settlement* (5/4), *tackle* (2/10). Розподіл лексем у текстах складає 6,5% у Тексті 1 і 7,6% у Тексті 2.

Спосіб дії або інтенсивність дій представлена лексемами підгрупи *Manner of action* (28/6). Це здебільшого прислівники *rapidly/swiftly/fast* (12/5), *consistently* (9/0) та *systematically* (7/1). У Тексті 1 вони складають 0,8%, а в Тексті 2 – 0,4%.

Група *Responsibility and values* містить дві підгрупи – *Responsibility* та *Values*. Підгрупа *Responsibility* (602/199) представлена модальними дієсловами: *will* (307/34), *must* (78/24), *can* (57/19), *need* (26/33), *should* (15/36), *may* (6/7) і лексемами *responsibility* (39/14), *commit* (26/13) і *require* (23/13), які входять до семантичного поля лексеми «обов'язок». Саме ці лексеми, на нашу думку, слугують для вираження деонтичної модальності намірів авторів тексту і складають 17,8% у Тексті 1 і 13% у Тексті 2.

У підгрупі *Values* (354/102) розташовані лексеми, пов'язані з дотриманням прав та інтересів громадян, а також суспільними цінностями: *interests* (47/15), *diplomacy* (34/4), *human rights* (31/4), *principles* (31/4), *order* (30/5), *rule* (29/10), *law* (29/10), *values* (28/8), *democracy* (23/8), *priority* (20/4), *freedom* (18/3), *respect* (12/7), *fair* (9/2), *grounded* (8/0), *justice* (5/5), *objective* (0/13).

У Тексті 1 нараховано 10,5% таких лексем, а у Тексті 2 – 6,6%.

Група *Strength and security* має дві підгрупи. Перша – *Strength* – містить лексеми зі значенням потужності, сили, здатності підтримувати інших. У цю підгрупу віднесено такі лексичні одиниці: *strong/strength* (63/26), *support* (51/30), *sustainable* (39/8), *resilience* (32/0), *effort* (29/0), *govern* (28/21), *capability* (25/24), *assistance* (20/11), *manage* (20/10), *capacity* (18/8), *power* (13/9), *potential* (12/8), *enable* (12/3), *force* (10/15), *maintain* (5/5). У відсотковому відношенні кількість лексем у Тексті 1 складає 11,1%, а у Тексті 2 – 11,6%.

Друга підгрупа – *Security* – охоплює лексеми зі значенням безпеки, захисту й миру: *security* (140/76), *defence* (58/12), *peace* (50/19), *protection* (26/10), *credibility* (21/2), *ensure* (20/4), *safety* (12/5), *stability* (11/15), *guarantee* (8/0), *preserve* (7/0). У відсотках розподіл лексем у текстах 1 і 2 складає 10,4% і 9,3% відповідно.

У групі *Threats* зазначено лексеми, пов'язані з конфліктами, загрозами та насиллям, а саме: *conflict* (54/48), *terrorism* (36/30), *crisis* (33/20), *threat* (22/48), *violent* (22/9), *challenge* (19/14), *crime* (11/31), *(non-)proliferation* (8/17), *extremism* (6/3), *poverty* (6/7), *risk* (6/6), *war* (6/4), *attack* (4/6), *pressure* (4/5), *weapon* (2/11), *weak* (2/6), *destruction* (1/6), *problem* (0/17), *failure* (0/10), *piracy* (0/6). У відсотках результати підрахунку лексичних одиниць цієї групи складають 6,9% у Тексті 1 і 17,9% у Тексті 2.

Оскільки розглянуті документи не мають директивного характеру, не є постановами, обов'язковими до виконання, а радше належать до рекомендацій і запрошень долучитися до спільної справи, отже, вони позбавлені наказової модальності та суворої композиційної структури, тому мають здійснювати вплив на читача іншими засобами. Серед таких засобів впливу особливе місце займають, окрім тематичної лексичної наповнюваності тексту, лексичний повтор, утворення словосполучень найчастіше з двох або трьох елементів, зазвичай у ролі однорідних членів речення. Саме наявність у тексті документа однорідних членів речення переважно у кількості двох або трьох лексичних одиниць додає повідомленню чіткості й певного ритму, не переважуючи його складними конструкціями. Наприклад:

The European Union will promote peace and guarantee the security of its citizens and territory. – Європейський Союз сприятиме встановленню миру та гарантуватиме безпеку його громадянам і території.

The EU must be able to respond rapidly, responsibly and decisively to crises, especially to help fight terrorism. – ЄС має бути здатним реагувати швидко, відповідально та рішуче на кризові ситуації, особливо з метою допомогти подолати тероризм.

Використовується такий стилістичний прийом, як повтор, щоб звернути увагу читача на важливість повторюваного поняття. Повторюваність певної лексеми створює ефект її значущості у свідомості реципієнта. Найчастіше використовується повтор однокореневих, або похідних слів.

The EU will be a responsible global stakeholder, but responsibility must be shared. Responsibility goes hand in hand with revamping our external partnerships. – Європейський Союз має бути відповідальним учасником у світовій співпраці, але ця відповідальність має бути спільною. Відповідальність має супроводжуватися реформуванням нашого зовнішньополітичного партнерства.

Echoing the Sustainable Development Goals, resilience is a broader concept, encompassing all individuals and the whole of society. A resilient society featuring democracy, trust in institutions, and sustainable development lies at the heart of a resilient state. – Відповідаючи Цілям сталого розвитку, стійкість обіймає ширше коло понять, містить як всіх суб'єктів окремо, так і суспільство загалом. Стойке суспільство, яке демонструє ознаки демократії, довіру до установ і постійний розвиток, є основоположним для стійкої держави.

Також широко застосовується контраст або антитеза як різновид контрасту, якому властиві протиставлення лексичних засобів і паралелізм синтаксичних конструкцій для набуття необхідної експресивності та посилення враження від поданої думки. Протиставлення окремих лексичних одиниць найчастіше пов'язане з позначенням простору.

Internal and external security are ever more intertwined: our security at home depends on peace beyond our borders. – Внутрішня та зовнішня без-

пека взаємопов'язані: наша безпека всередині Союзу залежить від миру за межами наших кордонів.

EU foreign policy is not a solo performance: it is an orchestra which plays from the same score. – Зовнішня політика ЄС – це не сольний виступ: це оркестр, який грає за однією партитурою.

Висновки. За результатами лексико-семантичного аналізу вищезазначених текстів як прикладу документів, які мають рекомендаційний характер, можна побачити, що мова обох текстів насичена лексикою, яка безпосередньо стосується проблематики безпеки та співробітництва. Порівняння Текстів 1 і 2 виявило, що основний акцент робиться на лексику, пов'язану зі спільними діями та зусиллями країн-партнерів. Хоча різниця в обох текстах невелика, але помітно, що у Тексті 1 автори більше уваги приділили наголошенню на спільних діях із метою розвитку, аніж у Тексті 2 (43,3% і 41,6% відповідно). Лексика, яка характеризує силу і безпеку, також традиційно посідає важливе місце в обох текстах, що свідчить про продовження раніше прийнятого стратегічного курсу дій. Проте суттєво змінилися показники стосовно використання лексики, пов'язаної з відповідальністю та цінностями. У Тексті 1 відсоток такої лексики складає 28,3%, тоді як у Тексті 2 – лише 19,6%. Тема загроз життю людей також зазнала змін у відсотковому відношенні. У Тексті 1 згадуванню насильницьких дій присвячено 6,9%, а у Тексті 2 – 17,9%. Такі зміни повідомляють про перехід від загального настрою Тексту 2, пов'язаного з визначенням і констатуванням проблеми насильства та ризиків для розвитку суспільства, до затвердження у Тексті 1 основних цінностей і визнання відповідальності за дотримання цих цінностей. Створенню ефекту виразності сприяє наявність у текстах таких мовних стилістичних прийомів, як лексичний повтор, утворення словосполучень з однорідними членами речення, антитеза. Перспективними вважаються подальші розвідки, спрямовані на вивчення динаміки розвитку правового євролекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ануфрієва Н., Дуброва Н. Євролект як нова категорія мови права Європейського Союзу. *Одеський лінгвістичний вісник. Спецвипуск*. 2017. С. 21–22.
2. Гідора-Шишковська А. Характерні риси правового євролекту як фахової мови. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. № 5. Т. 1. С. 26–28.
3. Касяненко Д. Правовий євролект та його переклад. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 46. Ч. 2. С. 97–104.
4. Чеботарьова А. Деякі проблеми перекладу Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2017. № 31. Т. 3. С. 168–173.
5. Biel L. Lost in the Eurofog. The textual fit of translated law. Bern : Peter Lang, 2014. 347 p.
6. Cavoski, A. Interaction of law and language in the EU: Challenges of translating in multilingual environment. *The Journal of Specialised Translation*. 2017. Vol. 27. P. 58–74.

7. Jaskot M.P., Wiltos A. An approach to the translation of deontic modality in legal texts. The case of the Polish and English versions of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Cognitive Studies / Études cognitives*. 2017. Vol. 7. URL: <https://doi.org/10.11649/cs.1454> (дата звернення: 18.01.2020).

8. European security strategy: A secure Europe in a better world. Belgium, 2009. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> (дата звернення: 18.01.2020).

9. Shared vision, common action: a stronger Europe. A global strategy for the European Union's foreign and security policy. 2016. URL: http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (дата звернення: 18.01.2020).

УДК 811.11-112

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.7>

ПЕРЕКЛАД ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ І ЇХ ВИДІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НЕОФІЦІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ «ДРУЗЬ»)

TRANSLATION OF INTERNATIONALISMS AND THEIR TYPES FROM ENGLISH IN UNOFFICIAL COMMUNICATION (ON THE MATERIAL OF SERIES “FRIENDS”)

Гулієва Д.О.,

orcid.org/0000-0001-8310-745X

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри інтелектуальних комп'ютерних систем

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

Потапова О.В.,

orcid.org/0000-0002-7264-4740

асистент кафедри мовної підготовки

Харківського національного технічного університету

сільського господарства імені Петра Василенка

Наведено опис інтернаціоналізмів (і їх видів) і шляхи їх перекладу з англійської мови. Відзначається, що інтернаціоналізми в кінодискурсі доволі поширені, а кількість помилок, які здійснюють при перекладі фільмів і серіалів, висока. Виявлено інтернаціоналізми та їх види в неофіційній комунікації на матеріалі кінодискурсу. Застосовано когнітивно-комунікативний підхід до аналізу мови, в межах якого мовне значення розуміється як динамічна когнітивна структура, що конструюється при взаємодії тіла і мозку суб'єкта в конкретному соціокультурному комунікативному контексті. Відокремлені основні групи термінів-інтернаціоналізмів, основні риси лексичних інтернаціоналізмів, ступінь розповсюдження інтернаціоналізмів. Зазначено, що вони також поширені в неофіційній комунікації, зокрема у кінодискурсі. Застосовано інструментарій конверсаційного аналізу для виокремлення діалогічних обмінів оцінки та інференційний аналіз для відтворення інференційних процесів комунікантів. Застосовано дані структурно-семантичного і стилістичного аналізу, дані аналізу актуалізованих компонентів семіотичного поля невербальної комунікації та дані аналізу взаємодії вербальних і невербальних комунікативних дій. Розглянута комунікативна стратегія як когнітивний процес, у якому мовець співвідносить свою комунікативну мету з конкретним мовним вираженням, виокремлені ознаки комунікативної стратегії. Проаналізовано проблему перекладу інтернаціоналізмів у неофіційній комунікації на матеріалі англо-американського кінодискурсу (серіал «Friends»). Здійснено мовний аналіз серіалу «Friends» і виокремлено інтернаціоналізми різних видів. Виявлено, що він містить чимало інтернаціоналізмів і їх видів. Переклад напів- і псевдоінтернаціоналізмів здійснюється відповідно до контексту й обставин у певному епізоді.

Ключові слова: інтернаціоналізми, інтернаціональна лексика, псевдоінтернаціоналізми, переклад, англо-американський кінодискурс, серіал.

The description of internationalisms (and their types) and ways of their translation from English are given. It is noted that internationalisms in film discourse are quite widespread, and the number of mistakes they make in translating films and series is quite high. Internationalisms and their types in unofficial communication on the material of film discourse have been revealed. A cognitive-communicative approach to language analysis is applied, within which linguistic meaning is understood as a dynamic cognitive structure that is constructed by the interaction of the subject's body and brain in a particular sociocultural communicative context. The main groups of terms-internationalisms, the main features of lexical internationalisms, the degree of spread of internationalisms are separated. It is noted that they are also widespread in informal communication, and a large part of them is present in film discourse. Conversion analysis tools have been applied to highlight the dialogical exchanges of assessment and the inferential analysis to reproduce the inferential processes of communes. The data of structural-semantic and stylistic analysis, data of analysis of actualized components

of the semiotic field of non-verbal communication and data of interaction analysis of verbal and non-verbal communicative actions were applied. The communication strategy is considered as a cognitive process in which the speaker correlates his communicative purpose with the specific linguistic expression and distinguishing features of the communicative strategy. The problem of translation of internationalisms in informal communication on the material of English-American film discourse (series "Friends") is analyzed. A linguistic analysis of the Friends series was carried out and internationalisms of different kinds were distinguished. It is revealed that it contains a lot of internationalisms and their types. The translation of semi- and pseudo-internationalisms is done according to the context and circumstances of a particular episode.

Key words: internationalism, international vocabulary, pseudo-internationalism, translation, English-American film discourse.

Постановка проблеми. Актуальність статті зумовлена тим, що інтернаціоналізми в кінодискурсі доволі поширені, а кількість помилок, які здійснюють при перекладі фільмів і серіалів, висока. Об'єктом дослідження є комунікативні стратегії схвалення та несхвалення. Предметом є лексичні та граматичні засади до вивчення інтернаціоналізмів та інференційний аналіз. Методологічну основу дослідження складає когнітивно-комунікативний підхід до аналізу мови, в межах якого мовне значення розуміється як динамічна когнітивна структура, яка конструюється при взаємодії тіла і мозку суб'єкта в конкретному соціокультурному комунікативному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтернаціоналізми, інтернаціональна лексика – слова, які виражають поняття міжнародного значення й існують у багатьох мовах світу (споріднених і неспоріднених), зберігаючи близьке або спільне значення і фонетико-морфологічну будову [1, с. 38–39].

За ступенем поширення в англійській і українській мовах інтернаціональна лексика займає чільне місце, і її переклад має свої особливості. Спостереження за передачею інтернаціоналізмів у перекладах показують, що, хоч у загальному при перекладі рівнозначні відносини встановлюються між текстами, а не ізольованими мовленнєвими знаками, переклад у лексичному плані не зводиться до передачі семантики висловлювань незалежно від розділення значень у лексичних одиницях тексту оригіналу. Сприймаючи вираз як одне ціле, перекладач сприймає у складі цього цілого і значення, і форми складових одиниць. Це і відображається у підвищеній увазі в його мові до лексичних одиниць, які подібні за формою або за функціями з одиницями оригіналу, тобто інтернаціоналізмів [2, с. 99–107].

Інтернаціоналізм відрізняється від простого запозичення тим, що будь-який елемент може називатися інтернаціональним тільки тоді, коли він існує принаймні у трьох неспоріднених мовах. Якщо такої умови нема, тоді нема підстав називати таке запозичення інтернаціоналізмом. У такому разі то є звичайне запозичення на національному рівні. З іншого боку, інтернаціональною

може бути не лише зовнішня, але й внутрішня форма [3, с. 40–61]. Інтернаціоналізми запозичені з одного і того самого джерела не менш ніж трьома генеалогічно різними мовами в аналогічній або подібній формі. Велику кількість запозичених морфем і лексем можна знайти в багатьох європейських мовах. Вони використовуються для позначення понять, що належать до різних сфер людської діяльності чи знань.

Розрізняють такі групи термінів-інтернаціоналізмів, як:

а) соціальна і політична термінологія, яка включає найбільш вживані політичні, економічні, філософські, історичні, соціологічні, юридичні, літературні лексичні одиниці;

б) природна історична, наукова термінологія;

в) численні технічні терміни.

Основною рисою лексичних інтернаціоналізмів є їх лексична ідентичність/подібність у мові джерела та в мові перекладу як на рівні мови, так і на рівні мовлення [4].

Є такі способи перекладу: буквений переклад (транслітерація), транскрибування, практичне транскрибування, описовий переклад і переклад шляхом заміни інтернаціоналізмів синонімами [2].

Псевдоінтернаціоналізми – це слова вихідної та цільової мов, які значною мірою збігаються за графічною або звуковою формою, але мають різні значення. Такі слова ще називають «фальшивими друзями перекладача» через те, що перекладач може хибно сприйняти подібність форм певних двох слів за подібність і їхніх значень [5, с. 45].

Фальшиві друзі перекладача (ФДП) – прояв психолінгвістичного змішання мов, а саме інтерференції, тобто уподібнення в мовній свідомості нерідної мови будові рідної, часткового ототожнення і змішання двох мовних систем, що веде до помилок у мовленні однією, а іноді й обома мовами.

Основні групи ФДП:

1) повні псевдоінтернаціоналізми;

2) часткові псевдоінтернаціоналізми (напівінтернаціоналізми).

У цій групі виділяють такі підгрупи:

а) слово мови-джерела збігається зі словом мови перекладу не в усіх значеннях, а лише в одному;

б) у слова мовою перекладу є значення, якого немає у слова мовою джерела;

в) і слово мови джерела, і слово мови перекладу мають інші значення, крім тих, що збігаються [4].

Вище було розглянуто інтернаціоналізми в офіційній лексиці. Але вони також поширені в неофіційній комунікації, значна їх частина присутня в кінодискурсі.

Кінематограф став невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Із часу свого виникнення у кінці XIX ст. кінематограф змінив розвиток і значно доповнив не тільки культуру, але й суспільне життя: його здобутки масово входять у споживчий побут і трансформують світоглядну систему людини. Саме кінодискурс є ефективним засобом не лише донесення до глядача певної інформації, але й засвоєння іноземної мови та її особливостей [6].

Кінодискурс є одним із найбільш актуальних об'єктів аналізу лінгвістичних наук. Цей феномен досліджували безліч науковців, таких як Ю.Н. Усов, Ю.Г. Ців'ян, Ю.М. Лотман, У. Еко, О.Б. Іванова, Г.Г. Слишкін, М.А. Єфремова, які, проте, так і не дійшли консенсусу щодо його природи [1, с. 38–39].

Поняття кінодискурсу є значно ширшим, ніж поняття кінотексту, адже кінодискурс включає всебітакожекстралінгвістичні фактори, як то попередні культурно-історичні знання реципієнта, контекст – час і обставини, до яких належить фільм [6].

Інструментарій конверсаційного аналізу застосовується для виокремлення діалогічних обмінів оцінки. Інференційний аналіз залучається для відтворення інференційних процесів комунікантів і дозволяє взяти до уваги перцептивні, когнітивні, афективні та волевиявні чинники, які впливають на конструювання оцінних комунікативних смислів. Інференційний аналіз спирається на дані структурно-семантичного і стилістичного аналізу, які використовуються для визначення емоційно-оцінних компонентів комунікативних смислів висловлень оцінки як вербальних комунікативних дій; дані аналізу актуалізованих компонентів семіотичного поля невербальної комунікації – для встановлення комунікативних смислів невербальних комунікативних дій; дані аналізу взаємодії вербальних і невербальних комунікативних дій – для з'ясування принципів взаємодії [7, с. 268].

Постановка завдання. Виявлення інтернаціоналізмів і їх видів у неофіційній комунікації на матеріалі кінодискурсу.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб детальніше дослідити особливості вживання інтер-

націоналізмів у кінодискурсі, ми проаналізували текст англо-американського серіалу «Friends». Це популярний американський ситком про групу із шести друзів, котрі живуть у Нью-Йорку [8].

Комунікативна стратегія (грец. *stratos* – військо й *ago* – веду) – когнітивний процес, тобто глобальний рівень усвідомлення ситуації, в якому мовець співвідносить свою комунікативну мету з конкретним мовним вираженням [9].

Найважливішими ознаками комунікативної стратегії є *цілеспрямованість*, *системність* та *інтерактивність*. Цілеспрямованість стратегії проявляється в тому, що вона завжди переслідує чітко визначену ціль. Системність визначається множинністю взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення цілі. Інтерактивність впливає з уже зазначеної нами дискурсивної ознаки комунікативної стратегії – динамічності, оскільки стратегія не реалізується, а створюється/корегується, зважаючи на зворотну мовленнєву реакцію співрозмовника.

Також стратегія є когнітивним і водночас прагматичним явищем. Зокрема, стратегія визначається як когнітивна програма здійснення інтеракції, пов'язана з операціями над знаннями адресата і спрямована на зміну його моделі світу, трансформацію концептуальної свідомості. Когнітивна складова частина стратегії забезпечується взаємною орієнтацією комунікантів на спільні фреймові структури. Під час дослідження стратегії як прагматичного явища першочерговим є урахування соціально-рольового статусу інтерактантів, мети комунікації, прогнозування потенційної реакції адресата [10].

Здійснивши мовний аналіз серіалу «Friends», ми виокремили інтернаціоналізми різних видів.

До повних інтернаціоналізмів можна віднести такі слова: *cafeteria*, *cigarette*, *football* та ін.

Як ми бачимо, до цієї групи належать слова, що означають назви страв, напоїв, ігор тощо.

Наступна група – часткові інтернаціоналізми (напівпсевдоінтернаціоналізми). Наведемо приклади використання їх у серіалі та переклад українською мовою.

CHANDLER: I thought it was foot size.

MONIKA: No. It's the distance from the tip of a guy's thumb... to the tip of his **index** finger.

CHANDLER: That's ridiculous.

Переклад:

ЧЕНДЛЕР: Я думав, це розмір ноги.

МОНІКА: Ні. Це довжина від кінчика великого пальця... до кінчика **вказівного**.

ЧЕНДЛЕР: Нісенітниця якась [11].

У вищезгаданому уривку ми бачимо частковий інтернаціоналізм «index». Це слово виступає при-

кметником і може перекладатися як індексний, опорний, вказівний і вимірювальний. Моніка використовує його стосовно певного пальця, тому відповідно до контексту найбільш точний переклад – «вказівний».

PRODUCER: Once again, rolling. Water working.
And **action!**

And cut! What was that?

JOEY: I was going for quiet desperation.

Переклад:

РЕЖИСЕР: Ще раз. Вода.

І мотор!

І стоп! Що це було?

ДЖО: Тихий відчай [11].

Частковий інтернаціоналізм «action» має такі значення: рух, акція, екшн, динаміка та ін. У цьому епізоді режисер знімає Джо на камеру та дає певні команди. Отже, тут «action» перекладається як «мотор».

Остання група досліджуваних слів – псевдоінтернаціоналізми. Аналогічно наведемо приклади з цими словами у тексті серіалу.

MOM: Oh, we're having spaghetti. That's... easy.

MONIKA: **Actually** we were going to have lasagna.

DAD: Oh I love lasagna.

MONIKA: Well we're not having it.

MOM: Then why you'd bring it up? You know how he latches on.

Переклад:

МАТИ: Оо, у нас будуть спагетті. Це так просто.

МОНІКА: **Взагалі-то** у нас повинна була бути лазанья.

БАТЬКО: Я люблю лазанью.

МОНІКА: Проте у нас її немає.

МАТИ: Тоді навщо було говорити? Розбудила апетит [11].

У цьому епізоді є псевдоінтернаціоналізм «actually». Моніка використовує це слово як «взагалі-то» у відповідь на подив своєї мами щодо приготування спагетті, яка вважала, що це дуже просто.

РНОЕБЕ: I can't believe you moved the green ottoman.

CHANDLER: Be glad you didn't fan the **magazines**. She'll scratch your eyes out.

MONIKA: You guys, I am not that bad!

РНОЕБЕ: Yeah, you are.

Переклад:

ФІБІ: Повірити не можу, що ти зрушила зелений диван.

ЧЕНДЛЕР: Радій, що не пропилососила **журнали**. Вона б видряпала тобі очі.

МОНІКА: Та що ви, я не така вже й погана!

ФІБІ: Так, саме така [11].

Вище можна побачити псевдоінтернаціоналізм «magazines». В епізоді Чендлер сміється, що Рейчел під час прибирання не пропилососила журнали. Тому «magazines» у цьому контексті означає «журнали».

Висновки. Проаналізувавши діалоги у сучасній неофіційній комунікації, ми виявили тенденції до використання інтернаціоналізмів і їх видів. Так, яскравим прикладом використання інтернаціоналізмів є серіал «Friends». Переклад напіві псевдоінтернаціоналізмів здійснюється відповідно до контексту й обставин у певному епізоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Михайленко В.В. Алгоритм інтро-перекладацьких стратегій у мультимедійному форматі. *Актуальні проблеми перекладу* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Наука і освіта – 2004». Т. 25. Дніпропетровськ, 2004. С. 38–39.
2. Дайненко Л.А., Тарануха Л.А. Основи перекладу. Київ : Ельга-Ніка-центр, 2002. 203 с.
3. Белодед І.К. Интернациональные элементы в лексике и терминологии. Харьков : Вища школа, 1980. 208 с.
4. Інтернаціоналізми та «фальшиві друзі перекладача». *Студопедія* : веб-сайт. URL: https://studopedia.su/5_1048_pereklad-internatsionalnih-sliv-hibni-druzi-perekladacha.html (дата звернення: 27.12.2019).
5. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва : «Международные отношения», 1980. 234 с.
6. Аналіз особливостей використання лексичних засобів у кінодискурсі. *Науковий блог: Національний університет «Острозька академія»*: веб-сайт. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/аналіз-особливостей-використання-ле/> (дата звернення: 09.01.2020).
7. Гулієва Д.О. Реалізація комунікативних стратегій позитивної / негативної оцінки в англо-американській неофіційній комунікації : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2018. 268 с.
8. Друзі (телесеріал). *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Друзі_\(телесеріал\)](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Друзі_(телесеріал)) (дата звернення: 14.01.2020).
9. Основи теорії мовної комунікації. Комунікативні стратегії і тактики. *info-library*: веб-сайт. URL: http://info-library.com/content/1455_Комунікативні_стратегії_і_тактики.html (дата звернення: 16.01.2020).
10. Комунікативна стратегія як конститутивна характеристика дискурсу. *Науковий блог: Національний університет «Острозька академія»*: веб-сайт. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2013/komunikativna-stratehiya-yak-konstitutivna-harakterystyka-dyskursu/> (дата звернення: 16.01.2020).
11. Серіал Friends (Друзья) на англійському мові з субтитрами. *Увлєкательный английский*: веб-сайт. URL: <https://fenglish.ru/serial-friends-druzya-na-anglijskom-yazyke-s-subtitrami/> (дата звернення: 16.01.2020).

ТОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНТОНАЦІЇ МІСЬКИХ ДИНАМІЧНИХ ПЕЙЗАЖНИХ ОПИСІВ АНГЛОМОВНОЇ ПРОЗИ

TONAL FEATURES OF INTONATION OF ENGLISH URBAN DYNAMIC LANDSCAPE DESCRIPTIONS

Гуменюк І.Л.,

orcid.org/0000-0003-0412-8389

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри практики англійської мови

Сумського державного педагогічного університету

імені А.С.Макаренка

У статті подано результати аудитивного аналізу тональних характеристик інтонаційного оформлення англійських міських динамічних пейзажних описів. Аналіз було здійснено аудитором-фонетистом згідно із розробленими класифікацією лінгвістичних ознак англійських пейзажних описів, програмою та методикою експериментально-фонетичного дослідження. Під час вивчення розгляданого виду міських пейзажних описів на матеріалі англійських прозових творів досліджувалися такі тональні характеристики інтонації динамічних описів міста: тональний рівень такту, функціонування різних типів шкал, термінальних тонів, тонального діапазону, розподіл тональних інтервалів між інтонаційними групами та між ділянками інтонаційного контуру кожної з них.

Внаслідок аналізу запропонованих динамічних фрагментів були виявлені тональні параметри інтонаційної організації досліджуваних пейзажних описів, які вирізняють їх з-поміж інших видів пейзажних описів: висхідний середній підвищений такт, поступово спадна ступінчаста і поступово спадна ступінчаста шкала з порушеною поступовістю, а також усічена шкала, високі й низькі алотони спадного і висхідного тонів, розширений тональний діапазон. Тісний смисловий зв'язок у динамічних описах забезпечується завдяки високій рекурентності нульового тонального інтервалу між інтонаційними групами, тоді як на ділянках «шкала-ядро» та «ядро-затакт» такий інтервал маніфестує початок реалізації рівного або спадного термінального тону і низького рівного затакту. Отримані результати можуть бути корисними для подальших лінгвістичних розвідок у галузі експериментальної фонетики, текстології та компаративної лінгвістики.

Ключові слова: аудитивний аналіз, міські динамічні пейзажні описи, інтонаційне оформлення, тональний рівень такту, шкала, термінальний тон, тональний діапазон, тональний інтервал.

The article presents the results of the auditory analysis of tonal features in the intonation organization of English urban dynamic landscape descriptions. The auditory analysis was held by phoneticians according to the advanced classification of linguistic features of English prose landscape descriptions as well as in terms with the program and methodology of an experimental-and-phonetic research. While analyzing landscape descriptions from English prose literary works the following tonal features in intonation organization of urban dynamic landscape descriptions were studied: pitch level of the head, functioning of different head types, terminal tones, variations of pitch range, distribution of pitch intervals at the intonation groups junctures and at their segments. The analysis of the selected fragments resulted in defining pitch parameters of the oral actualization of urban dynamic landscape descriptions. The mid rising head, gradually descending and broken descending stepping heads, checked head, high and low allotones of falling and rising terminal tones, widened pitch range prove to distinguish the descriptions under study from other kinds of landscape descriptions. The semantic link between sentences in urban dynamic landscape descriptions is realized due to the high recurrence of zero pitch interval at the intonation groups juncture. At the same time this interval manifests the starting point of level or falling tone and its low level tail realization. The obtained results may be applied in further linguistic research of different types and kinds of descriptions in the fields of experimental phonetics, text linguistics and comparative linguistics.

Key words: auditory analysis, urban dynamic landscape descriptions, pitch level of the head, head types, terminal tone, pitch range, pitch interval.

Постановка проблеми. Опис як одна із композиційно-мовленнєвих форм тексту часто потрапляє у фокус уваги мовознавців. Одним із його видів є пейзажний опис, всебічно висвітлений у різних галузях лінгвістики. Зокрема, досліджується його граматична структура [4, с. 75–77; 8, с. 128–132], функціонування у канві художнього тексту [1, с. 33–39; 7], лексичне наповнення [7], стилістичні засоби зображення навколишнього середовища [9, с. 137–141; 10, с. 21]. Проте на тлі поліаспектного розгляду опису природи як важ-

ливого компоненту будь-якого художнього твору спостерігається певна прогалина у дослідженні його інтонаційної організації. Увага саме до просодичної організації описів природи викликана й тим, що саме інтонація, зокрема тональна підсистема, здатна відігравати значну роль у віднесенні описового фрагменту до певного типу або виду або визначенні ступеня його емоційності.

Постановка завдання. Тому метою нашої праці є встановлення тональних характеристик в інтонаційному оформленні міських динаміч-

них пейзажних описів англomовної прози шляхом виконання їхнього аудитивного аналізу.

Методологічним підґрунтям нашого дослідження стали теоретичні положення фонетики й фонології щодо механізмів і закономірностей функціонування фонетичних засобів в актуалізації озвученого тексту [5; 11, с. 114–122], принцип збереження емоційно-прагматичного потенціалу висловлення [6, с. 186–191], який слугував вихідним принципом для встановлення емоційно-прагматичного потенціалу (далі – ЕПП) англomовних міських динамічних пейзажних описів (далі – ДМО).

Задля проведення аудитивного аналізу корпус експериментального матеріалу було розподілено на типи та види за обґрунтованою нами робочою класифікацією [3, с. 165–169]. Крім того, нами була розроблена комплексна програма й методика дослідження [2, с. 161–165], відповідно до яких здійснювалося експериментальне визначення тональних характеристик реалізації англomовних міських динамічних пейзажних описів. Згідно з програмою експериментального дослідження було здійснено підбір мовного матеріалу, проведено аудитивний аналіз англomовних міських динамічних пейзажних описів аудитором-фонетистами, а також виконано лінгвістичну інтерпретацію результатів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Отримані дані щодо частоти тонального рівня початку шкали свідчать про те, що ДМО притаманне домінування середнього підвищеного такту (61,54%). Було зафіксовано відсутність низького тонального рівня початку шкали. Рух тону на першому наголошеному складі шкали здебільшого висхідний. Крім того, рівний і спадний рух тону на такті у ДМО зафіксовано у випадках, коли високий передтакт передує першому наголошеному складу (для рівного такту) або другий наголошений склад шкали вимовляється зі спеціальним підйомом (для спадного такту).

Результати аналізу руху тону на першому наголошеному складі шкали ДМО свідчать, що середній підвищений і високий тональні рівні такту є найрекурентнішими (61,54% і 34,62% відповідно). Виявлена закономірність пояснюється тим, що високий такт у поєднанні зі спадним тоном у завершенні інтонаційної групи (далі – П) сприяє передачі динамічності опису й позначає перехід від комунікативно-мовленнєвих форм інших видів (оповідь, роздум) до динамічного опису. Крім того, середній підвищений початок шкали маніфестують П, які містять нову думку та можуть бути інформаційними/емоційними центрами інших видів описів.

Установлено, що у ДМО наявні усічена й повна шкали, серед різновидів якої найчастотнішими є поступово спадна ступінчаста і поступово спадна ступінчаста з порушеною поступовістю. Висока рекурентність усіченої шкали (61,90%) в ДМО пов'язана з подрібненим членуванням на П, високим рівнем їхньої емоційності та з модифікаціями темпу впродовж звучання описів. Частка поступово спадної ступінчастої шкали з порушеною поступовістю у ДМО (42,66%) доволі висока, що пояснюється тим, що вона властива описам із високим рівнем ЕПП. Таке інтонаційне оформлення сприяє інтенсифікації семантично вагомим лексем і передачі кульмінаційних моментів опису, підвищуючи таким чином ступінь його емоційності. Дещо менші показники поступово спадної ступінчастої шкали (40,64%) вказують на наявність П, яким притаманна статичність деталей опису та які не є кульмінаційними або емоційними центрами фрагментів.

Дані щодо частоти актуалізації типів шкал у ДМО вказують на високу рекурентність поступово спадної ступінчастої шкали та поступово спадної ступінчастої шкали з порушеною поступовістю. Саме остання з двох вище згаданих шкал у поєднанні з модифікаціями гучності й темпу, складним ритмом, розширенням тонального діапазону (розширений → широкий), перепадами тонального інтервалу на ділянках інтонаційного контуру сприяє підвищенню рівня ЕПП міських динамічних пейзажних описів. Поступово спадна ступінчаста шкала у ДМО зафіксована в П, які не несуть вагомості чи нової інформації та виступають фоном для кульмінаційних ділянок описів. На зростання динаміки описів впливає й оформлення окремих П усіченою шкалою, яка домінує саме в динамічних описах, де вона у сполученні з модифікаціями темпу сприяє передачі їх емоційної напруги та зростанню рівня їхнього ЕПП.

Щодо ролі термінального тону в оформленні ДМО, то в таких уривках зафіксовано переважання низьких тонів (спадного – 29,03% і висхідного – 14,51%). Наприклад: “*But the 'glorious sun, rising, seemed to strike those words, that burden of the night, straight and warm to his heart in its long bright rays. || And looking a long them, with reverently shaded eyes, a bridge of light appeared to span the air between him and the sun, while the river sparkled under it.* ||” [14]. У наведеному фрагменті ініціальні або медіальні П, оформлені низьким висхідним термінальним тоном, містять перелік деталей настання літнього ранку в лісі (*But the 'glorious sun, rising, ...*;

And 'looking a long them, § with 'reverently 'shaded , eyes, § (...), тоді як низький спадний тон маніфестує закінченість думки (... *in its 'long 'bright , rays. ||...*) і кінець фрагменту (... *while the 'river , sparkled , under it. ||*).

Аналізований різновид описів характеризується значними показниками актуалізації високих спадного (19,35%) і висхідного термінальних тонів (12,90%), що цілком відповідає їхній природі, підтвердженням чого може бути такий фрагмент: "...*and the 'thunder ´rolled § and the 'rain ´ran ´down out of the ´sky § in a 'perfect , fury ||.*" [15]. Розкоти грому (...*and the 'thunder ´rolled §...*) й сильна злива (... *and the 'rain ´ran ´down out of the ´sky §...*) передаються оформленням відповідних лексем високим алотоном висхідного тону у поєднанні з поступово спадною ступінчастою шкалою з порушеною поступовістю. Напружена атмосфера під час грози підсилюється також модифікаціями гучності від помірної до високої на певних словах (*´ran, the ´sky, ´rolled*).

За результатами аналізу тонального діапазону в інтонаційній структурі ДМО встановлено високу частоту актуалізації розширеного (58,62%) тонального діапазону. Дещо менші показники середнього тонального діапазону (20,69%) свідчать про особливості таких видів описів, де динамічність забезпечується поєднанням цього параметра з іншими (гучністю, темпом, ритмом тощо).

Тональний діапазон у ДМО характеризується широкою та розширеною зонами при домінуванні останньої (17,24% і 58,62% відповідно). Актуалізація ІГ із широким або розширеним тональним діапазоном у поєднанні з високими алотонами спадного й висхідного тону, прискореним темпом, зміною гучності від підвищеної до високої у межах опису забезпечує міським пейзажним описам високий рівень ЕПП і дозволяє безпомилково класифікувати їх як динамічні. Як бачимо, загальною тенденцією актуалізації тонального діапазону є його залежність від ступеня емоційності та статично-динамічної домінанти міських описів.

Серед розмаїття тональних інтервалів на стику ІГ зареєстровано високу частоту (48,49%) нульового тонального інтервалу між ІГ міських динамічних пейзажних описів. Такий тональний інтервал забезпечує насамперед зв'язність тексту описових фрагментів. Середній негативний тональний інтервал (13,63%) зафіксовано переважно між ІГ розглядуваних описів міста, де цей тональний інтервал реалізується на стику ІГ, оформлених висхідним тоном і низьким рівнем початку наступних ІГ. Розширений негативний тональний

інтервал актуалізується між суміжними ІГ, які завершуються висхідним тоном і починаються низьким тональним рівнем. Описані вище варіації тонального інтервалу наочно ілюструє такий приклад: "...*on which the ´waters ´chafed and ´dashed, § the 'wild, ´year ´through, § there 'stood a ´solitary ´lighthouse. || 'Great ´heaps of ´sea-weed § ´chung to its ´base... ||*" [13]. У цьому прикладі ДМО зареєстровано негативний розширений інтервал між ІГ (...*the ´wild, ´year ´through, § there 'stood a ´solitar ´lighthouse. ||*). Такі перепади тональних рівнів у сполученні з ковзною шкалою, високим висхідним тоном (...*the ´wild, ´year ´through, §...*), внутрішньосинтагменними тональними інтервалами, складним інтонаційним контуром із двома спадними тонами з великою швидкістю зміни їх руху (*on which the 'waters ´chafed and ´dashed §*), прискореним рухом тону на ядерному складноносії цієї ІГ (*there 'stood a ´solitary ´lighthouse. ||*) і прискореним темпом упродовж усього фрагмента та модифікаціями гучності від помірної на початку (*on which the 'waters ´chafed and ´dashed §*) до підвищеної (*the ´wild, ´year ´through §*) підвищують рівень ЕПП опису і сприяють його динамічності.

Розмаїття тональних інтервалів на стику ІГ динамічних картин міста проілюструє такий приклад: "...*It was cold | and the ´wind § ´knifed , through § his 'thin , top-coat | and he , paused a ´moment § ´looking ´over the , city § the 'way a ´general ´might , survey § a ´captured ´country. || Traffic § ´crawled , beetle-like § in the , streets. || Far a , way § ´almost ´buried in the ´golden ´afternoon , haze § the 'Bay ´Bridge , glittered § ´like a ´mad ´man's mi ´rage. || To the ´east § ´all but →lost § be ´hind the 'downtown , high-rises § the 'crammed and ´dirty , tenants § with their , stainless, § ´still ´forest of ´T, V ´areals. || It was ´better up ´here, | ´better § than in the , gutters ||.*" [14], у якому позитивний розширений інтервал між суміжними ІГ (...*and the , wind § ´knifed , through § his 'thin , top-coat | and he , paused a ´moment § ´looking ´over the , city §*) у поєднанні з помірними гучністю й темпом і нульовим тональним інтервалом між термінальними ритмогрупами зі спадними термінальними тонами попередніх і низьким передтактом наступних ІГ (*It was cold | and the , wind § ´knifed , through § his 'thin , top-coat §; ... ´better § than in the , gutters §; mi ´rage § to the ´east §*) надають цим ділянкам інформативної ваги, сигналізують про зв'язність і цілісність опису. В ІГ, об'єднаних позитивним вузьким тональним інтервалом (*'Far a , way § ´almost ´buried in the ´golden ´afternoon , haze §*), цей міжсинтаг-

менний інтервал також сприяє передачі цілісної картини, що розгортається перед очима слухачів, і підтверджується подальшою деталізацією опису Нью-Йорка з його неймовірним темпом життя. На лексичному рівні значущість останнього речення акцентується лексичним повтором (It was better up here, better...), який уточнює подані вище деталі міського пейзажу. Поєднання його інтонаційного оформлення (всі ІГ завершуються різними за рівнем спадними тонами, які констатують головну думку всього опису; ІГ, що містить уточнення, відокремлена середньою паузою, яка підсилює лексичний повтор) із відповідним лексичним наповненням демонструють одновекторну взаємодію одиниць різних мовних рівнів.

На ділянці «передтакт – такт» у ДМО зареєстровано переважання позитивного середнього тонального інтервалу, який маніфестує середній рівень такту. Така інтонаційна організація властива монологічному мовленню, зокрема й опису. Позитивний звужений і розширений тональний інтервал на цій ділянці характеризуються дещо меншими показниками. Наявність позитивного розширеного інтервалу надає динамічності описам і впливає на зростання рівня їхнього ЕПП, а звужений, навпаки, вказує на середній або низький рівень початку поступово спадної ступінчастої шкали з порушеною поступовістю й таким чином не надає значущості цій ділянці інтонаційного контуру.

На стику «передтакт – такт» у ДМО зареєстровано достатньо високий показник (30,00%) функціонування позитивного розширеного інтервалу. Це пояснюється тим, що такий тональний інтервал маніфестує високий тональний рівень початку шкали. Переважання позитивного середнього тонального інтервалу (65,00%) на ділянці «передтакт – такт» свідчить про середній рівень початку шкали й наростання динаміки під час реалізації ДМО.

На аналізованій ділянці інтонаційного контуру ДМО зафіксовано переважання позитивного середнього тонального інтервалу й дещо нижчі показники його розширеного різновиду, що свідчить про середній і високий початок шкали, який репрезентує зростання динаміки та рівня ЕПП. З характеру функціонування тонального інтервалу на стику між передтактом і тактом видно переважання середнього позитивного інтервалу. Його зміна у бік звуження або розширення підвищує рівень ЕПП і роль динамічної складової частини (при розширенні) або не виокремлює цю ділянку як просодично значущу (при звуженні). Значні показники розширеного тонального інтер-

валу свідчать про те, що таким інтервалом між передтактом і тактом у поєднанні з підвищеними гучністю й тональним рівнем оформлюються ініціальні та кульмінаційні ІГ описів.

На ділянці «шкала – ядро» зареєстровано нульовий, позитивний і негативний тональні інтервали. Найрекурентнішим у ДМО є нульовий інтервал. Це свідчить про те, що між перед'ядерною частиною і термінальною ритмогрупою такий інтервал маніфестує початок реалізації термінального тону, який не інтенсифікує ІГ і не позначає нову чи важливу інформацію. Крім того, зареєстровано незначні показники позитивних і негативних звуженого й вузького інтервалу, функціонування яких зумовлюється наступною реалізацією тону в ядерній ритмогрупі. Серед позитивних і негативних інтервалів між перед'ядерною частиною і термінальною ритмогрупою спостерігається переважання середнього негативного різновиду. У ДМО також зафіксовано розширений різновид позитивного (10,66%) і негативного (8,77%), а також негативний широкий (3,77%) інтервали. Зафіксовані види тонального перепаду притаманні ІГ зі спадним тоном, які є емоційними чи інформаційними центрами описів. Наявність розширеного позитивного і негативного та широкого негативного тонального інтервалу на аналізованій ділянці ДМО підвищує його емоційний рівень і семантичну вагу.

Найрекурентнішим тональним інтервалом на стику ядра та затакту в ДМО є нульовий (65,00%). Цей різновид інтервалу зареєстровано в ІГ, позначених рівним або спадним тоном і низьким рівним затактом. ДМО характеризуються рівновеликими показниками (12,5%) середнього й розширеного позитивних тональних інтервалів між ядром і затактом ІГ, оформлених висхідним термінальним тоном. Середній негативний інтервал наявний в ІГ, оформлених спадним тоном із висхідним рухом на ядерному складоносіві та спадним або рівним низьким затактом.

ДМО мають найвищі показники негативного розширеного тонального інтервалу між ядром і затактом в ІГ, оформлених спадним тоном із висхідним рухом тону на наголошеному складоносіві й спадним на затакті, що забезпечує тексту середній або високий рівень ЕПП. Розширений і широкий негативні інтервали між ядерним складоносівем і затактом у поєднанні з модифікаціями темпу (повільний → прискорений → швидкий) і гучності (помірна → підвищена), виділенням певних лексем спеціальним підйомом, складним інтонаційним контуром ІГ (наявність двох кінетичних тонів) надають ДМО емоційності, що

змінюється від низького до середнього й високого рівнів. Наступний приклад ілюструє функціонування негативного розширеного і широкого інтервалів між ядром і затактом: “*The /rain/ had 'swelled to a /roar/ and the /thunder/ was 'damned 'near con\tinuous.*” [15], у якому розглядувані різновиди тонального інтервалу додають емоційності зображенню негоди й підкреслюють її розгорання у часі. Такі тональні перепади у поєднанні з іншими просодичними параметрами (підвищеною гучністю, темпоральними модифікаціями) забезпечують високий рівень ЕПП опису загалом.

Висновки. Отже, в ході аудитивного аналізу були встановлені такі тональні характеристики

ДМО: висхідний середній підвищений рівень такту, поступово спадна ступінчаста і поступово спадна ступінчаста шкала з порушеною поступовістю, а також усічена шкала, високі й низькі алотони спадного й висхідного тонів, розширений тональний діапазон. Тісний смисловий зв'язок ДМО забезпечується високою рекурентністю нульового тонального інтервалу між П, тоді як на ділянках «шкала – ядро» та «ядро – затакт» такий інтервал маніфестує початок реалізації рівного або спадного тону термінального і низького рівного затакту.

Отримані результати можуть бути корисними для подальших лінгвістичних розвідок у галузі експериментальної фонетики, текстології та компаративної лінгвістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гареева Л.Н. Функции пейзажа в романах И.С. Тургенева «Дворянское гнездо» и «Накануне». *Вестник Воронежского государственного университета. Серия : Филология. Журналистика.* 2012. № 1. С. 33–39.
2. Гуменюк І.Л. Експериментально-фонетичне дослідження англійських прозових описів природи. *Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки.* 2011. Вип. 213. С. 161–165.
3. Гуменюк І.Л. Систематизація ознак описів природи сучасної англійської прози. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : у 4 ч.* Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. Вип. 96 (2). С. 165–169.
4. Гонтаренко Н.М. Семантична геометрія дієслів руху сучасної англійської мови. *Актуальні проблеми германської філології : матеріали III міжнар. наук. конф., м. Чернівці, 10–12 квітня 2008 р.* Чернівці, 2008. С. 75–77.
5. Калита А.А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійських емоційних висловлювань : монографія. Київ : Вид. центр КДЛУ, 2001. 351 с.
6. Калита А.А., Тараненко Л.І. Перцептивна й інструментальна оцінки емоційно-прагматичного потенціалу висловлень. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки: Мовознавство.* 2012. № 24 (249). С. 186–191.
7. Пасічник Г.П. Лексико-семантичні та структурні особливості тематично-описового дискурсу «природа» у творах письменників 18 – поч. 20 ст. : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2005. 212 с.
8. Селеменова О.А. Структурные схемы безличных предложений – знаки синтаксического концепта «состояние природы и окружающей среды». *Вестник Воронежского государственного университета. Серия : Филология. Журналистика.* 2006. № 2. С. 128–132.
9. Юрков Е.Е. Метафора лингвокультурного кода «растения» в аспекте лингвокультурологии. *Вестник Воронежского государственного университета.* 2012. № 1. С. 137–141.
10. Chaplinska N.A. Stylistic Peculiarities of Nature Descriptions in Medieval English Literature. *LATEFLLL-Ukraine Newsletter.* 1996. № 4. P. 21.
11. Taranenko L. Correlation of the English Fairy Tale's Plot Structure and its Prosodic Organisation. *Advanced Education.* 2017. Vol. 7. P. 114–122. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.105385>.
12. Dickens Ch. Tale of Two Cities. URL: <http://www.libribox.org/a-tale-of-two-cities-by-charles-dickens/> (дата звернення: 02.01.2020).
13. Dickens Ch. The Christmas Books. URL: <http://www.learnoutoud.com/Free-Audio-Video/Literature/European-Classic/A-Christmas-Carol/29311> (дата звернення: 02.01.2020).
14. King S. Selected Stories. URL: <http://www.free-books.me/audio/hudozh/fantastica/63148-King-rasskazy.mp3> (дата звернення: 10.01.2017).
15. King S. The Green Mile. London. URL: <http://www.audible.com/pd/The-Green-Mile-Audiobook/BOO2UZKWLA> (дата звернення: 02.01.2020).

**ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ МОВНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ У ПРОЯВАХ
СИСТЕМНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СИНОНІМІЧНОГО РЯДУ
(НА МАТЕРІАЛІ СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)**

**GENERAL TRENDS OF LANGUAGE EVOLUTION IN THE MANIFESTATIONS
OF THE SYSTEM PROPERTIES OF THE SET OF SYNONYMS
(A CASE STUDY OF THE MIDDLE ENGLISH VOCABULARY)**

Добровольська О.Я.,
orcid.org/0000-0001-7412-2244
доктор філологічних наук,

*професор кафедри іноземної філології та перекладу
Національного транспортного університету*

Статтю присвячено науковій проблемі розвитку лексико-семантичної системи у ракурсі підпорядкування внутрішньосистемних і функційних характеристик її підсистем загальним тенденціям мовної еволюції. Предметом дослідження є внутрішньосистемні характеристики синонімічного ряду: етимологічний склад, функційна диференціація, хронологічна стратифікація та якісний склад. Об'єктом дослідження є лексико-семантична група назв осіб за професією (апелятивна і пропріальна агентивно-професійна лексика), зокрема синонімічний ряд назв пекарів як підсистема лексико-семантичної підгрупи назв ремісників у середньоанглійській мові. З метою реконструкції розвитку окремого синонімічного ряду в середньоанглійській мові та встановлення специфіки підпорядкування його внутрішньосистемних характеристик загальним тенденціям мовної еволюції виконано такі завдання: виокремлено синонімічний ряд назв пекарів у межах лексико-семантичної підгрупи назв ремісників; проаналізовано етимологічний склад їх твірних основ; визначено їх функційну диференціацію; здійснено хронологічну стратифікацію їх перших письмових згадок; встановлено якісний склад синонімічного ряду. Результати дослідження внутрішньосистемних і функційних характеристик синонімічного ряду назв пекарів у середньоанглійській мові виявили підпорядкування таким загальним тенденціям мовної еволюції: до збереження мовної стабільності, зростання функційної стратифікації лексики та функційної варіативності лексики, а також до поступового ускладнення й відносного удосконалення семантичної системи. Перспективним напрямом досліджень у галузі теорії мовної еволюції є визначення чинників, що зумовлюють уживаність запозичених слів у синонімічному ряду, а також вивчення розвитку лексико-семантичної системи на рівні окремого синонімічного ряду в аспекті підпорядкування загальним тенденціям розвитку мови на рівні окремого синонімічного ряду як її підсистеми.

Ключові слова: мовна еволюція, семантична система, середньоанглійська мова, синонімічний ряд, тенденція еволюції.

The article is devoted to the scientific problem of lexical-semantic system's development in the perspective of subordination of the intra-system and functional characteristics of its subsystems to the general tendencies of language evolution. The subject of the study is the following intra-system characteristics of the set of synonyms: etymological composition, functional differentiation, chronological stratification and qualitative composition. The subject of the study is the lexical-semantic group of the occupational terms (common nouns and proper names), in particular the set of synonymous names of bakers as subsystem of the lexical-semantic subgroup of the names of artisans in Middle English. In order to reconstruct the development of a particular set of synonyms in Middle English and to establish the specificity of subordination of its intra-system characteristics to the general tendencies of language evolution, the following tasks were performed: the names of bakers as the set of synonyms within the lexical-semantic subset of the names of artisans is distinguished; etymological composition of their generative bases is analysed; their functional differentiation is determined; chronological stratification of their first written references is made; the qualitative composition of the set of synonyms is pursued. The results of the study of the intra-system and functional characteristics of the of the Middle English names of bakers as a set of synonyms revealed the subordination to the following general tendencies of language evolution, as to preservation of language stability, to increase of functional stratification of vocabulary and functional variability of vocabulary, and to gradual complication and relative refinement of the semantic system. A promising area of the research in the field of language evolution is to determine the factors that determine the use of borrowed words in a set of synonyms, as well as to study the development of the lexical-semantic system at the level of particular subsystems in terms of subordination to the general tendencies of language development.

Key words: language evolution, semantic system, Middle English, set of synonyms, trend of evolution.

Постановка проблеми. Словникова система яскраво відображає прогресивну еволюцію мови, що проходить за рахунок якісного оновлення та кількісного зростання її складу. Водночас зі зникненням слів, які позначають застрілі та невживані поняття, відбуваються зміни в семантичній структурі слів і в обсязі їх

значення, а також збагачення словами, що позначають нові поняття. Із розвитком способів і засобів словотвору та внаслідок урізноманітнення синонімічних й антонімічних відношень між її елементами лексико-семантична система набуває більшої впорядкованості й ускладнення відношень між лексико-семантичними групами

та підгрупами. Еволюція мовної системи відбувається у руслі загальних тенденцій під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Отже, *наукова проблема* розвитку лексико-семантичної системи полягає у вивченні підпорядкування внутрішньосистемних і функційних характеристик її підсистем (лексико-семантичних груп, підгруп і синонімічних рядів) загальним тенденціям мовної еволюції та особливостей впливу зовнішніх і внутрішніх чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток лексико-семантичної системи середньоанглійської мови у ракурсі підпорядкування внутрішньосистемних і функційних характеристик, що формують комплекс мовних змін окремої лексико-семантичної групи, загальним тенденціям мовної еволюції під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів було здійснено на матеріалі агентивно-професійних назв [2]: виявлено відповідність комплексу мовних змін таким загальним тенденціям розвитку мови, як-от: до впорядкування структурної організації мовної системи, більшої формальної виразності номінативних одиниць, збереження мовної стабільності, зростання функційної стратифікації та функційної варіативності лексики, а також до поступового ускладнення й відносного удосконалення семантичної системи. Так, зокрема, підтверджено шестикратне збільшення лексичного фонду досліджуваної лексико-семантичної групи порівняно з давньоанглійським періодом і зростання лексико-семантичної диференціації агентивно-професійних назв за синонімічними рядами у складі лексико-семантичних підгруп порівняно з давньоанглійським періодом, а також зростання кількісного наповнення синонімічних рядів у складі лексико-семантичних підгруп і функційних різновидів лексики [2; 4].

Окреслюємо *проблематику* реконструкції історії розвитку лексико-семантичної системи, яку доцільно вирішити на базі окремого синонімічного ряду як підсистеми лексико-семантичної групи агентивно-професійних назв середньоанглійської мови: 1) *специфіка семантичних сфер* (лексико-семантичний склад і кількісне наповнення лексико-семантичної групи, її підгруп і синонімічних рядів); 2) *функційна диференціація лексики* (виконання функції класифікації / ідентифікації); 3) *сфери та інтенсивність іношомовного впливу* (етимологічний склад лексико-семантичної групи, її підгруп і синонімічних рядів, кореляція власномовного / запозиченого в лексико-семантичній групі та її підгрупах; кореляція питомого / запозиченого в мотивуваль-

ній базі гібридних дериватів); 4) *хронологічна стратифікація лексики* (питомої й гібридної, що мотивується асимільованими запозиченнями, та запозиченої – разом із мотивувальною базою й у вигляді окремих лексичних одиниць – для виявлення динаміки мовних процесів у межах лексико-семантичної групи, а також її кількісного наповнення); 5) *якісні зміни лексичного складу* (поява нових і витіснення застарілих лексичних елементів, а також семантичний розвиток і семантичні заміщення); 6) прояви та масштаби відповідності мовних змін *загальним тенденціям мовної еволюції*.

Постановка завдання. *Мета нашого дослідження* – вивчити специфіку підпорядкування внутрішньосистемних характеристик загальним тенденціям еволюції мови на рівні окремого синонімічного ряду як її підсистеми шляхом реконструкції розвитку синонімічного ряду, зокрема назв пекарів у середньоанглійській мові. *Завдання дослідження*: 1) виокремити синонімічний ряд назв пекарів у межах лексико-семантичної підгрупи назв ремісників; 2) проаналізувати етимологічний склад їх твірних основ; 3) визначити їх функційну диференціацію; 4) здійснити хронологічну стратифікацію їх перших письмових згадок; 5) установити якісний склад синонімічного ряду. *Предмет дослідження* – внутрішньосистемні характеристики синонімічного ряду: етимологічний склад, функційна диференціація, хронологічна стратифікація та якісний склад. *Об'єкт дослідження* – лексико-семантична група назв осіб за професією, зокрема синонімічний ряд назв пекарів як підсистема лексико-семантичної підгрупи назв ремісників у середньоанглійській мові. *Фактичний матеріал дослідження* – 2 417 семем лексико-семантичної групи агентивно-професійних назв середньоанглійської мови, зафіксованих в історико-етимологічних словниках англійської мови (апелятивна і пропріальна агентивно-професійна лексика).

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні використовуємо *методичний алгоритм* системно-функційної реконструкції розвитку лексико-семантичної системи [2] як поєднання методики та комплексу методів, що охоплює як традиційні методи (загальнонауковий індуктивно-дедуктивний і лінгвістичний порівняльно-історичний), так і методи сучасної системної лінгвістики [3] і системно-функційної реконструкції розвитку лексико-семантичної системи [2], а також методичні системно-функційні прийоми реконструкції розвитку лексико-семантичної системи [2].

Комплексний аналіз мовних змін синонімічного ряду в нашому дослідженні охоплює: 1) систематизацію лексики за етимологією (розподіл її на питому, гібридну та запозичену складові частини з подальшим групуванням за мовою – джерелом запозичення); 2) систематизацію лексики за номінативною функцією (класифікація / ідентифікація); 3) хронологічну стратифікацію перших письмових фіксацій апелювативів та онімів за століттями середньоанглійського періоду для вивчення динаміки наповнення синонімічного ряду питомою, гібридною та запозиченою лексикою в її функційних різновидах; 4) стратифікація якісного складу функційних різновидів питомої, гібридної та запозиченої складових синонімічного ряду.

Назви пекарів належать до лексико-семантичної підгрупи (тематичного ряду) назв ремісників, зокрема до синонімічних рядів назв ремісників, зайнятих виробництвом продуктів. Наведемо таксономію досліджуваного синонімічного ряду агентивно-професійних назв за їх лексичною семантикою й етимологічним складом їх твірних основ у повному обсязі фактичного матеріалу.

1. Питомі лексеми з двома функціями: класифікації / ідентифікації

bā kere [OE *bæcere*] ‘a baker; a member of the craft of bakers or of one of the two divisions [*broun-bakeres*, *whit-*] of the craft’ 1300 MED, ‘one who bakes; spec. one whose business it is to make bread’ 1000 NED (*Bakere* 1177, 1246, 1332, *Backere* 1280, *Baker* 1269, 1287, *bakere* 1296-7, *baker* 1391)

baxter [OE *bæcestre*] ‘a baker; a member of the craft of bakers’ 1225 MED, ‘a woman baker’ 1425 MED, 1000 NED (*Bacestere* 1093, *Bakestre* 1260, *Bakestere* 1273, *Baxtere* 1281, 1295, 1333, *Bakestr*’ 1332, *bakestir* 1390)

dougher ‘one who makes or bakes dough, a baker’ 1483 MED, NED (*Doghere* 1314, 1333, *Douar* 1332)

knēder(e) ‘one who kneads, a baker’ 1440 MED (*Knedere* 1280, *Kneder* 1296, *Cnedar* 1327)

2. Питомі лексеми з функцією ідентифікації

***bak(e)-man** ‘a maker or seller of pastries, pies, etc.’ DBS, *bāken* v. [OE *bacan*, *bōc*, *bacen*] (*Bakman* 1279, *Bakeman* 1327)

***frēnsh~baker** *Frēnsh~baker* ‘a maker of French bread’ MED, *Frēnsh~bred* ‘one of the finer varieties of bread’ MED (*ffrenkisshebakere* 1314, *Frensshebakere* 1383-4)

***harder(e)** ‘a hardener of metals or a baker’ DBS, *harden* [OE *heardian*] (*Harder* 1220, *Harder(e)* 1332)

3. Питомі лексеми з функцією класифікації

brēd~wrighte [OE *brēad*] ‘baker’ 1250 MED

breu-wīf ‘a female brewer or a brewer’s wife’ 1350 MED

kilne~man ‘one who tends a kiln in brewing or in making of bricks, etc.’ 1347 MED, *kilne* [OE *cylen*] ‘a furnace for baking, burning, or drying; esp. a kiln for drying malt in brewing; ?also, an oven’

kilne~wif ‘a woman who tends a kiln or oven’ 1500 MED

ōven~kepere *ōven* [OE *ofen*, *ofn*] ‘a baker’ 1483 MED

ōven~makere ‘a baker’ 1483 MED

4. Гібридні похідні з двома функціями: класифікації / ідентифікації

4.1. Похідні від латинських основ

pī(e)-makere ‘a pie-baker’ 1387 MED, 1450 NED, *pī(e)* [ML *pica*, *pia*] ‘a baked dish of pastry filled with meat, spices, etc’ 1303 MED) (*Piemakere* 1332, *Pyemaker* 1357)

pī(e)-bakere ‘a pie-baker’ 1379 MED, NED ‘maker or seller of pies’ DBS; *pī(e)* [ML *pica*, *pia*] ‘a baked dish of pastry filled with meat, spices, etc’ 1303 MED; *pie*, sb. ‘a dish composed of meat, fowl, fish, fruit, or vegetables, etc., enclosed in or covered with a layer of paste and baked’ 1303 NED) (*Piebakere* 1320, 1332, *Pybakere* 1338, *Pyebakere* 1363, *Pyebaker* 1363-4, *pyebaker* 1379)

4.2. Похідні від норманських основ

wāfrestre [from *wāfer* n., by analogy with *wāferer* n.] ‘a female maker or purveyor of wafers’ 1378 MED, viz. *wāferer* (*Wafreste* 1377-93)

4.3. Похідні від основ із подвійною (латинською/ французькою) етимологією

oblē~makere ‘a baker of the cakes or wafers called oblees’ 1450 MED, *oblē* [OF *oblee*, *obleie*, *oblie*, *ovlee* & ML *oblāta*, *obleta*] ‘the bread used in the sacrament of the Eucharist, a sacramental wafer; also, a communion wafer used for some purpose other than the celebration of the mass’ 1200 MED; ‘a small cake or wafer’ 1399 MED (*obletmaker* 1423, *ubletmaker* 1439)

pāste~makere ‘a maker of pastry’ 1425 MED, ‘a person employed in making paste’ 1875 NED, *pāste* [OF *paste* & L *pasta*] ‘dough for the making of bread or pastry; also, dough for making horse feed’ 1381 MED, 1377 NED; ‘name for various sweet confections of doughy consistence’ 1389-90 NED (*Pastmakere* 1288-9, 1311, 1340, *Pastmaker* 1322)

5. Гібридні похідні з функцією ідентифікації

5.1. Похідні від латинських основ

***pī(e)-man** ‘a baker or seller of pies’ MED, *pī(e)* [ML *pica*, *pia*] ‘a baked dish of pastry filled with meat, spices, etc’ 1303 MED; ‘maker or seller of pies’ DBS; *pie-man* ‘a man who makes pies for sale; a vendor of pies’ 1820 NED; cf. *pie-woman* ‘a woman who sells pies’ 1817 NED (*Pytan* 1301, 1524)

5.2. Похідні від центральнофранцузьких основ

**wasteler* (from *wastel* [OF *wastel*, north-eastern var. of *guastel*, *gastel* (mod. F. *gâteau*). In Anglo-L. records. the word often occurs latinized as *guastellum*, *wastellum*] ‘bread made of the finest flour; a care or loaf of this bread’ 1194 NED (*Wasteler* 1327)

5.3. Похідні від норманських основ

**pasteresse* (from *pastere* [OF *pastoiëor*] ‘a baker’ 1475 MED; AF *pestour*, *pistour*, OF *pestor*, *pesteur* ‘baker’ DBS (*Pesteresse* 1270)

5.4. Похідні від основ із подвійною (латинською / французькою етимологією)

**pāste~man* ‘one who makes or sells pastry’ MED, *pāste* [OF *paste* & L *pasta*] ‘dough for the making of bread or pastry; also, dough for making horse feed’ 1381 MED (*Pasteman* 1290-1)

**simle~man* in surname – MED; *simle* [OF *simle*, *simel*, *simile* & L *simila*; also cp. MDu, MLG *semel(e)* ‘a loaf or bun made of fine flour’ 1500 MED (*Semylman* 1471)

**tōurte~bakere* MED, *tōurte* [OF *torte*, *tourte* & ML *torta*, *tourta*, *turta*] ‘a kind of coarse brown bread’ 1371 MED, ‘a tart of somekind’ 1400 MED (*Tourtebaker* 1303, *Tortebaker* 1371)

5.5. Похідні від скандинавських основ

**cāker* *cāke* [ON; cp. Norw. & Swed. *kaka*, Dan. *kage*, ME *kēchel* ‘little cake’ & OHG *kuocho* ‘cake’] ‘a flat cake or loaf; also, an unbaked cake or loaf’, cf. *cakemaker* 1591 NED, *cakeman* 1832 NED (*Kakier* 1292, *Cakyer* 1332)

5.6. Похідні від нижньонімецьких основ

**wig(g)er* ‘a maker or seller of buns or cakes’ DBS, *wig* (*wygge*, *wig*) [MLG *wigge*, MDu *wigg(h)e*, vars. of *wegge*] ‘a small loaf, cake, or bun’ 1376 MED (*Wygger* 1332)

**wiggester* (feminine form of *wig(g)er*, ‘a maker or seller of buns or cakes’ DBS (*Wyggestr* 1296)

**wig~maker* in surname – MED, *wig* 1376 MED (*Wigemaker* 1375)

**wig~man* ‘cake-man’ DBS (*Wigman* 1275, *Wygman* 1275, *Wygeman* 1275)

6. Запозичення із двома функціями: класифікації / ідентифікації

6.1 Норманські запозичення

**pastere* [OF *pastoiëor*] ‘a baker’ 1475 MED (cf. AF *pestour*, *pistour*, OF *pestor*, *pesteur* ‘baker’; in early sources, *Pistor* is common but is often the Latin *pistor* ‘baker’, clearly so when inflected as: *Toli Pistor* (abl.) c1140 StCh, *Roberto Pistori* (dat.) 1196 FF (D). Certain examples of AN *pistour* are rare. The legend on the seal of *Tubernus Pistor* (1200 Oseney) was SIGIL’L’ TVRBERTI LE PESTVR. The modern *Pester* is not common: *Pistor* is rare. The feminine has also been noted. DBS), cf. *Pesteresse* 1270 (*pistor* 1115, *pestur* 1200, *Pestur* 1239, 1259, *Pester*, *Pestour* 1279, *Pistor*, *peleter* 1281, *Pistour* 1307)

6.2. Запозичення з подвійною (латинською / французькою) етимологією

**furnēr*, -ier [cp. *furnais* ‘oven’; OF *fo(u)rnier*] ‘a person in charge of the bake oven or bake house, a baker’ 1441 MED; *furner* [late ME *furnour*, OF *fornier* – late L *furnārius*, from *furn-us* ‘oven’] ‘one who has charge of an oven; a baker’ 1483 NED (*Furner* 1207, 1208, 1212, *Forner* 1275, 1283, *Fornir* 1279, *Furnier* 1289, *furner* 1306, *Fourner* 1441, *fournier* 1454)

**wāferer* [AF *waferer*, *waf(f)rer*, ONF *wauff(f)rier*; also cp. AL *wafrarius*, *waferarius* & ME *wāfer*] ‘a maker or purveyor of wafers; also, a household official responsible for the making or obtaining of wafers’ 1390 MED (*Wafrer* 1212, 1255, 1301, *Waverer* 1227, *Wafrur* 1250, *Wafror* 1255, *Waffrou* 1316, *Wafrou* 1336, *Waferer* 1340, *Wafenour* 1426).

Синонімічний ряд назв пекарів у середньоанглійській мові налічує 32 лексеми, утворюючи 1,4% від загальної кількості 2 417 середньоанглійських агентивно-професійних назв і 3,2% від загальної кількості 1 004 лексем підгрупи назв ремісників. Дані щодо етимологічного складу та функційної диференціації назв пекарів у середньоанглійській мові наведено в табл. 1.

Виявлено співвідношення 81%:19% назв, які виконували в середньоанглійський період функцію ідентифікації, до назв, що виконували в серед-

Таблиця 1

Етимологічний склад і функційна диференціація назв пекарів у середньоанглійській мові

Етимологія/ функція	Питомі	Гібридні похідні						Запозичення		Разом	Частка)
		Лат	Фр(ц)	Норм.	Лат/фр	Сканд.	Ннім	Лат/фр	Норм.		
Класифікація/ ідентифікація	4	2	—	1	2	—	—	2	1	12	37
Ідентифікація	3	1	1	1	3	1	4	—	—	14	44
Класифікація	6	—	—	—	—	—	—	—	—	6	19
Усього	13	3	1	2	5	1	4	2	1	32	—
Разом	13	16						3		32	100
Частка (%)	41	50						9		100	

**Хронологічна стратифікація перших письмових фіксацій назв пекарів
у середньоанглійській мові**

Століття	XI	XII	XIII	XIV	XV	Разом
Кількість	2	1	12	12	5	32
Частка (%)	6	3	37,5	37,5	16	100

ньоанглійський період виключно функцію класифікації, а також співвідношення 41%:50%:9% питомих назв, гібридизмів і запозичень.

Дані щодо хронологічної стратифікації перших письмових згадок назв пекарів у середньоанглійській мові наведено в табл. 2.

Хронологічний ряд перших письмових згадок назв пекарів у середньоанглійській мові розподіляється за століттями досліджуваного періоду нерівномірно: XI ст. – 6%, XII ст. – 3%; XIII ст. – 37,5%; XIV ст. – 37,5%, XV ст. – 16%. Максимум їх перших письмових згадок припадає на XIII – XIV ст. Отже, *якісний склад* синонімічного ряду назв пекарів формувався протягом середньоанглійського періоду, і лише дві лексеми (6%) беруть свій початок у давньоанглійський період: *bākere* [OE *bæcere*], *baxter* [OE *bæcestre*].

Висновки. 1. У тріадах «мова – мовлення – функція» та «системні мовні факти – несистемні мовні факти – функція» виявлено такі результати стосовно функційної диференціації досліджуваного синонімічного ряду: а) 37% – лексика з усталеним узусом, уживана у функціях класифікації та ідентифікації, тобто яка побутувала у функції класифікації й перейшла до наступного періоду розвитку мови; б) 44% – лексика з неусталеним узусом, уживана виключно у функції ідентифікації, тобто яка в середньоанглійський період не входила до апеллятивного фонду мови; в) 19% – лексика з обмеженим узусом, яка побутувала у функції класифікації й перейшла до наступного періоду розвитку мови.

2. У тріаді «синтагматика – парадигматика – функція» виявлено специфіку переважання питомих і гібридних лексик над запозиченою у співвідношенні 91%:9%.

3. Тріади «внутрішнє – зовнішнє – функція» та «синхронія – діахронія – функція» розкривають синхронно-діахронічну функційну узгодженість у кореляції із функційною узгодженістю власномовного / запозиченого стосовно до якісного складу досліджуваного синонімічного ряду в межах етимологічних груп, зокрема в такому співвідношенні: а) 56% – лексика, що продовжила побутування у наступний період розвитку англійської мови (у т. ч. 31% – питоми АПН, 16% – гібридизми, 9% – запозичення); б) 44% – лексика, що на початок новоанглійського періоду вийшла з ужитку і до апеллятивного фонду середньоанглійської мови не входила, побутуючи виключно як антропонімна в межах середньоанглійського періоду (у т. ч. понад 9% – питома лексика і понад 34% – гібридна).

Таким чином, результати дослідження внутрішньосистемних і функційних характеристик синонімічного ряду назв пекарів у середньоанглійській мові виявили підпорядкування таким загальним тенденціям мовної еволюції: 1) до збереження мовної стабільності, 2) до зростання функційної стратифікації лексики, 3) до зростання функційної варіативності лексики, 4) до поступового ускладнення й відносного удосконалення семантичної системи.

Дослідження розвитку лексико-семантичної системи в аспекті виявлення специфіки її підпорядкування загальним тенденціям розвитку мови на рівні окремого синонімічного ряду як її підсистеми, а також визначення чинників, що зумовлюють уживаність запозичених слів у синонімічному ряді, є актуальним напрямом перспективних досліджень у галузі теорії мовної еволюції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Добровольська О.Я. Агентивно-професійна лексика в історії англійської мови: деривація і таксономія : монографія. Чернівці, 2016. 624 с.
2. Добровольська О.Я. Реконструкція розвитку лексико-семантичної системи середньоанглійської мови (на матеріалі агентивно-професійної лексики XI–XV століть) : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04. Київ : Знання, 2018. 42 с.
3. Мельников Г.П. Системная типология языков: Принципы, методы, модели. Москва, 2003. 395 с.
4. Солонович Т.Ф. Развитие тематической группы наименований лиц по профессии в английском языке: дис. ... канд. филол. наук. Минск, 1986. 204 с.
5. Middle English Dictionary. Ed. Robert E. Lewis, et al. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1952–2001. Online edition in Middle English Compendium. Ed. Frances McSparran, et al.. Ann Arbor: University of Michigan Library, 2000–2018. URL: <http://quod.lib.umich.edu/m/middle-english-dictionary/> (дата звернення: 18.02.2020).

6. Reaney, Percy Hide. *A Dictionary of British Surnames*. London, Great Britain : Routledge and Kegan Paul, 1966.
7. *The Oxford English Dictionary*. John Simpson and Edmund Weiner (Ed). Oxford, Great Britain, 1989.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ ДЖЕРЕЛ:

DBS – Dictionary of British Surnames.
 MED – Middle English Dictionary.
 NED – Oxford English Dictionary.

УДК 378.147: 811.111+821.11

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.10>

ENGAGING MULTIPLE READING STRATEGIES TO FICTION AS A MEANS OF FOSTERING EFL STUDENTS' INTERPRETATIVE COMPETENCY

РІЗНОЧИТАННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ, ЩО ВИВЧАЮТЬ АНГЛІЙСЬКУ МОВУ ЯК ФАХОВУ

Dolhusheva O.V.,

orcid.org/0000-0001-9558-5846

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor of the Department of the English Language and Teaching Methods at Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

The paper addresses the issue of engaging multiple reading strategies to fiction that aims at fostering EFL students' interpretative competency. The acuteness of the research is determined by the present-day aspiration of Ukraine to harmonize its educational system with the European educational framework that prioritizes a competency-based and personality-oriented approach to the professional preparation of MA and BA degree holders.

Contemporary methodology considers an interpretative competency as part of a literary and a wider philological competences. The interpretative competency encompasses not only the ability of a person to analyze a particular fictional, educational or any other text, but also the skills and capability to make critical personal judgments, formulate and express one's own opinion, adopt definite attitudes towards particular moral issues and tolerate alternative view points.

A fiction text is a good didactic tool to foster EFL students' interpretative competency through a number of critical approaches. Applying several reading strategies to "A White Heron" by Sarah O. Jewett, students become aware of multiple implications of the text. To comprehend these meanings requires a wide range of linguistic, literary, linguo-cultural, and philosophic knowledge. In particular, ecocritical reading helps EFL learners to cognize the dichotomy of nature and civilization, and understand the set of values associated with the gender of the characters. Archetypal approach enhances students' comprehension of archetypal symbols, characters, and situations that penetrate the whole texture of the story.

The engaged critical perspectives do not limit all possible interpretive focuses of the text. Other strategies may help EFL students approach the story from a variety of angles to explore additional text implications thus fostering would-be teachers' linguistic, literary and interpretative competencies.

Key words: interpretative competency, literary competence, reading strategy, ecocritical approach, archetypal criticism.

Статтю присвячено розгляду використання стратегій різночитання художнього твору як засобу формування інтерпретаційної компетентності студентів педагогічних університетів, які вивчають англійську мову та літературу як фах. Актуальність роботи зумовлена сучасними прагненнями української системи освіти до входження у європейський простір, де засадничими принципами є особистісно-орієнтоване та компетентнісне навчання.

У сучасній методичній науці інтерпретаційну компетентність розглядають у рамках літературознавчої чи ще ширшої філологічної компетенції. Інтерпретаційна компетентність належить до низки предметних у фаховій підготовці вчителя іноземних мов і літератур. Вона передбачає не лише здатність студентів аналізувати конкретний художній чи навчальний нехудожній текст, але й спроможність його критичного поцінування, висловлення іноземною мовою власної думки стосовно певних етично-моральних питань, що висвітлюються у тексті, толерування інакшого розуміння й усвідомлення існування множинності інтерпретацій.

Художній твір є тим матеріалом, різночитання якого сприятимуть формуванню інтерпретаційної компетентності студентів. На прикладі застосування різних читацьких стратегій до оповідання "A White Heron" автор статті демонструє здатність художнього тексту продукувати доволі велику кількість значень, розуміння яких потребує від майбутніх вчителів знань із літературознавства, лінгвістики, лінгвокультурології, філософії. Зокрема, архетипне тлумачення оповідання уможливує виокремлення архетипних символів, ситуацій і персонажів; екокритичний підхід сприяє усвідомленню дихотомії природа – цивілізація та ціннісних установок у рамках гендерної опозиції тощо.

Застосуванням окреслених стратегій читання до художнього тексту інтерпретація, звісно, не обмежується, натомість дає поштовх для інших критичних тлумачень із боку студентів, сприяючи у такий спосіб розвитку їхньої інтерпретаційної компетентності.

Ключові слова: інтерпретаційна компетентність, літературознавча компетенція, читацька стратегія, екокристика, архетипна критика.

Research territory. Present day teachers' training in Ukraine witness radical changes. The purpose of them is achieving the accordance with the European educational framework that prioritizes a competency-based approach to the professional preparation of MA and BA degree holders.

The National Doctrine of Educational Development in Ukraine outlines a personally-oriented model of education with a focal point to form the skills of independent leaning, develop a person's critical and creative skills as well as those of autonomous scientific inquiry. Alongside with the professional training, qualified specialists pursue life-learning objectives with the achievement of which they are to become competitive members of the society and job markets [6].

The Definition and Selection of Competencies (DeSeCo) project of the The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) stresses the importance of knowledge, skills, and competencies to individuals and society: "A well-educated, knowledgeable, highly qualified citizenry is seen as playing an eminent role in facing the challenges of the present and the future" [14]. Competencies of individuals bear significance as they boost productivity and market competitiveness and create an environment for innovation in a world dominated by global competition [ibid]. They (competencies) become a special domain for policy makers and a challenge for educational outputs.

Literature review. The issue of an interpretative competency in contemporary philological and pedagogical scholarship is viewed mostly as a part of a literary (philological) competence. In Ukraine thorough considerations of literary and interpretative competences can be found in the researches of L. Bazyl, O. Ratushnyak, O. Afanasieva, I. Sokolova, L. Bashmanivska, L. Chumak, A. Lisovsky and other scholars. For example, L. Bazyl in her Doctoral dissertation discusses conceptual and didactic principles of forming a literary competence of would-be Ukrainian language and literature teachers. In particular, the scholar defines literary competence as a complex of individual and personal (motives, values, attitudes, philological skills, aesthetic taste) and professional (knowledge, skills) qualities that ensure readiness to perform literary activities as a basis of professional activity, self-realization and self-improvement [2, p. 40]. Interpretational considerations of a literary competence are considered as individual preparedness for successful performance of professional activi-

ties. According to L. Bazyl, the structure and content of literary competence acquires a synthesized form that includes motivational-value, content information, and praxeological-reflective integrity. The first component presupposes responsible mastering and use of fundamental knowledge and skills as means of performing certain actions of a recipient and literary works interaction on the intellectual-content, emotionally expressive, artistic and creative levels of text understanding. Besides, the author views the development of literary competence as a specially organized process emphasizing the interaction of a recipient and literary works on the intellectual-content, emotionally expressive, artistic and creative levels. The process thus is supposed to foster students' formation as a creative professional distinguished by an individual style of professional activities [2, p. 41].

O. Ratushnyak determines philosophical, literary, psycho-pedagogical and methodical bases of interpretation process of the literary text in high school educational space. The research offers the methodological system of forming an interpretative competence of high school students in the course of studying foreign literature. The author provides the results of his experimental research to justify the increasing level of the pupils' analytical interpretative activities, enhancement of skills to interpret fiction, and fostering the subject (interpretative) and general (vital) competence of high school students [7].

L. Bashmanivska and A. Lisovsky draw the connection between a literary (reading) competence and an aesthetic one as a necessary precondition for moral, cultural and social education based on exposing students to literature, both native and foreign [5; 4]. O. Afanasieva examines the concept of «literary competence» and compares the definitions of literary competence in contemporary national and foreign academic discourses, and points out the key features of the notion of literary competence taking into consideration the peculiarities of foreign literature teachers' training [1]. L. Chumak defines the integral nature of phenomenon of professional skill of a teacher, singles out methodological peculiarities of competence of interpretation of artistic works that opens the opportunities for personal and professional growth as well as the development of reflexivity of an instructor [9].

It is also necessary to mention the findings of foreign methodologists those of A. Hapsari, S. Gayathri,

Miquel A. Oltra-Albiach, Rosa Pardo Coy, Th. Witte, T. Janssen, G. Rijlaarsdam and others.

In her essay, A. Hapsari analyzes the use of literary works in second language educational context highlighting the importance of literary competence and the implications at stake for the teaching literature, language and culture [17].

The empirical study conducted by Th. Witte, T. Janssen, G. Rijlaarsdam aims at clarifying the concept Literary Competence, pointing out six levels of Literary Competence defined by what students can do with literary texts of a certain complexity (complexity of the literary text and level of understanding and interpretation). The paper also presents a framework for describing variations of “literature” as part of the language curriculum in secondary education [22].

S. Gayathri makes the attempt to highlight the inter-relatedness of language and literature and to identify the strategies that can be used to develop linguistic and literary competence of a language learner [16].

Miquel A. Oltra-Albiach, Rosa Pardo Coy focus their research on activities related to reading at university, in order to promote reading expertise of students. The issue also touches upon problems learners face in the course of literary training while being exposed to literary and academic texts as well as academic practice that affects the integral formation of the individuals and the idea of lifelong learning [19].

The acuteness of the research and research objectives. Despite the fact that the area of a literary competence has extendedly been researched, the matter of an interpretive competency of EFL students remains acute as it presupposes the plurality of critical evaluation of fiction as well as methodological approaches. EFL teacher preparation programs aim at providing prospective secondary school instructors with a set of competencies that would enhance successful personal and professional development to further exhibit an appropriate level of teaching performance. One of the subject (professional) competencies for EFL students is an interpretative one. It encompasses not only the ability to analyze a particular fictional, educational or any other text, but also the skills and capability to make critical personal judgments, formulate and express one’s own opinions, adopt definite attitudes towards particular moral issues, and tolerate alternative view points. This outlines the **topicality of the paper**. So, the **aim** of the research paper is to justify the application of multiple reading strategies to a fiction text in order to foster EFL students’ interpretative competency.

The process of developing the competency is connected with “the reader’s act of interpretation”. According to Christine C. Bala [12], writers lead

readers to understand the text, “and the paths which these readers take are those of the logic of literature that depends on “shared notions of the acceptable and the unacceptable”, a common ground agreed upon by an institution (the literary institution). The source of meaning is no longer the writer or reader’s experience but the operations and oppositions which govern language. Because language is a system agreed upon convention, literary competence is necessarily also a system agreed by convention – that of the educational institution – consciously or unconsciously internalized by the reader.” So, the literary competence, Christine C. Bala argues, can be defined as a “description of the structured, implicit knowledge of readers (and writers) bring to their encounters with texts” [ibid]. It is indispensable from considering the questions of procedures readers follow in responding to works, assumptions associated with the account for the readers’ reactions and interpretations [ibid].

Findings, discussion and results. The story “A White Heron” by Sarah Orne Jewett is a good example to apply multiple reading strategies to expose EFL learners to a pluralistic approach of interpreting a fiction text.

To start considering the story students are offered to contemplate on a few questions leading to their comprehending the idea of interpretation as a cognitive activity, stating the status of interpretation and its nature. The issues for consideration are as follows:

Is interpretation of an objective or subjective nature?

Does the interpretation of the text present final (completed) findings?

Can any interpretation of the text be erroneous or incorrect?

In the course of discussing the mentioned questions students are to arrive at the conclusion that interpretation of a fiction piece is subjective, and, consequently, cannot be wrong. Neither does it present final analytical findings.

These observations are supposed to help EFL learners become aware of the possibility to employ various methodological approaches to interpreting one and the same text that would pursue several objectives such as promoting students’ interpretative competency, discovering new dimensions of a familiar text as well as fostering students’ pluralistic world outlook in general.

An instructor is free to suggest reading strategies that would present the thematic, aesthetic, literary, cultural, moral and conceptual matters of the story to advantage. In our opinion, ecocritical and archetypal approaches to Sarah Jewett’s “A White Heron” would be of a great productivity to expose students

to particular issues of a literary theory and the ways of their practical application.

Ecocriticism is a relatively new area of literary criticism. In Anglo-American studies its appearance dates back to the last decades of the 20th century, though its grounds may be traced back to the 19th century in connection with the writings of R.W. Emerson, H.D. Thoreau, M. Fuller, or the creativity of romantic authors favoring nature in their works. The term itself was first introduced in the late 1970s and used by such scholars as Cheryl Glotfelty, Michael P. Branch, Karl Kroeber in the reference to “diffuse critical field that had previously been known as ‘the study of nature writing’ [3, p. 293]. The approach aims at studying the relations between culture and nature as reflected in literature.

There are several issues that make a research point of ecocritical interpretation of fiction. First, it discards the idea that everything is socially and linguistically determined or constructed (anthropocentric vision). For ecocritical scholars nature exists objectively, beyond human conscience. It is a reality that influences humankind and is influenced by it, either positively or negatively. That is why nature cannot be reduced to the idea that it constitutes a part of cultural practices [3, p. 296].

Second, the correlations between culture and nature are not always absolute; the distinction line is not always clearly cut. Such ideas touch upon the question concerning the inner contradiction of this dichotomy. There simultaneously exists nature, culture and the states or conditions related to both of them. Peter Barry, for example, dwells upon the division of the outer space into several areas adjoining and overlapping culture and nature: “the wilderness”, “the scenic sublime”, “the countryside”, and “the domestic picturesque” [3, p. 300–301]. The scholar further suggests that “the scenic sublime” and “the countryside” occupy the frontier position as they encompass two elements – the natural and the cultural, while “the wilderness” and “the domestic picturesque” are dominated by the single one, either natural or cultural [3, p. 302]. The corpus of literary works illustrates an approximate distribution of genres and forms in accordance with the above mentioned areas. Thus, long epic fiction is set within the wild nature surrounding, while lyrics and domestic fiction, that are centered upon relationships between humans, are placed in the “domestic picturesque” and “the countryside” scenery.

Third, the ecocritical strategy engages the perspective of interpreting a familiar literary piece from the view point underestimated or neglected earlier. Such vision exchanges the interpretative priorities: the inner states give way to the outer ones. So

the emphasis is laid on the surrounding of a character rather than on the personage’s feelings and emotions.

Finally, ecocriticism widens the scope of fiction that deserves a closer scrutiny. A special attention is drawn to such literary forms as travelogues, regional literature, memoirs, topographical writings of various kinds [3, p. 310].

Taking into account the outlined conceptual issues students, after being exposed to the story by Sarah by Sarah Orne Jewett’s “A White Heron”, will be offered several points for consideration within the ecocritical reading strategy.

The first aspect is the name of the protagonist Sylvia. Students are to speculate on the etymological background of the name. According to the Online Etymology Dictionary [20], the literal meaning of Sylvia is “one inhabiting woods”. The name originates from the Latin word *Sylvia* that means “wood, forest” and is related to *Sylvanus* – the Roman god of the woods and fields. As a noun, *Sylvan* was first used to denote “a mythological deity of the woods”. A number of currently existing derivatives of the word (*Silviculture*, *sylvatic*) bear the meaning of caring of forests or animal wildlife. In the analyzed piece, Sylvia is strongly associated with the environment Sarah O. Jewett selected to place the girl in. The writer emphasizes both the inner satisfaction of living in the woods and the complete harmony of her life with the nature she is plunged in.

The next point for consideration is the writer’s selection of setting. The reader can come across the areas singled out by P. Barry. Since the inborn nature of fiction is its being anthropocentric, the landscape in “A White Heron” also acquires the features of anthropocentricity as it is presented through the prism of a human perception. This can be proved by extended usage of personifications (*There was the huge tree asleep..., The tree seemed to lengthen itself out..., The old pine must have loved his new dependent...*) and other related tropes that imply the personified traits of natural objects (*halfawakened bird, cow’s pranks, horned torment, in sleepy twitters*) or attributing human characteristics to plants and animals (*The old cow was not inclined to wander..., provoking creature in her behavior..., it was her [cow’s] greatest pleasure to hide herself away among the high huckleberry bushes*).

As an additional challenge students may be offered to analyze the dichotomy of nature and culture that in the given context are on the contradictory terms. The opposition can be observed within several parameters or textual levels. The natural world is opposed to the world of culture (civilization). Both are presented by

a) a carefully selected set of characters. The “natural” characters – Sylvia, grandmother, Mistress Moolly (the cow) – stand for harmoniously incorporated humans into the countryside and scenic sublime surrounding. The personage of an ornithologist, on the contrary, presents the so called cultural world (town) that actually does not bring any culture, but makes a rude intrusion into the realm of nature. So, the words nature and culture are interpreted as conceptual antonyms;

attributes which are associated with the two worlds mentioned. The natural one, for example, produces a deep positive aesthetic appeal via a number of epithets (*bright sunset, pleasant weather, soft and sweet [about the air], a beautiful place to live in etc.*). The civilized one, on the other hand, is pictured as a focus of material side of human existence that does not imply any happiness of inner harmony for a person (*noisy town, crowded manufacturing town*). Besides, this world acquires the features of enmity in relation to the pure and unspoiled environment since such notions as money (*wished-for-treasures the ten dollars*), weapons (*gun, hunter, go gunning*), a collection of birds, etc. evoke the sense of aggression.

characters’ attitude towards nature, core values and priorities. Sylvia draws inspiration from nature and is always apt to admire every single object, sound, sight and scenery. Her best companion is the cow with whom she used to play a hide-and-seek game; the bird’s whistle heralds friendliness; the drowsy twitter of a halfawakened bird brings a sense of comfort and a feeling of companionship. Quite an opposite attitude is observed with the man whom the narrator calls an “intruder” into the peaceful realm of the woods. Not accidentally the chain of synonyms (*the enemy, the guest, the stranger*) aims at intensifying his harmful intentions. In such a way Sarah Jewett emphasizes his inner discordance with the nature which becomes more radical because of his actions. So the stranger’s behavior may be described as barbaric, ruinous and inhumane.

Certainly, the issues discussed do not fully cover all possible ecocritical implications of the story, though they can motivate EFL students to further considerations.

The second interpretative perspective that may promote the development of an interpretative competency of EFL students is the archetypal criticism. Within this strategy it is possible to single out a few parameters highlighting the text’s symbolic connotations.

An archetype is known as “a primordial image, character, or pattern of circumstances that refers throughout literature and thought consistently

enough to be considered a universal concept or situation” [11]. The term came into existence in psychology and literary criticism due to Carl Gustav Jung, Northrop Frye, Maud Bodkin, Games Hillman, Gaston Bachelard and others.

Carl Jung considered archetypes within the framework of a collective unconscious theory. In his opinion, human experience has been encoded since the prehistoric times; so it genetically passes from generation to generation in the form of universal symbolic figures. Being ingrained in the realm of unconscious, an archetype is able to gain a variety of manifestations peculiar for a particular nation and a historic period. So a literary piece is nothing more than actualization of archetypes, their rendering into the contemporary language [10].

N. Frye’s theory of literary modes (that includes myths, romance, high mimesis, low mimesis, and irony) creates a paradigm of fiction genres and forms that are classified according to universal relationships between humans as well the relationships between people and the surrounding world. The development of literature from ancient to present times turns around these modes and reflects a mode-time span correlation. Such evolution, according to N. Frye, occurs in a cyclic way with every new turn being on a higher level. The idea of a literary criticism history is reduced to the sequence of the modes, “the movement being a circular rather than strictly linear succession” [15]. One of the possible implications of a modal taxonomy gives way to explaining the idea why narrative structures are always conventional and derive from earlier stories. So the structure of archetypes that take root in human experiences, needs or desires creates the basic preconceptions for literature [8].

While interpreting literary works, critics tend to speculate on archetypal characters (the hero, the outcast, the earth mother etc.), archetypal symbols, often presented as polarities (light-darkness, height-depth etc.), or archetypal situations (the quest, the initiation, the death, the rebirth etc.). A number of scholars refer to the archetype through myths whose recurrent structures seem to bear more similarity than the refined literature.

The Routledge Dictionary of Literary Terms presents the entries of a myth and that of an archetype as intertextual ones. It is stated that myths are positively valued by critics due to their “spontaneity and collectivity, expressing some lasting and generally satisfying account of human experience” [21, p. 146]. J. Frazer and N. Frye share the opinion concerning the cyclic system “to contain all myths and literary works as a simultaneous order of the mind projects

proclivities for autonomy and timelessness derived from symbolism" [ibid].

Reading archetypes in "A White Heron" makes it possible to draw the story's key symbolic meanings connected with a tree, Sylvia's climbing the pine, the mother-earth, and a white heron.

The first thing to notice is Sarah Jewett's intention to make natural objects be the central focus of the story. The tree is, no doubt, one of them. The tree is known to have several symbolic implications. According to J. Cirlot, it generally denotes the life of the cosmos marked by an exhaustible life. So, the tree equals to a symbol of immortality [13, p. 346].

Another meaning of a tree is its bearing resemblance to a world-axis as its long vertically oriented shape refers to the centre-of-the-world symbol [13, p. 347]. The tree of knowledge of good and evil is in cohort with the tree of life; together they constitute two parallel worlds of living and knowing [ibid]. The idea of immortality is intensified by an evergreen tree family – the pine.

So, the students are invited to speculate on the story's symbolism of a tree which is also multi-dimensional. First, it stands in the most remarkable place in the woods as "the stately head of this old pine towered above them all and made a landmark for sea and shore miles and miles away." The idea that "whoever climbed to the top of it could see the ocean" becomes crucial for the story per se as well as for characterizing Sylvia. The tree, thus, functions an axis of a wood's and girl's micro cosmos ("It was like a great main-mast to the voyaging earth").

Second, the pine tree is presented with complete omniscience. The writer treats it as a living being providing readers with the tree's thoughts and emotional response to Sylvia's ambitious intentions. The peculiar narrative format is verbalized through a number of exclamatory "utterances" of the pine directly addressing the girl ("...there where you saw the white heron once you will see him again; look, look!", "And wait! wait! do not move a foot or a finger; little girl, do not send an arrow of light and consciousness from your two eager eyes, for the heron has perched on a pine bough not far beyond yours, and cries back to his mate on the nest, and plumes his feathers for the new day!", "Who knows how steadily the least twigs held themselves to advantage this light, weak creature on her way!").

Third, the author suggests a very dynamic picture of the tree that supports the climactic episode of the story: Sylvia's climbing the pine. Here, the actualized archetypal meanings are associated with the process of initiation and epiphanic discoveries. The act of ascending the tree emphasizes, on

the one hand, the implication of a knowledge tree, as in the course of her perilous adventure the girl experiences a sudden enlightenment, the revelation of the universal truth. Having caught a sight with a white heron, Sylvia became resolved not to reveal the secret, thus realizing the distinction line between the good and the evil.

The act of epiphany is similar to the act of initiation that in the given context takes the form of a movement from innocence to experience. Sylvia being only nine years old was arriving at the world of adults, as only grown-ups are fully aware of the fact that birds are better friends than the hunter, that treasures are nothing in comparison with woodlands, summer-time, the murmur of the pine's green branches, or steppes and white villages of a "vast and awesome world." An upward movement is again promoted by the tree. The extended description of the pine's assistance symbolizes the ladder to the upper world – the world of physical and spiritual growth and maturity ("The tree seemed to lengthen itself out as she went up, and to reach farther and farther upward. It was like a great main-mast to the voyaging earth; it must truly have been amazed that morning through all its ponderous frame as it felt this determined spark of human spirit creeping and climbing from higher branch to branch").

The tree archetype works in cohort with the related images and symbols. It is, no doubt, the archetype of a mother that in the story appears in several dimensions.

The first dimension reveals the prevalence of female characters in "A White Heron" (Sylvia, her grandmother, the cow). Figuratively, the archetype evokes associations with things or places standing for fertility or fruitfulness. This idea is indispensable from the image of a cow. Mistress Moolly (the cow) provides Sylvia's family with plenty of milk – the main reason for its owners to continue keeping the cow and taking care of it. J. Cirlot states that the image's symbolic connotation can be traced to the primigenial goddess Neith. The cow, thus, serves as a Mother-earth – the symbol to represent the primal principle of humidity and endowment with certain gynadrous characteristic. Egyptian mythology links it with the idea of heat. Vac as the feminine manifestation of Brahma refers to the idea of the world's being nourished with the cow's milk as well as the fine dust of the Milky Way [13, p. 65–66].

The archetype of the Mother-earth (or the Mother-nature) penetrates the whole texture of the story. Sarah O. Jewett creates the image of the wood (signifying wisdom, magic, and fertility), suggests the omnipresence of the femininity (as a background of nature bearing the power of cosmic intuition or supreme

virtue), and refers to the anima (the female archetype to illustrate superiority over man due to the reflection of the male purest qualities) [13, p. 376].

Generally, the qualities associated with the mother archetype emphasize its positive traits: wisdom, the magic, female authority, maternal solicitude, protection, growth and fertility.

One of the mentioned characteristics – wisdom – can be viewed as a part of Sylvia's mythical journey of initiation marking her transition from the world of innocence into the world of experience mentioned above. The girl underwent the process of getting mature, i.e. becoming aware of universal wisdoms and core human values, such as life, trust, reliance, loyalty etc. [13, p. 46]. The protagonist also embodies the archetypal child figure. The child is known to liberate the world from monsters (the hunter /in the given case study/), and to teach wisdom alluding to the mystic identification with the 'god within us' and with the eternal.

Similar connotation marks the trope of a white heron. Heron frequently symbolizes morning and the generation of life. J. Cirlot claims that "together with the ibis and the stork, it carried a favourable significance" [13, p. 148]. The color of the bird is emphasized adversely, firstly, to point to its being noticeable among the greenery of the forest and, consequently, extremely vulnerable as an easy game of prey; so it needs protection. Secondly, to produce a visual presentation of the notions of innocence and purification. White is often treated as the heavenly color for it implies light, air, life, love and holi-

ness. So, the reader may draw a parallel between the white heron and the main character of the piece.

Conclusions and research perspectives. An interpretative competency is one of the basic ones in professional training of EFL teachers. As a multidimensional notion, its development presupposes the usage of various methodological approaches aiming at fostering students' particular skills and abilities. One of them is engaging multiple reading strategies to fiction.

The story "A White Heron" by Sarah Orne Jewett is a good literary work to apply multiple interpretative strategies. Among them the archetypal and ecocritical perspectives deserve a special attention as very productive ones. The first approach enables readers to plunge into a wide panorama of symbols and archetypes: a tree, a mother (earth), a child, a white heron. They endow the story with deep implicit senses. Ecocriticism sheds light on the environmental issues of "A White Heron" in terms of the dichotomy of nature and civilization (culture), gender distinctions, virtues and vices of rural and urban surroundings, natural and artificial worlds. The dichotomies create deep meanings that change the recipients' focus from the plot line to conceptual subject matters.

The engaged reading strategies do not limit all possible critical approaches to text interpretation. Narratology, reading gender, mythological criticism and others may help EFL students approach the story from a variety of angles to explore other implications thus fostering their linguistic, literary and interpretative competencies.

REFERENCES:

1. Афанасьєва О.С. Дослідження літературознавчої компетентності майбутніх учителів зарубіжної літератури у контексті сучасних наукових студій. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. 2014. Вип. 42 (1). С. 118–123.
2. Базиль Л.О. Теоретичні і методичні засади розвитку літературознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури : автореферат дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2016. 40 с.
3. Баррі П. Екокрітика. *Вступ до теорії: літературознавство та культурологія* / пер.з англ. О. Погинайко. Київ : Смолоскип, 2008. С. 293–319.
4. Башманівська Л.А. Формування літературно-естетичної компетентності майбутніх філологів. *Методичний пошук: Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики навчання мови та літератури*. № 13. Житомир : вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С. 6–13.
5. Лісовський А.М. Формування літературно-естетичної компетентності учнів у процесі вивчення літератури. *Методичний пошук. Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури*. Житомир : Вид-во: ЖДУ ім. І. Франка, 2014. Вип. 12. Ч. І. С. 14–23.
6. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України, 2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (Last accessed: 19 January, 2020).
7. Ратушняк О.М. Формування інтерпретаційної компетентності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2008. 22 с.
8. Фрай Н. Архетипний аналіз: теорія мітів. *Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття* / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 1996. С. 142–172.
9. Чумак Л.В. Компетенція інтерпретації художніх творів як складова професійної майстерності вчителя-філолога. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2015. Вип. 37. С. 199–202.

10. Юнг К. Об архетипах коллективного бессознательного. *Архетип и символ*. URL: <https://avidreaders.ru/download/arhetip-i-simvol.html?f=pdf> (Last accessed: 20 January, 2020).
11. Archetype. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/archetype> (Last accessed: 30 December, 2019).
12. Bala, C. Christine. Jonathan Culler and Literary Competence. 2000. URL: https://thesouthportschool.instructure.com/courses/185/files/4740?module_item_id=12542 (Last accessed: 17 January, 2020).
13. Cirlot, J.E. A Dictionary of Symbols. Online. URL: https://www.academia.edu/7141304/A_Dictionary_of_Symbols_J.E._Cirlot_ (Last accessed: 14 December, 2019).
14. Definition and Selection of Competencies (DeSeCo). URL: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/definitionandselectionofcompetenciesdeseco.htm> (Last accessed: 12 January, 2020).
15. Denham, Robert D. Northrop Frye, Critical Method. A Website Dedicated to Northrop Frye. URL: <https://macblog.mcmaster.ca/fryeblog/critical-method/theory-of-modes.html> (Last accessed: 6 January, 2020).
16. Gayathri, S. Developing Literary Competence – The Role of Reading: Implications for Classroom Teaching. *Language in India. Strength for Today and Bright Hope for Tomorrow*. Vol. 12. 9 September 2012. URL: <http://www.languageinindia.com/sep2012/gayathriliterarycompetencefinal.pdf> (Last accessed: 17 January, 2020).
17. Hapsari, A. Literary Competence for the Teaching of Literature in Second Language Educational Context. *Journal of English and Education*. 2016. 5. 29–36. DOI: 10.20885/jee.vol5.iss1.art210.20885/jee.vol5.iss1.art2. (Last accessed: 8 January, 2020).
18. Jewett, S.A White Heron. URL: <http://public-library.uk/ebooks/105/91.pdf> (Last accessed: 10 December, 2019).
19. Oltra-Albiach, M., Pardo Coy, R. Encouraging to Read: a Proposal to Improve Reading Comprehension and Literary Competence in University Students. *Sociálno-Ekonomická Revue*. 2018. No. 02. P.54-57. URL: <https://fsev.tnuni.sk/revue/archive/REVUE-2018-02.pdf> (Last accessed: 7 January, 2020).
20. Online Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/word/Sylvia> (Last accessed: 15 December, 2019).
21. Routledge Dictionary of Literary Terms / ed. By Peter Childs, Roger Fowler. London, New York: Routledge, 2006. URL: https://www.uv.es/fores/The_Routledge_Dictionary_of_Literary_Terms.pdf (Last accessed: 4 January, 2020).
22. Witte, Th., Rijlaarsdam, G., Schram, D. An empirically grounded theory of literary development. Teachers' pedagogical content knowledge on literary development in upper secondary education in the Netherlands. (Special issue guest edited by Irene Pieper & Tanja Janssen). L1 – Educational Studies in Language and Literature, 2012. No. 12, P. 1 – 33. URL: https://www.researchgate.net/publication/242278086_Two_empirical_studies_to_describe_the_variation_in_the_literature_curriculum_and_the_development_of_literary_competence_in_upper_secondary_education_in_the_Netherlands (Last accessed: 20 January, 2020).

УДК 811.111: 81'373.611

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.11>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕФІКСАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF PREFIXAL VERBS RESEARCH IN MODERN ENGLISH

Дудок А.Р.,

orcid.org/0000-0002-6906-0672

аспірант кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка

Стаття присвячена методиці дослідження префіксального способу творення дієслова англійської мови, зокрема виокремленню його інваріантного значення у системі мови та низки елементарних смислів – сем, які виконують функції семантичних диференційних ознак у системі мовлення. Основними задіяними методами для дослідження префіксальних дієслів є спосіб словотворення у структурному та семантичному вимірах, компонентний аналіз та аналіз словникових дефініцій. Застосована методика значення – смисл – уможливила розмежування декількох різнопланових компонентів інваріантного значення в системі мови та змінного компонента в мовленні. Теоретичне і практичне значення механізму утворення різних смислів префіксального дієслова полягає у виявленні семантичного інваріанта та його ролі у породженні кожного наступного смислу. Розкриття чинників породження різних смислів префіксального дієслова лежить в його узагальнюючій природі, творчому поєднанні процесу мислення.

Можливість утворення різних кількісно-якісних комбінацій одних сем та нейтралізація інших збільшує смислотвірну потужність префіксального дієслова, а постійне й одночасне функціонування усіх сем інваріантного значення обмежує можливості творення його смислів.

Англійські префіксальні дієслова сфери гуманітарних наук характеризуються семантичними явищами полісемії, синонімії й антонімії, які зумовлюються специфікою сучасної англомовної термінології та стиранням у фаховій мові чіткої межі між загальнолітературною лексикою і лексикою спеціального призначення. Аналіз емпіричного матеріалу засвідчив, що у сучасній англійській мові спостерігається тенденція до зменшення ролі романських і зростання питомої ваги германських дієслівних префіксів. У статті зроблено висновок про те, що смисл префіксального дієслова – це результат творчого акту мислення, тобто об'єднання двох різнопланових семантичних компонентів – змінного маркованого члена семантичної опозиції із плану синтагматики мовлення і його маркера інваріантного значення із парадигматичного плану мови.

Ключові слова: префіксальні дієслова, інваріантне значення, смисли, структурно-семантичний аналіз, компонентний аналіз, методика «значення – смисл», диференційна сема, германські та романські дієслівні префікси, семантична опозиція.

The article is devoted to the method of studying the prefixal verb in English, particularly the isolation of its invariant value in the language system and a number of elementary sема – senses, which function as semantic differential features in the speech system. The main methods are involved in the study of prefixal verbs including the method of word formation in structural and semantic dimensions, componental analysis and analysis of vocabulary definitions. The applied technique of meaning – sense is made it possible to distinguish several diverse components of the invariant value in the language system and the variable component (meaning) in speech. Both the theoretical and practical meanings of the mechanism's different senses formation in the prefixal verb applies to identification of the semantic invariant. It's role in the generation of every subsequent meaning has been also clarified. Revealing the factors of the different meanings' prefix verb generation lies both in its generalized free - flowing nature and the creative combination of the thinking process. The possibility of formation different quantitative and qualitative combinations in one family and the neutralization of others, increases the meaning- prefix verb's forming power and conversely the constant simultaneous functioning of all invariant values that limits the possibility of it's meanings' creating.

English prefixal verbs of the humanities are characterized by semantic phenomena in polysemy, synonymy and antonymy, which conditioned by the peculiarity of modern English terminology and the promotion of a clear boundary in the professional language between general vocabulary and lexicon. The analysis of empiric material has shown that there is a tendency to diminish the role of Romance and to increase the proportion of German verb prefixes in modern English. The article summarises the meaning of the prefix verb as the result of a creative act thinking, that is, the combination of two diverse semantic components: a variable labeled member of the semantic opposition in the plan of speech that is syntagmatics and its invariant meaning's marker from the paradigmatic plan of language.

Key words: prefixal verbs, invariant meaning, senses, structural-semantic analysis, componental analysis, meaning “sense – technique” differential sема, Germanic and Roman verbal prefixes, semantic opposition.

Постановка проблеми. Активні процеси термінотворення у фахових терміносистемах гуманітарних наук супроводжуються значною варіативністю найменувань і зумовлюють необхідність стандартизації й кодифікації термінів сучасної англійської мови як мови, що продукує термінологічні одиниці. Методологічну основу даної статті складають принципи системності, єдності форми та змісту. Основними методами дослідження префіксальних дієслів є спосіб словотворення у структурному та семантичному вимірах, компонентний аналіз та аналіз словникових дефініцій. У статті застосовано метод «значення – смисл», який дозволив розмежувати декілька різнопланових компонентів інваріантного значення в системі мови та змінного компонента (смислу) в мовленні (С.О. Гурський, 1974).

Традиційно дослідники констатують лише типові смисли вживання дієслова, але не пояснюють і не розкривають закономірностей переходу від одного смислу вживання до іншого, тобто не показують самого механізму породження різних смислів дієслова. Теоретичне і практичне значення механізму утворення різних смислів префіксального дієслова полягає у виявленні семан-

тичного інваріанта та його ролі у виникненні кожного наступного смислу префіксального дієслова [1]. Розкриття чинників породження різних смислів префіксального дієслова лежить в його узагальнюючій природі, творчому поєднанні процесу мислення. Розкриття значення *дієслова* за допомогою контексту не дає бажаних результатів, оскільки в контекстах описуються лише численні позамовні поняття, тобто дієслово пояснюється через сполучуване з ним сусіднє слово. Логічно постає запитання щодо того, яке значення має префіксальне дієслово автономно, адже його функціонування в контексті є лише важливим показником його значення, а не самим значенням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Префіксація – невід'ємна частина опису процесів словотворення та термінотворення сучасної англійської фахової мови. Упродовж довгого часу вона була предметом спеціальних досліджень (Е. Abbot (1966), Е. Кубрякова (1974), М. Полюжин, В. Каліущенко (1994), В. Пушкар (2002) Т. Сакал (2004)). Однак методологічні засади дослідження префіксальних дієслів у плані їх смислотворення, тотожностей та відмінностей потребують окремого дослідження.

Так, ще за слушним твердженням класика філологічної думки О. Потєбні, відбувається перехід від суб'єктивної інтерпретації контексту до розпізнавання чинної, тобто породжувальної, моделі значення дієслова [5]. Можливість утворення різних кількісно-якісних комбінацій одних сем та нейтралізація інших збільшує смислотвірну потужність дієслова, а постійне й одночасне функціонування усіх сем інваріантного значення обмежує можливості різних його смислів.

Постановка завдання. Вважаємо, що процес, так би мовити, породження різних смислів у функціонуванні – це своєрідне тиражування семантичного інваріанта у вигляді реалізації конкретних варіантів. Щоб пізнати і розкрити зв'язки між семантичним інваріантом і змінними смислами дієслова, необхідно виходити з позиції адресанта, тобто творця породження тексту. Оскільки у дієслові уже закладене саме породження нових смислів, то дослідникові необхідно, по-перше, констатувати відмінності цих смислів, по-друге, відтворити уявну послідовність мінливої картини константних та варіативних компонентів у семантиці досліджуваного префіксального дієслова. Саме розв'язання таких ключових методологічних завдань вбачаємо у викладі цієї статті.

Виклад основного матеріалу. На наше переконання, кожне дієслово разом із значенням має смисл, під яким розуміємо виокремлення з цього значення семантико-диференційних ознак, які пов'язані з конкретною ситуацією мовлення. Мета дослідження полягає у тому, щоб за допомогою методики «значення – смисл» виокремити основний елемент, спільний для усіх випадків вживання дієслова. Цю узагальнену частину дієслова називаємо, погоджуючись із С. Гурським, *інваріантним значенням* слова у мові, що складається з набору елементарних *смислів – сем*, які виконують функції семантичних диференційних ознак [8]. Традиційне протиставлення різних смислових понять на основі тотожної диференційної ознаки, й справді, виявляє у кожному вживанні слова лише різні ознаки, а звідси і виникають різні смисли дієслова. Кожна наступна включена у структуру префіксального дієслова одиниця має принаймні один відмінний компонент, який використовується для послідовної диференціації смислів. З огляду на це ми поділяємо думку дослідників, що породження різних смислів як мовний механізм відбувається залежно від зміни *семантичної опозиції* понять, що протиставляються, і від зміни *диференційних ознак*. Відносна незмінність семантико-диференційної ознаки забезпечує однозначність розуміння послідовно

різних смислів як названих елементів інших систем, маркованих ознакою структури [2].

На наш погляд, дієслівний префікс – це препозитивна спільна службова частина низки слів, що виконує словотвірну функцію в одному з активів деривації, змінює свою смислову структуру в процесі мовного розвитку та бере участь у формуванні ономазіологічних категорій. За твердженням М.М. Полюжина, існують *префіксальні утворення* та *префіксальні деривати*. Характеристика основ префіксальних дієслів не буде повною без вивчення всіх дериваційно виокремлених префіксів, які входять у різні структури [4, р. 3–15].

Отже, префіксальне утворення розглядаємо як словотвірну структуру з префіксом, який приєднався в будь-якому акті деривації, наприклад: *to recompense* – *компенсувати, відшкодувати*, *to reappear* – *виникати, відроджуватися*, *to overcool* – *різко сповільнювати темп розвитку* ← *to overcool* – *переохолоджувати* ← *over-* + *to cool*; *to submerge* – *обтяжувати боргами* ← *to submerge* – *номопляти* ← *sub-* + *to merge*; *to mismanage* + *mis-* + *to manage*; *to denationalize* + ← *de-* + *to nationalize*; *to overspend* + ← *over-* + *to spend* [12].

На відміну від префіксального утворення префіксальний дериват містить префікс, який приєднався в останньому дериваційному акті, наприклад: *to overbuy* ← *over-* + *to buy*; *to outproduce* ← *out-* + *to produce*; *to prefabricate* ← *pre-* + *to fabricate* тощо.

У сучасній англомовній гуманітарній терміносистемі виявляємо численні префіксальні дієслова, зокрема і з такими германськими дієслівними префіксами: *be-*, *fore-*, *mis-*, *out-*, *over-*, *un-*, *under-*, *up-*, які виражають спеціальні поняття різних гуманітарних знань, наприклад: *to untie* – *дозволяти приватній компанії конкурувати з державними підприємствами*, *to overconsume* – *споживати дуже багато*, *to unfreeze* – *розморозжувати*, *to overbook* – *продавати більше квитків*, *to outshop* – *робити покупки за межами місця проживання*, *to underpack* – *погано пакувати* [11].

Так, більшість аналізованих англійських префіксальних дієслів з германськими дієслівними префіксами → ми відносимо до *префіксальних дериватів*, які утворилися за словотвірними префіксальними моделями для позначення спеціальних понять гуманітарної сфери. Зауважимо, що середніми показниками продуктивності характеризуються такі моделі: *over-* + SV → SV^{pr} (*to overload* – *перевантажувати, переобтяжувати*, *to overpraise* – *перехвалювати*, *to*

overtax – переобтяжувати податками, *to overrate*, *to overmortgage*), *out-* + SV → SV^{pr} (*to outvalue*, *to outwork*), *mis-* + SV → SV^{pr} (*to misestimate*, *to misdeliver*), *under-* + SV → SV^{pr} (*to underfund*, *to underestimate*), *un-* + SV → SV^{pr} (*to unroot*, *to unpack*, *to unstock*) [10]. Перелічені префікси також є продуктивними у творенні як загально-живаної, так і термінологічної лексики. Ми погоджуємось, що використання продуктивних моделей для творення англійських префіксальних дієслів у функції спеціальних термінів зумовлює їх структурно-семантичну визначеність, простоту сприйняття та комунікативну релевантність [3].

Аналізовані префіксальні дієслова з германськими дієслівними префіксами представлені як гібридними, так і негібридними структурними типами в сучасній англомовній гуманітарній термінології: *to misbill* – виставляти неправильний рахунок, *to underprovide* – надавати недостатній капітал, *to upvalue* – підвищувати вартість.

Результати аналізу засвідчили, що основи англійських префіксальних дієслів з германськими дієслівними префіксами є компонентами словотвірних ланцюжків, а вихідні ланки репрезентовані дієсловами та іменниками різних семантичних класів. На думку дослідників, така різноманітність семантики вихідних ланок є свідченням багатогранності англомовної гуманітарної термінології [6]. Відібраний для аналізу емпіричний матеріал дав підстави вважати, що серед виявлених вихідних ланок словотвірних ланцюжків домінують дієслова зі значенням загальної дії, руху, які позначають оцінку, предмет, операції, мають абстрактне значення, наприклад: *to pay* – платити → *to underpay* – недоплачувати; *to draw* – тягнути → *to draw* – знімати гроші з рахунку → *to overdraw* – перевищувати залишок рахунку в банку; *to purchase* – купувати → *to overpurchase* – купувати надмірну кількість [12].

Провівши аналіз емпіричного матеріалу, можемо констатувати, що у сучасній англомовній гуманітарній терміносистемі виявлена також значна кількість префіксальних дієслів з романськими префіксами, наприклад, *circum-*, *co-* (*col-*, *com-*, *con-*, *cor-*), *counter-*, *de-*, *dis-*, *em/en-*, *inter-*, *pre-*, *re-*, *retro-*, *sub-*, *super-*, *trans*, які позначають спеціальні поняття гуманітарної сфери (*to reallocate* – перерозподіляти (ресурси), *to disaggregate* – збільшувати (показники)), (*to relend* – позичати гроші, одержані в борг, *to cofinance* – брати участь у фінансуванні), (*to countercheck* – перевіряти іншим незалежним контролем, *to dehire* – звільняти з посади), (*to counteradvertise* – рекламувати товар у відпо-

відь на рекламу конкурента, *to preprice* – маркувати ціни) [11].

Отримані дані засвідчують, що середні та високі показники продуктивності характерні для таких моделей префіксальних дієслів, як *re-* + SV → SV^{pr} (*to remarket*, *to reoperate*), *de-* + SV → SV^{pr} (*to devalue*, *to destabilize*), *dis-* + SV → SV^{pr} (*to disorganize*, *to disemploy*), *co-* + SV → SV^{pr} (*to co-own*, *to cochair*), *pre-* + SV → SV^{pr} (*to preenter*, *to precalculate*), *inter-* + SV → SV^{pr} (*to intermediate*, *to interchange*), *em-/en-* + SN → SV^{pr} (*to empower*, *to entrain*) [12].

Однак романські дієслівні префікси прагнуть до комбінування з генетично спорідненими одиницями латинського й французького походження: *to remonetize* – відновлювати металевий стандарт, *to debureaucratize* – переборювати бюрократизм, *to renegotiate* – переглядати умови контракту; *to retrofit* – модернізувати, *to coproduce* – виробляти сумісно [11]. Додамо, що для основ префіксальних дієслів з романськими дієслівними префіксами характерне так зване *live розширення*, тобто романські дієслівні префікси не є термінальними префіксами, які можуть поєднуватися з іншими генетично спорідненими префіксальними морфемами, утворюючи префіксальні дієслова структурного типу (*pr* + SV^{pr(m)}_{bor}) та *pr* + SV^{pr+suf(m)}_{bor}: *to prerefund*, *to rediscount*, *to disincorporate*) [11].

На слушну думку дослідників, англійські префіксальні дієслова з романськими дієслівними префіксами мають непохідну умовно або дефектно членовану структуру (термін О.С. Кубрякової), яка є результатом дериваційного спрощення внаслідок таких процесів: а) втрати романськими дієслівними префіксами семантики, характерної для мови-джерела; б) розходження семантики вихідного кореневого слова та його префіксального дієслівного деривата; в) незакріплення цього вихідного слова як самостійної одиниці або афікса як словотвірного засобу (префікса *ad-* та його аломорфів [7], про що свідчить такий ілюстрований матеріал: *ac-*, *af-*, *al-*, *an-*, *ap-*, *ar-*, *as-*, *at-*; *e-/ex-*; *im-/in-*; *sur-*), наприклад: *to as-sign* – розподіляти, *асигнувати*, *to inter-vene* – виступати посередником, *to trans-port* – транспортувати, *to sub-sist* – утримувати, *to contradict* – суперечити, *to super-vise* – контролювати, *to in-sure* – страхувати, *to re-mit* – переказувати (гроші). Переконливим є твердження, що більшість основ дієслів з префіксами *contra-*, *circum-*, *sub-*, *super-*, *trans-* характеризуються умовним або дефектним членуванням (*to contra-vene*, *to circum-vent*, *to sub-stitute*, *to trans-act*). Це свід-

чить про зменшення ролі згаданих словотвірних засобів у дієслівному слово- та термінотворенні сучасної англійської мови.

Із проведеного аналізу напрошується попередній висновок про те, що префіксальні дієслова з германськими дієслівними префіксами *be-, fore-, mis-, out-, over-, un-, under-, up-* та романськими дієслівними префіксами *circum-, co-, contra-, de-, dis-, em-/en-, inter-, pre-, re-, retro-, sub-, super-, trans-* як високопродуктивні використовуються для позначення та творення спеціальних понять різних сфер гуманітарних наук.

Однак хочемо зосередити увагу читача на тому, що у сучасній англійській гуманітарній термінології спостерігається тенденція до зменшення ролі романських і зростання питомої ваги германських дієслівних префіксів. Свідченням цього є виявлені непохідні основи дієслів з романськими дієслівними префіксами, що характеризуються умовним або дефектним членуванням. Спрощення словотвірної структури похідних основ префіксальних дієслів з романськими дієслівними префіксами є результатом втрати ними (найчастіше префіксами *contra-, circum-, sub-, super-, trans-*) можливості маркувати дериваційний процес у семантичному та структурному аспекті.

Отже, отримані дані засвідчують, що високі та середні показники продуктивності демонструють такі моделі: *over- + SV → SV^{pr}*, *under- + SV → SV^{pr}*, *mis- + SV → SV^{pr}*, *out- + SV → SV^{pr}*, *un- + SV → SV^{pr}*, *co- + SV → SV^{pr}*, *re- + SV → SV^{pr}*, *pre- + SV → SV^{pr}*, *em-/en- + SN → SV^{pr}*, *de- + SV → SV^{pr}*, *dis- + SV → SV^{pr}*, *inter- + SV → SV^{pr}* [10].

Ми поділяємо авторитетну думку дослідників, що словотвірні потенції основ гуманітарних термінів визначаються їх семантичною та словотвірною структурою, характером і походженням словотвірних компонентів, наявністю відповідних лексичних і семантичних ніш у терміносистемі, низкою

словотвірних засобів конкретної мови та загально-мовними словотвірними тенденціями [9].

Отже, можемо підсумувати, що лише романські дієслівні префікси демонструють нетермінний характер, комбінуючись з генетично спорідненими префіксами та утворюючи похідні основи дієслів з двома префіксальними морфемами. Префіксальні дієслова з префіксами германського походження продемонстрували високий словотвірний потенціал поповнення сучасної англійської гуманітарної терміносистеми.

Висновки. Основними задіяними методами для дослідження префіксальних дієслів є спосіб словотворення у структурному та семантичному вимірах, компонентний аналіз та кількісні характеристики. У статті використано методу «значення – смисл», яка дозволяє розмежувати декілька різнопланових компонентів інваріантного значення в системі мови та змінного компонента (смыслу) в мовленні. Розкриття чинників породження різних смислів префіксального дієслова полягає в узагальнюючій природі префікса та дієслова, їх творчому поєднанні у процесі мислення. Можливість утворення різних кількісно-якісних комбінацій одних сем та нейтралізація інших збільшує смислотвірну потужність префіксального дієслова.

Перспективний напрям подальших досліджень вбачаємо в комплексному вивченні префіксальних термінів сфери гуманітарних наук шляхом поєднання словотвірного аналізу й синтезу. Актуальним є установлення концептуальних структур, що визначають специфіку словотвірних процесів в англійській термінологічних системах, а також порівняння ресурсів і засобів термінотворення в інших германських мовах. Запропонована методика сприятиме всебічному дослідженню лінгвокультурологічних та лінгвопрагматичних аспектів інших фахових мов у різних національних варіантах сучасної англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алефиренко Н.Ф. Семантическая и смысловая структура языковых единиц. *Семасиологические аспекты значения* : сб. науч. трудов. Волгоград, 1995. С. 83–95.
2. Зернова В.К., Костенко В.Г., Пушкар В.І. До проблеми формування та сприйняття схеми словотвірних процесів англійської субмови науки. *Мовні і концептуальні картини світу*. Київ : Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 2001. С. 66–68.
3. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. Москва, 1997. 560 с.
4. Полюжин М.М. Сучасні парадигми лінгвістичних досліджень. *Проблеми романо-германської філології* : зб. наук. пр. Ужгород, 1988. С. 3–15.
5. Потєбня А.А. Мысль и язык. Москва, 1989. 380 с.
6. Пушкар В.І. Архітектура твірних та похідних основ англійських префіксальних дієслів. Проблеми мови, мовленнєвої діяльності та викладання іноземних мов. *Вісник Харківського університету*. Харків : Константа, 1998. №406. С. 164–169.
7. Тропина И.И. Семантическая деривация. Мультипарадигмальные исследования : монография. Херсон, 2003. 336 с.

8. Goursky S. *The Idiomatic Heart of the English Language*. Lviv, 1975. 179 p.
9. Frege G. *Über Sinn und Bedeutung*. *Zeitschrift für Philosophie Kritik*. Verlag Enzyklopadie. Berlin, 1891. 162 p.
10. Roget's International Thesaurus / rev. by R.L. Chapman. 4th ed. New York, London Glasgow : Harper Collins Publ, 1991. 1317 p.
11. *Scribner Dictionary* by William D Halsey (editorial director). California : Macmillan & Publishing Company/ Mission Hills, 1986. 1190 p.
12. *Webster's New Explorer Dictionary & Thesaurus*. Springfield / ed. by Merriam Webster. New York : Federal Street Press , 1964. 2230 p.

УДК 81'373.612:811.11

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.12>

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНА МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ

METHODOLOGY OF MOBILE COMMUNICATION TERM RESEARCH

Дудок Х.Р.,

orcid.org/0000-0003-3250-090X

*аспірант кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка*

Стаття присвячена трактуванню лексики як системи з позиції методики «значення – смисл» з метою пошуку об'єктивних методів фіксації та вимірювання семантичних зв'язків між словами-термінами, щоб інвентаризувати лексичні мікросистеми. У нашому розумінні слово-термін володіє у системі мови інваріантним значенням та виступає семантичним диференціалом щодо інших значень у парадигматиці. У синтагматичній площині воно набуває нових властивостей, вирізняючи назване поняття з-поміж тотожних понять класу, тобто набуває конкретного смислу як системонабутого властивість, якої компонент не мав поза системою. Застосування методики «значення – смисл» є спробою відмежувати стабільні інваріантні компоненти у системі мови від змінних екстралінгвістичних понять, які позначаються інваріантним значенням. Запропоновано розглядати стабільні компоненти у різних планах та відносити константні компоненти до плану семантичної системи мови, а змінні (контекстуальні) – до синтагматичного плану мовлення як системотвірні властивості. Низку стабільних компонентів, пов'язаних одним звуковим комплексом, визначаємо як інваріантне значення слова у парадигматичному плані системи мови, а кожне послідовне сполучення інваріантних компонентів зі змінними трактуємо як смисл слова в синтагматичному плані. Семантичні змісти слова у комунікативному плані відрізняються між собою наявністю (відсутністю) додаткової ознаки – семи, тому мають назву диференційних сем. Комунікативна релевантність цієї семи полягає у тому, що вона виявляється необхідною для вербальної комунікації. Саме двоплановий підхід дослідження семантики слова, який ґрунтується на методиці «значення – смисл», на нашу думку, дає можливість дослідникові виокремити і відмежувати стабільний семантичний компонент від послідовно змінних компонентів синтагматичного плану. Виокремлений інваріант слова із послідовно різних змістів його вживання об'єктивно визначає формально-семантичну тотожність в усіх синтаксичних сполученнях. Цей підхід об'єктивно показує, що різні смисли вживання того самого слова є породженням творчого процесу мислення.

Ключові слова: інваріантне значення, семантичний диференціал, синтагматичний план, парадигматичний план, методика «значення – смисл», стабільний семантичний компонент, процес породження смислу.

This article is about interpreting vocabulary as a system to find objective methods for fixing and measuring semantic links between words, primarily to inventory lexical microsystems. In our understanding, the word-term has an invariant value in the language system and acts as a semantic differential with respect to other values in paradigm. In the syntagmatic plane, it acquires new properties, differentiating the named concept from identical concepts of the class, that is, it acquires a specific meaning as a system-acquired property that the component did not have outside the system. The application of the value-to-meaning technique is an attempt to distinguish stable invariant components in the language system from the variables of extralinguistic concepts, which are denoted by the invariant value in each unit of actualization. It is suggested to consider stable components in different plans and attribute constants to the plan of the semantic system of language, and variables (contextual) to the syntagmatic plan of speech as system-forming properties. We define a series of stable components connected by a single sound complex as an invariant value of a word in the paradigmatic plane of the language system, and treat each consecutive combination of invariant components with variables as a sense of the word in a syntagmatic plane. The semantic meaning of a word in communicative terms differs from each other by the presence (absence) of an additional sign – sem, and therefore they are called the differential sem. The communicative relevance of this sem is that it is necessary for verbal communication. It is our two-pronged approach to the study of word semantics, which is based on the meaning - meaning methodology, which, in our opinion, enables the researcher to distinguish a stable semantic component from consistently variable components of the syntagmatic plan. The isolated invariant of a word from the sequentially different meanings of its usage objectively determines its formal-semantic identity in all syntactic combinations. This approach objectively shows that different meanings of using the same word are the "product" of the creative thought process.

Key words: invariant value, semantic differential, syntagmatic plan, paradigmatic plan, technique of “meaning – meaning”, stable semantic component, process of meaning generation.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення галузевих термінологій, зокрема термінології мобільних технологій, виявлення особливостей їх творення, будови та семантики. Найбільші труднощі виокремлення семантичного інваріанта лексичної одиниці пояснюємо двома основними причинами. Перша полягає в тому, що дослідники прагнули виокремити семантичні інваріанти як стабільну і константу частину із різних семантичних змістів в одному плані – синтагматичному, де слово позначає одне якесь поняття в цілісному уявленні. Семантичні інваріанти і варіанти – це різнопланові компоненти. Семантичний інваріант належить до плану системи мови, є її інтралінгвістичним елементом у парадигматичному плані. Семантичний варіант – це те, що традиційно називається значенням, ЛСВ-словозначенням. За словами В.М. Нікітіна, семантичний варіант – це екстралінгвістичне поняття як один із елементів однієї і тієї ж системи понять, позначений даним словом у заданій одиниці його актуалізації. Так вирішується питання відношення інваріантів – варіантів у плані дихотомії мови – мовлення [8].

Другою основною причиною труднощів було те, що дослідники докладали надзвичайних зусиль, щоб «витворити» всі різні семантичні варіанти з одного інваріанта в одному плані – у мовленні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з методикою семантичного аналізу слова «значення – смисл» (С.О. Гурського) різні змісти того самого слова в плані мовлення – це не різні варіанти одного інваріанта, а результат творчого поєднання мовцем семантичного інваріанта з плану системи мови із змінними поняттями в плані мовлення. Інваріантне значення слова – це елемент системи мови, а його змінний зміст у плані мовлення визначається як смисл його вживання в кожній окремій одиниці актуалізації (Goursky, 1972, 1974, 1975). Саме інваріантне значення лексичної одиниці дає їй можливість мігрувати від однієї терміносистеми до іншої, функціонуючи і як загальноживане слово, і як термін різних терміносистем. Не менш важливим є питання виокремлення інваріантного значення із його численних різних змістів – контекстуальних утворень, породжених функціонуванням інваріантного значення в синтагматиці мовлення. Проблеми методології, стандартизації та нормування терміносистем були об'єктом дослідження як українських, так і зарубіжних мовознавців. Цими питаннями займалися В. Вюстер,

Д.С. Лотте, Е.Ф. Скороходько, Т.Р. Кияк, Ю.А. Зацний, В.М. Лейчик, А.В. Суперанська, В.А. Татарінов та інші. Проте методологічні аспекти дослідження термінології мобільного зв'язку залишаються поза увагою мовознавців.

Постановка завдання. Мобільні технології не лише виступають як засіб передачі інформації та взаємодії, а й виявляють смислотвірну та мовотвірну потенцію. Проте проблема методологічного обґрунтування механізмів смислоутворення англомовних мікроструктур словникового складу фахових терміносистем в галузі мобільного зв'язку ще чекає на вивчення. Ключовим завданням у цій статті є охарактеризувати через методологічні аспекти системний підхід до аналізу лексико-семантичних та лінгвопрагматичних параметрів термінології мобільного зв'язку.

У ході аналізу виокремлено інваріантне значення та смисли, що становлять семантичну структуру терміна мобільного зв'язку, а саме узагальнену та диференційну семи. Методика дослідження термінотворення сфери мобільного зв'язку охоплює структурний та описовий методи, у межах яких проведено словотвірний, дефінітивний, семантичний аналіз терміноодиниць.

Виклад основного матеріалу. Методи дослідження ґрунтуються на принципах системного підходу до аналізу мовних явищ та понять. Цей підхід базується на структурному методі, компонентному аналізі словникових дефініцій тощо. Досі не існує надійної методики виокремлення інваріанта як системи мови в парадигматиці мови. З огляду на загальну теорію «інваріант – варіант», розроблену В.М. Солнцевим [9], деякі дослідники прямолінійно протиставляють поняття «інваріант» поняттю «варіант» як його конкретній реалізації в мовній одиниці. При цьому інваріант розглядається як одиниця мови, а варіант – як її конкретна реалізація в мовленні [2, с. 126].

Основну складність виокремлення семантичного інваріанта штучно створили самі дослідники, порівнюючи поняття, які не мають нічого спільного, крім однієї ознаки, за якою вони протиставляються. Тобто протягом століть дослідники протиставляли різні поняття і у такий спосіб одержували різні значення і смисли слова. Для виокремлення семантичного інваріанта ми пропонуємо протиставляти не різні поняття, а тотожні, де диференційна ознака стане очевидною. Однак, на думку дослідників, інваріант не завжди так легко виокремлюється, особливо коли диференційною ознакою виступає не тільки інгерентна, але й адгерентна, тобто не притаманна самому поняттю, а така, що асоціюється з ним [1].

Із викладеного вище випливає, що є загальнономовні значення, які лежать в основі функціонування в мовленні і породження різних нормативних смислів, і є унікальні узагальнення значення у межах окремих словосполучень, де узагальнення такого типу породжують ідіоматичні ненормативні смисли [4, с. 3–18].

На нашу думку, семантичний інваріант – це обмежений набір комунікативно-релевантних ознак вихідного поняття, закріпленого за словом, які виконують смислорозмежовуючі функції семантико-диференційної ознаки. У різних одиницях актуалізації слова ці ознаки диференціюють його від інших тотожних понять того самого класу, породжуючи кожного разу інші смисли вживання слова: *chat – чат (одночасна розмова декількох абонентів через мережу, діалог в текстовому режимі; спів птахів тощо)*.

Вважаємо, що у процесі дослідження сутності значення на підставі узагальнених формул, контекстів важливо виявити наявний семантичний стрижень у вигляді архісеми, узагальненої ознаки. Застосування методики «значення – смисл» є спробою відмежувати стабільні інваріантні компоненти у системі мови від змінних екстралінгвістичних понять, які позначаються інваріантним значенням.

Дослідники намагаються відповісти на питання появи значення, його внутрішнього наповнення, адже слово миттєво готове до комбінаторики з іншими словами, яка закладена в його внутрішній структурі, що призводить до породження найрізноманітніших смислів [5]. Скажімо, *cracker – крекер (лайливе) – це погана людина та хакери, що ламають захист якоїсь іншої програми*.

Згідно з нашою методикою системність мовних одиниць ґрунтується на різноманітних за характером семантичних зв'язках, що узагальнюються двома типами – парадигматичним і синтагматичним. У сучасній лінгвістиці незаперечним є те, що парадигматичні зв'язки слова тісно переплетені та ґрунтуються на його синтагматичних зв'язках. На думку дослідників, ці зв'язки не можна розглядати ізольовано один від одного, оскільки як член певної лексико-семантичної парадигми слово може виступати лише в певних синтагматичних зв'язках [9].

Безперечно, мова як система вивчає одиниці різних рівнів, елементи якої утворюють цілісний комплекс, є підпорядкованими відношеннями ієрархії, можуть розглядатись як підсистеми і функціонувати, за твердженням Е. Меднікової, у взаємодії із зовнішнім середовищем, адже слово має вступати в асоціативні зв'язки з іншими сло-

вами і утворювати разом з ними певну сукупність, елементи якої пов'язані відношеннями протиставлення [7].

Парадигматичні зв'язки перебувають на різних сходинках семантичної ієрархії мови. У лексикології такими зв'язками структуруються лексико-семантичні групи слів, у яких спостерігаються найтипівіші форми лексичної сполучуваності слів. До актуальних проблем таких досліджень у лінгвістиці належить пошук внутрішньомовних критеріїв, які сприяють можливості певним чином формалізувати семантичні зв'язки, що лежать в основі виокремлення семантичного поля. Критерії їх виокремлення можуть бути різні – словотвірні, синтаксичні, контекстуальні (наприклад, *flame (дослівно «повінь» «флуд» («спалах», «флейм» (розм.)) – електронні листи, що містять негативні відгуки про певних людей у мережі; flood – («повінь», «флуд» (розм.)) – переповнення мережі пакетами інформації (фрагментами файлів, запитами і т. д.), один із способів вивести з ладу сервер*.

За нашими спостереженнями, парадигматичні відношення в лексиці можуть встановлюватися на основі як семантичних та структурних ознак слова, визначених за допомогою словника, так і зв'язків, одержаних внаслідок аналізу тексту й асоціативних зв'язків у результаті психічного, ментального аналізу.

Зазначимо, що парадигматичні відношення у наукових працях досліджувались за допомогою дистрибутивно-статистичного аналізу. Цей метод ґрунтується на аналізі текстів. Так, А. Шайкевич вважає, що «слова, пов'язані за змістом, повинні часто вживатись у тексті недалеко одне від одного, а слова, які рідко трапляються у тексті – це слова, не пов'язані одне з одним за змістом» [11]. Якщо кількість зафіксованих випадків спільної частоти появи значно перевищує теоретично очікувану кількість, то між цими словами, на думку дослідника, існує смисловий зв'язок.

У руслі задіяної методики зазначаємо, що в системі мови інваріантне значення виступає семантичним диференціалом щодо інших значень у парадигматиці. У синтагматичній площині таке значення набуває нових властивостей, диференціюючи назване поняття від тотожних понять класу, тобто набуває конкретного смислу як системонабутого властивість, якої компонент не мав поза системою [3] (скажімо, *hacker – хакер*, який має багато значень. Історично слово означає «батрак, що обробляє землю мотикою». Згодом цим словом почали називати програмістів, які зламують чужу програму без документації на програмне забезпечення).

Щоб чітко розмежувати зазначені вище компоненти, відомий український семасіолог S. Goursky запропонував розглядати їх у різних планах та відносити константні компоненти до плану семантичної системи мови, а змінні (контекстуальні) – до синтагматичного плану мовлення як системотвірні властивості. Набір стабільних компонентів, пов'язаних одним звуковим комплексом, дослідник визначав як *інваріантне значення слова* у парадигматичному плані системи мови, а кожне послідовне сполучення інваріантних компонентів зі змінними трактував як *смысл слова* в синтагматичному плані [13].

Кількість інформації, що несе один елемент із можливої сукупності, залежить від парадигматичного обсягу цієї сукупності, але значення слова як таке у парадигматичному плані не може однозначно визначити, про що йдеться у конкретному сполученні, тобто абстраговане інваріантне значення однозначно описує один з багатьох можливих змістів слова, наприклад, *lamer (ламер) – слабак (розм.) – це прізвисько, яким люди, що вважають себе комп'ютерними експертами, іменують тих, хто, на їхню думку, погано в цьому розбирається*.

На наш погляд, щоб визначити термін, необхідно розмежувати *план вираження* і *план змісту*. У плані змісту термін – це чітко означене спеціальне поняття, яке на лексичному рівні визначається як слово, що входить в одну і лише одну конкретну субмову (наприклад, *thread – потік, сукупність статей на одну тему всередині телеконференції, що містить перехресні посилання; traffic – трафік, потік інформації/ кількість інформації, що передається вебсервером; trojan – скорочена назва комп'ютерних троянських коней, до яких належать програми, що виконують руйнівні дії залежно від певних умов або при кожному запуску операційної системи; worm – (хробак (розм.)) – різновид комп'ютерного вірусу*.

У синтагматичному плані у мікро- чи макро-контекстах слова і терміни співвідносяться з одним конкретним об'єктом реальної дійсності. Отже, двоплановий підхід до трактування терміна дає можливість виокремити та відмежувати стабільний семантичний компонент-інваріант.

Значення терміна як компонента лексико-семантичної системи мови не залежить від слів, які передують або ідуть за ним у синтагматичному плані. Воно залежить і визначається словами, які стоять поряд з ним у мовній системі.

Розкриття значення слова у парадигматичному плані іде по лінії відмежування від усього того, чому воно протиставляється у межах цієї катего-

рії. Саме це парадигматичне значення і лежить в основі усіх можливих вживань терміна у синтагматичному плані під час мовлення, коли абстракція набуває конкретного змісту [6, с. 58–68.].

Парадигматичний план описування значення слів усуває можливість суб'єктивного трактування значення слова на підставі конкретного контексту. Саме нетотожність двох видів мовної ймовірності пояснює те, що кількість інформації, яка припадає у середньому на *елемент мови*, завжди більша, ніж середня кількість інформації, яку несе той же елемент у мовленні. Саме тому ми можемо говорити про домінуючу роль парадигматичних ймовірностей аналізу мовних одиниць.

Отже, напрошується попередній висновок про те, що одноплановий підхід щодо трактування змісту слова в синтагматичному і парадигматичному плані не може розкрити і пояснити механізм утворення різних смислів. Саме двоплановий підхід щодо дослідження семантики слова, який ґрунтується на методиці «значення – смисл», на слуху думку G. Frege, має такі особливості:

– по-перше, дає можливість дослідникові виокремити і відмежувати стабільний семантичний компонент від послідовно змінних компонентів синтагматичного плану;

– по-друге, виокремлений інваріант слова із послідовно різних змістів його вживання об'єктивно визначає його формально-семантичну тотожність в усіх синтаксичних сполученнях;

– по-третє, цей підхід об'єктивно показує, що різні смисли вживання того самого слова є породженням творчого процесу мислення [12].

Висновки. У процесі пізнавальної діяльності мислення виокремлює якісь певні найбільш характерні ознаки, абстрагуючи їх від усіх інших несуттєвих. Низка суттєвих і релевантних ознак утворює семантичну структуру слова-терміна, його значення в плані мови. Значення – це семантична диференційна ознака або низка таких ознак. Задіяні у статті методологія та методи дослідження лексико-семантичних та лінгво-прагматичних аспектів терміносистеми мобільного зв'язку виявили, що термінологія мобільного зв'язку утворює власну терміносистему. Структурно-семантичний метод та аналіз словникових дефініцій дозволили виявити шляхи поповнення термінології мобільного зв'язку, виокремити найпродуктивніші словотвірні моделі. Основними методологічними критеріями дослідження сучасної англійської термінології мобільного зв'язку є з'ясування у слова-терміна одного узагальненого значення (інваріанта), яке співвідноситься з різними об'єктами дійсності

та реалізується у мовленні через процеси смислотворення. Доходимо висновку, що в основі термінологізації загальномовних слів перебуває процес поєднання абстрактного загальномовного значення слова в термінах семантико-диференційних ознак і конкретного спеціального – спільних ознак протиставлених спеціальних дій, об'єктів, якостей тощо. Запропонована методика та отримані результати дають нам можливість

для подальшого лінгвістичного аналізу складної філологічної проблеми значення слова-терміна. Цікавим видається дослідження утворення нових смислів на основі актуалізації диференційних, градаційних та потенційних сем.

Проведене дослідження відкриває перспективу аналізу інших термінологічних корпусів фахових терміносистем з метою їхнього впорядкування та стандартизації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алефиренко Н.Ф. Спорные проблемы семантики : монография. Москва, 2005. 326 с.
2. Белявская Е.Г. Семантика слова : учебн. пособие для институтов и факультетов иностр. языков. Москва, 1987. 126 с.
3. Болинжер Д. Атомация значения: новое в зарубежной лингвистике / пер. с англ. Медниковой Д.М. Москва, 1981. С. 200–235.
4. Гурський С.О. Значення і смисл слова. *Іноземна філологія*. Львів, 1974. Вип. 34. С. 3–18.
5. Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. Запоріжжя, 1998. 430 с.
6. Кияк Т.Р. О «внутренней форме» лексической единицы. *В.Я.* № 3. 1987. С. 58–68.
7. Медникова Э.М. Значение слова и методы его описания. Москва, 1974. 201 с.
8. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значения : учебн. пособие. Москва, 1988. 168 с.
9. Полюжин М.М. Концепти як співвідносні зі значенням слова поняття. *Культура народів Причорномор'я. Науковий журнал Таврійського національного університету ім. В.А. Вернадського*. № 32. 2002.
10. Солнцев В.М. Язык как системно-структурное образование. Москва, 1977. 341 с.
11. Шайкевич А.Я. Введение в языкознание. Москва, 1995.
12. Frege G. Uber Sinn und Bedeutung. *Zeitschrift fur Philosophie Kritik*. В., 1891. Verlag Enzyklopadie. 162 s.
13. Goursky S. The Idiomatic Heart of the English Language. Lviv, 1975. 179 p.
14. Corpus of Contemporary American English. URL: <https://www.english-corpora.org/coca/> (дата звернення: 11.11.2019).

СУГЕСТІЙНІ ПРОЯВИ НАТИВНОЇ РЕКЛАМИ НА ПРОСТОРАХ БЛОГО- ТА ВЛОГОСФЕР

SUGGESTIVE MARKERS IN NATIVE ADVERTISING WITHIN BLOG- AND VLOGOSPHERES

Єгорова О.І.,

orcid.org/0000-0002-3225-5580

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри германської філології

Сумського державного університету

Дзикович О.В.,

orcid.org/0000-0002-6740-8591

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Коваленко А.Я.,

orcid.org/0000-0003-0520-0039

студентка факультету іноземної філології та соціальних комунікацій

Сумського державного університету

У пропонованій розвідці розглядаються питання комунікативного плану й засобів актуалізації комунікативної ефективності реклами. Зокрема, стаття присвячена аналізу окремих аспектів лінгвалізації нативної реклами. Особлива увага сфокусована на таких характеристиках рекламного контенту, як сугестивність та персуазивність. Персоналізація контенту, кореляція об'єкта реклами з потребами сугеренда та/або сугестора, референція до яскравих образів, екстеріоризація різноманітних складних асоціативних зв'язків розглядаються як катализатори модифікації споживчої поведінки адресата. У процесі підготовки тексту нативної реклами, яка має на меті ненав'язливо рекомендувати, звертати увагу та, зрештою, спонукати реципієнта до придбання певного продукту або послуги, особливе сугестивне значення також має актуалізація реальності історії.

У статті детермінуються та аналізуються конкретні факти реалізації сугестії в текстах нативної реклами, розміщеної на персональних акаунтах в соцмережі "Instagram" та на порталі "YouTube", відомих англійськомовних британських блогерів і влогерів, виявляються класи сугестогенів нативу. Відбір текстів, які кваліфікуються авторами як такі, що містять нативну рекламу, проводився з урахуванням присутності назви товару або послуги, а також маркерів інтертекстуальності (супроводження тексту відповідними хештегами або посиланнями). Увага зосереджується на мовних засобах та тактиках ефективної імплементації сугестії в текстах нативної реклами. Зокрема, детерміновано специфіку функціонування каламбуру, онімного простору реклами, позасценарних відступів та маркерів інтертекстуальності. Крім того, аналізується сугестивна вага таких екстралінгвістичних факторів, як кореляція з візуальною складовою частиною, референція до сформованого у свідомості сугерендів стереотипу, референція до популярних особистостей тощо.

Ключові слова: нативна реклама, контент, сугестивність, персуазивність, сугестоген.

The study highlights communicative aspects and means of reaching communicative effectiveness in advertising. In particular, the paper considers some of the verbalization aspects of native advertising. It also focuses on such characteristics of advertising content as suggestiveness and persuasiveness. Content personalization, correlation of the advertised object with the needs of the suggestee and/or suggester, exteriorization of different complex associative links are treated as catalysts for the consumers' behavior modification. Actualization of the reality of the story is of particular suggestive importance when designing the native ad text since it has to provide the potential consumer with a non-disruptive recommendation, draw their attention and, ultimately, encourage them to purchase a particular product or service.

The study aims at determining and analyzing specific cases of the suggestiveness realization in the native advertising texts produced by the Instagram and YouTube users, namely, famous English-speaking British bloggers and vloggers. In particular, the classes of suggestogens peculiar to the native advertising texts are defined. The texts treated as those containing native advertising were selected taking into account in-text references to the product or service name and the intertextual markers (e.g. hashtags or links accompanying the text). Special attention in the paper is drawn to the language means and tactics that facilitate the effective implementation of suggestiveness in native advertising texts. In particular, the functional specifics of pun, onymic space in advertising, off-script digressions, and markers of intertextuality is under consideration. Moreover, the field of study extends to the suggestive value of such extralinguistic factors as correlation with the visual components, reference to the stereotypes, popularity of certain personalities, etc.

Key words: native advertising, content, suggestiveness, persuasiveness, suggestogen.

Постановка проблеми. Друге десятиліття XXI ст. відзначається повальною діджиталізацією усіх напрямів діяльності сучасної людини. У цифровий простір активно переходять сфери фінансів, освіти, адміністративних послуг, торгівлі, особистісної комунікації тощо. Водночас звичайні люди вже не залишаються просто споживачами продуктів цифрових технологій, а перетворюються на активних творців цифрового контенту, зокрема й у комерційних цілях.

Перенасиченість сучасного інформаційного поля даними про товари і послуги призводить до кризи комунікації зі споживачем, в умовах якої все складніше стимулювати купівельний інтерес сучасних споживачів за допомогою традиційних рекламних стратегій. Зокрема, традиційні методи рекламування на просторах глобальної мережі втрачають свою ефективність в умовах виникнення загрози інформаційного перевантаження, завдяки чому спостерігається розвиток і становлення систем блокування реклами й явища банерної сліпоти (свідомого або несвідомого ігнорування банерної реклами). Одним із дієвих інструментів обходження цієї банерної сліпоти стала нативна реклама. Актуальність дослідження лінгвальних особливостей організації текстів нативу зумовлюється активним розвитком та впровадженням цього виду реклами в інформаційному просторі сучасності, а також необхідністю вивчення вербальних механізмів, що дозволяють їй органічно вписуватися та зливатися з навколишнім середовищем конкретного контент-майданчика і реалізувати свій сугестивний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У цій розвідці ми робимо припущення, що ефективність нативного контенту залежить від наявності лінгвістичних одиниць з особливим впливовим потенціалом, а також актуалізаторів стратегій і тактик – сугестогенів. Сугестогени неодноразово ставали об'єктом міждисциплінарного вивчення, зокрема їхня актуалізація на просторах політичного (А. В. Ковалевська, В. М. Манакін, Ю.В. Станкевич, М.А. Гайс, К. Фідлер), юридичного (П.Д. Фролова, А. Вагнер, Л. Ченг), рекламного (Ю.Б. Бабій, Т.Б. Мудраченко, М.С. Славінська, Г.В. Чуланова, Я.В. Яненко, М. Бекер, Д. Вессон, К. Кемпбелл), медійного (С.Б. Моркотун, Н.В. Кондратенко, І.В. Сахарук, Ш.А. Блеа) й релігійного (О. В. Климентова, А. В. Серебрич, К. Шемер, Ф. Д. Прель) дискурсів постійно становила науковий інтерес.

Регулятивну базу дослідження становлять рекомендації щодо забезпечення прозорості нативної реклами, подані систематизовано

в посібнику про нативну рекламу за ініціативою Федеральної комісії з торгівлі США. Згідно з ними мова деуалювання комерційних мотивів у нативі має відзначатися чіткістю, відповідати загальній концепції нативного повідомлення як за графічними, так і тематичними параметрами [10]. Варто також зауважити контрибуцію в регулятивну базу дослідження Виконавчої агенції з питань споживачів, здоров'я, сільського господарства та харчування, за ініціативою якої було проведено біхевіористичне дослідження нативної реклами в соціальних мережах [7]. Зокрема, було розглянуте інтегрування реального досвіду користувача (через візуалізацію чи вербалізацію) в нативний допис як запоруку комунікативної ефективності.

Аналіз окремих аспектів нативної реклами фігурує в низці досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, в контексті подальшої розробки питань маркування нативної реклами для потенційних споживачів важливість включення ідентифікаційних маркерів в оформлення нативної реклами аргументують К. Кемпбелл та П.Е. Грімм. Ю.А. Грушевська і Дж. Мітч фокусуються на явищі конвергенції понять нативної, традиційної, прихованої реклами та детермінують проблему ідентифікації нативу з акцентом на функціональному складнику. Аналіз особливостей сприйняття нативу реципієнтами проводять у своїх розвідках Б. Войдинські та Н. Еванс, А. Арібарг і Е.М. Шварц.

Вітчизняними дослідниками К.В. Зибіною й І.М. Сиволовським аргументоване використання нативної реклами в інтернет-маркетингу як одного з найбільш універсальних і ефективних інструментів сучасної реклами, Я.В. Яненком – вимоги до сучасної нативної реклами, а також комунікаційні особливості рекламного та PR-контенту, який можна класифікувати як нативну рекламу. В.Є. Анісімов та Є.І. Горошко фокусуються на певних стилістичних особливостях нативу. Крім того, окремі вербальні та невербальні елементи мовленнєвої поведінки влогерів у процесі інтеграції нативної реклами у відеоскрипт розглядаються М. Терською. Проте лінгвокомунікативні особливості організації нативних текстів як чинники реалізації сугестивності рекламного контенту дотепер окремо не висвітлювалися.

Постановка завдання. Мета цієї статті полягає в лінгвокомунікативній інтерпретації сугестивності нативної рекламної комунікації (**об'єкта дослідження**) та виявленні мовних засобів реалізації сугестивного потенціалу (**сугестогенів**) текстів нативу (**предмета дослідження**).

Популярність прийомів промоції товару шляхом інтеграції рекламного тексту в дописи лідерів думок – інтернет-користувачів із високим соціальним статусом – у соціальних мережах та на відеохостингах зумовила вибір **матеріалу** дослідження, яким став нативний контент сторінок англомовних британських блогів і влогів на платформах “Instagram” та “YouTube”.

Виклад основного матеріалу. Особливістю сучасної аудиторії споживачів контенту є те, що існує цілий прошарок людей, які відмовилися від матеріалів друкованих видань, телебачення чи радіо на користь інших каналів інформації, зокрема глобальної мережі та мобільних сервісів. У відповідь на такі виклики сучасності традиційні ЗМІ, рекламники та піарники, селебріті та політики тощо були змушені реформувати підходи до організації своєї комунікації з цільовою аудиторією. З огляду на це особливістю модернового і діджиталізованого інформаційно-комунікаційного простору стала кросмедійність як процес та результат об'єднання різних медійних платформ, спрямованого на залучення якомога ширшої аудиторії потенційних споживачів інформаційного контенту.

Комунікативне поле, що сформувалося на просторах глобальної мережі, також відкрило нові можливості для поширення рекламної інформації та посприяло трансформації форм її представлення. Однією з новітніх форм подачі рекламного контенту, яка тривалий час доводить свою ефективність, є нативна реклама.

Нативною рекламою (з лат. “*nativus*” – «вроджений, природний») традиційно вважають матеріал, що відповідає загальній концепції редакторського контенту, проте підготовлений з метою промоції певного продукту. Той факт, що вона спирається на загальний контент конкретного медіа (статті, сторінки, посту, ролика тощо) робить її менш деструктивною (інвазивною) по відношенню до досвіду користувача, ніж більшість інших форм неприкритої реклами [6, с. 48]. Іншими словами, нативна реклама є такою, що органічно вписується в стиль та природний контент конкретного медійного майданчика, не викликає подразнення, навпаки, вона сприймається як необтяжлива, корисна або така, що має виключно рекомендаційний характер. Особливістю нативної реклами є її відповідне маркування, завдяки якому користувачі мають змогу ідентифікувати її як таку. Маркування може приймати форми лейбелінгу (дописи типу “sponsored by”, “presented by”, “recommended content”, “paid for by”, “brand publisher” тощо), логотипу бренду, розміщеного

на сторінці, як правило, компліментарно до лейбелінгу, а також інших засобів візуалізації чи вербалізації контенту рекламного характеру.

Розгортання діджиталізаційних процесів посприяло диверсифікації форматів нативної реклами. За цілями і формами нативу дослідники та радники Бюро інтерактивної реклами (ІАВ) станом на 2013 р. вирізняли рекламні блоки в новинній стрічці, проплачені рекламні блоки в пошукових системах, рекомендаційні віджети, спонсорований контент, стандартну рекламу з елементами нативної, а також спецпроекти та інші формати, що не належать до згаданих форм. Проте сьогодні дослідники до форм нативної реклами зараховують лише рекламні блоки в новинній або контентній стрічці, рекомендаційний рекламний контент, а також брендований або нативний контент [9, с. 5–7].

Однією із концептуальних підвалин феномену реклами в цілому є здійснення нею соціально-психологічного впливу на своїх потенційних рецепторів, який реалізується у формі мовленнєвого впливу. Під мовленнєвим впливом, за словами О.О. Селіванової, розуміють іманентно притаманну спілкуванню, спрямовану комунікативну дію, керовану цільовою настановою мовного спілкування, що здійснюється адресантом як свідомо, так і несвідомо й має на меті коригування поведінкових, психологічних станів у свідомості адресата, оцінки ним певного явища [4, с. 355].

Різновидами впливу на потенційних рецепторів є сугестія та персуазивність, які мають дуже розмиті кордони між собою, проте не є тотожними поняттями. Під персуазивністю ми розуміємо вплив автора повідомлення на реципієнта через надання достатньої й раціональної аргументації задля формування переконання. Сугестія ж звертається не до раціональної аргументації, а до чуттєво-образної сфери рецептора, навіює, наштовхує на прийняття певної думки або судження на віру, не піддаючи їх критичному осмислюванню. Іншими словами, персуазивність робить першочергову ставку на рацію, а сугестія – на емоцію.

Заклик до дії, що актуалізується через персуазивні елементи, притаманний як традиційній, так і нативній рекламі. Якщо ж у разі першої він є очевидним, то у разі другої, як справедливо зазначають дослідники К.В. Зибіна й І.М. Сиволовський, він подається в дещо завуальованій формі [1, с. 308].

Досліджуючи питання сприйняття споживачами нативу, учені Б. Войдинські та Н. Еванс зауважують, що ідентифікація нативного контенту як реклами призводить до негативних оцінок [11, с. 157]. Для уникнення такого ефекту важли-

вості набуває імплементація стратегічного підходу до формування тексту нативу та підбору мовних засобів з метою реалізації концепції неінтрузивності та ненав'язливості. Орієнтація на очікування реципієнта є головною комунікативною передумовою використання певного сугестогену в тексті нативної реклами.

На реалізацію сугестії з урахуванням комунікативної, персуазивної та перлокутивної функцій можуть впливати такі фактори, як демаскування комерційних мотивів, таргетизація контенту та встановлення атмосфери довіри між суб'єктом реклами та її реципієнтом [8, с. 603–605].

Комунікативна ефективність нативної реклами на просторах блог- та влогосфер реалізується через встановлення та збереження балансу відносин між комунікантами. Так, стратегічно невдалою є нативна реклама, де комунікація відзначається недостатньою або надмірною увагою до потреб сугеренда та не корелює з переконаннями сугестора. Автор блог- чи влог-контенту з елементами нативної реклами (сугестор), як правило, наділений високим соціальним статусом, тому подача інформації, зокрема рекламної, з позицій власного досвіду сприяє підвищенню рівня її засвоєності сугерендом на основі довіри до сугестора.

Одне з основних завдань тексту нативної реклами – це вплив на емоції реципієнта. Як основа експресивності мовної системи нерідко розглядається неочікуваність, нестандартність використання узуальних слів і словотворчих інновацій [2, с. 347]. Через це сугестори нативної реклами часто випрацьовують власні правила вживання слів та створюють нестандартні тексти.

Дослідниця рекламного дискурсу Н.В. Кондратенко зауважує, що потужним засобом впливу на адресата в рекламних текстах є каламбур – прийом мовної гри, основою якого є мовні одиниці з однаковим чи близьким фонемним складом [3, с. 85]. Як правило, цей стилістичний прийом реалізується за рахунок схожості звукової форми слів з різними денотатами.

На добір лексичних одиниць для створення каламбуру може впливати бажання сугестора акцентувати певні характеристики об'єкта реклами. Так, наприклад, у нативній рекламі дитячого візку – *In short, it's **wheely** great* (Rosie – The Londoner (@rosielondoner), iCandy “Lime”, 2019) – адверб *really* стратегічно замінюється псевдоадвербом *wheely*, який, окрім інтенсифікації висловлювання, виконує функцію деталізації інформаційного контенту.

Процес саморегулювання мовної системи вказує на подолання суперечності між станом

системи й вимогами ситуації [5, с. 86]. Цей фактор також урахується в нативі сукні, де колір об'єкта реклами екстеріоризується шляхом фонетичного членування слова з наступною трансформацією через підміну фонемного, схожого, проте не ідентичного складу: “*A new burgundy dress from a wonderful brand new collection, **wine** not?*” (Rosie – TheLondoner (@rosielondoner), Amazonthedrop, 2019).

Іншим прийомом організації каламбуру в кіберпросторі є комбінація текстової складової частини реклами з візуальною. Так, у нижченаведеному варіанті нативної реклами бежевого светру підсилення каламбуру відбувається за рахунок запровадження світлин блогерки з об'єктом реклами та келихом білого вина як фону до тексту: “*You can't decorate yet they said, well **wine** not? 'Tis the season to stay in and snuggle in @marksandspencer cashmere*” (Rosie – TheLondoner (@rosielondoner), Marks & Spencer, 2019).

Уведення в текст темпоральних асоціатив допомагає сугестору вибудувати необхідні асоціативні зв'язки та підвищити рівень актуальності пропонованого контенту. Так, у нижченаведеному тексті нативної реклами акцентування потреби в актуальному для осіннього періоду взутті обігране через паронімну пару *leave – leaf*: “*To those who messaged to say mothers shouldn't wear thigh high boots, I'm just going to **leaf** this here*” (Rosie – TheLondoner (@rosielondoner), Marks & Spencer, 2019).

Крім того, для активації фактору довіри з боку реципієнтів особливу роль в процесі формування тексту нативної реклами відіграє актуалізація реальності історії. Онімний простір будь-якого рекламного тексту містить у собі різні класи власних назв, що сприяють реалізації цієї мети. Так, зокрема, реалізації сугестивного потенціалу тексту нативу сприяє стратегія залучення третьої особи до діалогу з сугестором (є особливо релевантною для відеоблогів). У нижченаведеному прикладі влогерка Таня Берр під час запису звертається до подруги, яка знаходиться за кадром: “***Kate**, which one do you fancy for lunch?*” – “*I think maybe spaghetti. Yeah I feel like yes. It looks so good*” (Tanya Burr, What I'm Eating at the Moment, HelloFresh, 2019). Такий позасценарний відступ у тексті реклами фуд-компанії дозволяє сугесторці реалізувати ефект псевдоімпровізації. Усвідомлюючи, що рекомендація створюється саме в процесі відеозйомки, а не за підготовленим замовником реклами сценарієм, сугеренд сприймає інформацію як корисний контент некомерційного характеру. Вказівка імені особи за кадром надає відеосцені присмаку правдивості.

Іншим випадком є вживання в нативі антропоніма-вказівки на відому особистість, що може здійснюватися з інформаційною і сугестивною метою, як-от у пропонованому фрагменті реклами сонячних окулярів: “*Can't get enough of these gorge polarised sunnies from @officialmauijim which make me a less sassy, more basic Beyoncé*” (Elle / Elle Next Door (@ellenextdoor), Maui Jim, 2019). У цьому уривку використовується стилістичний прийом антономазії – різновиду метонімії, що базується на одночасній взаємодії логічних і номінальних значень. На добір оніма в рекламі сонячних окулярів вплинув образ американської співачки, танцівниці, моделі й дизайнерки Бейонсе, відомої широкому колу сугерендів. Ця особистість вважається іконою стилю, отже, використання її імені в рекламі аксесуарів є стратегічно зрозумілим. Бейонсе розуміється на моді, тому продукти вказаного бренду можуть наблизити своїх покупців до втілення цього образу.

Використання топонімічних одиниць в нативній рекламі доволі часто є маркером реального або уявного досвіду сугестора. Водночас сугестивності рекламному тексту надає зв'язок топоніма з уже існуючим у свідомості реципієнта образом певної місцевості. Так, у рекламі кросівок – *My favourite thing to do when I arrive in LA. A sundrenched, Lycra-clad hike to get rid of any puffiness from the plane and get the melatonin going. The kicks are the @nike M2 Tekno and I've added a link to stories for those asking* (Lucy Williams | Fashion Me Now (@lucywilliams02), “Nike”, 2019) – прагматика специфікації місця перебування блогерки пояснюється існуванням образу Лос-Анджелесу як міста з динамічним життям і захопливими локаціями для пробіжок. У іншому ж прикладі – *So whether I'm exploring the deserts of Palm Springs, the Neighbourhoods of Paris or the streets of New York, I know my skin will be glowing* (Josie | Fashion Mumblr (@josieldn), Liz Earle, 2019) – сугестор реферує одразу до декількох локацій разом з зазначенням їхніх ландшафтних або урбаністичних особливостей для підкреслення винятковості характеристик косметичного засобу для шкіри, його ефективності в будь-якому місці на планеті.

Орієнтація на сформовані в свідомості реципієнта образи, його/її потенційні знання у певній галузі й усвідомлення складних асоціативних зв'язків є особливістю актуалізації інтертекстуальності як засобу сугестії. Так, блогерка Розі Лондонер інтегрує цілий рядок із пісні “BedRock” американської групи “Young Money”, відомої широкому колу сугерендів, у заголовок свого відеопосту, що є нативною рекламою блузи бренду “Mango”: “*The “hate to see her go but love to watch her leave” shirt*” (Rosie – The Londoner (@rosielondoner), “Mango”, 2019). У контексті пісні використані слова вживаються для екстеріоризації захоплення героя фігурою дівчини, проте всі лаври створення такого образу, на думку блогерки, мають бути віддані саме прозорій блузі із вишуканим кроєм, що гарантовано привертатиме увагу чоловіків до її володарки.

Висновки. Інтерпретація текстів нативної реклами посприяла уточненню й розширенню лінгвістичних напрацювань у сфері сугестивної рекламної комунікації. Сугестія як форма вербально-психологічно впливу на сугеренда спрямована на його/її поведінкову, підсвідому й емоційну репрезентативні системи. Проведений аналіз контенту блога- та влогосфер продемонстрував, що важливу роль в оптимізації їхнього сугестивного простору відіграє актуалізація в текстах впливу факторів комунікативної ефективності. Ця умова рефлектується в екстеріоризації атмосфери довіри шляхом інтегрування в текст приватної інформації та оригінальності вербального оформлення. У процесі імплементації сугестивного впливу можуть бути обрані різні фокуси впливу – потенційний досвід сугестора або сугеренда, емоції, почуття, яскраві образи, сформовані у свідомості реципієнта, приватна інформація, наявні систематичні знання про відомих людей, місця, події, зразки музики, літератури. Перспективою подальших досліджень є перевірка ефективності використання виявлених лінгвістичних засобів із сугестивним потенціалом, порівняння впливу на реципієнта тексту нативної і традиційної реклами, а також розроблення шляхів оптимізації мовної сугестії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зибіна К.В., Сиволовський І.М. Нативна реклама як новий інструмент влучного охоплення цільової аудиторії. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Харків : Український державний університет залізничного транспорту, 2018. № 62. С. 306–312.
2. Кобякова І.К., Капленко А.О. Когнітивно-лінгвістичні аспекти мовної гри або ліки від усіх турбот. *Наукові записки*. Кропивницький : КОД. 2012. № 105. С. 346–350.
3. Кондратенко Н.В. Мовна гра в рекламному теледискурсі як вияв лінгвокреативу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 38. С. 83–86.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

5. Швачко С.О. Модельовані та немодельовані паттерни словотвору в англomовному дискурсі. *Філологічні трактати*. 2012. Т. 4, №3. С. 84–88.
6. Barrington R. *Getting Paid to Blog and Vlog*. The Rosen Publishing Group, Inc. 2016. 80 p.
7. Behavioural Study on Advertising and Marketing Practices in Online Social Media. Consumers, Health, Agriculture and Food Executive Agency (CHAFAEA). Brussels. 2018. 102 p.
8. Campbell C., Marks L. J. Good Native Advertising isn't a Secret. *Business Horizons*, 2015. Vol. 58, No. 6. P. 599–606.
9. IAB Native Advertising Playbook 2.0 / iab.com. 2019. 23 p. URL: https://www.iab.com/wp-content/uploads/2019/05/IAB-Native-Advertising-Playbook-2_0_Final.pdf (date of reference: 05.01.2020).
10. Native Advertising: A Guide for Businesses / Federal Trade Commission. URL: <https://www.ftc.gov/tips-advice/business-center/guidance/native-advertising-guide-businesses> (date of reference: 05.01.2020).
11. Wojdynski B., Evans N. Going native : Effects of Disclosure Position and Language on the Recognition and Evaluation of Online Native Advertising. *Journal of Advertising*. 2016. Vol. 45, No. 2. P. 157–168.

УДК 811.111'38:165.194(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.14>

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОНЦЕПТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ *EGO* ТЕМАТИЧНОЇ ЛІНІЇ *БОЖЕСТВЕННОГО* У ТВОРАХ А. БРЕДСТРІТ ТА Д. ЛЕВЕРТОВ

COMPARATIVE ANALYSIS OF *EGO* CONCEPTUAL SPACE OF *DIVINE* THEME-LINE IN A. BRADSTREET'S AND D. LEVERTOV'S POETRY

Ємець Н.О.,

orcid.org/0000-0002-1585-4565

аспірантка кафедри англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця
Київського національного лінгвістичного університету

Статтю присвячено порівняльному аналізу концептуального простору *Ego* тематичної лінії *божественного* у поетичних творах А. Бредстріт і Д. Левертов.

Останнє десятиліття в межах когнітивних досліджень ознаменоване великою популярністю концептологічних досліджень. Парасольковість цього терміна зумовлює широке коло його застосування у різних наукових напрямках. Так, дослідження художніх концептів як особливого ментального конструкту репрезентації художньої картини світу поетичних творів стає провідною темою багатьох наукових пошуків.

У статті розглянуто основні теоретичні засади концептологічних досліджень. Дається визначення таких термінів, як художня картина світу, концептуальний простір, художній концепт. Окреслено основні підходи до аналізу і реконструкції художніх концептів. Описуються такі підходи: 1) методика метаопису; 2) методика побудови асоціативних мереж; 3) методика когнітивно-емотивного аналізу; 4) методика мультимодального аналізу. Запропоновано алгоритм дослідження концептуального простору *Ego*, який включає такі етапи: 1) ідентифікацію его-маркованих контекстів; 2) виділення тематичної лінії *божественного*; 3) виокремлення тематичних домінант лінії *божественного*; 4) дистрибуцію художніх концептів у межах концептуального простору; 5) проведення порівняльного аналізу тематичних домінант і художніх концептів тематичної лінії *божественного*.

У ході якісно-кількісного аналізу его-маркованих контекстів було виділено 6 тематичних домінант у творах А. Бредстріт (53,85% від загальної кількості) і 2 тематичні домінанти лінії *божественного* у творах Д. Левертов (32,1% від загального концептуального простору *Ego*). Дослідження дистрибуції художніх концептів у межах тематичної лінії продемонструвало варіативність авторської концептуалізації. Так, спільними визначено лише два художніх концепти (*GOD* та *LIGHT*). Водночас інші концепти виявили суттєву розбіжність авторської концептуалізації *божественного* в просторі *Ego*.

Перспективою подальших досліджень є аналіз інших тотожних тематичних ліній концептуального простору *Ego* в поезії А. Бредстріт та Д. Левертов, а також залучення до аналізу творів інших представниць американської жіночої поезії.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концептологія, художня картина світу, концептуальний простір *Ego*, художній концепт.

The article is dedicated to the comparative analysis of *Ego* conceptual space with *divine* theme-line in A. Bradstreet's and D. Levertov's poetry.

The last decade in the field of cognitive studies has been marked by the great popularity of conceptual research. The "umbrella" nature of this term determines a wide range of its application in various scientific fields. Thus, the study of artistic concepts as peculiar mental constructs of the artistic picture of the world representation in poetic works has become a leading topic of numerous scientific researches.

In the article, the basic theoretical principles of the conceptual research are revealed: definitions of such terms as artistic picture of the world, conceptual space, artistic concept are provided. The basic approaches to the artistic concepts analysis and reconstruction are outlined, namely: 1) meta-description technique, 2) the method of associative networks construction, 3) the technique of cognitive-emotional analysis, 4) multimodal analysis method. The algorithm of *Ego* conceptual space analysis that includes the following steps is outlined: 1) ego-marked contexts identification, 2) *divine* theme-line allocation, 3) dominants of *divine* theme-line identification, 4) distribution of artistic concepts within the conceptual space, 5) comparative analysis of thematic dominants and artistic concepts analysis within the thematic line of *divine*.

In the course of qualitative-quantitative analysis of ego-marked contexts six thematic dominants in A. Bradstreet's (53, 85% of the total number) and two thematic dominants of the *divine* in D. Levertov's poetry were identified. The artistic concepts analysis within the thematic line revealed the divergence of conceptualization: only two artistic concepts (*GOD* and *LIGHT*) were common for the authors while others revealed a significant difference of artistic conceptualization of the *divine* in the *Ego* conceptual space.

The perspective of further research lies in the analysis of other identical thematic lines in A. Bradstreet's and D. Levertov's poetry as well as the further *Ego* conceptual space analysis of other representatives of American women's poetry.

Key words: cognitive linguistics, conceptology, artistic picture of the world, *Ego* conceptual space, artistic concept.

Постановка проблеми. Поетичні тексти як особливий вид художнього мовлення завжди привертала увагу науковців. З огляду на специфіку текстової організації **проблема вивчення художніх творів** перебуває у центрі уваги вчених і досліджується у контексті міждисциплінарності сучасних пошуків з позиції різних підходів у філологічних, лінгвістичних, мовознавчих та інших студіях. Актуальними і прогресивними наразі є когнітивно-поетичні дослідження художніх текстів, що представлені у роботах Л.І. Белехової [1; 2], О.П. Воробйової [3], В.Г. Ніконової [4; 5; 6], О.С. Маріної [7], Н.Ю. Безреброї [8], І.А. Редьки [9] та інших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій доводить цінність робіт, яка полягає в розробці термінологічного та методологічного підґрунтя дослідження концептуальної картини світу, концептуального простору, реконструкції та моделювання художніх концептів [5; 10].

Поетичні твори як втілення у поетичному мовленні своєрідного типу мислення, пізнання і самовираження є багатосторонньою реалізацією особистості митця. Починаючи з теорії поетики Аристотеля [11], питання рефлексії і саморефлексії широко досліджувалося під різним кутом зору в межах пануючих наукових парадигм. Попри різноманітність підходів, феномен авторської присутності (адресанта) в поетичних творах завжди привертав увагу науковців, адже віршованим текстам притаманний високий рівень суб'єктивності, що пояснюється творчим авторським началом зі своєрідним баченням світу, зафіксованим у поетичному творі. Крім того, художня картина світу поетичного тексту розкривається лише у його взаємодії з адресатом – читачем, який актуалізує авторські смисли шляхом їх інтеграції у свою картину світу. Отже, концептуальний простір художнього тексту формується в площині накладання двох світів, що народжують унікальний світ поетичного тексту.

Постановка завдання. Порівняльне дослідження концептуального простору *Ego* А. Бредстріт [12] і Д. Леверттов [13], творчість яких належить до різних епох, є **темою** даної статті. **Актуальність** такого дослідження полягає у спробі окреслення ядерних художніх концептів концептуального простору *Ego* з метою виявлення еволюційної складової в межах однієї тематичної лінії. Для досягнення мети необхідно вирішити такі **завдання**: 1) визначити статус і місце концептуального простору в художній картині світу авторів; 2) розробити алгоритм дослідження концептуального простору *Ego*; 3) виявити ядерні і периферійні художні концепти концептуального простору *Ego* тематичної лінії *божественного*; 4) проаналізувати дистрибуцію художніх концептів з урахуванням еволюційного складника їх розгортання у концептуальному просторі.

Об'єктом розвідки є поетика віршованих текстів А. Бредстріт та Д. Леверттов як яскравих представниць американської жіночої поезії XVII та XX століть. **Предметом** дослідження виступає еволюційний складник концептуального простору *Ego* в межах тематичної лінії *божественного* на **матеріалі** повного доробку текстів вищезазначених авторок.

Викладосновного матеріалу. Концептуальний простір *Ego* є складовим елементом загальної авторської картини світу, яка у художньому тексті шляхом взаємодії автора і читача створює художню картину твору. Звернемося до теоретичних підвалин виникнення цих термінів.

Поняття **картини світу** є важливою категорією для цілої низки наук. Безпосередньо в лінгвістику цей термін ввів у XIX столітті В. Гумбольдт [14], який висловив припущення щодо існування особливого світобачення та його відображення у мові. У XX столітті науковий антропоцентризм когнітивної лінгвістики дає поняттю нове наукове життя, де воно набуває актуальних значень. Так, картину світу тлумачать

як цілісну сутність образів дійсності колективної свідомості, глобальний образ світу, що є результатом духовності людини і репрезентує базові властивості світу. Картині світу притаманні динамічність та мінливість, адже вона несе в собі елементи творця, пізнавальні процеси якого змінюють і корегують наявну картину світу. Крім того, картина світу є не відображенням дійсності, а інтерпретацією навколишнього світу, актом світопізнання і світорозуміння.

Картина світу отримує свою суб'єктивну реалізацію у матеріальній оболонці мови. Отже, у теорії когнітивних досліджень паралельно співіснують терміни *мовної картини світу* і *концептуальної картини світу*. У рамках нашого дослідження наголошуємо на такій відмінності термінів: *мовна картина* світу відображає особливе світосприйняття представників певного мовного колективу і лише частково охоплює концептуальний компонент, а *концептуальна картина світу* є більш складним конструктом, значно ширшим і багатшим за своєю структурою.

Специфіка мови художніх текстів полягає у неконвенційності відображення дійсності, що породжує термін *художньої картини світу*. Художня картина світу визначається як мовна репрезентація авторського світобачення, зумовленого творчою діяльністю митця з метою віддзеркалення реальності. Художня картина світу відображає автора як цілісну особистість у всьому спектрі знань про оточуючий світ. Така картина світу народжується у творі і переживається читачем у процесі його сприйняття. Художня картина світу експлікує двовекторну егоцентричність, адже, з одного боку, ми говоримо про репрезентацію авторського світобачення, а з іншого – про присутність у тексті читача, через власну картину світу якого народжується картина художня. Художня картина світу постає концептуалізованим художнім простором, основними складниками якого є категоріальні когнітивні елементи – концепти.

Художні картини світу різняться залежно від літературних напрямків, тому можуть бути жанровими, індивідуально-авторськими тощо, як, наприклад, авторська трагедійна картина світу Шекспіра у дослідженні В.Г. Ніконової [4].

Віршовані тексти, особливі за своєю структурою організації мовного матеріалу, створюють окремий підвид художньої картини світу – поетичну картину. Спільною рисою художньої і поетичної картин світу є вищезазначена двовекторна егоцентричність, яку Ю.В. Казарін визначає як систему смислів, образів і уявлень, сформованих

в уявленні *автора і читача* [15, с. 25]. На важливості активної присутності у поетичному тексті адресата і адресанта наголошує і Ж.М. Маслова, яка визначає поетичну картину світу як концептуальну систему, що формується шляхом творчої діяльності індивіда зі створення та інтерпретації альтернативної поетичної реальності, якій характерні суб'єктивність, емоційна домінанта, Я-центричність та фрагментарність [16, с. 39].

Специфіка поетичних текстів визначає такі характерні риси поетичної картини світу: лінгвістичний характер, вербалізацію світовідчуття автора за поетичними законами, наповнення символами, образами, авторськими актуалізаціями, мінливість і антропоцентричність. Поетична картина світу містить засоби Я-орієнтації у світі, які у дослідженні на концептуальному рівні ми визначаємо як гіперконцепт *EGO*, що формує художній простір *Ego*. Поетична картина світу спирається на роботу уяви як адресанта, так і адресата твору. У поетичній картині світу знаходимо відображення діяльності несвідомого, суб'єктивність, парадоксальність, пошуки власного *Я* (як авторського, так і читацького). Враховуючи вищезазначене, у своєму дослідженні *концептуальний простір Ego* ми визначаємо як макротекстуальний конструкт, утворений упорядкованим поєднанням і взаємодією тих художніх концептів, які входять у концептуальний простір егоцентричності поетичних творів і складають частину поетичної картини світу.

Процес моделювання концептуального простору зумовлюється матеріалом, що аналізується. Наприклад, творчість Шекспіра (зокрема, його трагедії) є знаковою для світової літератури у певних жанрах. Аналіз *трагедійного* у творчості автора є моделюванням частини авторської художньої картини світу з огляду на індивідуально-авторські, історично і культурно зумовлені інтерпретації світу. У нашому дослідженні, погоджуючись із В.Г. Ніконовою [6], послуговуємося терміном «концептуальний простір *Ego*» [6, с. 118] для позначення его-маркованої частини авторської художньої картини світу, що експлікується в тематичних контекстах віршованих текстів.

Наступним важливим етапом у дослідженні є розробка алгоритму виявлення і аналізу художніх концептів тематичної лінії *божественного* в межах концептуального простору *Ego*. Враховуючи високу егоцентричність поетичних текстів, задля об'єктивності виділення контекстів концептуального простору *Ego* окреслимо тематичні лінії *божественного* у творах авторок на основі его-маркованих пропозиційних конструк-

цій, якими вважаємо контексти, що у своєму складі містять слова-егоцентрики. Таким чином, основу пропозиційних структур, що формують контексти *божественного*, у нашому дослідженні складають конструкції вербалізації ситуації «Я – ТУТ – ЗАРАЗ», що у своєму складі мають лексичні одиниці на позначення присутності Я у тексті [17, с. 47].

Для аналізу художніх концептів наразі застосовуються такі основні методики їх реконструкції: 1) методика метаопису, яка передбачає побудову ієрархії метаобразів різного рангу до кінцевого метаобразу, що є ідеєю твору [18]; 2) методика побудови асоціативних мереж шляхом встановлення синаптичних зв'язків між ключовими концептами твору [5; 6]; 3) методика когнітивно-емоційного аналізу з опорою на іконічність [3, с. 73]; 4) методика мультимодального аналізу, що ґрунтується на концепції вбудованої інтерсеміотичності художнього тексту.

У ракурсі дослідження художніх концептів, що репрезентують простір *Ego* в американській жіночій поезії, актуальним постає залучення методики поетико-когнітивного аналізу В.Г. Ніконової [4; 5]. Ця методика передбачає проведення дослідження, що включає сім етапів. На першому етапі в текстах, що досліджуються, виділяються ключові текстові фрагменти, в яких розкривається одна тема. На другому етапі виділяється одна (або декілька) тематична лінія, що узагальнює згорнутий зміст провідної теми контексту. Третій етап присвячується аналізу мовної репрезентації тематичних ліній, в яких виокремлюється тематична домінанта, що включає тематичне слово і пов'язані з ним смислові реляти – авторські тропи, значення яких корелює з тематичною домінантою. На п'ятому етапі з опорою на тематичне слово як вербалізатор художнього концепту ідентифікується ядерний художній концепт. Шостий етап реконструює концептуальні схеми, що становлять підґрунтя словесних поетичних образів, виражених художніми концептами. На сьомому етапі шляхом семантичного і асоціативного аналізу інформації проводиться виокремлення словесних атрибутів художнього концепту і визначається зміст концепту через їх системну взаємодію [5, с. 115].

У нашому дослідженні еволюції *Ego* ми частково послуговуємося запропонованою методикою. На першому етапі ми виділяємо егоцентричні пропозиційні контексти, що є тематичною репрезентацією *Ego*. На другому етапі в межах цих фрагментів ми виділяємо тематичні лінії, в яких виокремлюємо тематичну домінанту.

Тематичну домінанту, підґрунтя якої складають егоцентричні авторські тропи, формуємо у термінах концептуальної метафори – ментального конструкту, що лежить в основі концептуалізації. На п'ятому етапі ідентифікуємо ядро і периферію концептуального простору *Ego* тематичної лінії *божественного*.

Оскільки матеріалом нашого дослідження є тексти авторок різних епох, а основною метою – аналіз варіативної складової *Ego*, на наступному етапі вважаємо за доцільне розглядати тотожність і відмінність концептуальних метафор тематичної лінії *божественного* та дистрибуцію художніх концептів в її межах.

Художні концепти, погоджуючись з О.П. Воробйовою, розуміємо як багатовимірні утворення голографічної природи, що володіють потужним енергетичним потенціалом як джерелом емоційного резонансу в художньому сприйнятті [10, с.60]. Особливого статусу художні концепти набувають завдяки існуванню у певній ідіосфері, що є частиною художньої картини світу, зумовленій колом асоціацій митця. Такі концепти виникають як натяк на можливі значення, як відгук на попередній мовний і культурний досвід людини, що виражає індивідуально-авторське осмислення предметів та явищ. Отже, в концептуальному просторі *Ego* ідентифікуємо художні концепти як особливі ментальні конструкти авторської концептуалізації світу, що вербалізуються в его-маркованих контекстах тематичних ліній.

Аналіз поетичних творів А. Бредстріт з акцентуацією на его-марковані пропозиційні конструкти виявив тематичну лінію *божественного*, яка складає 53,85% текстової вербалізації від загальної кількості контекстних его-маркованих репрезентацій. У творчості Д. Левертов тематична лінія *божественного* охоплює третину (32,1%) від загальної кількості. Кількість тематичних домінант в межах цієї лінії також є різною. У А. Бредстріт виділяємо шість тем-домінант, а у Д. Левертов їх кількість обмежується двома. Безперечно, така дистрибуція в межах тематичної лінії зумовлена історико-культурними факторами епохи, в період якої жили і творили авторки.

Концептуальний простір *Ego* у творчості А. Бредстріт вибудовується у концептуальній картині світу, що керується сакральним книжним словом. Результатом цього є те, що тематика творів поетеси так чи інакше обертається довкола актуальних для соціуму біблійних сюжетів, що мають дидактично-повчальний характер.

Релігійність Д. Левертов розвивається у контексті соціальної і політичної активності авторки:

найвища божественна сутність для Денізи полягає не в сліпому наслідуванні релігійних канонів, а є результатом процесу самопізнання, всебічного аналізу і активного пошуку істини в світі політичних і військових конфліктів 20 століття.

Соціально і політично детермінована розбіжність осмислення *божественного* відображається в концептуальних метафорах, що складають основу відповідних тематичних ліній авторок.

Дані таблиці 1 демонструють суттєві розбіжності кількісно-якісного наповнення тематичної лінії *божественного* в авторок. Так, відмічаємо загальну концепцію беззаперечності Божої істини у Бредстріт, в той час як релігійність Левертов ґрунтується на розумінні та пізнанні. Бог Бредстріт – захисник, якому необхідно коритися: “*I in obedience to Thy will / Thou knowest did submit*”, “*That I and all Thy servant may / Rejoice with heavenly cheer*” [12, с. 72]. Бог Левертов – пізнання істини, що дарує надію: “*Praise / god or the gods, the unknown, / that which imagined us, which stays / our hand, / our murderous hand, / and gives us / still, / in the shadow of death, / our daily life, / and the dream still / of goodwill, of peace on earth*” [13, с. 14].

Розглянемо дистрибуцію художніх концептів концептуального простору *Ego* тематичної лінії *божественного*).

Представлена у таблиці 2 дистрибуція художніх концептів тематичної лінії *божественного* експлікує лінію розгортання релігійного контексту в поетичних творах А. Бредстріт і Д. Левертов. Так, ядерним концептом у просторі *Ego* А. Бредстріт є *GOD/БОГ*, який у тексті вербалізується лексемами “god”, “lord” та “savior”: “*O shine upon me, blessed Lord, / Ev’n for my Saviour’s sake*” [12, с. 34]. Також варто зважати на велику кількість займенників (“He”, “Thee”, “Thou”), що є дейктичними маркерами концепту *GOD*: “*And how in sweat I seemed to melt / Thou help’st and Thou regardest me*” [12, с. 25]. У лінії *божественного* Д. Левертов ядро концептуального простору становлять концепти *GOD, HOPE* та *UNDERSTANDING*: “*That’s it / that’s joy, it’s always / a recognition, the known / appearing fully itself, and / more itself than one knew*” [13, с. 42].

На периферії концептуальних просторів *Ego* авторок розташовані художні концепти, що належать до різних площин. Так, концептуальний простір А. Бредстріт розгортається назовні, на що вказують концепти *HEAVEN, PURITY, TRUTH*: “*And looking up into his throne on high, / Who sendeth help to those in misery*” [12, с. 74]. Простір Д. Левертов заглиблюється до таїни самопізнання. Це експлікують концепти *BLINDNESS, HEART*

Таблиця 1

Тематичні домінанти лінії *божественного* концептуального простору *Ego* у творчості А. Бредстріт і Д. Левертов

	А. Бредстріт	Д. Левертов
Тематичні домінанти	БОГ – ЦЕ ЗАХИСТ БОГ – ЦЕ ІСТИНА БОГ – ЦЕ СВІТЛО БОГ – ЦЕ ПОКОРА БОГ – ЦЕ ЛЮБОВ БОГ – ЦЕ РОЗЧАРУВАННЯ	РЕЛІГІЯ – ЦЕ ПРОСВІТЛЕННЯ ВІРА – ЦЕ НАДІЯ

Таблиця 2

Дистрибуція художніх концептів тематичної лінії *божественного* концептуального простору *Ego* А. Бредстріт і Д. Левертов

Концептуальний простір <i>Ego</i> А. Бредстріт	Концептуальний простір <i>Ego</i> Д. Левертов
<i>GOD</i>	<i>GOD</i>
<i>LIGHT</i>	<i>LIGHT</i>
<i>CARE</i>	<i>BLINDNESS</i>
<i>HEAVEN</i>	<i>GROWTH</i>
<i>LOVE</i>	<i>HEART</i>
<i>PROTECTION</i>	<i>HOPE</i>
<i>SAFETY</i>	<i>JOY</i>
<i>PURITY</i>	<i>INDEFINITENESS</i>
<i>PLEASURE</i>	<i>LIFE</i>
<i>SIN</i>	<i>PEACE</i>
<i>TRUTH</i>	<i>UNDERSTANDING</i>
<i>VANITY</i>	

та *UNDERSTANDING*: “While we eat we think, / as we think an undercurrent / of dream runs through us / faster than thought / towards recognition. / Call the child to eat, send him off, his moth / tasting of toothpaste, to go down / into the ground, into a roaring train / and to school. / <...> / Follow down the stairs at a clatter / to give them to him and save / his clear sight. / Cold air / comes in at the street door” [13, с. 43].

Висновки. Аналіз концептуального простору *Ego* у творах А. Бредстріт та Д. Левертов дає змогу стверджувати, що тематична лінія *божественного* представлена у концептуальному просторі *Ego* обох авторок, але відсоткове співвідношення тематичної лінії *божественного* та інших тематичних ліній его-маркованих контекстів є різним (53,85% і 32,1%). Кількісно і якісно різ-

ними є і тематичні домінанти *божественного* у авторок, що доводить вплив соціокультурного фактору на формування авторської картини світу. Дистрибуція художніх концептів у межах простору експлікує неконвенційність авторської концептуалізації в межах зазначеної тематичної лінії.

Перспективою подальших досліджень вважаємо аналіз інших тотожних тематичних ліній в межах концептуального простору *Ego* у поезії авторок з метою моделювання загального простору *Ego*. Залучення до аналізу поетичних текстів інших представниць американської жіночої поезії надасть можливість дослідження еволюційного складника концептуального простору *Ego* для виявлення стереотипних та авторських моделей концептуалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бєлєхова Л.І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект : автореф. дис. ... д. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2002. 27с.
2. Бєлєхова Л.І. Глосарій з когнітивної поетики : науково-методичний посібник. Херсон : Айлант, 2004. 124 с.
3. Воробйова О.П. Ідея резонансу в лінгвістичних дослідженнях. *Мова. Людина. Світ: До 70-річчя професора М. Кочергана* : зб. наук. статей / відп. ред. О.О. Тараненко. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2006. С. 72–86.
4. Ніконова В.Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз : дис. ... д. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2008. 558 с.
5. Ніконова В.Г. Художній концепт: процедури реконструкції та моделювання (на матеріалі трагедій В. Шекспіра). *Вісник КНЛУ. Серія «Філологія»* : зб. наук. праць. 2011. Т. 14. № 2. С. 113–122.
6. Ніконова В.Г. Концепт – концептуальний простір – картина світу: досвід поетико-когнітивного аналізу художнього тексту. *Вісник КНЛУ. Серія «Філологія»*. 2012. Т. 15. № 2. С. 117–123.
7. Маріна О.С. Когнітивно-комунікативна характеристика англійського поетичного дискурсу ХХ–ХХІ століть. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2015. № 14. С. 179–182.
8. Безребра Н.Ю. Лінгвостилістичний та семантико-когнітивний аспекти поетики Е. Дікінсон : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2008. 199 с.
9. Рєдька І.А. Синестезійна образність поетичного тексту: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської жіночої поезії кінця ХІХ – початку ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2009. 23с.
10. Воробйова О.П. Концептологія в Україні : здобутки, проблеми, прорахунки. *Вісник КНЛУ. Серія «Філологія»*. 2011. Т.14. № 2. С 53–63.
11. Античні поетики. Аристотель. Поетика. Псевдо-Лонгін. Про високе. Горацій. Про поетичне мистецтво / Упоряд. М. Борецький, В. Зварич. Київ : Грамота, 2007. 168 с.
12. Bradstreet, Anne. Poems. Classic Poetry Series. PoemHunter. Com – The World's Poetry Archive. 2004. 79 p.
13. Levertov, Denise. Poems. Classic Poetry Series. PoemHunter. Com – The World's Poetry Archive. 2012. 91 p.
14. Гумбольдт В. фон. Язык и философия культуры. Москва : Прогресс, 1985. 448с.
15. Казарин Ю.В. Поэтический текст как система : монография. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 1999. 260 с.
16. Маслова Ж.Н. Краткое описание основных положений когнитивного исследования поэтического текста. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета. Серія «Филологические науки»*. 2011. № 2 (56). С. 38–42.
17. Fillmore Ch. J. Towards a descriptive framework for spatial deixis. – In: Speech, place and action. Ed. R. J. Jarvel Iа, W. Klein. Chichester etc. : J. Wiley and sons, 1982. P. 31–60.
18. Кагановська О.М. Текстові концепти художньої прози: когнітивна та комунікативна динаміка (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) : автореф. дис. д. філол. наук : 10.02.05. Київ, 2003. 33 с.

ОДИНИЦІ ПРАГМАТИЧНОГО РІВНЯ СТРУКТУРИ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

COMPONENTS OF THE PRAGMATIC LEVEL OF LANGUAGE PERSONALITY STRUCTURE

Снікєєв Д.С.,

*orcid.org/0000-0003-4008-4045**аспірант кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету*

Статтю присвячено виокремленню та характеристиці одиниць прагматичного рівня у структурі мовної особистості для аналізу лінгвопрагматичних її особливостей. Проводиться аналіз та систематизація теоретичних положень, які стосуються мовленнєвої та комунікативної діяльності індивіда у межах дискурсу. Зокрема, наводяться дефініції поняття «мовна особистість», погляди лінгвістів на структуру мовної особистості. Для визначення релевантності запропонованих мовленнєвих та комунікативних одиниць і теорії мовної особистості надано їхні дефініції. Обґрунтовано можливість та доцільність виокремлення цих одиниць для характеристики лінгвопрагматичних параметрів мовної особистості. З огляду на традиційне визначення діяльнісно-комунікативних потреб як основних одиниць прагматичного рівня структури мовної особистості запропоновано включення до цього рівня комплексу понять, які використовуються для опису комунікативної діяльності. Комунікативна роль, комунікативний статус мовця, комунікативна ситуація, конситуація та контекст є тими екстралінгвістичними факторами, які впливають на мовленнєву та комунікативну поведінку індивіда. Комунікативна мета та комунікативна інтенція є перехідними одиницями між екстралінгвістичним та лінгвістичним аспектом дослідження. Вони зумовлюють формулювання мовцем комунікативних стратегій та їхню реалізацію за допомогою комунікативних тактик, опис яких є етапом переходу від мовленнєво-комунікативного рівня до мовного, тобто до виокремлення, опису та характеристики лексичних, граматичних та стилістичних засобів актуалізації комунікативних тактик безпосередньо у мовленнєвих та комунікативних актах. Усі виділені одиниці можна систематизувати, об'єднавши їх у три групи за аспектом, який кожна з них дозволяє дослідити. Це екстралінгвістичні, мовленнєво-комунікативні та мовні одиниці. Опис кожної з виокремлених одиниць дає змогу більш глибокого аналізу мовної особистості індивіда саме на прагматичному рівні її структури, але при цьому все одно два інших рівні також враховуються, адже вони взаємопов'язані, а їхнє розмежування допомагає систематизувати особливості мовної особистості та дослідити її комплексно, враховуючи різні аспекти цього феномену.

Ключові слова: мовна особистість, структура мовної особистості, прагматичний рівень, комунікативна роль, комунікативний статус, комунікативна інтенція, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, мовленнєвий акт, комунікативний акт, комунікативна ситуація, контекст, пресупозиція, комунікативна мета.

The article is dedicated to differentiation and characterization of the pragmatic level components in the structure of language personality for analysis of its linguopragmatic peculiarities. Theoretical basics for the investigation of speech and communicative activity of an individual in discourse are analyzed and systematized. First of all, definitions of the notion "language personality" are given as well as linguists' points of view considering language personality structure. For defining relevance of the stated speech and communicative components and language personality theory their definitions are given, possibility and relevance of their description for the characteristics of language personality linguopragmatic parameters is proved. Taking into consideration traditional definition of activity-communicative needs as basic components of the pragmatic level of language personality structure, inclusion of complex of notions which are used for communicative activity description is proposed. Communicative role, communicative status of the speaker, communicative situation and context are these extralinguistic factors which influence individual speech and communicative activity. Communicative purpose and communicative intention are transitive components between extralinguistic and linguistic aspects of investigation. They cause formulation by a person of communicative strategies and their realization with the help of communicative tactics, description of which is a transitive stage between speech-communicative level and linguistic proper level, i. e. differentiation, description and characteristics of lexical, grammatical and stylistic means of communicative tactics actualization in speech and communicative acts. Other components can be systematized and united into three groups according to the aspect which every of them allows to investigate: extralinguistic, speech-communicative and linguistic. Description of every component enables researchers to analyze individual language personality exactly on the pragmatic level of its structure, but at the same time other two levels are also taken into consideration as all they are interconnected and interrelated, and their differentiation is done for systematization of language personality peculiarities and its complex, profound investigation from the point of view of different linguistic branches, describing various aspects of this phenomenon.

Key words: language personality, structure of language personality, pragmatic level, communicative role, communicative status, communicative intention, communicative strategy, communicative tactic, speech act, communicative act, communicative situation, context, presupposition, communicative purpose.

Постановка проблеми. Оскільки одними з провідних галузей лінгвістичної науки сьогодні є комунікативна лінгвістика та лінгвопер-

сонологія, вважаємо необхідним обґрунтування комплексного використання досягнень цих галузей для дослідження особливостей комунікативної

поведінки мовної особистості, яка є центральним поняттям в антропоцентричній парадигмі сучасних лінгвістичних студій. Мовну особистість як лінгвістичний феномен досліджує багато сучасних науковців, приділяючи увагу різним аспектам цього феномену, але досі не була теоретично обґрунтована доцільність комплексного залучення набутих інших галузей лінгвістики для всебічного дослідження індивідуальної мовної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні та зарубіжні вчені досліджують окремі аспекти мовної особистості. Вперше теоретичне обґрунтування доцільності вивчення мовної особистості як лінгвістичного феномену було зроблене Ю.М. Карауловим [2]. У сучасному мовознавстві вчені вивчають як мовну особистість індивіда, так і колективну мовну особистість, але тільки в окремих аспектах.

Елементи комунікативно-прагматичного аспекту були досліджені у працях низки вчених. Ф.С. Бацевич розглядає мовну особистість як учасника спілкування, як людину, яка «в комунікацію входить як особистість з усіма властивими їй рисами» [1, с. 212]. О.А. Семенюк та В.Ю. Парашук також розглядають мовну особистість в межах теорії мовної комунікації. Їх цікавлять такі складові частини мовної особистості, як комунікативна, психологічна, соціоінтерактивна, мовна, мовленнєво-риторична, національно-культурна [9, с. 57–75]. О.А. Кадиліна та Є.Н. Рядчикова досліджують зазначений феномен не тільки у комунікативно-прагматичному, а й у лінгвокультурологічному аспекті [12]. А.В. Нікітіна вивчає дискурсну мовну особистість з погляду лінгводидактики [6]. С.І. Куранова досліджує прагмалінгвістичні особливості мовної особистості у межах дискурсу [4]. О.В. Луньова розробляє це питання у межах політичного дискурсу [5].

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є визначення лінгвопрагматичних параметрів мовної особистості Дональда Трампа у межах політичного дискурсу. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- визначити поняття «мовна особистість»;
- проаналізувати погляди лінгвістів на структуру мовної особистості;
- обґрунтувати доцільність включення певних мовних або мовленнєвих одиниць до прагматичного рівня структури мовної особистості;
- навести дефініції одиниць прагматикону;
- довести на практиці можливість виокремлення зазначених одиниць під час характеристики прагматичного рівня структури індивідуальної мовної особистості.

Виклад основного матеріалу. Загальноприйнятою дефініцією мовної особистості є таке визначення Ю.М. Караулова: «мовною особистістю можна назвати сукупність (і результат реалізації) здібностей до створення і сприйняття мовленнєвих творів (текстів), які розрізняються ступенем структурно-мовної складності, глибиною і точністю відображення дійсності, певною цільовою спрямованістю» [2, с. 245]. Мовна особистість розглядається як лінгвістичне поняття – абстрактний феномен, який відображає особливості мовленнєвої поведінки індивіда або групи людей.

О.О. Селіванова визначає мовну особистість як «іманентну ознаку особистості як носія мови й комуніканта, що характеризує її мовну й комунікативну компетенцію та реалізацію їх у породженні, сприйнятті, розумінні й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також в інтерактивній взаємодії дискурсу» [8, с. 370]. Важливим аспектом цієї дефініції є підтвердження взаємозв'язку цих двох понять – мовної особистості та дискурсу.

С.І. Куранова розглядає мовну особистість як «багаторівневу функціональну систему, що охоплює три таких рівні: володіння мовою (мовну компетенцію), володіння засобами здійснення мовленнєвої взаємодії (комунікативну компетенцію), знання світу (тезаурус)» [3, с. 144]. У цьому визначенні важливим є акцент на системності структури мовної особистості.

Ґрунтуючись на наведених вище дефініціях, вважаємо, що мовна особистість є рівневою системою ознак індивіда (або групи людей), яка відображає особливості його мовленнєвої поведінки у межах певного дискурсу.

Більшість лінгвістів, які досліджують мовну особистість, у своїх роботах посилається на Ю.М. Караулова під час опису структуримовної особистості, яка містить три рівні: «вербально-семантичний, або рівень лексики особистості, що у широкому сенсі містить фонд граматичних знань особистості; лінгво-когнітивний, представлений тезаурусом особистості, в якому закарбований образ світу (система знань про світ); мотиваційний, або рівень діяльнісно-комунікативних потреб, які відображають прагматикон особистості, тобто систему її цілей, мотивів, установок та інтенціональностей» [2, с. 238].

С.І. Куранова визначає експонентний (формальний), субстанційний та інтенційний рівні [3, с. 159–161], останній з яких охоплює систему мовленнєвих дій, діалогічну модальність, комунікативні схеми та стратегії [3, с. 161]. До цілей, мотивів, установок та інтенціональностей як оди-

ниць прагматичного рівня структури мовної особистості додаються мовленнєві дії та комунікативні стратегії.

О.А. Семенюк та В.Ю. Паращук вважають, що «прагматичний рівень, який формує мотиваційну структуру мовної особистості, оперує діяльнісно-комунікативними потребами, які реалізуються у сферах спілкування, комунікативних ситуаціях, комунікативних ролях, утворюючи комунікативну сітку [9, с. 70]. У цьому разі додатковими одиницями є ще й комунікативна ситуація та комунікативна роль.

Т.Г. Рублик елементарною одиницею аналізу дискурсу на прагматичному рівні називає мовленнєвий акт [7, с. 100], який є способом задоволення діяльнісно-комунікативних потреб мовця.

Загалом прагматичний рівень забезпечує в аналізі мовної особистості закономірний перехід від оцінювання мовленнєвої діяльності до осмислення мовленнєвої діяльності [1, с. 213]. Це можливо тільки за умови комплексного аналізу всіх мовних, мовленнєвих та комунікативних одиниць, які можна включити до цього рівня.

Отже, систематизувавши всі наведені вище погляди вчених, ми можемо сказати, що одиницями прагматичного рівня структури мовної особистості є комунікативна ситуація, комунікативна роль, мовленнєвий акт, комунікативний акт та його складові частини (конситуація, мовлення, контекст, пресупозиція [1, с. 109]), комунікативна мета, комунікативна інтенція, комунікативна стратегія, комунікативна тактика. Під час комплексного аналізу цього рівня мовної особистості особливості мовної актуалізації всіх цих одиниць у мовленні виражаються за допомогою вербальних компонентів.

Комунікативна роль характеризує функцію комуніканта відповідно до продукції або реценції мовленнєвого продукту, тобто комунікант у певний момент комунікативного процесу може або створювати й передавати вербальне повідомлення (мовець), або сприймати та інтерпретувати його (слухач) [9, с. 58], тобто бути продуцентом або реципієнтом мовлення. Дослідники підкреслюють той факт, що під час дослідження мовної особистості необхідно звертати увагу на обидва аспекти [2, с. 94], адже те, як мовець сприймає висловлювання інших суб'єктів комунікації, також важливо для характеристики його мовленнєвої поведінки.

Комунікативна роль та комунікативний статус мовця значною мірою впливають на вибір ним типу мовленнєвих актів. Мовленнєвий акт – це мінімальна самостійна складова частина повідомлення, цілеспрямована мовленнєва дія, яку здій-

снює адресат щодо адресанта в межах прагматичної ситуації, тобто в певному контексті і з певною комунікативною інтенцією, основними ознаками якої є інтенціональність, цілеспрямованість і конвенційність [1, с. 336; 9, с. 230]. Виокремивши найбільш характерні для індивіда типи мовленнєвих актів за частотністю їх вживання, можна охарактеризувати його комунікативний статус.

Комунікативний акт – це інтеракція, яка є концептуально та структурно організованим обміном комунікативною діяльністю в межах вербального контакту. Результатом комунікативного акта є текст або дискурс [9, с. 228; 1, с. 335]. Політичний дискурс твориться сукупністю мовленнєвих та комунікативних актів, які здійснюють суб'єкти комунікації у межах цього дискурсу.

Комунікативна ситуація є фрагментом об'єктивно існуючої реальності. Складовою частиною цього фрагмента є вербальний акт [1, с. 109]. Комунікативна ситуація тісно пов'язана з іншими екстралінгвістичними факторами, які впливають на мовленнєву діяльність індивіда, – конситуацією, контекстом та пресупозицією. З 4 елементів комунікативного акту лише мовлення є лінгвістичним аспектом [1, с. 110], а інші допомагають детальніше проаналізувати вибір мовцем тих чи інших мовних засобів залежно від позамовних чинників.

Екстралінгвістичні фактори необхідно враховувати під час аналізу та інтерпретації висловлювань мовця. Одним із цих факторів є конситуація. Вона є це об'єктивно наявною екстралінгвальною ситуацією спілкування, а також. Вона також презентує умови спілкування і його учасників [1, с. 110].

Тісно пов'язаним із поняттям конситуації є контекст – семантико-граматична й комунікативна єдність певного текстового елемента (слова, висловлення, періоду) із текстовим і ситуативним оточенням як індикатором значення й функціональної ваги цього елемента [8, с. 251–252], тобто контекст є умовами спілкування, які також впливають на мовленнєву поведінку комунікантів, висловлювання яких мають бути доцільними у певному контексті.

Спільні для комунікантів конситуація та контекст забезпечують наявність пресупозиції – імпліцитного складника змісту висловлення або тексту, який є істинним і несуперечливим, передує їхньому вербальному плану та сприяє їх успішному сприйняттю й розумінню у певному контексті [8, с. 491; 9, с. 230], тобто тих відомостей, якими повинні володіти адресат та адресанти для розуміння конситуації [1, с. 110] і для ефективної комунікації.

Комунікативна мета – це стратегічний результат, на який спрямований комунікативний акт [9, с. 228], а також глобальний перлокутивний ефект [1, с. 348], для реалізації якого мовець обирає певні мовні одиниці, які актуалізують комунікативні тактики як засоби реалізації більш масштабних одиниць – комунікативних стратегій.

Комунікативна інтенція є саме тією детермінантою, від якої залежить подальша побудова комунікативних стратегій. Вона є осмисленим чи інтуїтивним наміром адресанта, який визначає внутрішню програму мовлення і спосіб її втілення [1, с. 130], тобто тим чинником, який визначає вибір та актуалізацію певних стратегій і тактик спілкування.

Комунікативна стратегія – це когнітивний процес усвідомлення конситуації, елемент інтенційної програми планування дискурсу, яке спрямоване на досягнення ефективності шляхом узгодження мовних засобів з комунікативною метою та дотримання або за необхідності видозміни запланованої послідовності комунікативних дій [8, с. 238–239; 9, с. 228; 1, с. 357], тобто ця одиниця є ментальним утворенням, не конкретним засобом досягнення мети, а тільки планом мовленнєвих дій.

Підпорядкованими комунікативній стратегії одиницями прагматикону є комунікативні тактики – мовленнєві дії, які реалізують визначену лінію поведінки, спрямовану на досягнення певного ефекту чи запобігання ефекту небажаного; мовленнєві прийоми, які дають змогу досягнути комунікативної мети на певному етапі інтеракції комунікантів [1, с. 136; 9, с. 228; 8, с. 239–240]. Саме комунікативні тактики вважаємо елементарними одиницями прагматичного рівня структури мовної особистості, які безпосередньо пов'язані з вербально-семантичним рівнем.

Конситуація провадження з метою імпічменту Дональда Трампа, яке було розпочате партією Демократів, стала предметом багатьох висловлювань президента, зокрема і на його твітерсторінці: «*Cryin'* Chuck Schumer is now asking for “fairness”, when he and the Democrat House members worked together to make sure I got **ZERO** fairness in the House. So, what else is new?» [11].

У цьому випадку Дональд Трамп є продуцентом висловлювання, яке при цьому є його реакцією на слова Чарльза Шумера (лідера Демократів у Сенаті). Комунікативний статус Дональда Трампа дає йому можливість використовувати такі висловлювання стосовно своїх політичних опонентів. Цей мовленнєвий акт є репрезентивом. Слід зазначити, що використані у цьому

мовленнєвому акті мовні одиниці є релевантними контексту боротьби за довіру виборців та переконання членів Сенату.

Пресупозицією є знання адресантів про ситуацію в цілому, про її учасників та про нещодавні події, пов'язані з нею, що дозволяють їм правильно інтерпретувати цей твіт, співвідносячи надану інформацію з тією, якою вони володіли до цього.

Комунікативною метою Дональда Трампа є заперечення слів своїх опонентів та залучення виборців на свій бік шляхом доведення того, що він не зловживав своїми повноваженнями в особистих цілях, а всі звинувачення на його адресу спрямовані на підірив його авторитету та не мають ніяких підстав.

У цьому випадку комунікативною інтенцією була демонстрація того, як Чарльз Шумер, представник Демократів, вимагаючи справедливості для себе, не сприяє тому, щоб справу Дональда Трампа вирішили також справедливо.

Конситуація політичного протистояння передбачає домінування стратегії дискредитації своїх опонентів. Ця стратегія актуалізується тактиками звинувачення, безособового звинувачення, викриття, всеохопної правди, осуду, погрози, наказу, образи, згадування в негативному світлі, протиставлення [10, с. 13].

Наведений вислів є прикладом тактики протиставлення, адже створюється опозиція «об'єктивна (на думку мовця) справедливість – суб'єктивна справедливість». Ця тактика актуалізується за допомогою паралінгвістичних графічних засобів – лапок та регістру літер: “*fairness*” – “*ZERO fairness*”. З погляду стилістики цей прийом можна назвати антитезою, до того ж фраза *ZERO fairness* є гіперболою, яка підсилює ефект протиставлення.

Висновки. Мовна особистість є інтегруючим мовно-комунікативним феноменом, який дає можливість для комплексного використання набутих різних лінгвістичних галузей (зокрема, лінгвоперсонології, комунікативної лінгвістики та лінгвопрагматики) для всебічного аналізу особливостей мовлення індивіда як носія мови та представника певної лінгвоспільноти.

Мовну особистість розуміємо як трирівневу систему ознак, характерних для мовлення та комунікативної поведінки індивіда. Одним з її рівнів є прагматичний, який дозволяє дослідити функціонування одиниць вербально-семантичного та лінгво-когнітивного рівнів у мовленні та комунікації.

Одиницями цього рівня вважаємо ті поняття, які не тільки характеризують мовленнєво-кому-

нікативну діяльність індивіда, але й дозволяють за допомогою лінгвістичного й термінологічного інвентарю описати вплив екстралінгвістичних факторів на особливості вибору, комбінації та використання мовних одиниць.

Лінгвопрагматичні параметри мовної особистості Дональда Трампа досліджено у політичному дискурсі. Це дозволяє всебічно висвітлити вплив екстралінгвістичних факторів на його мовленнєву поведінку, а також прослідкувати їхню взаємодію

з мовленнєво-комунікативними та мовними елементами структури його прагматикону.

Перспективами подальших розвідок вважаємо поглиблений аналіз прагматичного рівня структури мовної особистості Дональда Трампа за наведеною моделлю на матеріалі текстів його твітів, інтерв'ю та публічних виступів для з'ясування частотності виокремлених одиниць у його мовленні. Це дозволить комплексно описати лінгвопрагматичний аспект його мовної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 376 с.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. Москва : Наука, 1987. 262 с.
3. Куранова С.І. Основи психолінгвістики : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 208 с.
4. Куранова С.І. Прагмалінгвістичні особливості мовної особистості у діалогічному дискурсі (на матеріалі англійської та української мов). *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія «Філологічні науки»*. 2013. Книга 3. С. 117–120.
5. Луньова О.В. Мовна особистість в політичному дискурсі. URL: <http://lib.chmnu.edu.ua/pdf/novitfilolog/21/23.pdf?>
6. Нікітіна А.В. Дискурсна особистість як лінгводидактичне поняття. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія «Педагогічні науки»* : збірник наукових праць / за ред. проф. А.Л. Ситченка. Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського. 2015, № 4 (51). С. 271–282.
7. Рублик Т.Г. Языковая личность и её структура. *Вестник Башкирского университета*. 2007. № 1. С. 99–101.
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
9. Семенюк О.А., Паращук В.Ю. Основи теорії мовної комунікації : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 240 с.
10. Судус Ю.В. Мовленнєві тактики реалізації стратегії дискредитації в англomовному дипломатичному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2018. 18 с.
11. Donald Trump's Twitter. 20.01.2020. URL: <https://twitter.com/realdonaldtrump>.
12. Kadilina O.A., Ryadchikova E.N. Strong, weak and average linguistic personality in communicative-pragmatic and linguoculturological aspects. *RUDN Journal of Language Studies, Semiotics and Semantics*. 2018, Vol. 9, № 4. P. 859–882. DOI: 10.22363/2313-2299-2018-9-4-859-882.

АКТУАЛІЗАЦІЯ РАСОВОЇ ЧУТЛИВОСТІ У ФРАГМЕНТАХ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

ACTUALIZATION ON RACIAL TOLERANCE IN FRAGMENTS OF CONTEMPORARY ENGLISH PUBLICISTIC DISCOURSE

Зінченко А.В.,

orcid.org/0000-0002-5672-2331

*асистент кафедри германської філології
Сумського державного університету*

Вернидуб Г.С.,

orcid.org/0000-0002-3837-6711

*студентка IV курсу
факультету іноземної філології та соціальних комунікацій
Сумського державного університету*

У статті досліджуються актуалізатори расової приналежності у фрагментах сучасного англомовного публіцистичного дискурсу та аналізується рівень їх расової чутливості. Детальна увага приділяється тлумаченню понять «ксенофобія» та «расизм». У роботі расизм розглядається як вид ксенофобії, ідея якого полягає в усвідомленому чи несвідомому переконанні у первинній перевазі однієї раси над іншою. Розглядаються основні етапи розвитку концепції расизму в світі, наводяться імена ключових персоналій, підкреслюється хибність основних аргументів досліджуваної ідеології.

У статті акцентується увага на важливості детального вивчення расово чутливої мови у публіцистиці, оскільки у процесі становлення норм сучасної толерантної мови публіцистичний дискурс може бути як транслятором расових асоціацій та стереотипів, так і конструктором. Автори наголошують на важливості добору прикладів із якісної преси з метою встановлення сучасного еталону расово чутливої публіцистичної мови.

У доробку запропонована класифікація актуалізаторів расової приналежності за семантичним критерієм залежно від типу вираження семантики расовості. Виділено два основних типи вираження – расово нейтральний та расово маркований, із яких другий має три підтипи (семантично закріплений, референтний та їх поєднання). Зроблено висновки стосовно рівня расової чутливості, властивого актуалізаторам кожного з виділених типів.

У статті також запропоновано типологізацію актуалізаторів расової приналежності за граматичним критерієм, розроблену на основі компонентної кількості досліджуваних одиниць. Типологія включає три основних типи (одно-, дво- та трьохкомпонентні сполуки) та їх підтипи (об'єднані на основі схожих семантичних рис). Визначено, що трикомпонентні сполуки завдяки своїй поширеності володіють найбільшим рівнем расової чутливості та є найбезпечнішими для вживання у публіцистичній мовотворчості.

Ключові слова: расизм, актуалізатор расової приналежності, расово маркований актуалізатор, расово нейтральний актуалізатор, расово чутливий актуалізатор, англомовний публіцистичний дискурс.

The article deals with the race verbalizers in texts of modern English publicistic discourse. The analysis of lexemes racial sensitivity level is revealed. The article views racism as a kind of xenophobia, that grounds on conscious or unconscious belief in the primary superiority of one race over another. The basic stages of racism concept development in the world are considered, as well as the names of key persons are given, the false basics of the studied ideology are underlined.

The article focuses on the importance of a thorough study of racially sensitive language in journalism. It is crucial since the norms of modern tolerant language are still developing and the journalistic discourse can be both a translator of racial associations and stereotypes, and its constructor. The author emphasized the importance of selecting examples from the "qualitative press" in order to establish a modern standard of racially sensitive journalistic language.

The classification of race verbalizers by semantic criterion is suggested in the article, depending on the racial semantics expression type. There are two main types (racially neutral and racially labeled), of which the second has three subtypes (semantically affixed, referential, and a combination thereof). The author also made conclusions regarding the level of racial sensitivity inherent in the actualizers of each of the selected types.

The article also suggests a classification of race verbalizers based on a grammatical criterion and developed based on the component number of units studied. The typology includes three main types (one, two, and three component compounds) and their subtypes (grouped by the similar semantic features). Three-component compounds have been found to have the highest racial sensitivity and are the safest for use in publicistic discourse.

Key words: racism, race nomination verbalizer, racially labeled verbalizer, racially neutral verbalizer, racially sensitive verbalizer, English publicistic discourse.

Постановка проблеми. Вектор розвитку сучасного суспільства спрямований на побудову мультикультурної і толерантної спільноти. Такі цілі вимагають від представників різних національностей витриманого ставлення один до одного. Однак реалії сьогодення свідчать про таке: міграційні процеси настільки швидкі, що не дають можливості людям різних народів звикнути до національних особливостей один одного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. ЗМІ, маючи відчутний вплив на формування суспільної думки, спрямували свої зусилля, з-поміж іншого, на формування расової толерантності. В умовах сьогодення увага дослідників (І. Вайн, Ж.-А. де Гобіно, Дж. Кроузер, Х. Лоумланд, В. Рейнольдс, О. Якушко) лише нещодавно була повернута до вивчення корпусу расово чутливої лексики.

Постановка завдання. Необхідність вивчення цього явища визначає актуальність пропонованої розвідки, де об'єктом дослідження постають актуалізатори расової ідентифікації у сучасному англомовному публіцистичному дискурсі, а предметом – семантичні ознаки расовості та расової чутливості. Досягнення поставленої мети вимагає розкриття термінів ксенофобії та расизму, огляду концептуальних засад ідеї расизму та дослідження фрагментів англомовних газет з метою аналізу актуалізаторів расової приналежності та виявлення вдалих прикладів расово чутливої лексики.

Виклад основного матеріалу. Явище ксенофобії (від гр. “xénos” (чужинець) та “phóbos” (страх) – страх перед чужинцями [1]), яке включає досліджуваний нами феномен расизму, вважається комплексним, оскільки охоплює низку як психологічних, так і соціальних факторів. Одним із проявів ксенофобії є расизм, який ми розуміємо як усвідомлене чи несвідоме переконання у первинній перевазі однієї раси над іншою, з якого випливає, що «вища» раса повинна посідати домінуюче місце та панувати над тими, хто належить до «нижчої» раси [2, с. 152].

Історичний аналіз витоків расизму продемонстрував, що ідеї панівного становища певної нації завжди знаходили прихильників. Однак найбухливішого розвитку це явище зазнало у 18–19 століттях з огляду на прагнення певних прошарків населення до виправдання необхідності збереження рабства, тоді як релігійні та економічні аргументи вже втратили свої сили. Особливу увагу привернули доробки С.Дж. Мортонна, а також його учнів Д.Р. Гліддона та Д.К. Нотта [3]. Події 20 ст. повністю переорієнтували світову спільноту у напрямку до толерантності та терпимості,

але расистські ідеї все ще отримують схвалення у суспільстві.

Тема расизму особливо важлива для медіа, оскільки вони постають одночасно як транслятором расових асоціацій і стереотипів, так і конструктором [4, с. 26]. Крім того, стандарти сучасної якісної англомовної публіцистики вимагають максимальної толерантності від своїх авторів з огляду на світову поширеність та високу впливовість певних англомовних газетних ресурсів.

Семантика расовості може виявлятися закріплено (значення, що є інгерентним до лексики) або контекстно-денотативно (референтно). В останньому випадку йдеться про семантику не лише слова, але й усього контексту, оскільки расова семантика втілюється під час розуміння ситуації, що актуалізує або нейтралізує досліджувані семи. Керуючись виявленням семи расовості в актуалізаторах расової ідентифікації, ми виокремили расово нейтральні та расово марковані типи вербалізаторів расової ідентифікації.

Расово нейтральними актуалізаторами, тобто актуалізаторами із нульовою расовою семантикою, вважаємо сполуки типу «іменник + of colo(u)r»: “*Evangelicals of Color Fight Back Against the Religious Right*” (“The New Yorker”, 2018, December 26); “*An interesting comment when you consider two of the biggest blockbusters of the past decade, Black Panther and Crazy Rich Asians, have casts almost entirely made up of people of colour*” (“The Guardian”, 2019, August 07); “*I’m more famous than most people of colour in Minnesota, and yet in ten years I have only <...>*” (“The Washington Post”, 2017, June 20); “*Kamala Harris slams Republicans on abortion, says they’re killing poor women of color*” (“Los Angeles Times”, 2019, October 15).

Расово маркованими вважаємо такі актуалізатори:

1) що семантично актуалізують расовість. Семи расової віднесеності, зафіксовані узально, змістовно однаково виявляються як у сигніфікативному, так і в денотативно-референтному плані, як-от: “*A trademark dispute involving an Asian American band that calls itself the Slants provoked a lively Supreme Court argument <...>*” (“Los Angeles Times”, 2017, January 18); “*Chinese goals are often achieved at the expense of average Africans; American goals are achieved by their flourishing*” (“The Washington Post”, 2019, October 19); “*The Enduring Russian Propaganda Interests in Targeting African-Americans*” (“The New Yorker”, 2018, December 21); “*Life as a Mexican American on the Border Patrol: The system is not broken*”

(“The Guardian”, 2016, December 12); “**Mexican Americans have faced shocking acts of racist violence**”. (“The Guardian”, 2019, August 14);

2) які безвідносні до раси сигніфікативно, але в денотативно-референтному плані мають узально зафіксовану здатність до номінації раси / національності, наприклад: “*Donald Trump Makes an Awkward Pitch to **Black Voters in Atlanta***” (“The New Yorker”, 2019, November 10); “*Trump’s made the same criticism of **black athletes, black journalists and black Members of Congress***,” Peter Wehner, a veteran of three Republican administrations, tweeted last week” (“The Guardian”, 2018, August 10); “*Behind Willie Wilson’s appeal to **black voters: ‘Willie’s story is the story of black people in America and black people in Chicago’***” (“The Guardian”, 2018, August 10); “*He panders to his base by cruelly treating **brown-skinned migrant children like subhumans***” (“The Washington Post”, 2019, June 24); “***Black women in the US marry less than others – and the numbers are even lower for darker skinned black women***” (“The Guardian”, 2019, April 08); “*Speaking to the Guardian on Sunday, Yamba said: ‘As we opened the door, we saw the graffiti on the door: ‘No **blacks, no blacks.**’ My son started crying – he’s been totally traumatised. I couldn’t believe what I witnessed.*” (“The Guardian”, 2019, February 17);

3) поєднання першого та другого підтипів: “*The killings of unarmed **Black Americans** have got to end,” Sanders tweeted*” (“The Washington Post”, 2019, October 13); “*<...> prepared for the tape of my father using the word “monkeys” to describe **black African delegates to the United<...>***” (“The Washington Post”, 2019, August 01).

Аналіз мікроконтекстів продемонстрував, що до расово чутливих маркерів можна віднести нейтральний тип (за рахунок відсутності інгерентної вказівки на конкретну расу чи національність) та перший (семантичний) підтип расово маркованих актуалізаторів (завдяки безпосередньому вираженню расової семантики). Другий та третій підтипи володіють лише частковою расовою чутливістю, оскільки встановлення наявності інвективної расової семантики вимагає наявності контексту (ситуації), як у випадку з лексемою *black*, використаною самостійно та у сполуках.

Опрацьовуючи корпус фрагментів, ми відзначили дотримання політики використання лексики для толерантного позначення расової ідентифікації. Але подекуди траплялося використання інвективної лексики, як-от: <...> “*To see those, those **monkeys from those African countries** — damn them<...>*” (“The Washington Post”, 2019, July 01); “<...> prepared for the tape of my father

using the word “**monkeys**” to describe black African delegates to the United<...>” (“The Washington Post”, 2019, August 01); “<...>referred to **Latinos as “beaners” and blacks as “niggas” and “wild animals”**<...>” (“The Washington Post”, 2016, July 07). Подібні фрагменти не обмежуються наведеними прикладами, але їх характерною ознакою виступає те, що образливі лексеми були наведені у статтях як пряма мова. Крім того, цитати були наведені переважно для вираження автором статті різкого засудження подібних проявів мовного расизму. Такі випадки також сприяють розвитку норм мовної толерантності та встановлюють корпус расово чутливої лексики.

У ході проведення семантичного аналізу корпусу англійських публіцистичних мікроконтекстів нами було відмічено, що переважними лексико-граматичними маркерами расової лексики є прикметники - найменування кольору шкіри або національності / раси. Ми також помітили деякі залежності у використанні цих лексем самостійно чи у складі сполук, у зв’язку з чим доцільним видається лексико-граматичний аналіз актуалізаторів расової семантики. Так, з-поміж досліджуваного ряду расових маркерів були виділені **одно-, дво- та трикомпонентні типи актуалізаторів расової приналежності**, які представлені кількома підтипами.

1. Однокомпонентні актуалізатори расової приналежності:

а) номінація кольору, наприклад: “*Speaking to the Guardian on Sunday, Yamba said: ‘As we opened the door, we saw the graffiti on the door: ‘No **blacks, no blacks.**’*” (“The Guardian”, 2019, February 17); “*Williamsburg, once 50% black*” (“USA Today”, 2019, October 16);

б) номінація територіальної / національної / релігійної ознаки: “*Republicans did not learn their lesson, and they have revived some of that **anti-Latino sentiment**,*” said U.S. Rep. Norma Torres (D-Pomona)<...>” (“Los Angeles Times”, 2019, October 23); “*The brouhaha over white nationalism and stories of **Latino** intimidation have overshadowed the fact <...>*” (“The Guardian”, 2016, December 12); “*Chinese goals are often achieved at the expense of average **Africans**; American goals are achieved by their flourishing*” (“The Washington Post”, 2019, October 19); “*Bangladesh Orders Death for **Islamist** in Killings*” (“The New York Times”, 2013, September 18).

2. Двокомпонентні актуалізатори расової приналежності:

а) сполука “*black + іменник*”: “*President Trump, speaking at Benedict College in South*

Carolina, said he had done more for **black voters** than any other president” (“The New York Times”, 2019, October 25); “After 6 trials, Supreme Court throws out man’s murder conviction over efforts to keep **black people** off jury” (“Chicago Tribune”, 2019, June 21); “Prosecutors want **black judge** who criticized incarceration rates of African Americans removed” (“USA Today”, 2019, October 27); “**Black households** can afford just 25% of homes for sale, down from 39% in 2012” (“USA Today”, 2019, October 15); “Harvard awards Queen Latifah medal for contributions to **black history, culture**” (“USA Today”, 2019, October 23);

b) поєднання двох номінацій рас / національностей: “After El Paso shooting, **Mexican Americans** can no longer be ambivalent minority” (“USA Today”, 2019, August 16); “Notre Dame **African-American** mascot responds to racist social media criticism” (“USA Today”, 2019, September 04); “A historic day: Montgomery, Alabama, elects its first **African-American** mayor” (“USA Today”, 2019, September 04); “A trademark dispute involving an **Asian American** band that calls itself the Slants <...>” (“Los Angeles Times”, 2017, January 18).

3. Трикомпонентні актуалізатори расової ідентифікації:

a) конструкція “іменник + of colo(u)r”: “I’m Welsh and a **woman of colour**. Why does the census tell me that’s impossible? <...> **People of colour** have been an important part of Wales’ history for centuries” (“The Guardian”, 2019, December 06); “Prominent **Britons of colour** condemn BBC over Naga Munchetty complaint” (“The Guardian”, 2019, September 27);

b) конструкція “відтінок шкіри –skinned + іменник(u)”: “Readers discuss an article about how **darker-skinned southern Italians** faced racism

a century ago and had to struggle for acceptance” (“The New York Times”, 2019, October, 19); “A wall that encaged me as a young, **dark-skinned girl**” (“Washington Post”, 2019, August 07); “<...> also panders to his base by cruelly treating **brown-skinned migrant children** like subhumans” (“Washington Post”, 2019, June 24).

Аналіз корпусу прикладів показав, що однокомпонентні вербалізатори расової ідентифікації мають низьку репрезентативність, оскільки семантична непоширеність сприяє негативному враженню від лексеми, а тому вони можуть бути расово інвективними. Дво- та трикомпонентні вербалізатори завдяки поширеності конструкції та описовості є максимально нейтральними, а отже, вони є расово чутливими.

Висновки. Сучасні медіа настільки обмежені, наскільки й вільні, адже із можливістю розкривати делікатні, гострі та важкі теми прийшла відповідальність за правильне вербальне оформлення цих тем. З огляду на необхідність поглибленого вивчення теми расової чутливості у мовленні нами були розглянуті фрагменти сучасного англомовного публіцистичного дискурсу. Виділені маркери расової приналежності були класифіковані за семантичним та граматичним критеріями. Також на основі класифікацій були виявлені приклади расово толерантної та расово інвективної лексики. Найвищий ступінь расової чутливості мають дво- та трикомпонентні сполуки, які поряд із расовим ідентифікатором містять також субстантив – загальну назву або назву громадянина країни, у якій особа проживає. У подальших дослідженнях планується аналіз расово інвективної лексики з метою розуміння норм расово чутливої комунікації у межах публіцистичного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. OnlineEtymologyDictionary. URL: https://www.etymonline.com/word/xenophobia#etymonline_v_30591 (дата звернення: 12.01.2020).
2. Пометун О.І. Людина у полікультурному суспільстві : навч. посіб. Київ : «Інжиніринг», 2010 248 с.
3. Писаний Д.М. Апологія рабства в надрах расизму: природничо-наукові, соціокультурні та культурно-історичні концепції кінця XVIII – середини XIX ст. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Історичні науки»*. Луганськ, 2010. № 23. С. 95-107.
4. Bordeau J. Xenophobia: the violence of fear and hate. New York : The Rosen Publishing Group Inc., 2009. 64 p.

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АНГЛОМОВНИХ НАУКОВИХ СТАТЕЙ ГАЛУЗІ БІОМЕДИЧНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

COMMUNICATIVE-PRAGMATIC CHARACTERISTICS OF THE ENGLISH-LANGUAGE SCIENTIFIC ARTICLES OF THE BIOMEDICAL ENGINEERING INDUSTRY

Козубська І.Г.,

orcid.org/0000-0003-0934-6844

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської мови гуманітарного спрямування № 3

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті досліджено та описано комунікативно-прагматичні параметри англомовних наукових статей галузі біомедичної інженерії. Виявлено комунікативно-прагматичне навантаження в таких частинах статті, як анотація, вступ, основна частина, методологія, висновки; виділено мовні клішовані конструкції, що сприяють створенню прагматичного впливу на читача. З'ясовано основні інтенції, які автор реалізує в наукових статтях, а саме: передавання та опис нової інформації, пояснення алгоритму дії того чи іншого явища; переконання читача в достовірності отриманих ним результатів; узагальнення основних положень роботи. Комунікативний простір наукових статей галузі біомедичної інженерії характеризується такими категоріальними ознаками, як фактуальність, нейтральна оцінність, логічність, термінологічність, алгоритмічність, теоретизованість, структурованість, діалогічність. Елементи діалогу простежуються у всіх наукових статтях, оскільки автор бачить у своїх читачах потенційних партнерів, які активно беруть участь в осмисленні інформації. У досліджуваних текстах виділено три основні тематичні підсистеми лексики, що корелюють із такими прагматичними установками наукового тексту, як опис досліджуваного явища, створення метамови опису цього явища та авторське ставлення до нього. Серед прагматичних характеристик проаналізованих статей важливого значення набувають таблиці, графіки, фігури, рисунки, які узагальнюють і класифікують технічні показники та представляють їх в ілюстративній формі, а також посилання автора на праці інших спеціалістів цієї галузі, що слугують безпосереднім доказом компетентності цього дослідження. Зроблено висновок, що комунікативно-прагматична структура англомовних статей галузі біомедичної інженерії – це багатовимірне, об'ємне утворення, створене з метою впливу на адресата відповідно до прийнятих у професійній групі очікувань та стереотипів мислення.

Ключові слова: комунікативно-прагматичні характеристики, наукова стаття, біомедична інженерія, авторські інтенції, комунікативна ціль.

The article investigates and describes the communicative-pragmatic parameters of English-language scientific articles in the field of biomedical engineering. The communicative-pragmatic loading in such parts of the article as the abstract, introduction, main part, methodology, conclusions are revealed; linguistic cliché constructions that contribute to creating a pragmatic impact on the reader are selected. The basic intentions that the author implements in scientific articles are clarified, namely: transfer and description of new information, explanation of the algorithm of action of a phenomenon; persuading the reader of the accuracy of his / her results; summarizing the basic provisions of the work. The communicative space of scientific articles in the field of biomedical engineering is characterized by such categorical features as factuality, neutral evaluation, logic, terminology, algorithmicity, theorizing, structuredness, dialogicality. The elements of dialogue are traced in all scientific articles as the author sees in his readers potential partners who are actively involved in making sense of the information. The texts under study identify three main thematic subsystems of vocabulary that correlate with such pragmatic settings of the scientific text as the description of the phenomenon under study, the creation of a meta-description of the phenomenon and the author's relation to it. Among the pragmatic characteristics of the analyzed articles special importance is given to tables, graphs, figures, which summarize and classify technical indicators and present them in illustrative form, as well as the author's references to the works of other specialists in this field, which serve as direct evidence of the competence of this research. It is concluded that the communicative and pragmatic structure of English-language articles in the field of biomedical engineering is a multidimensional formation designed to influence the addressee in accordance with the expectations and stereotypes of thinking adopted in the professional group.

Key words: communicative-pragmatic characteristics, scientific article, biomedical engineering, author's intentions, communicative purpose.

Постановка проблеми. Будучи порівняно молодою галуззю знань, біомедична інженерія в умовах сучасного швидкоплинного прогресу продукує багато наукових досліджень та відкриттів, результати яких втілюються в монографіях, доповідях, статтях, тезах та інших жанрах науко-

вого мовлення. Ці праці покликані, перш за все, передати отримане автором нове знання читачеві, переконати його в слушності своїх міркувань та висновків, окреслити перспективи подальших наукових розвідок. Саме такі завдання формують комунікативно-прагматичний зміст текстів, що

відіграють важливу роль у процесі комунікації та реалізації важливих завдань сучасної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Комунікативно-прагматичним характеристикам творів різних наукових жанрів останнім часом присвячували свої праці такі лінгвісти, як О.О. Баженова, Ю.С. Єлагіна, Ф.С. Бачевич, О.А. Семенюк, В.Ю. Парашук, Т.Г. Попова, М.А. Руднева, О.О. Крижановська та ін. Зокрема, досліджено комунікативно-прагматичну структуру англomовного наукового тексту та дискурсу, розглянуто прагматичні одиниці наукового тексту взагалі, а також текстів галузі комп'ютерних технологій, металургії, спорту, медицини та інших наук. Проте науковий дискурс у сфері біомедичної інженерії залишився поза увагою лінгвістів, оскільки він є конвенцією медичних, комп'ютерних та інженерних наук, які зазвичай розглядаються кожна окремо. Відсутність опису наукових жанрів галузі біомедичної інженерії з комунікативно-прагматичної точки зору пояснює наш інтерес до нього. Проте в рамках нашого дослідження ми обмежимося лише аналізом наукових статей, оскільки, по-перше, цей жанр є центральним у науковому дискурсі будь-якої галузі (в тому числі біомедичної) і його комунікативно-прагматичні складові частини різняться від інших наукових жанрів, а, по-друге, об'ємність характеристики всіх наукових жанрів не дає змогу зробити це в межах однієї статті.

Постановка завдання. Метою статті є виокремлення істотних комунікативно-прагматичних характеристик англomовних наукових статей галузі біомедичної інженерії.

За матеріал дослідження взято англomовні наукові статті галузі біомедичної інженерії, що були опубліковані в журналі *BioMedicalEngineering Online* та знаходяться у відкритому доступі в мережі Інтернет.

Виклад основного матеріалу. Наукова стаття є репрезентативною мовленнєвою дією, комунікативна ціль якої полягає в демонстрації адресантом нової інформації «про певне явище (процес, експеримент, дослідження тощо) з чітким зазначенням методів, спостережень, практичного використання та висновків» [4, с. 184]. Жанри сучасної наукової статті неоднорідні. До традиційних належать:

1) статті, які містять результати оригінальних теоретичних та (або) експериментальних досліджень;

2) оглядові наукові статті. Зокрема, проблемні наукові статті, які можуть мати характер узагальнень, оглядів, бути статтями дискусійного плану,

окреслювати перспективи розвитку (існування) предмета дослідження [4, с. 184].

Комунікативний простір наукових статей галузі біомедичної інженерії характеризується такими категоріальними ознаками: 1) фактуальність; 2) нейтральна оцінність; 3) формалізована логіка презентації фактів; 4) термінологічність; 5) алгоритмічність; 6) теоретизованість; 7) структурованість; 8) планомірний і намірений характер інформативності; 9) компресія текстової інформації шляхом використання таблиць; 10) домінуючі в текстах номінативна та інформативна функції.

Структура наукової статті галузі біомедичної інженерії представлена повідомлювальною, описовою і переконувальною інтенціями, спрямованими на адресата, а також самопрезентацією автора. Для наукової статті характерні мовленнєві акти: репрезентативи, чия ілюктивна сила спрямована на презентацію явищ; експресиви, що реалізують оцінний компонент; констативи, що повідомляють інформацію; директиви, які використовуються для повідомлення про результати дослідження, рідше використовуються вердиктиви, спрямовані на реалізацію експресивної і доказової інтенцій, які дають змогу представити певні встановлення і надати соціальні оцінки явищу. Для тексту цього жанру характерна репрезентація автором набору алгоритмів для реалізації своїх цілей, який реалізує комунікативну функцію інформування [1, с. 12].

Спеціалісти з досвідом роботи в цій сфері дотримуються непорушного закону мовної взаємодії – врахування адресата і його реакцій, бо комуніканти мають справу з передачею складного змісту. Елементи діалогу з'являються у всіх наукових статтях галузі біомедичної інженерії, адже автор бачить у своїх читачах потенційних партнерів, які активно беруть участь в осмисленні інформації. Ступінь експліцитності діалогічності залежить від спрямованості статті.

Комунікативно-прагматичне навантаження пронизує наукові статті, починаючи із заголовку, який повідомляє про основну ідею розділу, та продовжуючи такими частинами, як анотація, вступ, основна частина, методологія, висновки.

Змістом анотації є систематичний опис специфіки всієї роботи, який включає ствердження, постулювання й одночасно виділення найважливіших для явища моментів. Наприклад: *The objective of this study was to develop a strategy to optimize medical health surveillance protocols for administrative employees using video display terminals (VDTs). A total of 2453 medical examinations were analysed for VDT users in various sectors. From these data,*

using Bayesian statistics we inferred which factors were most relevant to medical diagnosis of the main disorders affecting VDT users. This information was used to build an influence diagram to evaluate the time and monetary costs associated with each diagnostic test and define an optimal protocol strategy based on occupational risks [6, с. 1].

Анотація в проаналізованих статтях містить та коротко описує всі основні частини статті, а також включає обов'язкові ключові слова. На нашу думку, така її структура допомагає потенційному читачеві швидко досягнути зміст всієї статті та прийняти рішення щодо подальшого її читання.

Другою складовою частиною є вступ, в якому автор використовує різні стратегії, а саме: введення теми дослідження в систему загальних знань, визначення ключових концептів дослідження та формулювання його мети, пояснення причин необхідності дослідження та ін. Примітним є те, що у вступі проаналізованих статей автори, крім вищезазначеної інформації, дають детальний опис історії питання, таким чином вони створюють у читача цілісне уявлення про предмет дослідження та формують підґрунтя для подальшого аналізу. Наведемо приклади інтенцій автора, які можна виділити в цій частині наукової статті:

1) установка предметної ситуації. Наприклад: *Reconstruction of bone tissue caused by trauma or tumor, especially large segments of load-bearing bone tissue reconstruction, still faces great challenges for clinicians. In recent years, bone scaffold has become the most effective treatment for bone defects. Compared with cancellous bone reconstruction, cortical bone reconstruction not only requires good bone inductivity of bone scaffolds to stimulate bone formation and angiogenesis, but also has compress strength matching with cortical bone. As a candidate bone implants material, calcium silicate (wollastonite) bioceramics is known for its excellent biocompatibility [10, с. 1];*

2) опис, спрямований на досягнення автором комунікативної мети, яка полягає в тому, щоб навіювати адресату певне ставлення до явища, що описується. *The CCI (second-generation current conveyor) circuit has been used in different applications. Examples include filters, wideband waveform generator and oscillators and other instrumentation systems which show particular relevance to sensor interfaces. The CCI advantage over corresponding op-amps can be higher voltage gain over a larger signal bandwidth. It can also provide better CMRR in instrumentation amplifiers, but non-ideal impedance at X and Z terminals can limit the CCI performance [5, с. 3];*

3) аргументація використовується автором для обґрунтування причин та висновків дослідження. *The proposed algorithm consists of two components, namely embryo localization in the image and classification of embryo development stage. The detection of embryo location has been successful by using the improved object detection algorithm. First, the rough center of the embryo is identified using Haar-like features. Then, a more accurate location of the embryo is computed by leveraging the radiating lines [8, с. 9];*

4) інтенція представлення власного рішення проблеми покликана впевнити у своїй правоті. Наприклад: *Given the above, this paper presents the original method of outer corneal edge detection on the basis of a series of images from the Corvis ST tonometer. In its assumption, the proposed algorithm does not use approximation methods for the detected contour so that the outer corneal edge retains its individually variable shape. Therefore, special emphasis was put in the presented method on the most precise binarisation of the corneal profile. The method was compared with the known and used edge detectors: Sobel, Roberts and Canny operators [7, с. 5].*

У вступі використовуються такі мовні клішовані конструкції: *in the present study, the presented study deals with, this paper presents, our objective here is to, our ultimate aim is to, this study proposes, the present study contributes* та ін.

Третьою складовою частиною наукової статті є основна частина роботи. У ній автор реалізує такі основні інтенції:

- повідомлення (передавання) інформації: *Inpainting is one of the most commonly used projection completion methods due to its high computational efficiency. It is an interpolation based method for filling the missing information in an image by interpolating the information surrounding it. Inpainting was introduced in signal processing and it has been widely used in MAR in projection domain [9, с. 2];*

- опис (наприклад програми, явища): *Figure 7a shows a block diagram of the implemented sensor interface on CMOS which is connected to LED in H-bridge structure. The H-bridge allows the LED to be switched between forward (LED-ON), reverse (LED-OFF) and sensing phases by controlling the Sf, Sr and St switches, respectively. In order to monitor the increased temperature due to optical stimulation, the LED is switched to the sensor interface path after the forward phase [5, с. 11];*

- пояснення: *The most popular method is the Canny method, which has been modified many times for various applications in medical imaging. The disadvantage of the aforementioned method,*

in the analysed problem of detecting only the outer corneal border; is the detection of too many edges, including the edges of emerging artefacts – mainly light flares resulting from poor lighting [7, с. 7];

- вказівка: *It is also worth noting that in the practical analysis of the errors presented, it is important to determine the purpose of the Corvis ST tonometry tests. If it is to show the total dynamic corneal deformation and its speed, analyse its vibrations etc., the outer corneal border in each of the 140 images (constituting the full examination of 1 patient) must be detected correctly [7, с. 7].*

Ці інтенції спрямовані на досягнення кількох комунікативних цілей, які полягають у навчанні та формуванні набору знань, умінь і навичок в адресата.

Особливе значення для сприйняття читача мають посилання автора на праці інших спеціалістів цієї галузі, що слугує безпосереднім доказом компетентності цього дослідження. У проаналізованих статтях посилання вводяться в текст за допомогою таких мовних кліше: *many studies have shown that, Xing described it as, Zhang et al. demonsrated that, previous studies have confirmed, Rogowska et al. also pointed out that, it is also worth paying attention to the study by Kasprzak et al.* та ін.

Для виділення важливих аспектів у роботі та привертання уваги читача автори використовують слова-маркери, наприклад: 1. **Special attention should be paid to the correctness of corneal contour detection, because the detection of its outer edge is the first and necessary step in determining parametres such as ...** [7, с. 3]; 2. **It should be emphasised that the accuracy of the obtained parameters depends on the method of outer corneal contour detection** [7, с. 4]; 3. **However, it is worth noting, that it was a necessary stage without which it would be impossible to examine the dynamic corneal parameters** [7, с. 10].

У наукових статтях галузі «біомедична інженерія» чітко виділяються три основні тематичні підсистеми лексики, що корелюють із трьома основними прагматичними установками наукового тексту: опис самого явища, створення метамови опису цього явища та авторське ставлення до явища, що описується [2, с. 2]. Це – лексика, що належить безпосередньо до предмета викладу і є певною терміносистемою, тобто термінологічна лексика, в якій закріплені назви речовин, інструментів, технологічних процесів (*oscillator, cornea, dual-tree complex wavelet transform, audiometry, strontium*), лексика, що належить до процедури опису відповідного процесу, дії, явища і т.д., яка термінологічна вже не повністю, хоча

і не цілком поліфункціональна (*silicon substrate, implantable probe, outer corneal edge detection, compressive strength*); зрештою, лексика, що служить для умовиводів самого автора і є поліфункціональною (*qualitative and quantitative results showed that, the authors obtained, our achieved results, the outcome has been the, we defined that*).

У текстах наукових статей галузі біомедичної інженерії пояснюється значна кількість таблиць, графіків, фігур, рисунків, які узагальнюють і класифікують технічні показники, щоб представити їх в ілюстративній формі. Зазначимо деякі мовленнєві форми, що вводять їх у текст: *as shown in Table 1, Table 1 lists and compares, Figure 4 shows, Figure 4b depicts, Figure 6a illustrates, Table 2 summarizes, Figure 4 demonstrates, Table 2 highlights that, as visible in Figure 4a* та ін. Наведемо кілька прикладів: 1) **Table 3 shows that precision is rather low for the third class, which defines the embryo stage as having three stages** [8, с. 7]; 2) **As evident in Fig. 1c, the surface of the three types of scaffolds manufactured by DIW is smooth without obvious bubbles** [10, с. 3].

Для спеціаліста таблиця має важливе значення, оскільки дає йому змогу наочно провести порівняння, виявити розбіжності і самостійно зробити висновки. При вербальному описі не тільки фіксуються досвідчені дані, але й пояснюються принципи їх групування шляхом порівняння, зіставлення, вказівки на подібність та відмінність [3, с. 108].

Наступним структурним компонентом основної частини роботи є методологія. Комунікативна мета, яку переслідує автор, полягає в інформуванні адресата про моделі свого дослідження.

Основною функцією висновків є логічне завершення описаної теми. По суті, у висновках представлено компресовані нові знання, що становлять корпус основного тексту. Типовими засобами вираження висновків є такі клішовані конструкції: *in this work, we showed; therefore; thus; in conclusion; this results to; to summarize* та ін.

Інтенціями в розділі «Висновки» є повідомлення адресату суті всієї досліджуваної проблеми, аргументативний вплив на адресата, демонстрація можливості подальшого застосування його дослідження. Комунікативною метою автора в цій частині є підбиття підсумків, а також самопрезентація автора [1, с. 16].

Інколи висновки містять не лише вже відомі читачу знання, а й нову інформацію, тобто у висновках такого типу відбувається «нарошування» смислу. Автор не просто констатує досягнуте, але виходить на інший, вищий рівень узагальнення,

оцінюючи здобуте ним знання в контексті цілої науки [3, с. 109]. Наприклад: *The proposed method for detecting the outer corneal edge can be used in the analysis of dynamic parameters of the cornea. It increases the accuracy of measurements and, thus, can be the basis for creating another precise diagnostic tool for patients with eye surface diseases* [7, с. 11].

Результати та висновки пов'язані з такими пізнавально-комунікативними діями: узагальнення основних положень роботи на якісно іншому рівні; акцентування уваги читача на результатах дослідження; формування в адресата уявлення про цілісність тексту і завершеність відображеного в ньому дослідження; визначення цінності роботи та її значення для подальших досліджень. Проілюструємо це твердження кількома прикладами: 1) *Studies have shown that strontium ions and magnesium ions have synergistic effects on the growth and repair of bone tissue. Therefore, this study enhances the biological performance of CSM scaffolds by introducing strontium* [10, с. 11]; 2) *To*

the best of the authors' knowledge, this is the first study presenting the possibility of using deep learning in the discussed issue. The use of CNN in the studied issue was aimed at presenting an alternative solution, whose advantages can be fully appreciated in studies involving a much larger research group [7, с. 10].

Висновки. Отже, комунікативно-прагматична спрямованість змісту англійських статей галузі біомедицинської інженерії зумовлена комунікативною метою автора, що полягає у спробі переконати реципієнта в правильності отриманих результатів. Для цього автор використовує різні інтенції, що реалізуються в таких складових частинах статей, як анотація, вступ, основна частина, висновки та методологія. Аналіз цих частин засвідчує, що комунікативно-прагматична структура англійських статей галузі біомедицинської інженерії – це багатовимірне, об'ємне утворення, створене з метою впливу на адресата відповідно до прийнятих у професійній групі очікувань та стереотипів мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Елагина Ю.С. Коммуникативно-прагматические характеристики профессионального компьютерного дискурса (на материале англоязычных текстов) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Самара, 2012. 23 с.
2. Мойсеенко С. Комунікативно-прагматичні особливості наукового тексту. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/moiseienko_komunikatyvno.pdf.
3. Попова Т.Г., Руднева М.А. Коммуникативно-прагматическая организация научно-технического текста. *Вестник РУДН*. 2015. № 2. С. 104–112.
4. Семенюк О.А., Парашук В.Ю. Основы теории мовної комунікації. Київ : Академія, 2010. 240 с.
5. Dehkhoda F., Soltan A., Ponon N., O'Neill A., Jackson A., Degenaar P. A current-mode system to self-measure temperature on implantable optoelectronics. *BioMedEngOnLine*. 2019. 18:117. DOI: 10.1186/s12938-019-0736-0.
6. Gerassis S., Abad A., Taboada J., Saavedra A., Giraldez E. A comparative analysis of health surveillance strategies for administrative video display terminal employees. *BioMedEngOnLine*. 2019. 18:118. DOI: 10.1186/s12938-019-0737-z.
7. Jedzierowska M., Koprowski R., Wilczynski S., Krysik K. A new method for detecting the outer corneal contour in images from an ultra-fast Scheimpflug camera. *BioMedEngOnLine*. 2019. 18:115. DOI: 10.1186/s12938-019-0735-1.
8. Raudonis V., Paulauskaite-Taraseviciene A., Sutiene K., Jonaitis D. Towards the automation of early-stage human embryo development detection. *BioMedEngOnLine*. 2019. 18:120. DOI: 10.1186/s12938-019-0738-y.
9. Us D., Ruotsalainen U., Pursiainen S. Combining dual-tree complex wavelets and multiresolution in iterative CT reconstruction with application to metal artifact reduction. *BioMedEngOnLine*. 2019. 18:116.
10. Wang S., Liu L., Zhou X., Yang D., Shi Z., Hao Y. Effect of strontium-containing on the properties of Mg-doped wollastonite bioceramic scaffolds. *BioMedEngOnLine*. 2019. 18:119. DOI: 10.1186/s12938-019-0739-x.

РЕКЛАМНИЙ ДИСКУРС: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ФУНКЦІЇ

ADVERTISING DISCOURSE: NOTIONS, FEATURES AND FUNCTIONS

Колісниченко Т.В.,

orcid.org/0000-0001-5312-0522

кандидат філологічних наук,

*асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

У фокусі нашого дослідження знаходиться рекламний дискурс та його прагмалінгвістичні характеристики. Рекламний дискурс як один із різновидів інституційного має наскрізний впливовий і семіотичний характер. І саме реклама відіграє значну роль у процесі здійснення впливу на реципієнта.

Реклама як маркетинговий інструмент у сфері туризму спрямована на створення символічних очікувань у потенційного споживача туристичних послуг. Через рекламу здійснюється суґестивний вплив на реципієнта, тобто керування посткомунікативними діями або поведінкою адресата. Реклама пропонує готові рішення певних проблем/питань, навчає, впроваджує автоматичну стандартну поведінку, нав'язує певний стиль життя, мовленнєві шаблони через текстові, візуальні та аудіореґреґентації, що в сукупності відбивається на подальших діях реципієнта або зумовлює його поведінку.

У типології дискурсу рекламний дискурс належить до статусно орієнтованого в парадигмі соціолінгвістичного параметра згідно з формулою спілкування «сугестор (адресант) – сугерент (адресат)». Варто наголосити, що задля досягнення кінцевої мети рекламного дискурсу, а саме переконати адресата в позитивних та дружньо маркованих намірах адресанта, дискурс переходить у статус особистісно орієнтованого.

Прагмалінгвістичний параметр рекламного дискурсу постає у вирішенні спілкування як діяльності з певними мотивами, цілями, стратегіями та способами реалізації. Структурний аналіз рекламного дискурсу вирізняють кілька компонентів, кожен з яких має свої функції: слоган, заголовок та основний текст реклами.

Рекламний дискурс можна розглядати як симбіоз персуазивного, аргументованого та емотивного компонентів, що дає нам змогу розглядати його як цілеспрямовану комунікацію, в якій широко застосовуються методи та засоби суґестивного впливу з єдиною кінцевою метою – досягти очікуваних посткомунікативних дій із боку реципієнтів.

Ключові слова: рекламний дискурс, прагмалінгвістичний параметр, дискурс, семіотичний простір, особистісно орієнтований.

The article focuses on the main definitions of advertising discourse in linguistics and its pragmatic and linguistic features. Advertising discourse as a kind of institutional has the influential and semiotic character and advertising here plays an important role.

Advertising is a marketing tool used in the sphere of tourism with the aim to arouse potential tourists' interest and create an idealistic image of object in their consciousness. Advertising can have a decisive impact on addressees, so it can help to control or influence the post-communicative actions and behavior of addressees. Advertisement provides solutions to the number of problems, teaches, and models the behavior and lifestyle via text, visualization and audio representations that all influence the post-communicative actions of the addressee.

In the framework of discourse typology advertising discourse belongs to the statutory-oriented according to the model "addresser – addressee". Though to reach the end-goal of the advertising discourse, viz. to draw attention and assure the addressee in positive and friendly-oriented intentions of the addresser, advertising discourse changes its status into personally-oriented one.

Pragmatic and linguistic feature of discourse aims at the singling out the communication as a motivated, aimed and strategic communicative act. The structural analysis of the advertising discourse distinguishes several components with own functions: slogan, title and the main advertising message. We consider that pragmatic, linguistic and structural features of advertising discourse are the main tool in attracting recipient's attention and in controlling addressee's further actions.

Advertising discourse is a symbiosis of persuasive, argued and emotional components that allows us to consider the advertising discourse as aimed communication with the implementation of influential methods and means to induce the recipients and stimulate them to the addresser-favorable actions.

Key words: advertising discourse, pragmatic and linguistic feature, discourse, semiotic space, personally oriented.

Постановка проблеми. Останніми роками в лінгвістичній літературі відбувається перегляд ролі реклами у формуванні соціуму, вивчаються маніпулятивний характер рекламного дискурсу, його прагматичний потенціал та соціокультурний статус.

Мета статті – вирізнити основні поняття, ознаки та функції рекламного дискурсу в лінгвістиці.

Об'єктом виступає рекламний дискурс. Предмет дослідження – прагмалінгвістичні параметри рекламного дискурсу, що ставить перед нами такі завдання: (1) розглянути трактування «реklamного дискурсу» в дефініційному контексті; (2) виокремити структурні частини рекламного дискурсу; (3) проаналізувати його прагмалінгвістичні параметри.

Перш ніж перейти до визначення рекламного дискурсу, необхідно сфокусувати увагу на такому понятті, як «дискурс».

Поняття «дискурс» є міждисциплінарним, оскільки широко використовується в багатьох мовознавчих галузях, що зумовило широку варіативність тлумачень цього поняття, через застосування різновекторних підходів. Дискурс характеризується смисловою дифузністю, варіативним діапазоном універсальних та специфічних ознак, неоднорідною структурою та широкою типологією, що і зумовлює його поліаспектну експлуатацію в різних лінгвістичних галузях.

Дискурсу як ключовій категорії буття людини присвячена величезна кількість досліджень. У нашій праці ми не будемо детально зупинятись на всіх поглядах та трактуваннях. Наведемо лише ключові дефініції:

1) дискурс – мовлення, реалізоване у вигляді усного чи письмового висловлювання (І. Беллерт (1978), В.А. Кох (1978), Г.О. Орлов (1991), А.М. Приходько (2008), В.Є. Чернявська (2014));

2) дискурс – єдність мовного, когнітивного й комунікативного аспектів (Р.Н. Matthews (2003), О.С. Кубрякова (2004), І.С. Шевченко (2005), О.Д. Огуй (2011), І.М. Осовська (2013));

3) дискурс – симбіоз вербальних та невербальних знаків, орієнтованих на обслуговування певної комунікативної сфери (О.І. Шейгал (2000), С. Goodwin (2000), J. Coupland & R. Gwyn (2003), A. Jaworski & N. Coupland (2002));

4) дискурс – побудова наукового мовлення або мови наукової школи зі специфічним характером опису, обговорення та структурування матеріалу, опосередкованого іншомовним застосуванням [12, с. 237].

Під дискурсом ми розуміємо сукупність вербальних та невербальних дій людини, спрямованих на одночасне розрізнення та поєднання мовних кодів і «дискурсивних» елементів задля досягнення комунікативної мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Рекламний дискурс (далі – РД) як один із різновидів інституційного має наскрізний впливовий і семіотичний характер. Через рекламу здійснюється сугестивний вплив на реципієнта, тобто керування посткомунікативними діями або поведінкою реципієнта.

Рекламний дискурс інтенсивно вивчається з позицій *лінгвокультурології* (С.В. Нікітіна (1998), Л.А. Кочетова (1999), U. Zeuner (2002), П.А. Піменов (2003)), *семіотики* (Х. Кафтаджиєв (1995), Г.В. Басва (2000), Н.С. Лиса (2003), M. Najafian & A. Dabaghi (2002), M. Wejher (2015)),

когнітивної лінгвістики (Р. Bruthiaux (1996), А.П. Мартинюк (2009), О.Д. Македонова (2017), Т.Г. Савчук (2018)), гендерної (Т.В. Крутько (2008), М.В. Томська (2011), Т.О. Марценюк, О.А. Рождественська (2009), І.А. Лівницька (2012)).

Основними результатами досліджень англomовного РД є встановлення особливостей *креолізації* комунікативного простору (Ю.О. Сорокін, Є.Ф. Тарасов (1990), М.Б. Ворошилова (2006), М.В. Каратаєва (2011), І.В. Кулагина (2011), А.Д. Белова (2012)), *адресованості* (О.В. Анопіна (1997)), його *мовних характеристик* (В.В. Зірка (2005), Л.С. Козуб (2005), А. Janoschka (2008), Н.І. Задоріжна (2008)), *маніпуляції* (С.І. Novland, I.L. Janis, Н.Н. Kelley (1953), О.С. Домовець (1999), Г.В. Ейгер, І.С. Шевченко (2000), О.С. Попова (2002), Е.В. Денисюк (2003), А.В. Жирков (2013), Т.Ю. Ковалевська (2014)).

Традиційними аспектами вивчення рекламного дискурсу є *лексична семантика* (О.С. Іванова (2002), С.Л. Голощук (2006), Л.Р. Безугла (2007), І.О. Велика (2013), І.Л. Білюк (2016)), *фонетика* (Н.Л. Волкогон (1999), Л.С. Козуб (2005)), *синтаксис* (В.Г. Александрова (2006), О.Є. Золіна (2006), С.В. Гузенко (2010)), *лінгвостилістика* (О.І. Зелінська (2002)), *теорія перекладу* (Н.Л. Волкогон (2002), О.В. Медведева (2003), І.В. Борнякова (2007), О.М. Бондаренко (2010), В.В. Зірка (2011)), *зіставна лінгвістика* (О.В. Лещенко (2014)).

Виклад основного матеріалу. Ф. Десмарайс зазначає, що реклама як маркетинговий інструмент використовується у сфері туризму з метою створення символічних очікувань у потенційних туристів через текстові, візуальні та аудіоре-презентації [23, с. 207], а М. Хосней розглядає рекламу як певний тип дискурсу та зазначає, що вона впливає на структуру мови, стиль життя та є змістом щоденної комунікації, «реклама здатна змінювати структуру, вживання мови і вербальної комунікації» [24, с. 25–47].

В.В. Михайленко наголошує на тому, що реклама виступає маркетинговим засобом у сфері туризму, де потенційні клієнти приймають рішення на основі ментальних образів запропонованого продукту у вербалізованій комунікації [25].

Подальше дослідження рекламного дискурсу потребує зосередження на його формулюванні та окресленні характерних особливостей.

А.В. Олянич, вслід за Е.В. Куліковою, трактує рекламний дискурс як вид інституціонального спілкування – складний соціокультурний феномен, який виступає складником більш широкої соціальної взаємодії, охоплює значну

частину життя сучасного соціуму і таким чином пов'язаний із різними аспектами людської діяльності [7, с. 199; 13, с. 11].

О.С. Ткачук-Мірошниченко розглядає РД як «динамічне утворення, для якого є характерним синтез багатьох компонентів» [18, с. 216], серед яких можна виділити вербальні та іконічні, що, за словами Г. Кука, може свідчити про взаємодію в рекламному дискурсі двох мов – власне мови та парамови [22, с. 66]. Він підкреслює, що реклама представляє собою комплексну взаємодію текстового матеріалу, аудіосупроводу, колажу та людей, які цей комплекс створюють та сприймають [22, с. 4].

Т.В. Кравець твердить, що рекламний дискурс являє собою змішану семіологічну структуру, тобто його можна розглядати як гібрид тексту та зображення з різними компонентами: іконічний компонент у поєднанні з лінгвістичним компонентом (марка, слоган, заголовок, основний текст) [6, с. 8].

Рекламний дискурс – комунікативно-прагматичний зразок мовленнєвої поведінки учасників реклами, що реалізується через рекламні повідомлення в поєднанні лінгвальних та паралінгвальних елементів [9, с. 19], пор.: РД – розумово-комунікативний феномен, що охоплює такі складники, як комунікативна взаємодія у сфері масової реклами, спрямована на просування товару або послуги на ринку мовними та позамовними засобами за відсутності контакту комунікантів, з одного боку, та РТ, з іншого [1, с. 12].

У пошуку дефініції рекламного дискурсу не можна не погодитись з А.П. Мартинюк, що «найбільш релевантним видається визначення рекламного дискурсу як спонукального» [11, с. 162], як симбіоз персуазивного, аргументативного та емотивного компонентів.

Ми розуміємо рекламний дискурс як цілеспрямовану комунікацію, в якій широко застосовуються методи та засоби сугестивного впливу з єдиною кінцевою метою – отримати очікувані посткомунікативні дії з боку реципієнтів.

Структурний аналіз рекламного дискурсу вирізняє кілька компонентів, кожен з яких має свої функції: слоган, заголовок та основний текст реклами.

Семіотичний простір рекламного дискурсу містить у собі спеціальні терміни (характерні лише для певної сфери, в якій функціонує реклама), спеціальні невербальні символи (використання символів, знаків чи назви бренду) та неспеціалізовані, які спочатку використовувались в іншій сфері, але при стійкому функціонуванні пере-

йшли в іншу сферу та отримали змістову специфіку [4; 19].

Прагмалінгвістичний параметр рекламного дискурсу постає у вирізненні спілкування як діяльності з певними мотивами, цілями, стратегіями та способами реалізації. Ми вважаємо, що прагмалінгвістичні характеристики рекламного дискурсу зводяться до привернення уваги реципієнта та спонукання його до прогнозованих дій. Сама сутність реклами, з її антропоцентричністю, інформативністю та впливом, зумовлює розгляд її в аспекті лінгвістичної прагматики як науки [20, с. 250], що вивчає використання та функціонування мовних знаків у мовленнєвій комунікації, формуванні мовних висловлень, які визначаються функціональними особливостями знаків у дискурсі, взаємодією комунікантів у спілкуванні або самою ситуацією спілкування. «Реклама пропонує готові рішення певних проблем, навчає, впроваджує автоматичну стандартну поведінку, нав'язує певний стиль життя і навіть мовленнєві шаблони при спілкуванні» [8, с. 139], що, своєю чергою, «призводить до практичного результату» [9, с. 10]. Прагматична скерованість цього виду дискурсу пояснюється необхідністю задоволення як життєвих, так і психологічних потреб [2, с. 26].

Прагмалінгвістичні функції рекламного дискурсу Є.В. Ромат зводить до таких:

- інформування (формування обізнаності про новий товар);
- формування переваги (переконання здійснити покупку);
- нагадування (підтримка обізнаності та утримання у свідомості покупців наявності товару);
- позиціонування (товару чи фірми);
- утримання покупців;
- створення образу відмінного від конкурентів [16, с. 26].

Ці функції створюють базу для загальної мети РД – «переконати реципієнта придбати відповідний товар у буквальному чи переносному смислі» [3, с. 90], що досягається через сугестивні стратегії РД: встановлення взаємовигідних відносин між рекламодавцем та реципієнтом. РД дедалі більше втрачає риси «чистої» інформативності, набуваючи суто сугестивних ознак, де не остання роль належить гіпнозу [8, с. 439]. Пор.: наскрізна мета рекламних продуктів сучасності репрезентована в аббревіатурній формулі AIDA, «де А – Attention (привернення уваги), І – Interest (збудження зацікавленості), D – Desire (активізація бажання), А – Action (спонукання до дії)» [5, с. 209].

Основні учасники спілкування – представники інституту (агентства) і клієнти [7, с. 199], пор.:

адресанта, який програмує інформацію, і адресата, який має сприйняти цю інформацію відповідним для адресанта чином [10, с. 3].

У структурній моделі типології дискурсу РД належить до статусно орієнтованого в парадигмі соціолінгвістичного параметра згідно з формулою спілкування «сугестор (рекламна фірма) – сугерент (реципієнт)», проте для досягнення мети кінцевої мети РД переходить у статус особистісно орієнтованого для переконання сугерента в позитивно-дружніх маркованих намірах сугестора.

Сугестивний вплив на реципієнта досягається «використанням оригінальних лінгвістичних та загальносеміотичних складників» [5, с. 224], які несуть конкретне інформативне

навантаження. Тексти РД складаються з вербальних і невербальних компонентів та визначаються не лише креолізованістю та мультимодальністю, а й різновекторною впливовістю [див. Е. Пели (2003), Ю.В. Сивак (2007), С.К. Романюк (2009), О.В. Щербак (2018)].

Висновки. Рекламний дискурс, незважаючи на значну кількість праць, присвячених дослідженню його структури, типології, характеристик, досі залишається дискусійним питанням як у структурному, так і функційному відношеннях. Відкритим також залишається питання впливу РД на інші типи дискурсу, як, наприклад, у туристичній сфері, що закладає підґрунтя для розгляду такого типу дискурсу, як рекламний туристичний дискурс.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безугла Т.А. Англо- і німецькомовний рекламний дискурс : полікодовий лінгвопрагматичний підхід : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2017. 23 с.
2. Городецька І.В. Англійськомовний рекламний текст косметичних засобів: структура, семантика, прагматика : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2015. 20 с.
3. Карасик В.И. О типах дискурса. *Языковая личность: культурные концепты*. Волгоград : Перемена, 2000. С. 5–20.
4. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
5. Ковалевська Т.Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування : Монографія. Одеса : Астропринт, 2008. 324 с.
6. Кравець Т.В. Український рекламний текст в прагмалінгвістичному аспекті. Київ : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2012. 25 с.
7. Куликова Е.В. Языковая специфика рекламного дискурса. *Филология. Искусствоведение. Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского*. Новгород : Издво ННГУ им. Н.И. Лобачевского, 2008. № 4. С. 197–205.
8. Кутуза Н.В. Формула впливу рекламного дискурсу. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 3. С. 138–145.
9. Македонцева А.М. Лингвопрагматические характеристики англоязычных креолизованных рекламных текстов малого формата : автореф. дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Москва, 2010. 27 с.
10. Македонова О.Д. Лінгвостилістична організація та прагматичне функціонування англійськомовного рекламного дискурсу : автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.02.04. Запоріжжя, 2017. 19 с.
11. Мартинюк А. П. Дискурсивний інструментарій аналізу англійськомовної реклами. *Лінгвістика XXI століття : нові дослідження і перспективи*. Київ : Логос, 2009. № 3. С. 159–167.
12. Михайленко В.В. Дискурс-аналіз як віха у літературній критиці. *Питання літературознавства*. 2007. Вип. 74. С. 236–244.
13. Олянич А.В. Рекламный дискурс и рекламный текст. Коллективная монография. Москва : ФАИНТА, Наука, 2011. 296 с.
14. Пели Е. Коммуникативно- прагматический анализ коммерческих газетных/журнальных реклам : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Москва, 2003. 19 с.
15. Романюк С.К. Прагмалінгвістичний аспект рекламного дискурсу. *Слов'янський вісник* : збірник наук. праць. Серія «Філологічні науки». Рівне : Редакційно-видавничий центр Рівненського інституту слов'янознавства Київського слав'янського університету, 2009. Вип. 8. С. 151–156.
16. Ромат Е.В. Реклама. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 176 с.
17. Сивак Ю.В. Політична реклама у французьких засобах масової інформації: прагмакомунікативний та жанровий аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2007. 20 с.
18. Ткачук-Мірошниченко О.Є. Роль іконічного компоненту в англійськомовному рекламному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2015. Вип. 59. С. 216–218.
19. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса : монография. Москва – Волгоград: Перемена, 2000. 368 с.

20. Штерн І.Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник. Київ : «АртЕк», 1998. 336 с.
21. Щербак О.В. Впливова динаміка лінгвосеміотичних кодів у рекламному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 «Українська мова». Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. 2018. 24 с.
22. Cook G. *The Discourse of Advertising*. 2nd edition. New York : Routledge, 2001. 256 p.
23. Desmarais F. Advertisement as Tourism Space : 'Learning' Masculinity and Femininity from New Zealand Television. *Tourism and Gender: Embodiment, Sensuality and Experience* (ed. A. Pritchard [et al.]). Wallingford : CABI, 2007. Pp. 207–216.
24. Hosney M. Towards an Understanding of the Discourse of Advertising: Review of Research with Special Reference to the Egyptian Media. *African Nebula*. 2011. Issue 3. Pp. 25–47.
25. Mykhaylenko V.V. On Correlation of Explicature and Implicature in Advertising Discourse. URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/philosophy-and-philology-315/linguistics-and-foreign-languages-in-the-world-today-315/26198-315-008>. (viewed on August 21, 2019).

УДК 81'373.43:811.111=030

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.19>

СУЧАСНІ АНГЛІЙСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

MODERN ENGLISH NEOLOGISMS AND METHODS OF THEIR TRANSLATION INTO UKRAINIAN

Костенко О.Г.,

orcid.org/0000-0002-5675-3074

*старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Оскільки мова знаходиться в тісному взаємозв'язку з усіма сферами життя людини, вона миттєво реагує на усі зміни, що відбуваються в них. Яскравим прикладом такого взаємозв'язку можна вважати появу неологізмів, які створюються на позначення нових предметів, явищ або процесів тощо, про що свідчить стрімке поповнення неологізмами лексичного шару англійської мови, яка таким чином реагує на глобалізаційні процеси та розвиток інформаційних та комунікаційних технологій. Саме тому надзвичайно актуальним питанням є вивчення англійських неологізмів та способів їх перекладу українською мовою, чому і присвячена ця стаття. У роботі узагальнено погляди учених на поняття «неологізм» та взято за основу таке, що визначає неологізм як лексичну одиницю, що використовується в мові протягом певного періоду для позначення нових понять або в нових значеннях. Таким чином, у рамках цієї роботи як неологізми розглядались не лише новоутворені слова, а й нові поєднання існуючих слів та використання відомих слів у нових значеннях.

У статті також детально розглянуті стадії існування неологізмів, оскільки серед учених і досі точаться дискусії з приводу того, яке слово ще вважається неологізмом, а яке вже варто розглядати як загальноживане. У процесі дослідження було визначено, що переклад англійських неологізмів українською мовою становить певні труднощі, що пов'язано з тим, що новоутворені слова не встигають потрапляти до словників, а контекст не завжди може допомогти зрозуміти, про що йдеться в оригіналі. Саме тому перекладачам необхідно розуміти структуру неологізмів, їхні особливості, а також основні способи перекладу, короткий огляд яких із прикладами було подано у статті. До таких способів перекладу було зараховано транскрибування, транслітерацію, калькування, описовий переклад, пряме включення, приблизний переклад.

Ключові слова: неологізми, переклад неологізмів, способи перекладу, описовий переклад, транслітерація, транскодування, калькування, приблизний переклад, пряме включення.

As any language is closely interconnected with all the spheres of human life, there is its instant reaction to all the changes taking place in these spheres. Thus, the emergence of neologisms, created to mark new objects, phenomena or processes is the striking example of such an interconnection, as evidenced by the rapid replenishment of the English language lexical layer, which responds to globalization processes and the development of information and communication technologies in such a way. The study of English neologisms and ways of their translated into Ukrainian is of great relevance and the main issue of this paper. The scientists' views on the concept of neologism are summarized and the definition, according to which neologism is considered as a lexical unit used in language over a certain period of time to note new concepts or to give lexical units new meanings is taken as the basis. Thus, within the framework of relevant study, the newly created words as well as new combinations of existing words and the well-known words usage in new meanings are considered as neologisms. The stages of the neologisms existence are also defined in the paper, as there are a lot of discussions among scientists on the issue concerning which words can be regarded as neologisms and which cannot.

It has been found that the translation of English neologisms into Ukrainian can make some difficulties due to the fact that the neologisms are created so quickly, that they are not fixed in the dictionaries, and the context cannot always be helpful for their understanding. That is why translators need to understand the neologisms structure, their peculiarities, as well as the basic methods of translation, a brief overview of which is given in the paper. These translation methods are transcription, transliteration, loan translation, descriptive translation, direct inclusion, approximate translation.

Key words: neologisms, neologism translation, translation methods, descriptive translation, transliteration, transcription, loan translation, approximate translation, direct inclusion.

Постановка проблеми. Будь-яка мова знаходиться у тісному взаємозв'язку з усіма сферами людської діяльності, що зумовлює її безперервний розвиток внаслідок тих змін, що відбуваються в суспільстві, науці, економіці, політиці, культурі. Серед усіх складників мови найбільших змін зазнає лексика, про що свідчить її постійне збагачення новими словами. На тлі значних змін у соціальній сфері людства, посилення глобалізаційних процесів та розвитку інформаційно-комунікаційних технологій лексичний склад англійської мови зазнав протягом останніх років стрімкого поповнення новими словами та мовними нововведеннями. Таким чином, актуальність цього дослідження зумовлена необхідністю вивчення нової лексики як засобу відображення змін, що відбуваються в сучасній лінгвокультурі, а також вивченням способів адекватної передачі англійських неологізмів українською мовою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми дослідження неологізмів свої лінгвістичні праці присвячували такі відомі мовознавці, як Л.С. Бархударов, Ю.А. Зацний, В.І. Карабан, В.Н. Комісаров, М.Я. Цвілінг та багато інших. Серед сучасних дослідників варто виокремити О.І. Дзюбіну та М.О. Шутову, які розглядали теорії утворення неологізмів та їх класифікації, а також Т. Данкевич та І.В. Козаченко, які досліджували особливості перекладу англійських неологізмів українською мовою. Аналіз останніх досліджень показав, що хоч нині існують загальновідомі способи та техніки перекладу неологізмів, їх стрімке поповнення в англійській мові вимагає пошуку нових шляхів перекладу, а також укладання англійсько-українських словників неологізмів.

Постановка завдання. Мета цього дослідження полягає в аналізі наявних способів перекладу англійських неологізмів. Об'єктом дослідження виступають англійські неологізми з різних сфер суспільного життя, що з'явилися протягом останнього десятиліття. Предметом дослідження виступають способи перекладу англійських неологізмів українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на той факт, що мови різних народів постійно збагачуються новими словами, серед вчених і досі немає єдності щодо визначення терміна «неологізм».

У перекладі з грецької неологізм (neos – новий, logos – слово) означає «нове слово», однак одразу ж виникають питання: яке слово можна вважати новим? Наскільки довго воно має перебувати у вжитку, щоб перестати бути «новим»? Чи залежить це від того, наскільки багато людей його використовують? Як швидко неологізм стане надбанням загальнословникового складу мови? Саме ці питання не дають змоги точно визначити значення поняття «неологізм».

У цьому дослідженні ми брали за основу визначення О.О. Селіванової, згідно з яким неологізм розглядається як «слово чи сполука, які використані мовою в певний період на позначення нового або вже наявного поняття або в новому значенні» і розуміються носіями мови як лексичні новоутворення [6, с. 417]. Таким чином, неологізми проходять кілька стадій протягом часу свого існування: 1) поява неологізму, коли він належить до пасивного і використовується лише невеликою групою людей зазвичай у розмовному стилі мовлення; 2) поступове поширення неологізму та його фіксація в засобах масової інформації; 3) поступова лексикалізація, яка передбачає виявлення специфіки використання неологізму в певних контекстах; 4) закріплення неологізму в окремих словниках неологізмів; 5) закріплення неологізму в загальноновживаному складі лексики [7, с. 80].

Варто зазначити, що під неологізмами вчені зазвичай розуміють не лише абсолютно нові слова, але також наявні лексичні одиниці, які набувають нового значення [2, с. 18]. Таким чином, неологізмами можна вважати:

– абсолютно нове слово, наприклад:

– нове поєднання наявних слів, наприклад: *employment slack* – надлишкова робоча сила. Економічна криза сприяла появі в мові нової лексичної одиниці *employment slack*, яка, на відміну від економічного терміна *unemployment rate*, включає в себе безробітних, зневірених знайти роботу і тих, хто працює неповний робочий день, але бажає працювати повний [5];

– нове значення існуючих слів. Наприклад, лексична одиниця *lift-off*, яка до 2015 р. використовувалася в значенні «запуск повітряного або космічного апарату або початок будь-якого успішного заходу», внаслідок підвищення про-

центних ставок у США після тривалого періоду збереження їх на низькому рівні наприкінці 2015 р. почало використовуватися в новому значенні – «*стрімке підвищення процентних ставок*» [5].

Неологізми охоплюють практично всі сфери життя. Поповнення лексичного складу англійської мови відбувається як за допомогою запозичень з інших мов, так і за допомогою внутрішньомовних засобів, які варто розуміти для можливості адекватного перекладу того чи іншого неологізму.

Переклад неологізмів має свої труднощі, оскільки жоден словник на тлі сучасного розвитку інформаційно-комунікаційних систем не може встигнути зафіксувати усі неологізми, що виникають. Іноді перекладачеві допомагає контекст, знання складових частин неологізму, а також розуміння способів творення сучасних англійських неологізмів. Однак досить часто цього виявляється недостатньо, і перекладач, який не володіє екстралінгвістичними знаннями, не може адекватно перекласти певний неологізм. Варто також зазначити, що не всі суспільства розвиваються рівномірно, що може призвести до того, що мова, якою здійснюється переклад, може ще не мати еквівалента певному неологізму. Розглянемо найбільш поширені способи перекладу англійських неологізмів українською мовою.

1. Транскрибування, транслітерація. Такий вид перекладу передбачає відтворення форми лексичної одиниці оригіналу за допомогою літер мови перекладу. Такий вид перекладу можна назвати фактично запозиченням звукової (транскрипція) або графічної (транслітерація) форми слова зі збереженням значення слова з мови оригіналу в мову перекладу. Таким чином, запозичене слово стає фактом мови перекладу і виступає еквівалентом ідентичного з ним іншомовного слова. Насправді такий спосіб є одним із найдавніших і в наш час продовжує активно використовуватись [4, с. 122].

Транслітерація відрізняється від транскрибування тим, що за допомогою українських літер необхідно передати літери, з яких складається англійський неологізм. Так, перекладачеві не обов'язково потрібно знати вимову англійського слова, можна обмежитись його зоровим сприйняттям.

Серед цих двох видів перекладу поширенішим все ж таки є транскрибування, яке полягає в передачі фонетичної форми англійського слова українськими літерами [4, с. 123].

Розглянемо такі приклади застосування транскрибування та транслітерації у процесі перекладу неологізмів: *Brexit* – *Брексит*, *brexchosis* – *Брексхозис*, *hashtag* – *хештег*, *subtweet* – *сабтвіт*, *hate-link* – *хейт-лінк*, *Cyberchondria* – *Кіберхондрія*,

droniquette – *Дроникет*, *feminocrasy* – *фемінократія*, *infoganda* – *інфоганда*, *facepalm* – *фейспалм*.

2. Калькування. Такий вид перекладу передбачає заміну складових частин лексичної одиниці оригіналу або цілого слова їх лексичними відповідниками в мові перекладу. Калькування припускає існування двосторонніх міжмовних відповідностей між елементарними лексичними одиницями [1, с. 122]. Перевага такого виду перекладу полягає в стислості і простоті отриманого з його допомогою еквівалента, також його однозначній співвіднесеності з початковим словом. Наприклад, *iFinger* – *АйПалець*, *fog computing* – *туманні обчислення*, *nontroversy* – *псевдодискусія*, *me time* – *час для себе*, *digital crowding* – *цифрове скупчення*, *community animator* – *громадський аніматор*, *tweetstorm* – *твіт-шторм*, *just-in-time politics* – *своєчасна політика*, *digital hangover* – *цифрове похмілля*.

3. Описовий переклад – це лексико-граматична трансформація, під час якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, що роз'яснює її значення таким чином, що вона отримує повне пояснення або визначення мовою перекладу [4, с. 125]. Наприклад: *skype sleep* – *спілкуватися за допомогою програми Skype та заснути одночасно із своїм співрозмовником*, *Sellebrity* – *використання відомих людей для рекламування продуктів*, *text-walk* – *писати повідомлення на мобільному телефоні в соціальних мережах на ходу*, *Tech-life balance* – *час, який людина витрачає на користування різними технічними комунікативними пристроями та час без них*, *facecrook* – *злочинець, який використовує Фейсбук для здійснення, планування або обговорення злочину*, *Youthquake* – *визначні політичні, соціальні або культурні зміни, які відбулися під впливом дія та переконань молоді*, *diss tweet* – *нешаноблива або образлива публікація в Твіттері*, *Cli-fi* – *науково-фантастичний фільм про зміну клімату*, *clique stalking* – *потайки дізнаватися про друзів людини в соціальних мережах*.

4. Пряме включення – спосіб перекладу, який передбачає використання англійського слова в його початковій формі. Наприклад: *wi-fi*, *iPod*, *iPad*. Досить часто такий спосіб перекладу використовують для перекладу неологізмів, що складаються з двох частин, де одна з них подається мовою оригіналу, наприклад: *web-сторінка* [3, с. 167].

5. Приблизний переклад – спосіб перекладу, за якого використовуються лексичні одиниці мови перекладу, які можуть частково відповідати безеквівалентній лексиці мови оригіналу [4, с. 249].

У результаті такого перекладу значення слова загалом зберігається, однак може втрачатись його стилістичний фон. Наприклад: *nerd* – неприємна, неприваблива людина, *wimpr* – слабка людина, невдаха, *buddy* – друг, товариш.

Висновки. Оскільки неологізми охоплюють практично всі сфери життя і лексичний склад

англійської мови постійно поповнюється ними, треба розуміти, яким чином необхідно перекладати ці лексичні одиниці українською мовою. Найбільш поширеними способами перекладу англійських неологізмів українською мовою є транскрибування/транслітерація, калькування, описовий переклад, пряме включення, приблизний переклад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисова О.В. Способи перекладу неологізмів та особливості їх опанування студентами на заняттях з практики перекладу. *Мовні та концептуальні картини світу*. Збірник наукових праць. Київ : КНУТШ. Вип. 24, ч. 1. 2008. 359 с.
2. Дзюбіна О.І. Особливості утворення та функціонування семантичних неологізмів англійської мови в сфері інтернет-комунікації. *Записки з романно-германської філології*. 2014. Вип. 2 (33). С. 17–23.
3. Козаченко І.В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: *Філологія*. 2014. № 25. Том 2. С. 166–168.
4. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Москва : Р. Валент, 2011. 408 с.
5. Коровина Л.В. Трудности перевода неологизмов современной экономической тематики. URL: <https://mgimo.ru/upload/iblock/d89/korovina.pdf>.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля–Київ, 2006. 716 с.
7. Шутова М.О. Неологізми в сучасній англійській мові. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КНЛ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2010. Випуск 21. С. 79–85.

УДК 378.371

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.20>

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ ВЕБТЕХНОЛОГІЙ

LINGUA SOCIO-CULTURAL COMPETENCE FORMATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING USING WEB TECHNOLOGES

Краснопольський В.Е.,

orcid.org/0000-0002-1413-2747

доктор педагогічних наук,

завідувач кафедри іноземних мов

Луганського державного університету внутрішніх справ

імені Е.О. Дідоренка

Тишакова Л.Т.,

orcid.org/0000-0001-9237-2730

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов

Луганського державного університету внутрішніх справ

імені Е.О. Дідоренка

Стаття присвячена аналізу певних тенденцій сучасної методики, таких як: 1) впровадження міжкультурного підходу у процесі вивчення іноземної мови, 2) новітні модифікації комунікативного підходу, 3) реалізація формування лінгвосоціокультурної компетенції у процесі вивчення іноземної мови у ЗВО, 4) навчання іноземної мови з використанням вебтехнологій.

У новому столітті іноземна мова стала саме засобом «вживання» в умовах формування світового суспільства та глобального мислення. Успішний розвиток особистості, готової до «вживання», є процесом введення її в іншомовну культуру. Найбільш об'єктивним вирішенням проблеми ознайомлення студентів з іншомовною культурою можна запропонувати використання моделювання ситуацій реального міжкультурного спілкування, тобто навмисної конфронтації ситуацій рідної та іншомовної культури.

Створення моделі іншомовної культури є однією з основних вимог у процесі навчання іноземної мови як засобу «вживання». Це вимагає створення принципово нових компонентів навчально-методичних комплексів (НМК) як за змістом, так і за формою. Підготовка студентів до самостійного набуття знань стає одним з унікальних завдань

сучасної вищої освіти. Розвиток мережі Інтернет призвів до появи нової форми людського спілкування – електронної комунікації. Головні сфери її використання такі: текстові редактори, які допомагають розвивати писемне мовлення, перевіряти граматику і орфографію; інтерактивна мережа, яка дає змогу об'єднувати представників різних країн у загальну навчальну діяльність, розробляти спільні проекти, знаходити друзів завдяки електронному листуванню; робота з World Wide Web дає змогу не тільки відвідувати інші web-сторінки, але й створювати свої; використання мультимедійних програм, які об'єднують навчання з розвагою, таким чином, навчальний процес стає інтерактивним завдяки різноманітним рольовим іграм; електронні дискусійні групи і форуми, на яких представники різних культур вирішують загальні і важливі для них проблеми.

Істотним достоїнством використання інформаційних технологій є те, що придбання знань не має пасивного характеру. Навпаки, той, кого навчають від самого початку, втягується в активну пізнавальну діяльність, не обмежується лише оволодінням знанням іноземних мов, але неодмінно передбачає застосування їх для успішного вирішення різноманітних комунікативних завдань у спільній творчій діяльності. У зв'язку з цим особливо ефективні міжнародні проекти з носіями мови. У статті аналізується вплив таких тенденцій на вирішення різних комунікативних завдань у процесі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: лінгвосоціокультурна компетенція, вебтехнології, мотивація, іншомовна культура, когнітивна діяльність, соціокультурні реалії.

The article is devoted to analysis of some tendencies of modern methodology, such as: 1) implementation of intercultural approach in foreign language teaching; 2) the newest modifications of communicative approach; 3) realization of lingua socio-cultural competence during foreign language teaching at a higher educational institution; 4) foreign language teaching using information technologies.

In the XXI century foreign languages have become exactly means of "survival" in the conditions of world community formation and global thinking. Successful development of a personally ready to "survival" is a process of his entering into a foreign culture. The most objective solving of the problem of students' acquaintance with foreign culture, as we believe, is modeling real intercultural intercourse situations: that is intentional confrontation of situations of native and foreign cultures.

Creation of the model of foreign culture is one of the basic requirements of foreign language teaching as means of "survival". It requires working out new components of teaching-methodical complexes both in content and form. Students' preparation to independent acquisition of knowledge is one of the unique objectives of the contemporary higher education.

Development of the Internet has brought the appearance of the new form of human communication – electronic communication. Main spheres of its use are the following: text editors which help to develop written skills, check up grammar and orthography; interactive network which enables to unite the representatives of different countries and involve them into common educational activity, to make up common projects, find friends due to e-mail; the work with WWW allows to surf other web-sites and make up ones own; application of multimedia programs which join studies and entertainment and, thus, educational process becomes interactive using new active methods of teaching; electronic debating groups and forums at which representatives of different cultures solve general and important issues for them.

The substantial merit of using information technologies is that acquisition of knowledge is not passive. Quite the opposite, the students from the beginning are involved into active cognitive activity, are not limited only to acquiring knowledge of foreign languages but use them for successful solving of various communicative tasks in joint creative activity. Working out international projects together with native speakers is especially effective. The article analyses the influence of such tendencies while solving various communicative tasks using Web technologies in foreign language teaching at higher educational institutions.

Key words: lingua socio-cultural competence, Web technologies, motivation, foreign culture, cognitive activity, socio-cultural realities.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку науки в Україні можна впевнено сказати, що часи, коли достатнім доказом опанування іноземної мови було вміння перекладати з іноземної мови та навпаки неаутентичні тексти, вже минули. Нині відбувається реформування навчального процесу у вишах України відповідно до загальноєвропейських вимог до якості освіти: інформатизація освітнього простору, інтеграційні процеси в сучасній вітчизняній освіті, налагодження українськими ЗВО співпраці з європейськими навчальними закладами у сфері навчальної та наукової діяльності, студентські міжнародні обміни, можливість здобуття другої вищої освіти та навчання за магістерськими програмами за кордоном.

В умовах оновлення соціальної, культурної, інформаційно-технологічної сфер українського суспільства формування національної свідомості

українців є першочерговим завданням. Однак формування національної свідомості неможливе без знання та визнання національної культури представників інших етнокультур. Кроскультурні стосунки, таким чином, стають вимогою дня. Вони сприяють простішому природному процесу комунікації, полегшують встановлення взаєморозуміння між народами. З цієї точки зору формування соціокультурної компетенції в студентів на заняттях з іноземної мови з використанням вебтехнологій набуває особливої актуальності. У межах упровадження Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» у 2015 р. було затверджено Національну програму вивчення та популяризації іноземних мов «Go Global». На початку 2016 р. було розроблено план заходів щодо посилення вивчення англійської мови, де зазначено, що інтеграція вітчизняної освіти до європейського

та світового освітнього простору потребує володіння громадянами іноземними мовами на якісно новому рівні [2; 7].

Тому нині в Україні реалізуються нові підходи до навчання іноземних мов на основі європейського досвіту та вимог.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Актуальність вибору цієї теми продиктована вимогами, що притаманні сучасному полікультурному середовищу, для ефективного функціонування в якому майбутньому фахівцеві недостатньо тільки вивчати та розуміти іншомовну культуру за традиційних умов. Необхідний принципово новий підхід, який би ґрунтувався не тільки на засвоєнні студентами певних знань, умінь та навичок, а й формував би в них власне ставлення до різноманітних іншомовних явищ і фактів, сприяв би розвитку особистісного досвіду створення власних стратегій у майбутній навчальній діяльності студентів. Питання формування лінгвосоціокультурної компетенції у процесі вивчення іноземної мови досліджується вітчизняними та зарубіжними науковцями. Теоретичні питання міжкультурної компетентності розглядаються в наукових працях С. Тер-Мінасової, А. Хуторського, Г. Щілінської та ін. Дослідженню міжкультурної комунікації присвячені роботи О. Гончарука, О. Гарнопольського та ін. Використанню інформаційних технологій у навчанні іноземної мови присвячені дослідження С. Гончарової, О. Заболотської та ін. Водночас особливості міжкультурних комунікаційних процесів у студентському середовищі потребують більш детального дослідження, а реалізація формування лінгвосоціокультурної компетенції у процесі вивчення іноземної мови з використанням інформаційних технологій студентів досліджена мало. Неповна розробленість цієї проблеми зумовила вибір теми нашої статті.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження умов для формування у студентів потреби у використанні іноземної мови як засобу реального спілкування у процесі міжкультурної взаємодії. Були поставлені такі завдання: проаналізувати дані науково-педагогічної та методичної літератури з теми дослідження; дослідити зв'язок соціокультурної компетенції та мотивації до вивчення іноземної мови з використанням вебтехнологій.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетенція тісно пов'язана з лінгвосоціокультурною компетенцією, яка є одним із важливих компонентів забезпечення повноцінного міжкультурного спілкування та взаєморозуміння. Лінгвосоціокультурна компетенція формується

у взаємозв'язку з соціальним середовищем у процесі надбання особистістю соціального досвіту. Теорія «культурно-історичного розвитку особистості» була запропонована Л.С. Виготським і потім розвинена Б.Г. Ананьєвим, А.Н. Леонтьєвим та іншими вченими. З точки зору цієї теорії соціалізація відбувається під впливом національної культури. Неможливо зрозуміти генезис особистості у відриві від культурної спільноти. Засвоєння національної культури має місце не лише у процесі соціалізації дитини. Воно відбувається, якщо людина пориває з етичною або національною спільнотою, в якій вона виросла. Тоді використовується термін «акультурація», введений у методичку викладання іноземних мов Е.М. Верещагіним і В.Г. Костомаровим [3, с. 250–270].

Вони розглядають акультурацію як засвоєння особистістю, яка виросла в культурі А, елементів культури Б. Людину, яка володіє культурами А і Б, називають особистістю на рубежі культур, формування якої, на наш погляд, має бути однією з основних цілей навчання ІМ як засобу «вживання». З соціально-психологічної точки зору особа має бути готовою до вторинної акультурації і міжкультурного спілкування. Ця готовність особи виявляється в таких якостях: усвідомлення власної ідентичності і презентація її, тобто здатність особистості зрозуміти власне бачення світу й усвідомити той факт, що власне сприйняття зумовлене соціокультурними чинниками і колективним менталітетом; рольова дистанція, тобто здатність абстрагуватися від власної позиції (ролі), поглянути на неї з боку, зрозуміти, що є інше бачення світу зі своїми стереотипами; емпатія, тобто здатність увійти до ситуації представника іншої соціально-культурної спільноти; здатність особистості не боятися зустрічі з «чужим», не уникати його, а вступати в контакт, витримуючи самі суперечливі чекання і вимоги. Успішний розвиток особистості, готової до «вживання», є процесом входження її в іншомовну культуру. Проте однієї соціально-психологічної готовності особистості до міжкультурного спілкування замало. Необхідно врахувати, що взаєморозуміння майбутніх комунікантів буде детерміновано їхнім володінням певним комплексом засобів впливу. Не треба помилково вважати, що формування лінгвосоціокультурної компетенції зводиться до тренінгу певної суми правил, норм і сценаріїв поведінки.

Першою умовою виступає саме створення таких умов, які б виступали як механізми соціальної взаємодії і сприяли інтелектуальному засвоєнню норм і моделей мовленнєвої та немовленнє-

вої поведінки, зумовлених соціумом країни, мова якої вивчається. Соціальний контекст пов'язаний із необхідністю для комунікантів знати і враховувати в конкретній ситуації задані цією мовною спільнотою готові стандарти, норми, правила, мало варійовані структурні і рольові форми спілкування. У процесі комунікації поняття «соціальний контекст» доповнюється поняттям «контекст культури», до якого В.Я. Миркін зараховує знання реалій, історії, культури народу [5, с. 122–130].

Якщо «контекст культури» передбачає знання реалій, загальних для всього мовного колективу, то психологічний контекст – це взаємне знання реалій, пов'язаних із кожним із співбесідників. У процесі міжкультурної комунікації необхідно враховувати, що комуніканти як представники різних соціумів володіють різними соціальними і культурними контекстами. На мовленнєві дії тих, хто спілкується, загалом впливають такі чинники: світогляд, переконання, стосунки, цінності, установки, соціальні взаємодії, засоби спілкування, релігія тощо. Якщо ця умова не виконується, то в процесі реального іншомовного спілкування це призведе до того, що поведінкові норми культури, які потрібно знати, враховувати і використовувати у спілкуванні, сприйматимуться як чужі і незвичні. Незнання особливостей національної культури та менталітету призводить до стану дискомфорту і навіть протесту.

Як найбільш об'єктивне вирішення проблеми ознайомлення студентів з іншомовною культурою можна запропонувати використання моделювання ситуацій реального міжкультурного спілкування, тобто навмисної конфронтації ситуацій рідної та іншомовної культури. Варто зазначити, що факт неможливості відтворення на заняттях повної об'єктивної картини іншомовного світу та його культури залишається поза всякими сумнівами. Ми вважаємо, що відтворення соціально-культурного простору та елементів соціально-культурного оточення можливе в навчальних умовах лише через максимальне насичення процесу навчання мультимедійними матеріалами мережі Інтернет. Розробка моделі іншомовної культури є однією з основних вимог у процесі навчання іноземної мови як засобу «виживання». Одним із важливих компонентів формування соціокультурної компетенції є знання соціокультурних реалій. Поняття «реалій» включає в себе назву властивих тільки певним народам предметів матеріальної культури, фактів історії, імен національних і фольклорних героїв, міфологічних істот. Саме в реаліях найбільш наочно проявляється близькість між мовою і культу-

рою. Порівняно з іншими словами мови відмінною рисою реалій є характер предметного змісту, тобто тісний зв'язок предмета, явища, що позначають реалії, з історичним відрізком часу. Можна зробити висновок, що реаліям притаманний відповідний мовний колорит. Як і мовні явища, які тісно пов'язані з культурою країни досліджуваної мови, реалії швидко реагують на всі зміни у розвитку суспільства. У 70-і роки ХХ століття виникла реалія *hippi*, що позначала молодь, яка заперечувала мораль суспільства, а нині переглянута і вказує на людей, що відрізняються екстравагантним одягом і манерою поведінки.

У процесі зіставлення мов і культур викладач загострює увагу студентів як на реаліях, властивих лише одній мові (наприклад, *drugstore*), так і на реаліях, які в різних культурах відрізняються відтінками значення (наприклад, *uckoo's call* в народних повір'ях американців позначає пророкування, скільки років залишилося дівчині до заміжжя). Найбільшу складність у спілкуванні з носіями мови викликає використання ними топонімічних і антропонімічних реалій. Хоча об'єкти і особистості, що позначаються ними, можуть бути відомі і за межами згаданої країни, асоціації, пов'язані з ними, є частиною національної культури і можуть бути невідомі представникам іншого етносу. Це значною мірою може ускладнити процес комунікації.

Однією з основних умов успішного встановлення міжособистісного контакту є оволодіння студентом етикетом поведінки і спілкування взагалі. Варто зазначити, що як будь-які нормативні правила, правила етикету використовуються виключно в стандартних ситуаціях, тобто ситуаціях, які багаторазово трапляються в житті людини, а тому піддаються нормуванню та соціально-культурному регулюванню. Ось чому так важливо формувати моделі етикетної поведінки студентів на заняттях іноземної мови для успішного мовного контакту з представниками різних лінгвістичних соціумів. Підготовка студентів до самостійного набуття знань стає одним з унікальних завдань сучасної освіти.

Нині використання вебтехнологій стає необхідним і неминучим у сучасному навчанні іноземної мови. Одним з основних позитивних факторів можна виділити створення позитивного емоційного фону, який формує, на нашу думку, стійку мотивацію в навчанні іноземної мови, яка гарантує успіх і почуття задоволення від роботи. Значно розширюється і мотиваційна основа навчальної діяльності. Використовуючи вебтехнології, студенти отримують інформацію

з сайтів газет та телевізійних каналів, самі беруть інтерв'ю, проводять відеоконференції.

Вебквест – це інтерактивна навчальна діяльність, що включає в себе три основні елементи, які відрізняють її від простого пошуку інформації в інтернеті: *наявність проблеми, яку потрібно вирішити, пошук інформації з проблеми, рішення проблеми*. Участь студентів у вебквестах дає змогу створити таке мовленнєве середовище, яке необхідне для повноцінного навчання іноземної мови, для формування мислення, яке сприяє розвитку міжкультурного взаємозв'язку та «виживанню» в умовах сучасного інтегрованого суспільства.

Наведемо сайти, які можуть надати істотну допомогу під час збору інформації:

Сайт газети The Washington Post (<http://www.washingtonpost.com>) має 5 основних рубрик: новини, стиль життя, спорт, рекламні оголошення і новини ринку. Робота з газетою в режимі онлайн надає унікальні можливості міжкультурної комунікації. Студенти можуть ознайомитися з поточними подіями, порівняти коментарі різних авторів, а також скористатися посиланням, що дає змогу встановити зв'язок із видавництвом.

Сайт газети The New York Times (<http://www.nytimes.com>) пропонує викладачам та студентам навчальну версію своєї газети з поурочними розробками.

Сайт газети BBC World Service (<http://www.bbc.co.uk/worldservice>) пропонує не тільки прочитати статті, а й прослухати їх, вибравши відповідний рівень володіння мовою.

Незаперечна перевага версій онлайн-газет порівняно з їх друкованими версіями – це актуальність. Читання й обговорення останніх світових новин для студентів цікавіше і корисніше, ніж робота зі старими друкованими версіями видань. Новини в інтернеті постійно оновлюються і дають змогу студентам орієнтуватися в ширшому колі

подій і заголовків, будучи зручно співвіднесеними за темами і відповідними посиланнями.

На сайті americanenglish.state.gov представлений інтерактивний віртуальний тур Білим домом (<https://americanenglish.state.gov/white-house-interactive-tour>). Студенти можуть переглянути ексклюзивні відеоролики, здійснити поїздку по Західному Крилу, резиденції Президента, Східному Крилу і Південній галявині, дізнатися про використання кімнат Білого дому протягом всієї історії.

Висновки. Таким чином, у результаті формування соціокультурної компетенції студенти мають оволодіти такими знаннями: лінгвокраїнознавчими (реалії країни мови, що вивчається, мовленнєва та немовленнєва поведінка в ситуаціях усного спілкування, безеквівалентна лексика, фонова лексика), країнознавчими (природно-кліматичні умови, суспільно-політичні, економічні та соціальні особливості, основні етапи історичного і культурного розвитку країни, що вивчається), знаннями про культуру країни мови, що вивчають (традиції і звичаї, побут, особливості національного характеру і психології країни, що вивчається).

Вебквест-технологія загалом виступає як ефективний засіб формування соціокультурної компетенції, яка поєднує самостійний пошук студентами навчальної інформації і контроль її засвоєння, змішані форми навчання, проектний, комунікативний і проблемний методи навчання, командну роботу, створення мовного середовища і створення на його основі умов для використання іноземної мови на практиці [1, с. 338].

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо в дослідженні інноваційних технологій навчання, які сприяють формуванню соціокультурної компетенції в процесі навчання іноземної мови у ЗВО як засобу «виживання».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гончарова С.А. Использование онлайн-сервисов сети интернет в учебном процессе вуза. *Международный конгресс по информатике: информационные системы и технологии* : материалы международного научного конгресса 31 окт. – 3 нояб. 2011 г. : в 2 ч. Ч. 1. Минск : БГУ, 2011. С. 336–339.
2. Go Global : Національна програма вивчення та популяризації іноземних мов (National Foreign Language Learning and Promotion Initiative). URL: http://osvitacv.com/uploads/go_global.pdf.
3. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Москва : Индрик, 2005. 1040 с.
4. Заболотська О.О. Актуальні проблеми методики викладання англійської мови. *Педагогічні науки* : Збірник наукових праць. Випуск LVIII. Частина 2. Херсон, 2011. С. 126.
5. Мыркин В.Я. Лингвистика. *Обучение. Культура* : сборник статей. Архангельск : Помор. университет. 2007. Вып. 1. 304 с.

ОСОБОВА МОДЕЛЬ ПЕРСОНАЛЬНОЇ МЕРЕЖІ ЄВРОАНГЛІЙСЬКИХ ПІСЕННИХ ТЕКСТІВ

SUBJECTIVE MODEL OF PERSONAL NET OF EURO-ENGLISH LYRIC TEXTS

Кузьменко А.О.,

orcid.org/0000-0003-1189-1438

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У дослідженні запропоновано дискурсивний аналіз євроанглійських пісенних текстів за функціональними структурами мовних рівнів. Оскільки пісні є інструментом самоідентифікації експедієнта та реципієнта, культурних особливостей їхніх спільнот, увага приділена поширеному стилю євродиско. Було вивчено особову модель та виявлено найпродуктивніші елементи в межах одного тексту.

Об'єкт дослідження – євроанглійські пісенні тексти, предмет – особова модель персональної мережі євроанглійських пісенних текстів. Мета – схарактеризувати сукупність засобів вираження особової моделі персональної мережі євроанглійських пісенних текстів. Задачі цієї розвідки – з'ясувати категорії стану євроанглійських пісенних текстів, визначити найпродуктивніші схеми категорії стану, охарактеризувати прототипічне особове речення, розглянути відхилення та віддаленості.

У процесі дослідження з'ясовано, що персональність є важливою структурною синтаксичною категорією, яка висвітлює ступінь віддаленості свідомості людини того референта дійсності, ментальний аналог якого (концепт) формалізується у структурі речення у функції підмета. В євроанглійських пісенних текстах персональна модель є експліцитною, моно- або поліперсональною, але головними її репрезентантами є категорії стану і особи. Персональна мережа євроанглійських пісенних текстів складається з особової та безособової моделі. Особова модель євроанглійських текстів представлена об'єктно-персональним займенником першої особи однини *I*. Також наявні девіації з прототипом, який розкривається займенниками *she*, *he* або іменниками-власними назвами (іменами) *Johnny*, *Sarah* тощо. Існують суб'єкти, які презентовані іменниками на позначення різних типів множинності на периферії речення особової моделі. Узагальнено-особовий суб'єкт, який займає проміжне положення між особовим та безособовим прототипом, репрезентується за допомогою *you* та може бути пов'язаним із суб'єктом *I*.

Ключові слова: категорія, особа, персональна мережа, пісенний текст, стан.

The study proposes a discursive analysis of Euro-English lyric texts by functional structures of linguistic levels. As songs are an instrument of self-identification of the speaker and the recipient and the cultural characteristics of their communities, attention is paid to the Euro-disco dissemination style. The personal model was studied and the most productive elements identified within a single text.

The object of study is Euro-English lyric texts, the subject is a subjective model of a personal network of Euro-English lyric texts. The purpose is to characterize the means of expression of a subjective model of a personal network of Euro-English lyric texts. The tasks of this research are to find out the voice category of Euro-English lyrics, to identify the most productive schemes of the voice category, to characterize the prototypical subjective sentence, to investigate deviations and remoteness.

The study found that personality is an important structural syntactic category that highlights the degree of remoteness of the human consciousness of a referent of reality, whose mental analogue (concept) is formalized in the structure of the sentence as a subject. A subjective model is explicit, mono- or poly-subjective, but its main representatives are the categories of voice and personality in Euro-English lyric texts. The personal net of Euro-English lyric texts consists of a subjective and non-subjective model. The subjective model of Euro-English texts is represented by the object-personal *I* – first person singular. There are also deviations with a prototype revealed by the pronouns *she*, *he* or nouns with proper names (names) *Johnny*, *Sarah*, etc. There are subjects that are represented by nouns to denote different types of pluralities in the periphery of the sentence of the model. A generalized entity that occupies an intermediate position between the subjective and non-subjective prototype is represented by *you* and may be associated with entity *I*.

Key words: category, person, personal net, lyric text, voice.

Постановка проблеми. У сучасних розвідках із нерозривності мови та культури розглядають такі традиційні лінгвістичні феномени, як мовна та концептуальна картини світу, дискурс і текст [3; 5], жанри та стилі [4]. Не виключенням стали євроанглійські пісенні тексти (ЄПТ), які є об'єктом дослідження. Предметом стала їх особова модель персональної мережі. Згідно з Л.О. Ноздріною, персональна мережа містить у собі всі засоби тек-

сту, що мають ознаку особи чи ті, в яких є посилення на особу [2, с. 27]. Персональна мережа передає систему відношень між учасниками спілкування, поєднуючись з особами адресата й адресанта, а також виражає ставлення комунікантів до предмета мовлення [1, с. 56]. На будь-якому рівні персональна мережа обов'язково експлікує один із своїх елементів, що вказує на особу/особи як предмет мовлення [8, с. 221–228]. Мета – схарак-

теризувати сукупність засобів вираження особової моделі персональної мережі євроанглійських пісенних текстів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання категорій та персональної мережі тексту викликало зацікавлення багатьох науковців, таких як О.П. Захарова [1], Л.А. Ноздріна [2], Ю.Е. Плотницький [5], А.А. Худяков [7] та ін. На думку О.П. Захарової та Л.А. Ноздріної, *персональність* (суб'єктність) – функціонально-семантична категорія, яка співвідносить суб'єкта мовленнєвого акту з суб'єктами описуваної події [1, с. 56; 2, с. 27]. Формальним засобом вираження персональності є категорія особи, тобто особові форми дієслів та особові займенники. Погоджуючись з О.О. Худяковим, зазначимо, що категорія персональності є важливою структурною синтаксичною категорією, яка висвітлює ступінь віддаленості свідомості людини того референта дійсності, ментальний аналог якого (концепт) формалізується у структурі речення у функції підмета. З цього розуміння її сутності виходить, що аналіз персональної мережі може здійснюватися з позиції прототипної теорії, за якою вона постає як градуальна категорія, що варіюється в доволі широкому діапазоні між прототипічними особовими реченнями та прототипічними безособовими реченнями. Ці типи являють собою крайні точки, які обмежують відповідний мовленнєвий континуум [7, с. 190–198].

Постановка завдання. Згідно з окресленими об'єктом, предметом метою та раніше проведеними дослідженнями, головними задачами цієї розвідки є з'ясування категорії стану євроанглійських пісенних текстів, визначення найпродуктивнішої схеми категорії стану, охарактеризування прототипічного особового речення, розгляд відхилень та віддаленості.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження вербальних засобів вираження персональної мережі ЄПТ виявлено два облігаторних утворення – персональна (особова) та імперсональна (безособова) моделі. Увага в цьому дослідженні зосереджена саме на особовій моделі персональної мережі.

Особова модель тексту охоплює всі засоби, що мають ознаки особи чи посилання на неї [2, с. 27]. Вона передає систему відношень між учасниками спілкування – адресантом (мовцем, експедієнтом) й адресатом (слухачем, реципієнтом) [1, с. 12–19]. На будь-якому рівні ця модель обов'язково експлікує один зі своїх елементів, що вказує на особу/особи як предмет мовлення [8, с. 221–228], серед яких найбільш уживаними є особові та присвійні

займенники, особові (фінітні) форми дієслів, імператив та ін. Когнітивна функція персональної моделі полягає в ідентифікації мовця або персонажа в художньому просторі, а також ступеню віддаленості дії від особи [2, с. 246].

В євроанглійських пісенних текстах персональна модель є експліцитною, моно- або поліперсональною, але головними її репрезентантами є категорії стану і особи.

Категорія стану, спираючись на протиставлення активного та пасивного начал у мовленнєвій діяльності людини, включає в себе відношення між підметом і дієсловом-присудком, спрямованість дії, яку воно здійснює, активний або неактивний характер самого підмета [8, с. 554]. У класичних визначеннях стану фігурують категорії синтаксичного (підмет, присудок, додаток) та семантичного (суб'єкт, об'єкт, дія) рівнів.

Аналіз співвідношення станів дає змогу говорити про абсолютне домінування в ЄПТ активного стану, який становить близько 97% речень. Пасивний трапляється тут радше як виняток. Розглянемо:

Walk of life feels so nice

And here's the perfect place ...

Paradise can't be nice

For you, if you can feel...

And you know you can't be cheated of your life.

(Sandra "Mirror of love")

У наведеному матеріалі чітко проілюстровано рідкісне вживання пасивності, як *you can't be cheated*. Очевидно, це можна пояснити тим, що співак та слухач, як головні діючі особи більшості ЄПТ, виступають у них як активне начало: пасивність не властива світу, в якому існують закохані один в одного люди.

Попри високу частотність активного і низьку пасивного станів, узус художнього простору ЄПТ допускає їх комбінування. Їх комбінаторика спирається на три такі схеми: «актив – актив» і «актив – пасив». При цьому схема «пасив – пасив» нехарактерна для ЄПТ, маловживаною є й схема «актив – пасив». Зрозуміло, що конструктивною тут є схема «актив – актив». Це є прямим наслідком когнітивних особливостей реципієнта, які передбачають прийнятну для свідомості експлікацію суб'єкта, предиката і об'єкта, тоді як імплікація діяча (головна риса пасивного звороту) ускладнює розуміння дитиною пропозиційної інформації, оскільки адресатом ЄПТ може виступати не лише носій мови пісні, а й пересічний іншомовний слухач.

Розглянемо найпродуктивнішу для ЄПТ схему «актив – актив», якій властивий поліперсональний вид речень.

Прототипічними особовими реченнями є такі, в яких підмет представлено особовим займенником першої особи однини *I*:

I live for your love.

Oh just set me free.

I live for your love.

Is it real?

I live for your love.

Oh just let me be.

I live for your love.

Cause I need your love to feel.

(Bad Boys Blue “I live”)

У реченнях на кшталт *I live for your love, I need your love to feel* підмет завжди має максимально особистісний, фінітний, індивідуальний, унікальний характер.

До відхилень від прототипу в незначній мірі варто зарахувати особові речення, в яких підмет позначає особу, яка представлена або іменником на позначення живої істоти, або особовим займенником (окрім першої особи однини):

Brother Louie, Louie, Louie

Oh, she's only looking to me

Oh, let it Louie

She's undercover

Brother Louie, Louie, Louie

Oh, doing what she's doing

(Modern Talking “Brother Louie”)

Відхилення від прототипу такого роду зазвичай викривають особу, яка є об'єктом симпатії мовця, а тому частотніше представлені такими особовими займенниками, як *she, he*. Трапляються поодинокі випадки використання власних назв – імен людей *Johnny, Sarah* та ін.:

Just an ordinary day

An animal will pas away, oh on

Johnny wanna live

Who's to say he got no rights?

Even not a right to life?

Don't know why it leaves you cold

Don't how to make it show, oh no

Johnny wanna live

Johnny wanna live

(Sandra “Johnny wanna live”)

На периферії речень особового типу знаходяться і такі підмети, які презентовані іменниками, що позначають різні види множини: множинність дискретних об'єктів, внутрішня множинність недискретних об'єктів, множинність як масовість, величина, продовження, множинність внутрішніх дискретних класів, множинність форм прояву різного роду абстракцій. Розглянемо:

Good girls go to heaven

Good girls go to heaven

May be when the night will fall

Baby, the loneliness will call

Oh, call me, please, call me

Oh, your dreams will never lie

Just behind a painted smile

Just call me, please call me

(C.C. Catch “Good girls go to heaven – Bad girls go everywhere”)

З наведеного матеріалу можна зробити висновок щодо існування конвергенції кількох різних видів множинності іменників у межах одного ЄПТ.

Рівновіддаленим від прототипічних особових та прототипічних безособових речень є вид речень, який називається узагальнено-особовим. Підмети таких речень характеризуються тим, що їх преференціальна сфера максимально широка, а реєстр способів вираження, навпаки, доволі вузький – це лексеми *all, everybody, everyone, people, you, they, one* [7, с. 190–198]. В євроанглійських пісенних текстах поширеними є такі речення з підметом *you*:

You are one in a million

You are one in a million

You are my love

You are everything for me

You are one in a million

You are one in a million

You caught me with your charms

When you held with your harms.

(Modern Talking “You are one in a million”)

Таке вживання особового займенника *you* є адресованістю та своєрідною рисою розмовного стилю ЄПТ. Таким чином, під значенням *you* може бути прихований не лише образ оспівуваної особи, а й адресат-слухач, що скорочує відстань між мовцем та реципієнтом.

Варто зазначити, що характерним ЄПТ є поєднання в межах одного тексту «чистих» прототипічних особових речень із підметом *I* та «проміжних» прототипічних особових речень із підметом *you*:

You're a woman, I'm a man

This is more than just a game

I can make you feel so right

Be my lady of the night.

(Bad Boys Blue “You're a woman, I'm a man”)

Подібне зумовлено тематичним навантаженням пісень ЄПТ – стосунками між людьми, дружбаю та любов'ю:

You're my heart, you're my soul

I keep it shining everywhere I go

You're my heart, you're my soul

I'll be holding you forever

Stay with you together

*You're my heart, you're my soul
Yeah, a feeling that our love will grow
You're my heart, you're my soul
That's the only thing I really know*

(Modern Talking "You're my heart, you're my soul")

Євроанглійські пісенні тексти можуть представляти собою оповідь, яку веде мовець – головна діюча особа, що виражається особовим займенником *I* та виступає як основний наратор, очима якого й сприймаються події, що і спонукає біпозиційне зміщення моделі *I – you, you – I*.

Однак модель *I – you, you – I* може існувати в ЄПТ не лише як біпозиційне зміщення, але й навпаки, мати когнітивну єдність між собою *I + you* на позначення синонімічного особового займенника *we*:

*You and I belong together
You and I too proud to lie
Don't know why it took so long
Till we got this far
You and I could love forever
You and I, God knows, we'll try
In the mirror of your eyes
I am not alone
You and I*
(Sandra "You and I")

Висновки. Євроанглійські пісенні тексти мають великий вплив на реципієнта, оскільки вони насичені культурно-емоційним компонентом. Лінгвістичний інтерес розвідки спрямований на дискурсивний аспект, особливо цього лексико-граматичного значення у вербалізації. Зацікавлення викликає персональна мережа як одна з найвагоміших синтаксичних категорій, яка відображає рівень віддаленості людської свідомості. Персональна мережа євроанглійських пісенних текстів складається з особової та безособової моделі, однак перша стала об'єктом дослідження. Особова модель євроанглійських пісенних текстів представлена об'єктно-персональним займенником першої особи однини *I*. Також наявні девіації з прототипом, який розкривається займенниками *she, he* або іменниками-власними назвами (іменами) *Johnny, Sarah* тощо. Є суб'єкти, які презентовані іменниками на позначення різних типів множинності на периферії речення особової моделі. Узагальнено-особовий суб'єкт, який займає проміжне положення між особовим та безособовим прототипом, репрезентується за допомогою *you* та може бути пов'язаним із суб'єктом *I*. Перспективним вбачаємо подальше дослідження проявів євроанглійського варіанту в синтаксичній та стилістичній організації ліричних текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Захарова Е.П. Типы коммуникативных категорий. Проблемы речевой коммуникации. Саратов, 2000. С. 12–19.
2. Ноздрин Л.А. Взаимодействие грамматических категорий в художественном тексте: на материале немецкого языка. Москва, 1997. 40 с.
3. Панченко В.А. Песенный текст vs текст поэтический. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2016. № 21. Т. 1. С. 54–56
4. Плотницький Ю.Е. Лингвистические и лингвокультурные характеристики англоязычного песенного дискурса : автореф. дис. ... канд. филол. н. : 10.02.04. Самара, 2005. 21 с.
5. Пысина И.С. Языковые особенности молодежного англоязычного дискурса. Мир языков: ракурс и перспективы. Минск : БГУ, 2018. С. 213–220.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 711с.
7. Худяков АА. Категория персональности/имперсональности: опыт когнитивного анализа. Когнитивная лингвистика : ментальные основы и языковая реализация. Санкт-Петербург : Тритон, 2005. С. 190–198.
8. Halliday M.A.K. On Grammar. London; New York, 2005. P. 219–230.

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЛАСНОГО ІМЕНІ (НА МАТЕРІАЛІ ЧАРІВНИХ КАЗОК ПРО ГАРРІ ПОТТЕРА)

FUNCTIONAL AND SEMANTIC FEATURES OF PROPER NAMES (BASED ON THE MATERIAL OF FAIRY TALES ABOUT HARRY POTTER)

Лелет І.О.,

orcid.org/0000-0002-0865-9358

доцент кафедри філології

Одеського національного морського університету

Представлена стаття представляє собою спробу проаналізувати та встановити функціонально-семантичні особливості власного імені на матеріалі текстів чарівних казок про Гаррі Поттера, що зумовлено незначною вивченістю цього питання в межах сучасної лінгвістики. Перш за все, автор статті вказує на головну рису казкового жанру, до якого належить чарівна казка, – переплетіння реального та фантастичного. Звертається увага на те, що в чарівних казках завжди є чітка межа між добром та злом. А сюжетоутворюючим фактором слугує диво, що дає змогу співвідносити чарівну казку з особовою семіосферою – Світом існування дивного. Далі автор намагається виявити зв'язок між власним іменем та персонажем і доходить висновку: власне ім'я характеризує діючу особу та дає змогу виділити її певні риси. Крім того, воно допомагає передати ідейний зміст твору та реалізувати авторський задум. Вживання імен, що «говорять», надає певної загадковості і таємничості, що привертає увагу дослідників до парадигматики тексту. Виявлення значення власного імені порівнюється з кросвордом (вслід за І.І. Гришиною). Таке метафоричне порівняння дає змогу простежити наявність прихованої дескрипції в образі того чи іншого персонажа чарівної казки, тоді як його зовнішність та вчинки допомагають розшифрувати значення його імені. Врешті-решт, аналіз класифікацій функцій власного імені дає змогу зробити висновок, що в художньому тексті власне ім'я виконує такі функції, як комунікативно-номінативна, темпоральна, локальна, ідеологічна, культурно-історична, характерологічна. Представлене дослідження фокусує увагу на комунікативно-номінативній функції власного імені в чарівній казці. Адже саме ця функція проявляється в семантичному змісті власного імені, що передає авторський задум. Крім того, комунікативно-номінативна функція передбачає зберігання й передачу національної самосвідомості, традиції культури та історії народу, знання яких допомагає розшифрувати значення власного імені персонажу, а також навіть передбачити його становлення й подальший розвиток у чарівній казці. Перспектива представленого дослідження полягає у вивченні власного імені як засобу репрезентації зовнішності персонажу та його внутрішнього світу.

Ключові слова: антропоніми, власне ім'я, казковий дискурс, комунікативна функція, кросвордовість, семантика, чарівна казка.

The present article is an attempt to analyse and establish functional and semantic features of proper names in the texts of fairytales about Harry Potter which is due to insufficient knowledge of the suggested issue within the frames of modern linguistics. First of all, the author of the article points out that the main feature of the fabulous genre which embraces fairytale consists in interweaving the real and the fantastic. Attention is drawn to the fact that there is always a clear borderline between the good and the evil. Wonder serves as a plot-creating factor. It is wonder which allows us to relate a fairytale to some special semiosphere – The World of Existing Wonder. Further, the author tries to find out the link between the proper name and the character and comes to the conclusion that the proper name characterizes the protagonist and points out to his/her certain traits. Moreover, the proper name helps to express the idea of the story and to realize the author's concept. The use of speaking names gives much mystery to the story which attracts researchers' attention to paradigmatics of the text. Revealing the meaning of the proper name is compared with a crossword (after I.I. Grishina). Such a metaphoric simile allows us to trace the presence of some hidden description in the image of this or that character of a fairytale whereas his/her appearance and deeds help to fully decode the meaning of his/her name. Finally, the existing classifications of proper name functions permit to conclude the following: in the fabulous text the proper name performs such functions as communicative and nominative, temporal, local, ideological, cultural and historical, characterological ones. The present research focuses the attention on the communicative and nominative function of proper names in a fairytale. It is this function that manifests itself in the semantic content of the proper name, realizing the author's idea. Moreover, communicative and nominative function implies keeping and transmitting the national consciousness, cultural traditions and people's history, the knowledge of which helps to decode the meaning of the character's proper name and even foresee his/her development in a fairytale. The further perspective of the given research is seen in studying the proper name as a means of representing a character's appearance and his/her inner world.

Key words: anthroponyms, communicative function, crossword logic, fabulous discourse, fairytale, proper name, semantics.

Постановка проблеми. Власне ім'я в лінгвістичній літературі становить одну з найважливіших та цікавих галузей дослідження. Вивчення власного імені є завжди актуальним, прикладом чого слугують праці давньогрецьких філософів-

вчених Сократа, Платона та інших, адже кожна епоха вносить своє власне розуміння в значення та функціонування власного імені.

Власні імена в художній літературі допомагають реалізувати творче втілення авторської думки,

розкрити характер діючих осіб, їхніх вчинків. У літературному творі власні імена виконують важливу роль у створенні семантичної композиції художнього тексту разом з іншими засобами художнього вираження, часто слугуючи об'єктом дослідження ономастичності.

Беручи до уваги характер, зовнішній та внутрішній світ героя, письменник наділяє його ім'ям. Власне ім'я, як правило, входить до художнього твору з певними задачами, завуальованими властивостями діючої особи, що в подальшому розкриває певні риси характеру та є невід'ємною складовою частиною подій авторської чарівної казки.

Цілісність художнього твору залежить від об'єднання окремих деталей діючої особи в завершений художній образ, що пов'язаний з авторською ідеєю та спирається на асоціативні зв'язки та індивідуальний досвід людини, життєві та чарівні канони.

Своєрідність вживання власного імені в сучасних казках диктує необхідність вивчення функціонування власного імені з метою розкриття його семантичного аспекту. Відчувається потреба дослідження власного імені в чарівній казці. Наша робота являє собою спробу виявити зв'язок між власним ім'ям, його внутрішнім предикатом та функціонуванням у казковому жанрі для встановлення повної картини розуміння власного імені та самої діючої особи в чарівній казці.

Актуальність представленого дослідження зумовлена постійно зростаючим інтересом до вивчення власного імені, що має не тільки імпліцитний зміст, але й програмує характер людини, проявляється в його зовнішності та вчинках, визначає доленосну рису в художньому тексті казкового змісту, де часто людина стає заручником власного імені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну базу для проведення представленого дослідження становили праці вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як М.В. Бережна (2007), І.І. Гришина (2006), О.С. Левченкова (2000), О.Д. Нефьодова (2001), О.В. Суперанська (1969, 1970, 1973, 1981) тощо.

Постановка завдання. Об'єктом нашого дослідження послугувало власне ім'я, предметом – особливості його функціонування як звернутої дескрипції для всебічного аналізу персонажа чарівної казки.

Мета нашого дослідження полягає у проведенні комплексного аналізу функціонування власного імені в тексті чарівної казки та виявленні його значення. Для досягнення поставленої мети було виконано такі завдання:

– проаналізувати основні характерні риси казкового жанру;

– окреслити зв'язок власного імені з персонажем;

– простежити *кросвордовість* у виявленні значення власного імені;

– визначити синтаксичний спосіб реалізації функціонування власного імені в чарівній казці;

– навести існуючі класифікації функцій власного імені;

– проаналізувати співвідношення значення власного імені з характером діючої особи, її зовнішністю, вчинками.

Матеріалом дослідження слугували тексти чарівних казок сучасної англійської письменниці Дж. Роулінг про Гаррі Поттера, а саме *Harry Potter and the Philosopher's Stone*, *Harry Potter and the Chamber of Secrets*, *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*, *Harry Potter and the Goblet of Fire*, загальним обсягом 1412 сторінок.

Виклад основного матеріалу. У літературній чарівній казці основу структури становить прототипічна модель, що для автора не є жорсткою схемою незмінного варіанту, а представляє собою набір структур для моделювання сюжету, в який за бажанням можна вбудовувати інші елементи, ускладнюючи текст авторської чарівної казки.

Головна риса змістовності казкового жанру – це переплетіння реального та фантастичного. Казка любого типу проводить чітку межу між добром та злом, створює особливий світ, де торжествує добро, чеснота отримує винагороду, а зло в різних проявах зазнає поразки.

Роль основного сюжетотворюючого фактора в чарівній казці відіграє *диво* [3; 4; 5; 14]. У нашому дослідженні під *дивом* ми розуміємо «явище, що неможливо пояснити законами природи, і тому розглядається як щось надприродне за походженням або як справи Господні» (“Miracle is an event that seems impossible to explain by natural laws and so is regarded as supernatural in origin or as an act of God” (переклад наш – *І.Л.*) [16, с. 756]. Це визначення дає змогу стверджувати, що чарівна казка як дискурс співвідноситься з особливою семіосферою – Світом існування дивного. Вважаємо можливим виділити останній за аналогією зі Світом Дій та Світом Цінностей [12]. Світ Дивного не стоїть в одному ряду зі Світом Дій та Світом Цінностей. Він належить до Світу Цінностей, про що свідчать такі аргументи:

1) наявність аксіологічних домінант «добро» та «зло»;

2) повне абстрагування від Світу Дій (ситуації «тут та зараз»);

3) непричетність до дійсного часу Світу Цінностей [2, с. 7].

Далі окреслимо зв'язок, що існує між власним ім'ям та самим персонажем.

Власне ім'я використовується автором чарівної казки для характеристики діючої особи та виділення певних істотних рис, а також для передачі ідейного змісту, коли окремий образ задає напрям розвитку сюжетної лінії, що пов'язана з реалізацією певної теми чи ідеї. Автор вживає імена, що «говорять», із метою надання певної кросвордової логіки, загадковості, таємничості, прихованого змісту, «матричної структури» для максимального привертання уваги до парадигматики тексту.

Кросворд для сучасної людини представляє собою особливу інтелектуальну гру, де прихована певна дефініція, до якої необхідно підібрати єдине вірне й правильне рішення. Вслід за І.І. Гришиною вважаємо, що механізм вибору дефініції в кросворді є аналогічним до механізму пошуку значення власного імені в авторській чарівній казці. Автор заздалегідь вибирає значення власного імені, поміщує його в текст твору, в синтагматику та парадигматику тексту (в кросворді це горизонтальні та вертикальні лінії), задає певну проекцію образу в сюжеті (відповідність літер у слові і клітинок у лінії кросворду), завдяки чому ми можемо безпомилково знайти єдине правильне значення власного імені, розшифрувати його характерологічну сутність, зрозуміти його функції в тексті чарівної казки [2, с. 11].

Порівняння значення власного імені в чарівній казці з кросвордом дає змогу представити його розшифрування у вигляді точок прилягання осей, що відповідає перетину ліній у кросворді [там само]. Таким чином, експлікується зв'язок між значенням власного імені із самим персонажем, тобто виявляється відповідність/невідповідність значення власного імені і характерологічної сутності діючої особи, розкривається її роль у творі.

Через такий зв'язок ми можемо передбачити подальший розвиток подій, вчинків того чи іншого персонажа. Крім того, ця послідовність нагадує такий різновид кросворду, як *чейнворд* (остання літера першого слова є першою літерою наступного слова). У чарівній казці таку аналогію легко простежити: якщо перший вчинок був позитивним, то й другий буде позитивним; якщо ж перший вчинок негативний, то й далі будуть негативні вчинки.

Забезпеченню реалізації функціонування власного імені в тексті чарівної казки на синтаксичному

рівні сприяє конструкція *If ..., then ...*. Тобто «якщо Гаррі Поттер вступить до школи магії Гогвортс, вивчить чарівні заклинання, подолає всі труднощі та випробовування, що постануть на його шляху, то він стане великим чарівником й переможе свого ворога Лорда Волдеморта» [2, с. 12]. Логічне підґрунтя реалізації функції власного імені в чарівній казці побудоване саме за цим формально невираженим принципом. Крім того, конструкція *If ..., then ...* слугує основою розгортання дескрипції. І якщо людина, що має ім'я, яке «говорить», не завжди йому відповідає, то казкові герої повністю реалізують позитивну чи негативну семантичну версію в чарівній казці. І.І. Гришина як приклад наводить ім'я професора Дамблдора: «Якщо персонажа звать Албус Дамблдор, що походить від латинського *albus*, тобто білий, світлий, ясний, то можна припустити, що цей персонаж володіє такими якостями, як доброта, великодушність, поблажливість, та здійснює ряд вчинків, що розкривають сутність його імені» [2, с. 12].

Далі наведемо класифікації функцій власного імені.

Оскільки власне ім'я несе специфічну інформацію, тому виконує низку особливих функцій. В. Бланар називає однією з головних функцій власного імені *ідентифікаційну*, тобто власне ім'я вказує на когось/щось. Окрім цієї функції, є ще низка спеціальних антропонімічних функцій:

- 1) позначення рідні (іноді антропоніми допомагають відрізнити рідних людей від нерідних);
- 2) легалізація людини в суспільстві (пов'язана з присвоєнням імені новонародженому);
- 3) характеристика (властиво для прізвиць);
- 4) позначення соціального положення (свідчить про приналежність людини до певного класу / соціальної групи тощо) [15, с. 164].

А.В. Суперанська виділяє такі функції власного імені в мовленні:

- 1) комунікативна (повідомлення, репрезентація, ім'я слугує основою повідомлення);
- 2) апелятивна (заклик, вплив);
- 3) експресивна (є характерною для широко відомих імен, що знаходяться на шляху перетворення на загальне ім'я);
- 4) дейктична (відбувається перенесення ім'я на об'єкт) [9, с. 272–273].

До цієї класифікації вважаємо доцільним додати ще одну функцію – характерологічну, тобто таку, що характеризує суб'єкт із точки зору його сутності, що розкриває значення і функції власного імені в тексті чарівної казки.

Варто зазначити, що в художньому тексті власне ім'я набуває такі функції, як комунікативно-номі-

нативна, темпоральна, локальна, ідеологічна, культурно-історична, характерологічна (запропонована нами), що об'єднує «естетичну гіперфункцію» [13].

До комунікативної функції належать контактостановлювальна (фатична), конативна (засвоєння), волюнтативна (вплив) та функція зберігання й передачі національної самосвідомості, традиції культур та історії народу тощо [2, с. 16].

У нашому дослідженні переважає інтерес до культурно-історичної функції, функції зберігання та передачі традицій культури, характерологічної функції, адже саме вони містять інформацію про зміст власного імені, його значення, його приховані смисли. Саме тому власне ім'я можна порівняти із загадкою, відповідь на яку ми отримуємо, спираючись на загальномовні та культурно-психологічні конотації власного імені у свідомості народу (тобто фонові знання). Крім того, все в сукупності дає змогу передбачити становлення та розвиток діючої особи в чарівній казці.

Ім'я діючої особи знаходиться в тісному зв'язку з тими подіями, що вона здійснює в чарівній казці. Ім'я або містить ті ознаки, що обігруються в сюжетній дії, або номінація відбувається услід за описом певного епізоду, зміст якого фіксується в імені й потім, приймаючи форму звернутої дескрипції, продовжує існувати в сюжеті. «Вузлові семантичні характеристики» [7], що закладені в імені, можуть бути явними або ж існувати у вигляді його «внутрішньої форми», тобто або в скритих й невиражених безпосередньо смислових якостях, або у вигляді ознак, що проявляються лише в процесі різного сюжетного функціонування. Іншими словами, ім'я – це свого роду кросворд, загадка, натяк, шифр (як його метафорично називає І.І. Гришина), а його ознака – це загадковість, зашифрованість. Проілюструємо прикладами: єдину дівчину, що наважується

узяти участь у турнірі Келиха Вогню, звать Флер Делакур. Ім'я *Fleur Delacour* походить від французьких слів *fleur* та *cour*, що в перекладі означають *квітка* та *королівський двір* відповідно. Ознака імені дівчини полягає у відвертому натяку на її чарівну зовнішність та ніжність, як у квітки, а також величність та вишуканість, як у представників королівського двору. Іншого учасника турніру Келиха Вогню звать *Віктор Крам*. Ім'я *Віктор* походить від латинського *victoria* або *перемога*, що підкреслює видатні спортивні досягнення хлопця. Прізвище *Крам* у перекладі з німецької мови означає *кривий, сутулий* та слугує ознакою зовнішніх фізіологічних особливостей цього персонажа.

Ще одним прикладом слугує ім'я щура Рона Візлі. Маленьку тваринку називають Короста (*Scabbers*), що походить від латинських слів *scaber, scabies*, які в перекладі означають *шорсткий/шершавий, нечистий, короста* (захворювання). Ці прикметники експлікують внутрішній світ цього персонажа: бридкий зрадник та підлабузник, що не має жодних моральних принципів.

Висновки. У чарівній казці власні імена представляють собою певну загадку. Виявлення їхнього значення порівнюється з кросвордом, де необхідно знайти одну вірну відповідь. Саме тому ми можемо простежити наявність скритої дескрипції в образі того чи іншого персонажу чарівної казки, а його зовнішність та вчинки допомагають зрозуміти значення його імені. У творах про Гаррі Поттера власні імена входять у казку із заданим, але завуальованим значенням, тоді як елементи розгадки завжди можна знайти на поверхні. Вбачаємо *перспективу* подальшого дослідження в більш ретельному вивченні власного імені як засобу репрезентації зовнішності персонажа та його внутрішнього світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бережна М.В. Антропонімія дитячої літератури жанру фентезі. *Нова філологія* : Збірник наукових праць. 2007. № 27. 333 с.
2. Гришина И.И. Функционирование имени собственного в кроссвордной логике английской авторской волшебной сказки : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Иркутский государственный лингвистический университет. Иркутск, 2006. 22 с.
3. Левченкова О.С. Феномен чуда в русской литературной сказке 30–90-х годов XX века. *Филологические науки*. 2000. № 5. С. 72–80.
4. Назаренко Е.В., Ракитина А.А. Коммуникативный аспект имен собственных в сказочном дискурсе. *Universum: Филология и искусствоведение*. 2013. № 2 (2). URL: <http://7universum.com/ru/philology/archive/item/401> (дата звернення: 16.01.2020).
5. Неёлов Е.М. Волшебнo-сказочные корни научной фантастики. Ленинград, 1986. 200 с.
6. Нефьодова О.Д. Особливості лінгвостилістичної організації тексту британської літературної казки : автореферат дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна. Харків, 2001. 18 с.
7. Новик Е.С. Система персонажей русской волшебной сказки. URL: <http://www.ruthenia.ru/folklore/novik82001.htm> (дата звернення: 10.01.2020).

8. Суперанская А.В. К вопросу о кодификации личных имен. *Ономастика и грамматика*. Москва, 1981. С. 74–98.
9. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного. Москва, 1973. 366 с.
10. Суперанская А.В. Структура имени собственного. Москва, 1969. 207 с.
11. Суперанская А.В. Языковые и внеязыковые ассоциации собственных имен. *Антропонимика*. Москва, 1970. С. 7–16.
12. Уайтхед А.Н. Избранные труды по философии. Москва, 1990. 719 с.
13. Фоякова О.И. Имя собственное в художественном тексте. Ленинград, 1990. 104 с.
14. Фрумкин К.Г. Философия и психология фантастики. Москва, 2004. 240 с.
15. Blonar V. The problem of a system of personal names. *Onomástica*, т. XV, з. 1-2. Wroclaw / Warszawa / Krakow, 1970. P. 134–168.
16. Webster's Dictionary. The Riverside University Dictionary. USA, The Riverside Publishing Company, 2000. 1536 p.

УДК 811.111'26

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.23>

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ЧОЛОВІЧОГО МОВЛЕННЯ У ТВОРІ ДЖЕЙМСА ДЖОЙСА «ПОРТРЕТ МИТЦЯ ЗАМОЛОДУ»

LINGUISTIC AND COGNITIVE PECULIARITIES OF MALE SPEECH BASED ON JAMES JOYCE'S NOVEL "A PORTRAIT OF THE ARTIST AS A YOUNG MAN"

Матковська М.В.,

orcid.org/0000-0002-1047-7027

доцент кафедри англійської мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

У статті на матеріалі твору Джеймса Джойса «Портрет митця замолоду» з'ясовано лінгвокогнітивні особливості чоловічого мовлення. Увагу зосереджено на категоріях внутрішньої свідомості людини, що передбачають відтворення світу та ставлення до нього в чуттєво-емоційних формах, світосприйняття як знання та просторово-часові уявлення про світ, унаслідок синтезу яких виникає світорозуміння та цілісний глобальний образ світу. Автор досліджує внутрішні монолози та психологічні ефекти головного персонажа Стівена Дедаласа, що узагальнюють досвід й осмислену в різних типах діяльності дійсність за допомогою образів та символів. Хоча в романі «Портрет митця замолоду» зображено звичайні явища в житті людини (дитинство, роки навчання в єзуїтських коледжах, розлад із сім'єю, утрата віри, намір покинути Ірландію, самовизначення як митця), але звичний канон просторово-часових уявлень про світ порушено. Одна подія не йде за іншою у хронологічній послідовності, але пам'ять намагається відновити тільки деякі, найбільш яскраві, а тому найбільш пам'ятні враження.

Твори Джеймса Джойса як найяскравішого представника модерністської і постмодерністської прози відкривають нові можливості слова, що з доскональною точністю передають плин самого рядового життя, але водночас знаходять об'ємність багатоступінчастого символу, з'єднуючи миттєвість із вічністю.

У результаті аналізу висвітлено домінуючі риси комунікативної поведінки чоловіків-ірландців, особливості комунікативних ілюктивних висловлювань і соціальних імперативів, яких чоловіки не завжди дотримуються у відповідних комунікативних ситуаціях. Постулюється ідея, що комунікативна взаємодія чоловіків – носіїв ірландської мовленнєвої культури не передбачає приховування власних почуттів і пов'язується з раціональною поведінкою.

Ключові слова: семантика, прагматика, лінгвокультурологія, комунікативна поведінка, концепт, стратегія, тактика, фрейм.

This paper is devoted to the linguistic and cognitive peculiarities of the male speech in James Joyce's novel "A Portrait of the Artist as a Young Man". Attention is focused on the categories of inner consciousness, which anticipate the recreation and treatment of the world in sensual and emotional forms; world-view as knowledge and spatial and temporal conception of the world in consequence of synthesis. There appears world outlook and integral global image of the world.

The author examines the inner monologues and psychological effects of the main character Stephen Dedalus that generalize experience and perceived reality represented in different types of activities with the help of images and symbols. Though in the novel "A Portrait of the Artist as a Young Man" the ordinary phenomena in the life of a person have been depicted namely (childhood, studies in Jesuitic colleges, discord with the family, loss of faith, the intention to quit Ireland, self-determination as an artist) but the usual canon of spatial and temporal conceptions of the world has been transgressed. One event does not follow the other one in its chronological succession, but memory tries to recollect only some, the most striking consequently the most memorable impressions.

James Joyce's writings, as the most outstanding representative of modernist and postmodernist prose, reveal the new

possibilities of a word that with the precise exactness can represent the flow of the ordinary life but at the same time can discover the volumetric multistage sign that unites instantaneousness with eternity.

The upshot of the analysis is that the dominant traits of communicative Irish-men behavior, peculiarities of communicative illocutionary utterances and social imperatives which the men do not usually follow in appropriate communicative situations have been clarified.

It is postulated the idea that the communicative interaction of the Irish does not presuppose one's own emotions concealment and tied with rational behavior practically in all the vital situations.

Key words: semantics, pragmatics, linguistic culturology, communicative behavior, concept, strategy, tactics, frame.

Постановка проблеми. Концептуальний аналіз – головний метод логічного аналізу мови й когнітивної лінгвістики, що передбачає моделювання й опис концептів – інформаційних структур свідомості, що являють собою структуровану сукупність знань про об'єкт концептуалізації вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії різних пізнавальних механізмів [3, с. 61; 9, с. 98; 11, с. 144]. Концептуальний аналіз підтверджує, що «мова не зв'язується безпосередньо зі справжнім або метафізичним світом; між цим має місце процес ментальної конструкції, який не віддзеркалює вираження мови, відповідальний за його встановлення або цільові ситуації реального світу, до яких, можливо, він має бути застосований» [1, с. 34; 2, с. 118].

Методами концептуального аналізу називають методи дослідження і розробки складних систем понять для різних предметних сфер, зокрема мовної. Більшість праць, присвячених у тій чи іншій мірі питанням лінгвістики, передбачає фреймову організацію мовних систем. Саме фреймовий підхід є дуже корисним для аналізу мовних структур. Фрейм – одна з центральних фігур представлення знання. У мові це лексичні ряди, які сприймаємо як цілісні сутності, елементи яких називають окремі частини понятійних структур, що відображають окремі відрізки оточуючої дійсності [6, с. 74; 9, с. 128; 10, с. 127].

Порівняння – стилістична фігура, представлена різними синтаксичними конструкціями, що відображають мисленеву операцію поєднання двох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їхнього уподібнення, встановлення аналогій між ними [7, с. 98; 8, с. 56]. Використовуючи концептуальний аналіз у цій статті, ми маємо змогу порівняти виявлені нами концепти у творі письменника-чоловіка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям дослідження стали наукові праці сучасних лінгвістів (А. Вежбицька, Т.А. Дейк ван, В.І. Карасик, В.А. Маслова, М. Мінський, Р. Brown & S. Levinson, E. Goffman, A. Wierzbicka тощо), в яких представлено багатаспектне висвітлення питань фреймової семантики, лінгвокультурології, пізнання й комунікації, ментальних та концептуальних структур.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз лінгвокогнітивних особливостей «чоловічого» мовлення за допомогою методики концептуального аналізу, ототожнення концептів та фреймів у творі Дж. Джойса «Портрет митця замолоду».

Виклад основного матеріалу. Дж. Джойс, представник модерністської і постмодерністської прози, виступив відкривачем нової поетики, нових способів письма, в яких художня форма, по суті, заміщає зміст, кодуючи в собі ідейні, психологічні й інші вимірювання. Джойс – автор соціально-критичних і психологічно тонких оповідань збірника «Дублінці» (1914), найбільшого пам'ятника міфологічного мистецтва ХХ сторіччя роману «Улісс» (1922) і роману-шифру «Поминки по Фіннегану». Вплив цього письменника на весь хід розвитку світової прози ХХ сторіччя не може заперечувати сьогодні ніхто [4, с. 9]. Джойс переосмислив поетику зображення внутрішнього світу людини, створивши сучасну сповідь не у формі традиційної розповіді, що лінійно розвивається, але у вигляді пластичного потоку свідомості, відкрив нові можливості слова, що під його рукою з доскональною точністю передавало плин самого рядового життя й водночас знаходило об'ємність багатоступінчастого символу, що з'єднує миттєвість із вічністю. Джойсівська стилізація переходить у пародію, символічні шари сенсу майже не мають ніякого зв'язку з реальним життям – це процес мовотворення, письменник створює нову експериментальну мову [4, с. 18–28]. Джойс ламає етимологію слів, руйнує сенси і відтворює їх знову. Існують письменники для письменників, тобто майстри, які шляхом складних експериментів оновлюють сам інструмент письменницької творчості – слово, художні прийоми. Джойс справив величезний вплив саме на письменників і багато поживи для роздумів дав теоретикам мови і літератури [4, с. 35–38].

Джойс дуже далекий від реалізму, але тоді, коли він складався як художник, на нього справили значний вплив російські реалісти Толстой і Достоевський. Про пізню розповідь Толстого «Чи багато людині на землі потрібно» Джойс говорив своїй дочці, що це найвизначніша розповідь з усіх на землі написаних. «Брати Карамазови» Достоевського справили на нього глибоке вра-

ження, особливо лінія «батьків і дітей» і образ Грушеньки, «повії і непорочної діви одночасно». Тема батьків і дітей взагалі все життя хвилювала Джойса [4, с. 55–57].

Про життя і творчість цього митця написана величезна кількість робіт, що перевищують у багато разів обсяг створеного самим письменником. Джойса приймали, відкидали, називали генієм і заперечували його внесок у мистецтво. На сторінках літературознавчих і культурологічних досліджень він постає як реаліст і модерніст, реакціонер і демократ, космополіт і ірландський патріот, схоластик, релятивіст, учень Фрейда, послідовник Юнга тощо [4, с. 43]. Існування подібних суперечливих визначень – наслідок не тільки воістину невичерпної винахідливості вчених. Такій різноголосиці істотно сприяв і сам Джойс. Одержимий ідеєю творчого безсмертя, він перенасичував свої твори деталями, алюзіями, символами, оскільки вважав, що чим сутужніше буде докопатися до суті його творів, тим довше літературознавці будуть скликати конгреси, проводити конференції, присвячувати йому книги і статті.

«Портрет митця замолоду» – свого роду автопортрет, роман, який простежує розвиток його центрального персонажа, Стівена Дедаласа, від дитинства до молодого дорослого життя. Головний герой залучений до боротьби з соціальними, релігійними, і політичними потоками кінця XIX сторіччя в Ірландії. Джойс, відверто базуючи образ Стівена на самому собі, тримає іронічну відстань від свого персонажа, маючи на увазі наприкінці роману, що його юне альтер *ego* все ще має багато чого цікавого, щоб дізнатися про життя і про мистецтво, про що він мріє і що створюватиме.

З усіх персонажів у романі Стівен Дедалас – єдиний, портрет якого повністю зрозумілий. Його найближчі думки, спогади і почуття показані нам у повному обсязі; всі інші персонажі існують тільки для читача, оскільки вони мають значення для Стівена. Автопортрет Джойса – складний, автор запрошує нас співчувати Стівену, водночас примушуючи розцінювати його критичніше і навіть сміятися над ним. Маленький хлопчик, неправильно покараний отцем Доланом за те, щоб був не в змозі копіювати його латинські теми, або за те, що захворів, ймовірно, матиме нашу симпатію: “*Stephen closed his eyes and held out in the air his trembling hand with the palm upwards. He felt the prefect of studies touch it for a moment at the fingers to straighten it and then the swish of the sleeve of the soutane as the pandybat was lifted to strike. A hot burning stinging tingling*

blow like the loud crack of a broken stick made his trembling hand crumple together like a leaf in the fire: and at the sound and the pain scalding tears were driven into his eyes. <...> It was wrong; it was unfair and cruel; <...> he suffered time after time in memory the same humiliation” [12, p. 57–60].

Стівен має тенденцію розглядати його життя в термінах героїчної боротьби, щоб звільнити себе від різних висновків, він відчуває, що його рідне місто накладає на нього – «мережі» політики, релігії і сім'ї. Проте всюди Джойс нагадує про недоліки і невідповідності в характері Стівена, які сама молода людина не в змозі відчувати. Стівен ідентифікується з класичним героєм, ім'я якого він носить, але він більше схожий на сина Ікара, який летів дуже близько до сонця і потерпів крах, впавши в море, ніж на батька Дедала, хитрість якого дозволила йому змайструвати крила, що допомогли здійснити втечу з тюрми Міноса.

На початку роману ми спостерігаємо відносини, сповнені любові, між Стівеном та його батьками. Зокрема, це видно із таких рядків листа Стівена додому: “*Dear mother, I am sick. <...> I want to go home. Please come and take me home. I am in the infirmary. Your fond son, Stephen”* [12, p. 26].

Батько Стівена, Саймон Дедалас, є важливою фігурою на початку роману. Але поступово Стівен віддаляється і це говорить про емоційну ізоляцію, що зростає між ними. Саймон Дедалас є особливим і незвичайним в юності Стівена. Але Стівен стає старшим, і його батько постає вже в менш доброзичливому світлі. До кінця роману Стівен розцінює свого батька просто як цікавого екземпляра.

Присутність матері в романі дещо затуманена, але її образ є важливим для того, щоб показати, що відсутність доброти і жорстокість Стівена породжені сенсом його власної переваги. Мати помітно фігурує на початку книги: “*His mother had told him not to speak with the rough boys in the college. Nice mother!*” [12, p. 9].

Проте ці відносини також мінімізуються, оскільки Стівен стає старшим, а католицькі вірування, яких вона щиро дотримується, стають бар'єром між нею і її сином після того, як Стівен сильно відхилив ту віру. Освіта віддаляє його від неї. Однак батько Стівена зображується в дедалі негативнішому світлі, а його мати залишається співчутливою фігурою. Кранлай говорить Стівену одного разу: «Ваша мати, мабуть, зазнала невимовного страждання». З цього видно, що така оцінка не є безпосередньо оцінкою Стівена. Оскільки Стівен стає старшим, більш скритним

і заглибленим у себе, персонажі навколо нього (його однокурсники Кранлай, Діксон, Девін, Лінч, Темпл і МакКен) водночас і функціонують, і залишаються ніби в тумані, з'являючись тільки під час усних діалогів. Але вони, звичайно, допомагають розкрити характер Стівена.

Система образів «мати – Стівен – батько» та специфіка стосунків між ними лежать в основі концепту «Сім'я, сімейні стосунки».

Протягом років навчання Стівена виділяються більш за все образи єзуїтських священників, які управляли школою, особливо ректор отець Конмі, вчитель латини отець Арнол і префект отець Долан, який різко і несправедливо карає Стівена. Ця несправедливість компенсується доброзичливістю отця Конмі, що справляє глибоке враження на хлопчика, звичайно, впливаючи на його пізніший розгляд римсько-католицького духівництва.

У романі чітко вимальовується концепт «Бог» (“God”). Його наявність пов'язана, не в останню чергу, саме з тим, що Стівен був релігійним вихованцем. У сферу цього концепту входять складові компоненти: ‘soul’, ‘sin’, ‘religion’, ‘morality’, ‘spirit’. Зокрема привертають увагу такі рядки: *“God and morality and religion come first” ...; God and religion before everything ... God and religion before the world ... a terrible and strange sin ...; “... in the darkness of his soul ...”* [12, p. 43–72]. Цей концепт розкривається на фоні спроби молодого митця самовизначитися в релігії, але все рушиться і Стівен потрапляє в ситуацію, що визначається дисгармонією із самим собою.

Концепт «Бог» пов'язаний із концептами «Життя» (“Life”) та «Смерть» (“Death”). На сторінках роману трапляються такі рядки, що виражають ставлення Стівена та людей, які його оточують, до смерті: *“Perhaps he prayed for the souls in purgatory or for the grace of a happy death or perhaps he prayed that God might send him back a part of the big fortune he had squandered in Cork”; “The ambition which he felt astir at times in the darkness of his soul sought no outlet”; “The peace of the gardens and the kindly lights in the windows poured a tender influence into his restless heart. ... He wanted to meet in the real world the unsubstantial image which his soul so constantly beheld”. “We're not dead yet, sonny”* [12, p. 69–74]. Автор не акцентує на смерті чи присутності Диявола в житті людини, але поняття ‘happy death’, ‘half dead’, ‘devil’ сприймаються читачем через призму світогляду головного героя. Думки Стівена Дедаласа начебто самі по собі перетікають у свідомість читача, породжуючи неоднозначне ставлення до смерті.

У сферу концепту “Life” входять компоненти: ‘happiness’, ‘fear’, ‘anger’, ‘loneliness’, ‘joy’, ‘love’, ‘hatred’, ‘brain’, ‘pride’, ‘hope’, ‘desire’, ‘the rules of life’. Цей концепт розкривається за допомогою руху, але не звичайного фізичного, а духовного руху життя. Рух – основний закон духовного життя, котрий Джойс спробував передати у слові. Простежуючи за рухом, помічаємо, що з'являється концепт “Time”, оскільки рух – це динаміка, а динаміка – це час.

«Портрет» розбитий лише на п'ять великих глав; їм надано своєрідного ритму, що відповідає ритму внутрішнього життя Стівена. У першому розділі Стівен здобуває перемогу над життям, коли знаходить у собі сили, щоб пристосуватися до життя в школі і протистояти несправедливому покаранню, адже йому було дуже страшно: *“A long shiver of fear flowed over his body”* [12, p. 21].

Але вже наступний розділ описує його незадоволеність вульгарним домашнім побутом, зокрема пам'ять Стівена виразно зафіксувала обід за різдвяним столом, який було зруйновано: *“Dante ... looked terribly ...; He ... threw his fist on the table and, frowning angrily, protruded one finger after another”* [12, p. 41–43]. А закінчується все це тим, що Стівен відкриває почуттєвий бік життя, який спочатку лякав і відштовхував його: *“Afraid of your life; Pride, hope and desire like crushed herbs in his heart”* [12, p. 92–97].

Наступний етап духовного росту – спроба самовизначення в релігії, але і благочестя не витримується й роз'їдається сумнівами. Стівен вступає в болісний період розладу із самим собою, що закінчується, якщо він усвідомить себе митцем. Становлення Стівена як поета ми можемо збагнути, прочитавши такі рядки: *“The verses passed from his mind to his lips and, murmuring them over, he felt the rhythmic movement of a villanelle pass through them. The rose like glow sent forth its rays of rhyme; ways, days, blaze, praise, raise. Its rays burned up the world, consumed the hearts of men and angels: the rays from the rose that was her wilful heart” ... Fearing to lose all, he raised himself suddenly on his elbow to look for paper and pencil. There was neither on the table ... His fingers found a pencil and then a cigarette packet. He lay back and, tearing open the packet, placed the last cigarette on the window ledge and began to write out the stanzas of the villanelle in small neat letters on the rough cardboard surface”* [12, p. 248–249]. За допомогою образу Стівена Дедаласа реалізуються чітко виділені два концепти, такі як “Creativity” («Творчість») та “Independence” («Незалежність»).

Наприкінці роману дівчина на березі Дублінської затоки стає для Стівена символом мистецтва, що уособлює життя. Але й це не кінець історії Стівена, а навпаки, початок наступної стадії руху. У «Портреті», по суті, немає кінця – це принципово «відкрита» книга. І таке художнє бачення життя було новим словом для Джойса.

На особливу увагу заслуговує проза автора. Не просто події, але саме слово, сама фактура джойсівської прози передає процес становлення особистості. Початок першого розділу – перший неясний белькіт немовляти, наївність сприйняття світу, спроба знайти визначення предметам, підшукати порівняння. Але Стівен подорослішав, крім того, він відчув себе митцем. І проза Джойса теж «подорослішала». Тепер вона перенасичена метафорами, літературними образами, стала ускладненою і такою самою грузлою, як свідомість Стівена. Ця проза частіше за усе лаконічна, але, якщо внутрішній стан Стівена не можна передати динамічно і коротко, Джойс змінює обрану тональність. Описовість у главі про проповідь виявляється психологічно виправданою: у подробицях, деталях промови настоятеля гніздяться паростки сумніву Стівена. Проза, здатна «дорослішати», проза, що вміє відповідати внутрішньому стану героя, – також художнє відкриття Джойса [4, с. 16].

У процесі концептуального аналізу в дослідженні роману Дж. Джойса «Портрет митця замолodu» виділяються такі основні концепти: “Life” («Життя»), “Death” («Смерть»), “Family” («Сім’я»), “Creativity” («Творчість»), “Time” («Час»).

У романі Дж. Джойса концепт “Family” («Сім’я») розкривається на основі стосунків головного героя Стівена з батьками, його любові і залежності від батьків на початку твору та його поступового віддалення від них.

У творі Дж. Джойса концепт “Time” розкривається на фоні внутрішнього життя героя, змін

його світосприйняття, свідомості, стану душі. Окрім вищенаведених подібностей, цікавим є те, що герой роману «Портрет митця замолodu» нагадує свого автора. Але відносини між батьками Стівена у романі Дж. Джойса, тобто відносини між статтями, є завуальованими.

Висновки. Під час нашого дослідження було зазначено, що в семантичній структурі вказаних вище концептів є наявний обов’язковий компонент, такий як ‘creative’ («творчий») та ‘independent’ («незалежний»). Поняття ‘creative’ та ‘independent’ функціонують незалежно від того, що вкладається в їх зміст: чи самореалізація у творчості, чи присвячення життя науці, чи самовіддача сім’ї, чи здатність збагнути своє призначення.

Таким чином, на основі ілюстративного матеріалу із твору Дж. Джойса «Портрет митця замолodu» за допомогою концептуального аналізу було виявлено лінгвокогнітивні особливості чоловічого мовлення, як-от творчості й незалежності, відкритості й раціональності.

Перспективним для подальших досліджень вважаємо дослідження мовних компонентів когнітивних, психологічних й комунікативних сфер як жіночого, так і чоловічого мовлення, розширюючи число фреймів та концептів, що характеризують мисленнєву й мовленнєву взаємодію комунікантів. Для виявлення специфіки мислення важливим є аналіз письмових текстів чоловіків і жінок, де текст (дискурс) виступає як засіб презентації мовної свідомості індивіда. Співіснування чоловічого і жіночого початків спостерігається в усіх культурах світу [5, с. 16; 13, с. 134; 14, с. 245]. Від жінки та чоловіка очікуються різні типи соціальної поведінки. Вважається, що світ чоловіка і світ жінки можуть відрізнитись один від одного певним набором понять та асоціацій. Але будь-який індивід певної статі не може бути відокремлений від соціуму, тому варто розглядати статевий фактор у рамках відповідного соціального фактора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание : монография. Москва : Русские словари, 1996. 416 с.
2. Дейк Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. Москва : Прогресс, 1989. 312 с.
3. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград : Перемена, 2002. 447 с.
4. Кеба О.В., Шулик П.Л. Джеймс Джойс. Джакомо. Кам’янець-Подільський : Абетка, 2000. 60 с.
5. Маслова В.А. Лингвокультурология. Москва : Академия, 2001. 183 с.
6. Минский М. Фреймы для представления знаний. Москва : Энергия, 1978. 151 с.
7. Сахно С.Л. «Свое – Чужое» в концептуальных структурах. *Логический анализ языка. Культурные концепты*. Москва : Наука, 1991. С. 95–101.
8. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.
9. Fauconnier G. and Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. New York : Basic Books, 2002. 382 p.
10. Fillmore, Ch. Frame Semantics. *Linguistics in the Morning Calm*. Seoul : Hanshin, 1982. P. 111–137.
11. Jackendoff R.S. Patterns in the Mind. Language and Human Nature. New York : Basic Books, 1994. 246 p.

12. Joyce James. A Portrait of the Artist as a Young Man. London : Penguin Books, 1996. 288 p.
13. Wierzbicka A. Understanding cultures through their key words: English, Russian, Polish, German, and Japanese. New York, Oxford : Oxford University Press, 1997. 328 p.
14. Wierzbicka A. Cross-cultural Pragmatics: The Semantics of Human interaction. Berlin / NY : Walter de Gruyter, 2003. 502 p.

УДК 811.11:82-94

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.24>

ТЕМАТИКА «ФЕМІННОГО» ДИСКУРСУ В МАКРОСТРУКТУРІ ЩОДЕННИКА ПАУЛІ МОДЕРЗОН-БЕКЕР

THE THEMES OF FEMININE DISCOURSE IN THE MACROSTRUCTURE OF PAULA MODERSON-BECKER'S JOURNAL

Морозова Л.І.,

orcid.org/0000-0001-5142-2914

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології
Горлівського інституту іноземних мов*

ДЗВО «Донбаський державний педагогічний університет»

У статті на матеріалі щоденника німецької художниці Паулі Модерзон-Бекер проаналізовано тематику «фемінного» дискурсу. Провідними мотивами ведення щоденника для неї є самовираження, самоаналіз і саморефлексія, пов'язані зі становленням її творчої особистості. Специфіка тематики щоденника художниці зумовлена поєднанням у ньому побутового дискурсу, властивого будь-якому щоденнику, з художнім дискурсом, типовим для митців, і з «фемінним» дискурсом, характерним для авторок-жінок.

Кількісно в щоденнику Паулі Модерзон-Бекер переважають записи 1898–1899 рр. та 1901–1902 рр., зроблені під час її життя в колонії митців Ворпсведе, і в яких відбито процес становлення її творчої особистості під впливом знайомства з творчістю інших мешканців цієї колонії художників. Авторка щоденника віддає перевагу традиційному датуванню своїх записів, 31 із наявних 55 записів (56,4%) містить число, місяць і рік запису, в інших випадках зазначено місце та число, місяць і рік запису мають 6 записів, місяць і рік запису – 2 записи, 3 записи мають місце запису, 2 записи містять назви пори року та рік, 2 записи вказують на християнське свято Великодня, 5 записів не марковані хронологічно та локально, 4 записи марковані в інший спосіб.

Відповідно до наявних макротем і тематичних блоків щоденникові записи Паулі Модерзон-Бекер систематизовано в три групи: щоденникові записи з тематичним блоком «приватне життя» (36,4%), щоденникові записи з тематичним блоком «мистецтво» (29%), щоденникові записи з тематичними блоками «приватне життя» і «мистецтво» (34,6%).

Тематичний блок «приватне життя» найповніше репрезентує тематику «фемінного» дискурсу, тому що представлений такими макротемами, як: «ідеал сучасної жінки», «жіноча дружба», «шлюб», «материнство», які розгортаються в щоденнику динамічно, відповідно до набутого художницею життєвого досвіду. Усі тематичні блоки пов'язані із самопошуком авторки щоденника, шлях становлення її особистості постає як шлях до себе через пізнання інших.

Ключові слова: щоденник, фемінний дискурс, макроструктура щоденника, щоденниковий запис, макротема, тематичний блок.

The article based on the diary entries of the German artist Paula Moderson-Becker analyzes the topic of “feminine” discourse, where her own gender positions are reflected. The leading motives for keeping her own diary are self-expression, introspection and self-reflection, caused by the formation of her creative personality. The specifics of the subject matter of the artist’s diary are caused by the combination of the everyday discourse which is inherent in any diary with the artistic discourse typical for artists, and the “feminine” discourse characteristic of female authors.

Quantitatively in Paula Moderson-Becker’s diary, the records of 1898–1899 and 1901–1902, which were made during her life in the Worpswede artist colony, reflected the process of becoming her creative personality under the influence of the acquaintance with the work of other residents of this artist colony.

The author of the diary prefers the traditional dating of her notes, 31 from present 55 contain a place and date of recording, otherwise the place, month and year of noting or the place and year of noting are indicated.

According to the present macros and subject blocks, Paula Moderson-Becker’s diary notes are organized into three groups: diaries with a private life block (36.4% of total diary entries), diary entries with an art block (29% of total diary entries), diary entries with thematic blocks “privacy” and “art” (34.6% of total diary entries).

The thematic block “privacy” most fully represents the theme of “feminine” discourse, because it is represented by such macrothemes like: “the ideal of the modern woman”, “female friendship”, “marriage”, “motherhood”, which unfold in the diary in accordance with the acquired life experience of the artist.

All topic blocks are related to the self-seeking of the author, the way of becoming her personality emerges as a way to herself through the knowledge of others

Key words: diary, feminine discourse, macrostructure of the diary, diary entry, macrotheme, thematic block.

Постановка проблеми. Філологічні студії початку XXI століття засвідчують сталий дослідницький інтерес до жіночої творчості, зокрема, в межах гендерології вивчають «жіночу» літературу, «жіночий» стиль письма, «фемінний» дискурс тощо. При цьому поза увагою науковців часто залишаються особистість жінки-творця, її внутрішній світ, одним із засобів пізнання якого слугує її щоденник, в якому письмово зафіксовано все, що її цікавить і хвилює, непокоїть і бентежить. Саме таким нам видається щоденник Паули Модерзон-Бекер, однієї з найталановитіших представниць німецького експресіонізму, три покоління родичів якої мешкали в Одесі та Санкт-Петербурзі, проте не мали жодного стосунку до світу мистецтва. Ця молода жінка увійшла до світу зображального мистецтва як мешканка колонії художників Ворпсведе, пройшовши складний творчий шлях від не завжди слухняної учениці Ф. Маккензена до унікальної творчої особистості, вільної від панівних у цьому переважно чоловічому мистецькому оточенні поглядів на зміст і форму картин. Її особистою трагедією стала постійна боротьба за право вільно творити: спочатку в батьківському домі, потім серед художників Ворпсведе і, врешті-решт, з чоловіком Отто Модерзоном, який досить критично ставився до її незвичайних із погляду класичного мистецтва картин, де представлені осяяні щастям материнства селянки, де панують яскраві кольори життя, де пропорції зображених осіб відповідають авторському баченню, а не усталеним канонам.

Постановка завдання. Стаття має на меті вивчити тематику «фемінного» дискурсу у макроструктурі щоденника Паули Модерзон-Бекер, адже гендерні позиції, як зазначає М. Варикаша, відображаються в тематиці, проблематиці та образах персонажів [2, с. 18]. Об'єктом аналізу є окремі щоденникові записи, в яких, власне, і реалізуються авторські інтенції.

Виклад основного матеріалу. Розмаїття потрактувань щоденника, що представлено в дисертаціях початку XXI ст. [1–8], зумовлено, на нашу думку, наявністю різноманітних дослідницьких стратегій (соціологічних, герменевтичних, психоаналітичних, гендерних тощо), поширених у сучасній філології щодо документалістики. Ми погоджуємося з думками стосовно того, що в щоденниках реалізується побутовий дискурс із властивими йому спонтан-

ністю, прив'язкою до конкретної комунікативної ситуації, суб'єктивністю вираження інформації, порушенням логіки структурної оформленості висловлювання, використанням зниженої та жаргонної лексики, денотативною спрямованістю використаних лексичних одиниць із вказівкою на конкретну прагматичну ситуацію [1]. Стосовно ж щоденника Паули Модерзон-Бекер маємо вказати на властиве йому специфічне поєднання рис побутового дискурсу з характерним для митців художнім дискурсом і з притаманним авторці-жінці «фемінним» дискурсом.

Як твердить С.Д. Гольвіц, свій перший щоденник Паула Модерзон-Бекер почала вести в 14 років, це були скоріше окремі щоденникові записи, що з вражаючою щирістю та нетактовністю передавали думки та почуття 14-річної дівчини: “Einmal wird ein Tagebuch eingerichtet und mit ein paar feierlichen Zeilen geweiht, jeder Gedanke, jede Empfindung der Vierzehnjährigen, so verkündigt sie, soll da mit rücksichtsloser Aufrichtigkeit gegen sich selbst eingetragen werden. Das Büchlein in kinderhaft buntem Umschlag kommt nicht über wenige Seiten Geschriebenes hinaus und besteht nur aus verschiedenen Anfängen” [9].

Проте невдовзі вона припинила їх вести, занурившись у навчання та подорожі, лише з усвідомленням важливості мистецтва в її житті, зіштовхнувшись із повним нерозумінням і неприйняттям такого її вибору життєвого шляху з боку родини, вона почала систематично вести щоденник, довіряючи йому те, що не розуміли ані близькі, ані друзі, ані в майбутньому колеги-художники. Тож можна говорити про те, що мотивами ведення щоденнику для Паули Модерзон-Бекер були самовираження, прагнення самоаналізу, авторефлексія.

Розміщений у межах проекту gutenberg.spiegel.de щоденник Паули Модерзон-Бекер містить 55 щоденникових записів, він структурований видавцем у тринадцять блоків із зазначенням місця та дати написання таким чином:

- Ворпсведе, 1897 (1 щоденниковий запис);
- Берлін, 1897 (1 щоденниковий запис);
- Норвегія, 1898 (1 щоденниковий запис);
- Під черемою (1 щоденниковий запис);
- Ворпсведе, 1898–1899 (14 щоденникових записів);
- Щоденниковий запис із літньої подорожі з тіткою М. та В.Д. по Швейцарії;
- Париж, 1900 (2 щоденникові записи);

Ворпсведе, 1900 (7 щоденникових записів, 3 з яких не мають датування, але зроблені вже після заручин з Отто Модерзоном);

Ворпсведе, 1901–1902 (15 щоденникових записів);

Париж, 1903 (3 щоденникові записи);

Ворпсведе, 1903–1904 (1 щоденниковий запис);

Париж, 1905 (1 щоденниковий запис);

Париж, 1906–1907 (5 щоденникових записів).

Як бачимо, Паула Модерзон-Бекер вела свій щоденник упродовж 1897–1907 рр., кількісно в ньому переважають записи періоду її життя в колонії митців Ворпсведе 1898–1899 рр., 1900 р. та 1901–1902 рр., що відбивають процес становлення її творчої особистості.

Авторка щоденника віддає перевагу традиційному датуванню своїх записів, 31 з наявних 55 записів (56,4%) містить число, місяць і рік запису, в інших випадках зазначено місце та число, місяць і рік запису (6 записів), місяць і рік запису (2 записи), 3 записи мають місце запису, 2 записи містять назви пори року та рік, 2 записи вказують на християнське свято Великодня, 5 записів не марковані хронологічно та локально, 4 записи марковані в інший спосіб.

З проаналізованих нами щоденникових записів Паули Модерзон-Бекер постає, що її як молодю

жінку цікавило досить широке коло «жіночих» проблем, як-от:

– Якою має бути сучасна жінка? Чи має вона право бути фінансово та духовно незалежною від чоловіка?

– Чи має право жінка та власну творчу унікальність чи все ж має наслідувати у своїй творчості визнаних колег-чоловіків?

– Що лежить в основі щасливого заміжжя? Чи є материнство сенсом життя жінки? і т.і.

Відповідно, тематика її щоденникових записів характеризується специфічним поєднанням типово «жіночих» тем, як-от: родина, шлюб, жіноча дружба тощо, та типово «чоловічих» тем, як, наприклад, сенс життя, мистецтво як сфера професійної діяльності, власні творчі пошуки тощо.

За наявними у них макротемами та тематичними блоками щоденникові записи Паули Модерзон-Бекер можна класифікувати таким (див. табл. 1).

Прикметно, що кількісно серед проаналізованих нами щоденникових записів переважають такі, що утворюють тематичний блок «приватне життя», тож очевидним є їхня належність до побутового дискурсу, в якому, зважаючи на гендерну приналежність авторки, найбільш повно представлена тематика «фемінного» дискурсу.

Таблиця 1

Типологія щоденникових записів Паули Модерзон-Бекер

Щоденникові записи з тематичним блоком «приватне життя»	Щоденникові записи з тематичним блоком «мистецтво»	Щоденникові записи з тематичними блоками «приватне життя» та «мистецтво»
Берлін, 1897 Під черемхою 19 січня 1899 Щоденниковий запис із Парижу № 2, 1900 Ворпсведе, 2 липня 1900 Ворпсведе, 3 липня 1900 22 жовтня 1901 24 лютого 1902 29 жовтня 1898 Щоденниковий запис із Ворпсведе № 2, 1900 Щоденниковий запис із Ворпсведе №3, 1900 Великодній тиждень, березень 1902 Понеділок на Великодньому тижні, 31 березня 1902 2 квітня 1902 2 травня 1902 Восени 1902 Париж, 24 грудня 1906 8 березня 1906 26 травня 1906 20 липня 1906 Разом 20 записів (36,4%)	4 жовтня 1898 24 жовтня 1898 15 грудня 1898 19 лютого 1899 6 березня 1899 Березень 1899 До літньої подорожі з тіткою М. та В.Д. по Швейцарії Ворпсведе, 3 вересня 1900 Того ж дня, увечері Квітень 1902 29 травня 1902 3 червня 1902 7 серпня 1902 1 грудня 1902 25 лютого 1903 8 травня 1906 Разом 16 записів (29%)	Ворпсведе, влітку 1897 Норвегія 1898 4 жовтня 1898 29 жовтня 1898 11 листопада 1898 15 листопада 1898 29 листопада 1898 12 грудня 1898 16 грудня 1898 24 січня 1899 Ворпсведе, 30 березня 1899 Щоденниковий запис із Парижу № 1, 1900 Ворпсведе, 26 липня 1900 Щоденниковий запис із Ворпсведе № 1, 1900 1 грудня 1902 15 лютого 1903 25 лютого 1903 Квітень 1903 Щоденниковий запис із Парижу, 1905 Разом 19 записів (34,6%)

Тематичний блок «приватне життя» репрезентований такими макротемами, як: «ідеал сучасної жінки», «жіноча дружба», «шлюб», «материнство», що розгортаються динамічно, відповідно до зміни життєвих поглядів Паули Модерзон-Бекер під безпосереднім впливом набутого нею життєвого досвіду. З іншого боку, всі ці теми прямо пов'язані з її самопошуком, її шлях до себе має вигляд у щоденнику пошуку в оточуючих тих рис, які вона вважає значущими для себе.

Свій *ідеал сучасної жінки* художниця детально описала у щоденниковому записі 1897 року: вона захоплювалася жінкою, яка, подібно до чоловіка, сама здатна творити свій прекрасний світ з урахуванням великих планів на майбутнє: “Sie schafft sich von ihnen heraus eine kräftige schöne Welt. Eine Welt wie dies eines Jünglings, der in das Leben hineingeht mit großen Plänen” [9]. Ця ідеальна жінка ненавидить усе незначуще в жінках, але й любить чоловіка в його величчі, коханням, сповненим великодушності та покірності: “Sie hasst das Kleine am Weibe. Sie liebt den Mann in seiner Größe. Sie liebt ihn mit stiller Großmut und demütigen Herzens” [9]. Хоча ідеальна жінка і вважає себе меншою за інших, вона все ж величніша за них, бо наполегливо прагне саморозвитку: “Sie sieht sich klein und die anderen groß. Und doch sie ist größer als wir alle. Sie ist noch Knospe. Sie harrt noch der Entwicklung. Sie ahnt es nicht, doch harrt sie mit klopfendem Herzen” [9]. Її манера розмовляти подібна до чоловічої, вона висловлюється без фальші та підтексту: “Sie spricht wie de gute Mann, ohne Falsch, ohne Hintergedanken” [9]. Паулі подобалася ця проста велич, в якій, як у класичному мистецтві, поєднані щось заспокійливе та освіжаюче з природним, пульсуючим: “Sie wirkt erfrischend, beruhigend, wie das klassische Altertum. Und doch viel natürlicher, pulsierender” [9]. Саме таке поєднання вона і вважала дійсністю, модерном: “Denn es ist Wirklichkeit. Es ist Leben, modernes Leben” [9].

З темою «ідеал сучасної жінки» перетинається тема «*жіночої дружби*», Паула шукала в подрузі не тільки можливості поговорити на «жіночі» теми та поділитися своїми почуттями і переживаннями, а й можливості поспілкуватися з духовно та душевно близькою людиною, яка теж захоплюється мистецтвом. Перші згадки подібного роду стосуються А. фон Флінк, яка привернула увагу молодій художниці не тільки своїм зовнішнім виглядом, адже вийшла до вечері в штаних, але й своїм розумом, освіченістю та життєвим досвідом: “Ich war auf sie schon vorbereitet und war also nicht so sehr erstaunt, sie in Hosen zu Tisch kommen

zu sehen. Sie interessiert mich. Sie scheint klug zu sein. Sie hat vieles gesehen, ich glaube empfindend gesehen!” [9]. Паула вважала, що емоційно пережитий досвід навчання в Парижі мав відбитися і в її творчості, тому вона прагнула побачити роботи пані фон Флінк: “Sie hat in Paris studiert, wie lange? Mit welchem Erfolg? Ich weiß es nicht, jedenfalls möchte ich rasend gern was von ihr sehen” [9]. Пізніші щоденникові записи не розповідають про те, чим завершилося це знайомство, напевно, дружні стосунки між цими жінками не склалися.

Друга спроба знайти споріднену душу пов'язана з Кларою Вестхоф, у щоденниковому записі від 16 грудня 1898 р. описаний захват Паули від її роботи над бюстом старої жінки: “Ich bewunderte das Mädels, wie sie neben ihrer Büste stand und sie antönte” [9]. Ці приязні почуття посилилися під час особистого знайомства на прогулянці, схожість їхніх інтересів викликала щирі радість у Паули і бажання подружитися: “Die möchte ich zur Freundin haben... Das war eine Lust. Das Herz lachte und die Seele hatte Flügel” [9].

Як розвивалися ці стосунки надалі, відомо з інших джерел, а не з пізніших щоденникових записів Паули, хоча в записі від 22 жовтня 1901 р. з Ворпсведе художниця сумувала через завершення їхньої дружби після заміжжя Клари з Р.М. Рільке і журилася від того, що більше не є частиною її життя, хоча й вважала її частиною свого життя: “Ich scheine zu ihrem Leben nicht mehr zu gehören. Daran muß ich mich erst gewöhnen. Ich sehne mich eigentlich danach, daß sie noch zu meinem gehöre, denn es war schön mit ihr” [9].

Отже, у своїх сучасницях Паула Модерзон-Бекер цінувала незалежність, здатність до самореалізації, зокрема, у художній творчості, щирість і відвертість у стосунках з іншими жінками.

З іншого боку, вона все ж не мислила собі сучасної жінки поза *шлюбом*, ця макротема є наскрізною темою її щоденникових записів, зроблених у Ворпсведе. Саме під таким кутом зору вона розглядала стосунки мешканців цієї колонії митців, зокрема, в щоденниковому записі від 24 жовтня 1898 р. йдеться про атмосферу спорідненості душ, що панувала в родині Г. ам Енде. Ніжність кохання осяяла будинок цієї родини рожево-червоним світлом, що робило і їхніх відвідувачів такими ж ніжними і м'якими: “Die Zartheit der Liebe, mit der diese beiden Menschen verkehren, durchleuchtet ihr ganzes Häuslein mit rosenrotem Licht. Und jeder, der diese Atmosphäre atmen darf, muß auch zart und weich werden” [9]. Як пише Паула Модерзон-Бекер, Г. ам Енде з м'якою душею митця і з досить суворим, подібним до Дюрерівського,

Донателівського та Ботічелівського відчуттям форми, відчував кожне коливання душі своєї дружини, розумів невимовлене та відповідав на це невимовлене належним чином, не промовляючи жодного слова: “Er ist eine weiche Künstlerseele mit strengem, keuschem Formensinn. Dürer und Donatello, Botticelli, die liebt er. Die hängen in schönen ernsten Rahmen an seinen Wänden. Und er lauscht den Schwingungen der andern Seele. Er versteht das Unausgesprochene und antwortet unausgesprochen” [9]. На її думку, цей мовчазний діалог і надавав сенс його коханню та життю: “Dieses Zwiegespräch bringt das ganze Sein in liebliche Schwingungen” [9].

Тож у шлюбі Паула Модерзон-Бекер високо цінувала кохання, засноване на близькості душ і взаєморозумінні, чого вона шукала і в майбутньому чоловікові, Отто Модерзоні. В щоденниковому записі з Ворпсведе, влітку 1897 р., після їхньої першої зустрічі, вона із симпатією описувала його як високого чоловіка з рудою бородою, одягненого в коричневий костюм: “Dann ist da noch der Modersohn. Ich habe ihn nur einmal gesehen und da auch leider wenig gesehen und gar nicht gefühlt. Ich habe nur in der Erinnerung etwas Langes in braunem Anzuge mit rötlichem Bart” [9].

Однак як художницю її привабили його сповнені глибини та настрою пейзажі зі спекотним осіннім сонцем або з таємничо-солодким вечором: “Seine Landschaften, die ich auf den Ausstellungen sah, hatten tiefe Stimmung in sich. Heiße, brütende Herbstsonne, oder geheimnisvoll süßer Abend” [9]. Як зазначала Паула в щоденниковому записі від 30 березня 1899 р., саме його пейзажі з каналами та березами створювали затишок у його ательє: “Schon der Raum hatte etwas so fein Gemütliches. Überall mit den Augen auf Modersohnsche Birken und Kanäle zu stoßen, das ließ ich mir gefallen” [9].

Подальші щоденникові записи не розповідають про виникнення кохання між ними та про їхнє весілля, однак у них ідеться про її нещасливе заміжжя, наприклад, у записі, датованому Великоднім тижнем 1902 р., вона пише про те, що часто плаче: “In meinem ersten Jahre der Ehe habe ich viel geweint und es kommen mir die Tränen oft wie in der Kindheit jene großen Tropfen” [9].

У щоденниковому записі від 31 березня 1902 р. прямо називаються причини цього нещасливого заміжжя – нерозуміння та втрата ілюзії про те, що знайшла споріднену душу: “Es ist meine Erfahrung, daß die Ehe nicht glücklicher macht. Sie nimmt die Illusion, die vorher das ganze Wesen trug, daß es eine Schwesterseele gäbe” [9].

Самотності у шлюбі Паула торкається і в щоденниковому записі від 2 травня 1902 р., де розмірковує над словами Р.М. Рільке про те, що обов’язком подружжя є обопільне збереження обопільної самотності. Як молода дружина, вона намагається зрозуміти, про яку саме самотність ідеться – поверхневу чи справжню: “Sind denn das nicht oberflächliche Einsamkeiten, die man bewachen muß? Liegen die wahren Einsamkeiten nicht völlig offen und unbewacht?” [9]. На її думку, вихід із неї – це не очікування допомоги від партнера, а власна зміна: “Aber das Warten ist vielleicht nur Schwäche, und es dient ihr zur Stärke, daß keiner kommt. Denn dieses Alleinwandeln ist gut und zeigt uns manche Tiefen und Untiefen, deren man mit zweien nicht so gewahr würde” [9]. Паула усвідомлювала, що подальше родинне життя буде важким, сповненим внутрішньої боротьби, але все ж сподівалася на щасливе майбутнє з чоловіком: “Bis jetzt, der Anfang, war leicht. Nun kommt es wohl schwerer und mit manchem inneren Ringen. Die Netze auswerfen, das tut mancher, aber dann auch einen Fischzug tun!” [9].

Про успішне подолання кризи в родинному житті свідчить щоденниковий запис від 29 травня 1902 р., де художниця ділилася своїми враженнями від того, як позувала власному чоловікові для картини у трьох сукнях – рожевій, блакитній і білій, весільній. При цьому вона почувалася природно й насолоджувалася вітерцем, сонячним світлом і свіжим повітрям: “Ich stand aber in der Sonne. Und wenn dann die Ahnung eines Windes mir über den bloßen Nacken strich, so lächelte ich ein wenig, und meine Augen, die sich vor der Sonnenhelligkeit ganz geschlossen hatten, lüfteten sich auf Augenblicke ...” [9]. Як справжня художниця вона розглядала гру світла й тіні від лісової піщинки на своїх руках: “Um mich herum im Grase war es besät mit weißen Sternmieren. Ich pflückte eine Handvoll und betrachtete sie auf der hellen Luft und das Spiel ihres Schattens auf meinem Arm” [9]. Ці заняття улюбленим мистецтвом разом із чоловіком привели її в замріяний стан: “Ich träumte im Wachen und sah wie aus einem zweiten Leben meinem Leben zu” [9].

Про зближення з чоловіком свідчить і щоденниковий запис від 3 червня 1902 р., в якому згадується й їхнє сумісне читання книги Ф. Сервеса про художника Дж. Сегантіні. Отто Модерзон захоплювався його технікою живопису, де, як у мозаїці, виникає рух у фарбі, що наче світиться. Паула також мріяла про рух фарб, про вібрацію однієї речі через іншу: “Auch ich träume von einer Bewegung in der Farbe, von einem gelinden Schummern,

Vibrieren, ein Schummern des einen Gegenstandes durch den andern” [9]. Для досягнення такого ж ефекту вона, на відміну від свого чоловіка, обрала б техніку малювання з використанням підкладки, наприклад, малювала б на золотому фоні: “Auch ich glaube, daß, wenn ich weiter fortgeschritten sein werde, ich meinen Bildern eine größere Lebenskraft geben möchte. Das werde ich aber versuchen, durch die Unterlage zu tun. Später möchte ich auch einmal versuchen, auf Goldgrund zu malen” [9].

Як показали подальші події, шлюб Паули з Отто Модерзоном усе ж розпався, проте листування між ними не припинилося, у щоденниковому записі від 26 травня 1906 р. вона метафорично, через два різні світи в яких вони опинилися після розлучення, передала свої враження від його листів: “Wenn Ottos Briefe zu mir kommen, so sind sie wie eine Stimme von der Erde und ich selbst bin wie eine, die gestorben ist und in seligen Gefilden weilt und diesen Erdenschrei hört” [9].

Отже, у своїх щоденникових записях Паула Модерзон-Бекер відверто розповідала про своє нещасливе заміжжя, спричинене незбігом її очікувань від ідеального для неї шлюбу з колегою-митцем та реальним життям з Отто Модерзоном, сповненим нерозумінням і неприйняттям її творчої особистості.

З темою шлюбу пов’язана і тема «*материнства*», в щоденникових записях Паули Модерзон-Бекер ідеться насамперед про жіночі моделі, яких вона обирала для своїх картин. Наприклад, у щоденниковому записі від 29 жовтня 1898 р. вона описувала, як двічі малювала молоду мати, що годує дитину, при цьому її вразила не стільки модель, скільки її мистецьке відчуття від цієї досить звичайної на селі сценки: “Ein süßes Weib, eine Caritas. Sie nährte den großen einjährigen Bambino. Und das vierjährige Mädel mit den trotzigsten Augen, die haschte und griff nach der Brust, bis sie sie bekam” [9]. Для Паули цей прояв материнства подібний героїчному вчинку, адже мати дає життя своїй дитині та жертвує своєю молодістю й силою природно, без позування: “Und das Weib gab sein Leben und seine Jugend und seine Kraft dem Kinde in aller Einfachheit, und wußte nicht, daß es ein Heldenweib war” [9]. Ця сценка настільки приємна для неї, що вона хотіла малювати її безліч разів: “Ich habe wieder meine junge Mutter gezeichnet. Diesmal draußen in freier Luft. Sie ist in jeder Stellung lieblich und man möchte hundert Bilder

von ihr machen. Wenn man das erst könnte!” [9].

У щоденниковому записі від 15 грудня 1898 р. описана пані Майер, яка відсиділа чотири тижні у в’язниці через погане поводження з позашлюбною дитиною. Однак ця не дуже добра мати вразила Паулу своєю природною чуттєвістю та цнотливістю, що художниця вважала справжнім у мистецтві: “Diese Sinnlichkeit hat mir etwas von der großen Mutter Natur mit den vollen Brüsten. Und Sinnlichkeit, Sinnlichkeit bis in die Fingerspitzen, gepaart mit Keuschheit, das ist das Einzige, Wahre, Rechte für den Künstler” [9].

Нових відтінків тема материнства набуває після одруження, наприклад, у щоденниковому записі, датованому осінню 1902 р., вона згадує, як приймала ванну з падчеркою Елізабет, яка спитала у неї про її груди: “Ich nahm heute ein warmes Bad. Da war mir so wohlig. Klein Elsbeth half mir. Sie tippte auf meine Brüste und fragte, was das sei. Ja Kind! Das sind Mysterien” [9].

Цей зовнішній прояв материнства сповнений для Паули чимось містичним, загадковим, продовженням цього є її роздуми щодо прочитаного стосовно поступового переміщення серця ембріона з голови до грудей: “Heute las ich, daß in den ersten Stadien des Menschenembryo sein Herz im Kopf sitze und erst allmählich in die Brust rutsche. Mir ist es ein süßer Gedanke, daß sie so nebeneinander geboren sind, Herz und Verstand” [9]. Вона вірить у це, бо за її досвідом і мистецькою логікою серце та розум нерозривні: “Das bestätigt mein Gefühl. Ich kann sie bei mir meist nicht voneinander trennen” [9].

Відповідно, тема материнства трактується художницею не як щастя стати матір’ю і повністю самореалізуватися як жінка, а крізь значущість материнства для її мистецтва та для її творчої самореалізації.

Висновки. Отже, щоденникові записи Паули Модерзон-Бекер засвідчують її сталий інтерес до «фемінної» тематики, у пошуку відповідей на болючі для неї питання щодо жіночої дружби або щасливого заміжжя вона зверталася до митців, яких як творчих особистостей вона вважала взірцем для себе. Цей шлях пізнання інших дав їй можливість пізнати себе, усвідомити, що саме мистецтво є сенсом її життя, тому перспективу подальших досліджень убачаємо у вивченні «маскулінної» тематики щоденникових записів Паули Модерзон-Бекер, представлених у тематичному блоці «мистецтво».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аристархова О. Языковые особенности дневников русских философов : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 2014. 27 с.
2. Варикаша М. Гендерний дискурс у літературі Non-Fiction (на матеріалі щоденників письменників першої половини ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2009. 24 с.
3. Джигун Л., Мацько В. Зображально-виражальні аспекти наративу в щоденникові. *Філологічний дискурс : збірник наукових праць / Ін-т літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України ; Хмельн. гуманітарно-пед. акад. ; голов. ред. В. Мацько. Хмельницький, 2018. Вип. 7. С. 68–83.*
4. Кальщикова Т. Дневник как вид коммуникативной деятельности : (на материале Дневника А. Блока) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Нижний Тагил, 2012. 24 с.
5. Кирилюк О. Основи психолінгвістичного дослідження безадресатного письмового дискурсу (на прикладі щоденникових записів В. Винниченка). *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка* : зб. наук. пр. Кіровоград, 2014. Вип. 128. С. 197–200.
6. Сирко І. Актуальні парадигми сучасного щоденниковознавства. *Рідне слово в етнокультурному вимірі* : зб. наук. пр. Дрогобич. Посвіт, 2015. С. 419–426. Степаненко М., Дейна Л.. Суб'єктивна та об'єктивна оцінка в українському щоденниковому дискурсі. *Дивосвіт*. Полтава, 2018. 263 с.
7. Танчин К. Щоденник як форма самовираження письменника : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Тернопіль, 2005. 20 с.
8. Modersohn-Becker, Paula Briefe und Tagbuchblätter. URL: gutenberg.spiegel.de/buch/briefe-und-tagbuchblaetter-10699/1 (дата звернення: 21.10.2019).

УДК 811.111'37

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.25>

MAIN THEMATIC GROUPS OF THE CONTEMPORARY AUSTRALIAN SLANG

ОСНОВНІ ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ СУЧАСНОГО АВСТРАЛІЙСЬКОГО СЛЕНГУ

Naumenko L.P.,

orcid.org/0000-0002-4325-1673

Doctor of Philological Sciences,

Professor of the Department of Methodology of Teaching Ukrainian and Foreign Languages and Literatures

Institute of Philology

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Bilas L.M.,

orcid.org/0000-0002-5514-9799

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of English Philology

and Cross-Cultural Communication

Institute of Philology

Taras Shevchenko National University of Kyiv

The article focuses on the study of Australian slang (*Ausie slang, strine, also Ozspeak*) as a social-cultural phenomenon in the Ukrainian and foreign scholarly works, exploration of definitions and meanings of words in authentic dictionaries of Australian slang, finding out its major thematic groups. By means of lexical semantic analysis of descriptions of slang nominations in the contemporary lexicographical works and in the open Internet resource, the authors differentiated sixteen main thematic groups which are organised on the basis of the general notions: 'people', 'territory', 'money', 'politics', 'military matters', 'sports and games', 'profession', 'clothes', 'food', 'alcohol', 'drugs', 'sex', 'disease', 'vehicle', 'animal', 'period of time'. Among the above mentioned thematic groups six of them have been considered in the article as the most frequently used and socially oriented. They are marked by the following slang names: *Aussie, Australian toponymics, money, political and social life, military matters, sports and games* and illustrated by corresponding lexical units. The illustration material is represented by slang names in the form of nouns of different types and noun phrases. The methodological background of the research is based on the latest lexicological studies of Australian variant of English, regional and local peculiarities of Australian slang, and theoretical works in lexical semantics and semasiology. The method of entry definitions, comparative, componential and lexical-semantic analyses have been applied in the study. The conducted research has permitted to make a well-founded conclusion about Australian slang as a lexical system which originated

on the basis of general notions whose lexical units form certain thematic groups. The perspective of the research lays in the study of lexical-semantic group 'Aussie' represented by the most numerous nominations (215 lexical units) in the analyzed lexicographical sources.

Key words: Aussie slang, strine, notion, thematic group, substandard language.

Стаття присвячена вивченню австралійського сленгу (англ. Ausie slang, strine, Ozspeak) як соціокультурного феномена у працях українських і зарубіжних учених, опрацюванню дефініцій і значень слів в автентичних словниках австралійського сленгу, дослідженню його основних тематичних груп. За допомогою лексико-семантичного аналізу описів сленгових номінацій у сучасних лексикографічних джерелах та у відкритому інтернет-ресурсі австралійського сленгу автори виокремили шістнадцять основних тематичних груп, організованих на основі узагальнених понять: «people», «territory», «money», «politics», «military matters», «sports and games», «profession», «clothes», «food», «alcohol», «drugs», «sex», «disease», «vehicle», «animal», «period of time». Із зазначених тематичних груп у роботі розглянуто шість найуживаніших і суспільно орієнтованих груп, позначених назвами Aussie, Australian toponyms, money, political and social life, military matters, sports and games і проілюстрованих відповідними лексичними одиницями. Ілюстративним матеріалом слугували сленгові назви у формі іменників різного типу та номінативні вирази. Методологічне підґрунтя становили новітні лінгвістичні студії з вивчення австралійського варіанта англійської мови, регіональних і локальних особливостей австралійського сленгу, а також теоретичні праці з лексичної семантики та семасіології. В роботі застосовувався метод словникових дефініцій, порівняльний, компонентний і лексико-семантичний аналізи. Проведене дослідження дало змогу зробити обґрунтований висновок про австралійський сленг як лексичну систему, утворену на базі узагальнених понять, одиниці на позначення яких утворюють певні тематичні групи. Перспективою дослідження є вивчення лексико-семантичної групи «Aussie», яку представляє найбільша кількість номінацій (215 лексичних одиниць) у розглянутих лексикографічних джерелах.

Ключові слова: австралійський сленг, strine, поняття, тематична група, ненормативна мова.

Introduction. For a long time English has been studied in its only form – BBC / RP. When contacts became more personal at the end of the 20th – the beginning of the 21st centuries due to Internet, mobile telephones, satellite communication and other electronic resources, social varieties of English have attracted attention both of common people and scholars. The above mentioned contacts in many cases are stipulated, on the one hand, by the general tendency towards globalization of the world, and, on the other hand, by genuine interest to the local peculiarities of the regional talk.

Previous research. Among the scholars who have focused on Australian English (AusE) one can think of the works by A. A. Anakhleva (2011), J. R. L. Bernard (1969), D. Blair and P. Collins (2000), K. Burridge and J. G. Mulder (1999), S. Butler, P. Collins (2012), F. Cox and J. Fletcher (2006; 2017), L. Donlan (2016), E. M. Grigorieva (2014), B. Horvath (2008) [1–11], etc. Among the Ukrainian scholars it is worth mentioning the contributions by L. Bilas (2012; 2013; 2017) [12–14] and V. Parashchuk (2014; 2015) [15; 16]. Nevertheless the authors consider the Australian English from many points of view – phonological, stylistic, social linguistic, derivational, etc., our primary attention is devoted to those works which study its non-standard everyday, colloquial, or slangy representation of this variant.

The aim of the article is to determine main thematic groups of words that are formed in the Australian substandard layer, slang in particular.

The objectives of the article is to study the latest scholarly research of the Australian slang, to explore its representation in lexicographical works, and to

determine major thematic groups of slang words which are used in everyday non-official communication.

Methodology of the research is grounded on the works of the Australian lexicologist J. R. L. Bernard [2] and phonetician Felicity Cox [7] who work in the domain of regional and local varieties of AusE, i.e. its pronunciation variants and lexical semantic differentiation. The research is based on the study of Australian English as a social-linguistic phenomenon. The methodology applied in the research includes method of entry definitions and their comparison in different dictionaries, componential and lexical-semantic analyses of particular slang units. The theoretical background of the research is supported by the generally accepted idea of the systemic conceptual organisation of the language or the sublanguage, Australian slang as well. The presumption of such point of view is based, on the one hand, on the Ferdinand de Saussure' theory of the language as a hierarchical system of relations: identity, equivalence, similarity, complementary, contrast, inclusion / exclusion, cause-result, hyponym-hyperonym, etc. and, on the other hand, on the systemic-structural organization of the language vocabulary in lexical semantic fields (LSF), lexical semantic groups (LSG), synonymous rows (SR), thematic groups (TG), etc.

Thematic group is understood as a “set of material and ideal denotata or referents nominated by language signs” [17, p. 279]. The major characteristic feature is extralinguistic determination of relationship between its members. The other characteristic feature of the TG is the type of relations between its members. As V. V. Levitsky states, the form of arrangement of the denotata which compose the group is enumer-

ation, which does not object the existence of other different links – inclusion, exclusion, intersection, etc. [17, p. 280]. Though many scholars traditionally believe that the name of a TG is a word, in our research we also use word combinations of different type for nomination of main social spheres of people's life, e.g.: *Australian people, sports & games*, etc.

Material. The main sources of the research include authentic Australian slang dictionaries, i.e.: *Aussie Slang Dictionary* (2004) [18], *Aussie Slang Dictionary. Koala.net* (2018) [19], *Dictionary of Australian Slang* [20], *The True Blue Guide to Australian Slang* by J. Hunter (2004) [21], *The Ultimate Aussie Slang Dictionary* (2011) [22] and online platform for clarifying the meaning of particular slang words *Browse the Aussie Slang Dictionary* (2020) [23].

Preliminary observations. Australian English (AusE, AuE, AusEng, en-AU) is a relatively new version of the language (over 200 years old) that originated from now-vanished English, Scottish and Irish dialects, Cockney slang, aboriginal and other languages brought to the continent by its dwellers [24]. Australian English began as *koine* of the second generation of white settlers. J. Bernard refers to it as 'proto-broad' which diverged from a large-scale immigration influx from Britain in 1850–80's into three identifiable accents: *Broad, General* and *Cultivated* [2]. The contemporary researcher of the Australian variant of English (further *AVE*) Felicity Cox believes that at the beginning of the 21st century the Mitchell-Delbridge's classification has lost its topicality and at present AusE embraces three groups according to the manner of pronouncing words. English is considered here as a means either of primary or secondary nomination and identification of its bearers: *Standard AusE, varieties of Aboriginal English, ethnocultural AusE dialects* [7, p. 10]. The position of Australian English is used to be further divided into three categories: regional Australian dialect, variant of the Standard English, independent national language of the Australian continent [25].

At present, the Australians operate by their own bulk of the vocabulary which differentiates into certain sublanguages or language layers. AusE vocabulary borrowed many words spoken by British and Irish convicts that at present have variations in meanings: *bush* – "rural territory", *mate* – "friend" (BrE "spouse"), *paddock* – "field" (BrE "small enclosure for livestock"), *station* – "cattle or sheep farm", *to tie up* – "to stick to the pole", etc. Some other borrowed words are considered unique: *jackaroo* – "agricultural worker", *dinkum* – "true, authentic", *brumby* – "wild horse", *sheila* – "woman". Some more words

are incorporated from aboriginal languages as names of flora and fauna: *dingo, kangaroo, kaola, ostrich, wallaby*; arms: *boomerang*, actions: *cooee* – "high-pitched call", *yakka* – "hard work", *boots 'n'all* – "to do something with gusto".

Besides, the Australians have their own colourful vernacular called *strine* (or *Oz speak*) that originated from Cockney and Irish slang of early convicts. It is an informal, humorous, and metaphoric language of rebellious subculture that reflects originality of the country. It is Australia's greatest creative product which can be ironic and self-deprecating, but also rude, crude, and cruel [26]. It is full of abbreviations, profanities, and vulgarisms, e.g.: *arvo* (for *afternoon*), *Aussie* (Australia, Australian), *ABC* (Australian born Chinese), *barbie* (for *barbecue*), *doco* (for *document*), *footy, footie* (for *football*), *smoko* (for *smoking*), *telly* (for *television*), *G'Day, giddy* (for *good day*), *BYO* (for *bring your own*) meaning "people should bring their own drinks, food or dessert", etc.

As J. Hunter, the editor of *The True Blue Guide to Australian Slang*, remarks, "Australians are known for their informality and laid-back nature, and this is reflected in their liberal use of colourful and amusing slang" [21]. Aussie are rather liberal in their language behavior, use jokes and metaphors, rhymes, curses, dysphemisms, sexual innuendo, words expressing ideosyncrasis. Aussie bush slang has become casual, informal, common everyday talk for the country that values irrelevant wit, humor, irony, and self-deprecation. Such phrases as: *budgie smugglers* (man's swimming costume), *dingo's breakfast* ('no breakfast at all'), *white maggot* (Australian football player, *derog.*), *Ducks on the pond* ('women are coming') [ASD] are typical for non-standard talk of native Australians.

The main body. One of the main objects of study of *strine* (the Australian slang) is to find out and systematize substandard, usually stylistically marked words; some of them also belong to so-called *ethnically marked words* including *equivalent-lacking lexis* that reflects peculiarities of culture, history, mode of life, traditions and customs of this country. Equivalent-lacking words (from Lat. *realis* – "real") are "lexical units that denote realities of a particular country and are fully absent in other languages" [27, p. VI]. They include: proper, mythological and folk names, names of territories, nationalities or ethnic groups, social status, measure of mass, length, distance, weight, currencies, national holidays, customs and traditions, legends and epoch poems, fairy tales, festivals, dances, songs and folk music, arms, sports and games, transport means, dwellings and household utilities, clothes and shoes, drinks and dishes, etc.

The research comprises the lexical-semantic analysis of entries of the above mentioned monolingual dictionaries of the Australian contemporary slang [18–22]. At first, it has been considered all the words in the dictionary entries from the point of view of their grammatical form. Only those of nominative nature (noun and nominative phrases) have been short-listed for further study. Next, the selected slang words have been studied from the point of view of their meanings in order to detect the major notions or referents corresponding to particular spheres of social life. Polysemantic words which comprise two or more different meanings have been attributed to different referential spheres, e.g.: *Oz* – 1) Australia (‘territory’); 2) an Australian (‘people’) [18]. The similar is true with words whose definitions comprise two notions, e.g.: *sook* – “a person or animal who is soft, tame, inoffensive” [19], which is correspondingly attributed to thematic groups ‘people’ and ‘animals’.

Upon studying the meanings and definitions of the selected slang units, the whole bulk of words has been grouped according to sixteen themes: ‘people’, ‘territory’, ‘money’, ‘politics’, ‘military matters’, ‘sports and games’, ‘profession’, ‘clothes’, ‘food’, ‘alcohol’, ‘drugs’, ‘sex’, ‘disease’, ‘vehicle’, ‘animal’, ‘period of time’. Obscene, sexist and vulgar words have been excluded from moral-ethical considerations, so the topic ‘sex’ has been declined. Concerning the rest of topics the first six have been further studied as the most numerous and socially oriented. The names of groups have been chosen either from the list of synonymous slang words (if there is such a general name) or supplied by hyperonyms denoting the key notion. Thus, the names of six TG’s are the following: *Aussie*, *Australian toponymics*, *money*, *political and social life*, *military matters*, *sports and games*.

The first TG of Australian slang words – *Aussie* is based on the notion ‘people’ which is present in a variety of slang names. Some of them are: *Aussie* – Australian people [21, p. 10]; *banana bender / cane toad* – a person from Queensland [22, p. 16]; *bloke* – an Australian man [21, p. 17]; *battler* – a decent and fair person who struggles persistently against the odds, a doer [18]; *blokette* – an Australian woman [21, p. 17]; *bogan* – an uncouth and uneducated person [21, p. 18]; *bronzed Aussie* – an archetypal Australian male [21, p. 21]; *busshi* – a person who lives in the country (in the bush) [21, p. 27]; *cockroach* – a person from New South Wales [19]; *crow eater* – a person from South Australia [19]; *Dinky Di*, *dinks*, *dinkum* – a genuine Aussie [21, p. 36]; *inbreeder* – a person from a small town or remote place [18]; *Joe Bloggs*, *Joe Blow* – an ordinary Aussie [21, p. 60]; *Mexican* – a person from south

of Queensland or New South Wales boarder [19]; *ocker*, *ockerdom* – an archetypal Australian working man [18]; *Oz* – an Australian [18]; *Pitt Street farmer*, *Collins Street farmer*, *Queen Street farmer* – a wealthy city person with minor farming interests [21, p. 81]; *pommy*, *pommie*, *pom* – an Englishman [19]; *squatocracy* – the early landed gentry in the white settlement of Australia [21, p. 101]; *Sydneysider* – a Sydney citizen; *Taswegian* – a person from Tasmania, *derog.* [19]; *true blue*, *true blue Aussie* – a genuinely loyal, authentic Australian [21, p. 112]; *westie* – a person from the western suburbs of Sydney (often viewed as uncultured) [21, p. 118]; *whitefella* – a non-aboriginal person of European descent [21, p. 119]; *wog* – a person of Mediterranean or Middle Eastern descent (less derogatory now but still offensive) [21, p. 120]; *Zorba* – a person of Greek ancestry [21, p. 125] (The total number is 215 lexical units).

The second TG of Australian slang words – *Australian toponymics* is based on the notion “territory” which is present in the following periphrases of geographical, territory, and local names: *Apple isle* – Tasmania [21, p. 14]; *Bourke* – any remote, unsettled outback area [18]; *Brisvegas / Brizzie* – Brisbane, the capital of Queensland [22, p. 14]; *Bush capital* – Canberra [21, p. 23]; *Centralia* – central Australia [20]; *Coathanger* – Sydney Harbour Bridge [21, p. 29]; *Double Pay* – an alternative name for the posh Sydney suburb of Double Bay [21, p.38]; *Down Under* – Australia and New Zealand [19]; *Freo* – abbreviation of Fremantle in Western Australia [21, p. 47]; *Never Never* – the Outback, centre of Australia [19]; *Old Dart* – Britain, especially England [21, p. 75]; *Outback* – the interior Australia [19]; *Oz* – Australia [18–20]; *RARA* – rural and regional Australia [21, p. 86]; *Straya* – Australia [18]; *Tassie* – the island state of Tasmania [21, p. 108]; *The Bush* – the Australian country [22, p. 20]; *The Land of the Long Weekend* – Australia [21, p. 65]; *The Lucky Country* – a term synonymous with Australia [19]; *Top End* – the far north of Australia [19]; *Yankeeland* – the USA [21, p. 122]. (The total number is 40 lexical units).

The third TG of Australian slang words – *money* is based on the notion “money” which is present in the following names of money, coins or banknotes: *axle grease* – money [22, p. 49]; *bickies*, *bikkies* – money (usu. refers to someone who earns a lot of money) [18]; *big bickies* – lots of money [18; 22, p.17]; *cached-up* – have money in your pocket [21, p. 26]; *fiver* – a \$5 note; *dough* – money [18]; *Grey nurse* – a \$100 note [21, p. 53]; *lobster* – a \$20 note [20]; *moola*, *moolah* – cash money [22, p. 43]; *motza / motser* – a large amount of money

[21, p. 71]; *redback* – a \$20 note [21, p. 88]; *rhodes scholar* – dollar [22, p. 49]; *stony-broke* – totally without money [21, p. 103]; *zack* – sixpence (5 cents) [19]. (The total number is 20 lexical units).

The fourth TG of Australian slang words – ***political and social life*** is based on two notions “politics” and “society” which are present in the following nominations of political and social realities of the country: *bear pit* – the Lower House in the NSW Parliament where fierce political debates take place [18]; *comrade* – ironic term of affection between members of the Labor Party [21, p. 31]; *coward's castle* – parliamentary chambers where things are said without fear of legal action, which can't be said outside [21, p. 32]; *demo* – political demonstration [21, p. 36]; *Dorothy dixer* – a question asked in parliament to allow a propagandist reply by a minister (after the agony aunt, Dorothy Dix) [21, p. 38]; *femocrat* – a feminist bureaucrat [21, p. 44]; *femonazi*, derog. – an extreme feminist [21, p. 46]; *feral* – a person with strong environmentalist views who lives commodity-free, low-technology lifestyle and usually shows little adherence to normal social notions of sartorial or personal hygiene [18]; *hoon* – someone who displaces anti-social behavior [21, p. 59]; *Lib* – a member or supporter of the Liberal Party, which is conservative rather than liberal [21, p. 67]; *mob* – politician-speak for the electorate [21, p. 70]; *nats* – members of the National Party [21, p. 72]; *Nazi* – anyone with dogmatic prejudice or dictatorship manners [18]; *pollie, polly* – a politician (a job usually held in low esteem in Australia) [22, p. 47]; *razor gang* – a government budget committee which reviews all expenditure with the aim of cutting back whenever possible [21, p. 87]; *red-ragger* – a person who holds a Communist or socialist political point of view [18]; *reps* – the House of Representatives in parliament [21, p. 88]; *stat dec* – a statutory declaration [21, p. 102]; *ticker* – ‘heart’ (used in politics to describe whether leaders have courage, determination or commitment) [21, p. 109] (The total number is 24 lexical units).

The fifth TG of Australian slang words – ***military matters*** is based on the notion “army” which is present in the following nominations: *Anzac* – a member of the Australian and New Zealand Army Corps (ANZAC) [21, p.10]; *blowie / blowfly* – Royal Australian Army medical corps environmental health personnel; *blue orchids* – Air Force personnel; *boozer* – a pub or bar on the army base; *choc-wit* – an army reservist; *cut-lunch commando* – a member of the army reserve [21, p. 34]; *digger* – an Australian soldier [18–20]; *drongor* – a raw recruit in the Royal Australian Air Force [18]; *emu-parade* – a parade

to clean up an area by emu-bobbing [18]; *fuzzy-wuzzy angels* – Papua New Guineans who helped Australian soldiers on the Kokoda Track during World War II [21, p. 47]; *Nasho* – National Service (compulsory military service) [19]; *POM* – prisoner of Motherland [21, p. 93]; *Sallie, Salvo* – Salvation Army worker [19; 22, p. 50]; *The Salvos* – Salvation Army [22, p. 50]; *weekend warrior* – army reservist [19] (The total number is 19 lexical units).

The sixth TG of Australian slang words – ***sports and games*** is based on the notions “sports” and “games” which are present in the following nominations: *aerial ping-pong*, derog. – Australian Rules football [19]; *agricultural shot* – a wild slot of the ball in cricket [18]; *Aussie rules* – Australian Rules football [21, p. 11]; *barmy army* – English supporters of their sporting teams [21, p. 13]; *bench warmer* – a reserve in a sporting team who spends most of the game on the bench [21, p. 15]; *boomer* – the Australian national basketball team [21, p. 19]; *cellar-dwellers* – a team at the bottom of the competition table [18]; *collywobbles* – nervous condition that adversely affects the Collingwood football team, and almost invariably at final time [21, p. 30]; *compo* – a composite ball made from coke and rubber in cricket [18]; *easy wicket* – a pitch of slow pace which favours the batsmen in cricket [18]; *esky lid*, derog. – a body board in surfing [18]; *footie, footy* – football, either rugby league or Aussie Rules [18]; *G / MGC* – Melbourne cricket ground [21, p. 48]; *goat boat* – a surf ski [18]; *Great White Shark* – a nickname for golfer Greg Norman [21, p. 53]; *green and gold* – the Australian national sports colours [18]; *grommet* – a young surfer or snowboarder, usu. in his early teens [18]; *gym junkit* – a person who visits a gym an inordinate amount [18]; *hayburner* – a horse, esp. a racehorse [18]; *hit and giggle* – tennis or cricket played for fun rather than competition [21, p. 56]; *howzat* – an appeal in cricket when the bowler asks the umpire if the batsman is out [18]; *iceberg* (also *bondi iceberg*) – a regular winter swimmer [21, p. 58]; *juffa / pearler / purler* – a very good delivery in cricket [18]; *kick-to-kick* – people kicking a ball to each other [21, p. 63]; *nail-biter* – an exciting game or match with a close finish [18]; *pyjama game* – one-day cricket in which the players wear baggy, brightly coloured uniforms resembling pyjamas [18]; *rugger-bugger* – a rugby union player or supporter [21, p. 92]; *scalper* – someone who buys tickets for sporting event, then sells them for a profit [21, p.94]; *sin-bin* – time-out place for footballers who have broken the rule of a game [21, p. 97]; *skid-lid* – a helmet worn by a cyclist [21, p. 98]; *sky a ball* – hit the ball into the air [21, p. 99]; *stink* – a flight during

a football match [21, p. 103]; *tonk* – a powerful slog of the ball in cricket [18]; *umpie, umpu* – an umpire [18]; *white maggot*, derog. – a player of the Australian Football League [21, p. 119]; *wogball* – soccer [18] (The total number is 50 lexical units).

Results. The study permits to formulate the following statements: a) Australian English is represented by *Standard AusE*, *varieties of Aboriginal English*, and *ethnocultural AusE dialects*; b) *Standard Australian* has certain peculiarities like variations in meaning of English words, unique words, and aboriginal borrowings; c) Australian slang (*strine*, also *Ozspeak*) is informal language of rebellious subculture which is full of specific abbreviations, profanities, and vulgarisms; d) Aussie slang is formed on the basis of particular notions that organise its thematic groups.

Conclusions. The Australian vernacular *strine* (*Ozspeak*) originated from Cockney and Irish slang and is an informal, humorous, and metaphoric sublanguage that reflects originality of the country dwellers. Aussie slang names that comprise the notions ‘people’, ‘territory’, ‘money’, ‘politics’, ‘society’, ‘army’, ‘sports’, ‘games’ organize six thematic

groups: “Aussie” (215), “Australian toponymics” (40), “money” (20), “political and social life” (24), “military matters” (19), “sports and games” (50). Number of nominations in the explored dictionaries proves the importance of certain notions for present-day informal interaction in this country.

Application of the results and further studies. The article lays the foundation for further linguistic study of the Australian slang from the conceptual and cognitive perspectives. The selected material of the article that illustrates peculiarities of modern Australian talk may be valuable for developing social linguistic competence for both educators and students. It can also be used by University lecturers and secondary school teachers for creating the courses both in Australian English and Australia studies. It can be beneficial for tracing specific features and making comparative analysis of different regional variants of the English language too. The perspective of the research lays in the study of lexical-semantic group ‘Aussie’ represented by the most numerous nominations (215 lexical units) in the analysed lexicographical sources.

REFERENCES:

1. Анахлева А.А. К вопросу об австралийском национальном варианте английского языка. *Вестник РУДН*. Серия : Вопросы образования: Языки и специальность. 2011. №2. С. 5–10.
2. Bernard J.R.L. On the Uniformity of Australian English. *Orbis*. 1969. 18. P. 62–73.
3. English in Australia (2000). David Blair and Peter Collins (Eds.). *Varieties of English around the world*. General series. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publ. URL: . Retrieved 4.01.2020.
4. Burrige K., Mulder J.G. *English in Australia and New Zealand: an introduction to its history, structure and use*. Oxford : Oxford University Press, 1999.
5. Butler Susan. *Australian English slang – part one: origins*. URL: <http://www.macmillandictionaryblog.com>. – Retrieved 4.01.2020.
6. Collins Peter. (2012) *Australian English: Its Evolution and Current State*: University of New South Wales. URL: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/article.pdf>. Retrieved 5.01.2020.
7. Cox Felicity. Australian English Pronunciation into the 21st Century. In: *Prospect*, 2006. Vol. 21. No 1. P. 3–21.
8. Cox Felicity, Fletcher, Janet. *Australian English Pronunciation and Transcription*. 2nd ed. Melbourne: Cambridge University Press, 2017.
9. Donlan Lisa. Researching the Etymology of Australian English Colloquialisms in the Digital Age: Implications for 21st Century Lexicography: What impact is the ease of access to etymological information online having on contemporary lexicography and the status of the professional lexicographer? 2016. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/english-today/article>. Retrieved 8.01.2020. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0266078416000079>.
10. Grigoryeva E. M. *Kulturno-markirovannaya leksika avstraliyskogo varianta angliyskogo yazyka v slovaryakh razlichnykh tipov* : candidate dissertation. 10.02.04 – germanskiye yazyki. Nizhniy Novgorod, 2014.
11. Horvath B. Australian English: Phonology. Burrige & Kortmann (eds.). Berlin : Mouton de Gruyter, 2008. P. 89–110.
12. Bilas Lilia. Linguistic Peculiarities of Australian English. *Сучасні дослідження з іноземної філології* : зб. наук. пр. Вип. 10. 2012. Ужгород : ФОП Бреза А.Е. С. 37–43.
13. Bilas Lilia. British Lingua-Cultural Traces in the Names of Australian Capital Cities. *Наукові записки*. Серія : «Філологічні науки». Ніжин : НДУ ім. Миколи Гоголя, 2013. Кн.4. С. 15–21.
14. Bilas Lilia. Some Peculiarities of Australian English in the Frame of Lingua-Cultural Studies. In: “Scientific Research Priorities – 2017: theoretical and practical value”: Proceedings of International Scientific Conference, 22–23 June, Nowy Sącz, Poland. Nowy Sącz: National-Lois University, 2017. P. 37–38.
15. Паращук В.Ю. Лексичні засоби вербалізації етнолінгвокультурного типуажу Australian Person / Австралієць. *Наукові записки КДПУ*. Серія : «Філологічні науки (мовознавство)». Вип. 129. Кіровоград : КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. С. 81–86.

16. Паращук В.Ю. Филологическое нормирование лексических заимствований в австралийском и британском вариантах английского языка. *Наукові записки КДПУ*. Серія : «Філологічні науки (мовознавство)». Вип. 138. Кіровоград: Видавець Лисенко В.Ф., 2015. С. 627–633.
17. Левицкий В.В. Семасиология: монография для молодых исследователей. 2-е изд, испр. и допол. Винница : Нова Книга, 2012.
18. ASD – Aussie Slang Dictionary (2004). URL: <https://www.modernisms.tripod.com/group/id15.html>. Retrieved 8.01.2020.
19. ASDKN – Australian Slang [Dictionary]. Koala Net. Updated 2018. URL: <https://www.koalanet.com.au/australian-slang.html>. Retrieved 10.01.2020.
20. DAS – Dictionary of Australian Slang. URL: <https://www.australiatravelsearch.com.au/trc/slang.html>. Retrieved 10.01.2020.
21. TBAS – The True Blue Guide to Australian Slang / ed. by J. Hunter. Sydney : New Holland Publishing, 2004.
22. UASD – The Ultimate Aussie Slang Dictionary (2011). URL: <https://www.bunburybackpackers.com.au>. Retrieved 10.01.2020.
23. BASD – Browse the Aussie Slang Dictionary. Australia Day (2020) [Online]. URL: <https://www.australiaday.com.au>. Retrieved 10.01.2020.
24. Moore Bruse. *Speaking our language: The Story of Australian English*. Melbourne : Oxford University Press, 2008.
25. The 3 Types of Australian Accents. URL: www.dialectblog.com/2011/07/10/type-of-australian-accents. Retrieved 3.01.2020.
26. Hampshire David. *Living and working in Australia*. 8th ed. Sydney : International Press Softcom, 2010.
27. Влахов С., Флорин С. *Непереводимое в переводе*. Москва : Международные отношения, 1980.

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.26>

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ «ВВІЧЛИВІСТЬ» ТА «ЕТИКЕТ»

COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF THE NOTIONS “POLITENESS” AND “ETIQUETTE”

Окулова Л.О.,

orcid.org/0000-0002-8798-0034

доцент кафедри «Філологія»

Одеського національного морського університету

У статті розглянуто поняття, що вважаються невіддільними складниками успішною комунікації в сучасному світі. Це *ввічливість* та *етикет*. Вважаємо, що, з одного боку, *ввічливість* є проявом поваги до партнера з комунікації, з іншого – експлікує соціальну та комунікативну компетенції людини та його морально-етичні цінності в міжособистісних взаємодіях. *Ввічливість* може реалізовуватися як у вербальних, так і у невербальних діях. Як правило, вона охоплює повсякденне спілкування, створюючи найбільш сприятливу атмосферу для комунікативної взаємодії між людьми. На відміну від ввічливості, *етикет* обмежений вживанням лише в певних соціальних групах або за певних обставин. Саме тому лінгвісти виділяють різні види етикету: етикет ділового спілкування, дипломатичний етикет тощо, – коли на перший план виходить актуалізація власного соціального статусу щодо статусу партнера. Ввічливість називають «технічною мовою» (О. Беагель) або «субмовою» (Дж. Хелд), адже вона передбачає вживання певних *лінгвальних форм*, функцією яких є актуалізація конвенціональної поведінки і реалізація ввічливого спілкування. Етикет являє собою *сукупність правил поведінки*, що стосуються зовнішнього прояву ставлення до людей (форма звертання і вітання, поведінка у громадських місцях, манери тощо), тоді як мовленнєвий етикет являє собою сукупність словесних форм чемності, ввічливості. Порівняння понять «ввічливість» та «етикет» дало змогу дійти такого висновку: ввічливість є універсальною категорією, що притаманна будь-якому народу. Однак вона має власні національно-специфічні риси, що відображається у виборі певних формул етикету. Незважаючи на відмінності між поняттями «ввічливість» та «етикет», які є дуже схожими, слід зазначити, що вони спрямовані на створення сприятливої атмосфери спілкування та гармонійного перебігу комунікації.

Ключові слова: ввічливість, етикет, комунікація, культура, мовленнєвий етикет, норма, спілкування.

The given article presents the analysis of the notions which are considered to be the essential part of felicitous communication in modern world. They are politeness and etiquette. It is thought that, on the one hand, politeness serves as a sign of respect towards the partner of communication, on the other hand, it explicates the social and communicative competences of a person and his ethical and moral values during interpersonal interactions. Politeness can be realized

by means of verbal and non-verbal actions. As a rule, it covers everyday communication creating the most favourable atmosphere for communicative interaction between people. Unlike politeness, the use of etiquette is limited by certain social groups or by certain circumstances. That's why linguists single out different kinds of etiquette: business etiquette, diplomatic etiquette, etc., – when actualization of one's own social status towards the status of the other communicant is foregrounded. Politeness is referred to as "technical language" (O. Behaghel) or "sublanguage" (G. Held) as it implies the usage of certain lingual forms that function to actualize conventional behaviour and to realize polite communication. Etiquette is a set of behaviour rules which concern the expression of one's attitude to other people (address forms, greetings, behaviour in public places, manners, etc.) whereas speech etiquette embraces word forms of politeness and courtesy. Comparison of the notions "politeness" and "etiquette" has allowed us to conclude the following: politeness is a universal category that is common to people of any nation. But it has its own national specific features that are reflected in choice of certain etiquette formulae. Despite the differences between the notions "politeness" and "etiquette" that are quite alike indeed, it is important to emphasize that they both are aimed at creating favourable atmosphere and conflict-free flow of communication.

Key words: communication, conversation, culture, etiquette, norm, politeness, speech etiquette.

Постановка проблеми. Стаття є спробою проаналізувати та розмежувати поняття «ввічливість» та «етикет». Вивченню цих понять присвячена велика кількість наукових праць. Однак порівняння *ввічливості* та *етикету* як невіддільних складників безконфліктного спілкування досі викликає безліч дискусій, що зумовлює **актуальність** запропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вітчизняних і зарубіжних лінгвістів *ввічливість* активно досліджується. Розроблено різноманітні підходи до вивчення цього поняття: ввічливість розглядають як соціальну норму; як форму поведінки в соціумі та дотримання певних правил спілкування, які вважаються гарними манерами; з погляду розмовних максим; у світлі теорії збереження «обличчя», розробленої П. Браун і Ст. Левінсоном; як оцінку статусу людини, що висвітлено в працях В.І. Карасика; як етичну та прагмалінгвістичну категорію, яка реалізується за допомогою мовленнєвого етикету [цит. за 4].

Приділяється увагу й вивченню етикету, зокрема мовленнєвому етикету (Н.І. Формановська). Поняття «ввічливість» та «етикет» залишаються актуальним для наукового дослідження нині через їхню важливість і необхідність у будь-якому вигляді людського спілкування – від офіційно-ділового до побутового. Нині мовленнєвий етикет входить до сфери інтересів А.Г. Балакая, І.Н. Борисової, Б.Н. Головіна, В.Є. Гольдіна, В.В. Дементьєва, Б.С. Жумагулової, А.В. Земської, С.В. Неверова, Р. Ратмаєр, Н.Л. Соколової, Н.І. Формановської та ін. [цит. за 4].

Постановка завдання. *Об'єктом* дослідження послуговували поняття «ввічливість» та «етикет», *предметом* – їхні функціонально-семантичні риси. *Мета* дослідження полягає в детальному вивченні та проведенні порівняльного аналізу функціональних і семантичних ознак понять «ввічливість» та «етикет».

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати низку *завдань*:

- проаналізувати поняття «ввічливість» із погляду поведінки та вербальної реалізації;
- розглянути поняття «ввічливість» у широкому та вузькому сенсі;
- описати співвідношення ввічливості та норми;
- проаналізувати поняття «етикет»;
- виявити одиниці, що становлять ядро етикету;
- окреслити відмінності між поняттями «ввічливість» та «етикет».

Матеріалом дослідження послуговувала сучасна лінгвістична література, що дало змогу проаналізувати, розмежувати та виділити певні характеристики понять «ввічливість» та «етикет».

Виклад основного матеріалу. Наше розуміння співвідношення ввічливості й етикету, що становлять узагальнене поняття ввічливості, можна сформулювати так. Ввічливість у широкому сенсі, будучи, з одного боку, способом вираження поваги до іншої людини, а з іншого боку, способом актуалізації власної соціальної та комунікативної компетенції в усіх міжособистісних взаємодіях, формувалася поступово і має подвійну природу не тільки з погляду співвідношення в ній поведінкового і вербального. Двоїстість проявляється за безпосередньої реалізації як вербальних, так і невербальних дій у переважанні одного з початків: індивідуального і суспільного (колективного), глибинного і поверхневого, природного (щирого) і штучного (стримуючого). Такі ознаки, як індивідуальність, глибинність і природність, є проявом у діях людини споконвічно притаманних їй емоцій і психічних переживань, що не спрямовані й стримувані «ззовні», а йдуть вільно «від серця», є передумовами появи і «виправданям» існування ввічливості у вузькому сенсі як актуалізації свого внутрішнього схвалення дій, статусу й позиції партнера. Ці ознаки переосмислені у ввічливій поведінці (або в деяких важли-

вих стратегіях) у вигляді імпліцитно закладеної в них оцінки значущого з погляду морально-етичних цінностей індивіда. Ця оцінка може вступати в різні «конфігурації» з другим змістовним початком (етикетом): із громадським, зовнішнім щодо індивіда, і з цього погляду – штучним.

Зміст ввічливості в широкому сенсі полягає у врівноваженні цих двох початків, в найбільш оптимальному їхньому співвідношенні з метою побудови успішного і продуктивного спілкування. Крайні прояви обох початків, тобто повне придушення одного з них в реальному житті виходять за межі досліджуваного феномена, але явна перевага одного початку за хоча б імпліцитно другого є відмінною ознакою ввічливості у вузькому сенсі та етикету.

Ввічливість у вузькому сенсі охоплює наше повсякденне спілкування, визначаючи його «комфортність» на основі створення найбільш оптимальної тональності й способу спілкування. Етикет же через формальність закладених у ньому соціальних відносин обмежений використанням лише в певних соціальних групах або типах ситуацій (етикет ділового спілкування, дипломатичний етикет тощо), де на перший план виходить актуалізація власного соціального статусу щодо статусу партнера.

На нашу думку, в реальних інтеракціях мовці дуже часто комбінують основні критерії обох початків, тобто імпліцитно під час вибору тієї чи іншої форми спілкування враховують у різних пропорціях як соціально-статусні характеристики партнера, так і загальний емоційний фон ситуації.

Зупинимося коротко на співвідношенні ввічливості з нормою. Специфіка ввічливої поведінки полягає в тому, що під час реалізації її форм людина одночасно експлікує своє знання різних норм, прийнятих у суспільстві. Це перш за все комунікативна норма, яка диктує вибір прийнятої в певній ситуації спілкування форми вираження інтенції мовця. Комунікативна норма є невіддільним компонентом мовної поведінки, без якого спілкування взагалі не може відбутися. Ввічливість убачається факультативним елементом, «втління якого значною мірою визначається бажанням і волею мовця» [3, с. 12–13].

Важливу роль у мовленнєвій поведінці відіграють і соціальні норми, які, на думку О.Д. Швейцера, являють собою набір правил, що визначають стратегію вибору одного з конкуруючих варіантів залежно від параметрів соціальної ситуації [12]. Є різні класифікації соціальних норм [7, с. 102–103]. Основними типами є, з одного боку, юридичні закони, адміністративні та органі-

заційні правила, з іншого – звичаї, зокрема норми груп і колективів. Проміжне становище між ними посідають норми моралі, етикету та моди. Ця група норм добре «відшліфована» в суспільстві і навіть може бути представлена в певних текстах. У цьому вони схожі з інституційними нормами.

Утім, норми моралі, етикету та моди не мають ні однозначного формулювання, ні єдиного кодифікованого керівництва. Сама можливість по-різному визначати і тлумачити зміст цих норм робить їх предметом постійного обговорення в суспільстві. Із звичаями їх об'єднує відсутність формально певних санкцій, а також участь у реалізації цих санкцій усіх членів суспільства. Щодо різних ввічливих стратегій ступінь категоричності норми виявляється безпосередньо в ситуаціях її порушення. Чим більш категоричною є норма, тим відчутнішою є санкція під час її порушенні.

Ввічливість є історично складаним типом соціальної поведінки, яке може і здебільшого здійснюється вербально, тобто спирається на певні лінгвальні форми. Частина цих лінгвальних форм / засобів спеціально призначена для здійснення інтенції ввічливості в певних ситуаціях. Сама наявність спеціальних лінгвальних засобів, функцією яких є актуалізація конвенціональної поведінки та реалізація ввічливого спілкування, дає змогу розглядати ввічливість як лінгвістичний об'єкт. О. Бегагель пропонує віднести мову ввічливості до «технічних мов», які виконують певні стилістичні функції та які носії мови використовують для вираження функціонально і соціально різних змістів [13, с. 58]. Інші дослідники використовують щодо вербальної ввічливості поняття *субмови* [14, с. 68].

У сучасній вітчизняній лінгвістичній літературі за вербально реалізованою ввічливістю закріпилося позначення «мовленнєвий етикет». Під етикетом загалом розуміється сукупність правил поведінки, що стосуються зовнішнього прояву ставлення до людей (форма звертання і вітання, поведінка в громадських місцях, манери тощо), тоді як мовленнєвий етикет являє собою сукупність словесних форм чемності, ввічливості.

Опису мовленнєвого етикету і мовленнєвих актів, що входять у мовленнєвий етикет, присвячено чимало робіт. Наприклад, праці Н.І. Формановської присвячені питанням мовленнєвого етикету і культури спілкування. Згідно з Н.І. Формановською, мовленнєвий етикет являє собою особливу систему ритуалів і відповідних вербальних формул, які обслуговують потреби людей встановлювати контакт прийнятним спо-

собом і підтримувати доброзичливу тональність спілкування. Інакше кажучи, це вироблені суспільством правила мовленнєвої поведінки, обов'язкові для членів суспільства, національно специфічні, стійко закріплені в мовленнєвих формулах, але водночас історично мінливі [11, с. 45].

Ядро мікросистеми мовленнєвого етикету становлять одиниці, ввічливі з погляду свого прагматичного змісту. Вони втілюють комунікативний намір мовця, що є етикетним за своєю природою. Це, наприклад, одиниці мовленнєвого етикету, що реалізують мовленнєві акти вітання, прощання, подяки, вибачення, прагматичний зміст яких укладено безпосередньо в перформативних позначеннях.

Найбільш стандартні одиниці мовленнєвого етикету відтворюються в мові в, так би мовити, готовому вигляді. Вокабуляр носіїв мови обов'язково містить певний набір подібних одиниць – стійких формул спілкування.

У деяких прагматично орієнтованих дослідженнях окремі елементи мовленнєвого етикету розглядаються як стереотипні лінгвальні способи вираження інтенціонального змісту [11, с. 145; 6], під яким Н.І. Формановська розуміє те, що залежить від контексту вживання того чи іншого етикетного елементу, тоді як інтенціональна семантика виокремлюється в ізольованому висловлюванні. Через частотність і шаблонність ситуацій, в яких функціонують елементи мовленнєвого етикету, інтенціональні змісти є тісно закріплені за етикетними стереотипами і розпізнаються носіями мови навіть поза контекстом.

Важливим моментом для елементів мовленнєвого етикету є фактор адресата. Всі висловлювання, які стосуються соціального етикету і регулюють відносини між людьми, адресні за своєю суттю. Адресність їх пояснюється саме їхньою належністю до сфери міжперсональних відносин. На думку Н.Д. Арутюнової, такі висловлювання не містять нової інформації для адресата, адже для нього є важливим сам факт їх здійснення або нездійснення. Відсутність етикетного висловлювання не є менш значущим, ніж його наявність [2, с. 361].

Опису різних сторін мовленнєвого етикету присвячене й дослідження Н.Л. Соколової [10, с. 34]. У своїй роботі «Аналіз мовленнєвого етикету» дослідниця робить акцент на інтеракційному описі різних комунікативних актів (вітання, схвалення, рада, прохання, тощо). Вона виділяє одиниці мовленнєвого етикету, що утворюють 15 груп: 1) звертання, привертання уваги; 2) вітання; 3) знайомство; 4) запрошення; 5) про-

ханьня, порада; 6) згода та відмова у відповідь на прохання, запрошення; 7) згода та незгода з думкою співрозмовника; 8) вибачення; 9) скарга; 10) співчуття, розрада; 11) комплімент; 12) несхвалення; 13) привітання; 14) подяка; 15) прощання. Зазначені 15 мовленнєвих актів можуть утворювати ланцюжки інтеракційних актів.

Ще одна робота, яка має безпосередній стосунок, до культури ввічливості народу, належить Р. Ратмаєр *Функціональні і культурно-порівняльні аспекти прагматичних кліше*. В цьому дослідженні вивчається мовленнєвий етикет на матеріалі німецько-російських відповідностей [8, с. 15]. Р. Ратмаєр, проводячи функціональний і культурно-порівняльний опис форм ввічливості, зупиняється на аналізі прагматичних кліше або мовленнєвих форм як стилістично нейтральних. Дослідник постулює тезу, що ступінь використання прагматичних кліше є показником культури народу, нації: чим вищий рівень їх споживання, тим більша вихованість нації, тим більша культура.

Отже, доходимо висновку, що мовленнєвий етикет, по-перше, пов'язаний із використанням стилістично нейтральних форм (прагматичних кліше), тоді як стилістично підвищені форми етикетних актів не є показниками мовленнєвого етикету. По-друге, вихованість народу, нації загалом, можна визначати за ступенем інтенсивності вживання прагматичних кліше в офіційних і неофіційних контекстах комунікації. Внаслідок цього лінгвістична ввічливість розуміється, з одного боку, як висловлення поваги щодо співрозмовника і, з іншого боку, як засіб для презентації того, хто говорить як вихованого, ввічливого члена суспільства. Категорія ввічливості визначається національною культурою, характером ситуації (приватна, офіційна, професійна, соціальна) і соціальними параметрами (статусу і дистанції між партнерами по спілкуванню). Оскільки ввічливість є одночасно культурно-історичним і лінгвістичним феноменом, то зміни, що відбуваються в мові ввічливості, визначаються всією сукупністю внутрішніх (тобто системних) і зовнішніх (культурних, соціальних, історичних) чинників. У реальній мові культурне, соціальне, історичне і системне збігаються [5, с. 180].

Не можна не погодитися з Е. Косеріу [там само, с. 239] в тому, що оскільки мова являє собою функціональну систему, то вона змінюється насамперед у своїх слабких точках, тобто там, де система не повністю відповідає потребам висловлення і спілкування мовців. При цьому необхідні зміни обмежуються стійкістю традиції:

сильна культурна норма може зумовлювати необмежено довге збереження навіть «незбалансованою» системи.

Ввічливість є соціальним явищем і її соціальна значущість зберігається донині. Факт існування різного роду типів соціальної поведінки, зв'язку між соціальним типом, до якого належить індивідуум, і активним лексиконом цієї особи (і всього типу загалом) не викликає сумніву [9]. Будь-яке суспільство являє собою ієрархічно вибудовану і стратифікаційно-диференційовану систему. Індивідуум посідає певне місце в цій існуючій структурі щодо інших носіїв мови. Під час комунікації можливі взаємодії представників різних соціальних прошарків.

Соціальна структурованість суспільства завжди виступала детермінантою розвитку вербальної ввічливості в широкому сенсі та її зовнішнього початку – етикету, особливо тому, що він

безпосередньо відображає й закріплює наявні соціально-статусні відмінності.

Висновки. Проаналізувавши поняття «ввічливість» та «етикет», ми доходимо такого висновку: ввічливість є універсальною категорією, що спрямована на гармонічне, безконфліктне спілкування. Вона притаманна будь-якому народові. Однак вона має національну специфіку, що відображається у виборі формул мовленнєвого етикету. Ввічливість слугує як висловлення поваги щодо співрозмовника, а також як засіб для презентації того, хто говорить, як вихованого, ввічливого члена суспільства. Етикет же безпосередньо відображає наявні соціально-статусні відмінності між комунікантами через вибір лінгвальних засобів для спілкування. *Перспективною* нашого дослідження вважаємо більш детальне дослідження лінгвістичної реалізації ввічливості та вивчення ввічливих формул етикету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адамакова Э.Б. Семантико-прагматические свойства и контексты функционирования средств выражения благодарности в немецком языке : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Пятигорский государственный лингвистический университет. Пятигорск, 2005. 172 с.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. Москва : Языки русской культуры, 1999. 896 с.
3. Беляева Е.И. Принцип вежливости в речевом обращении (Способы оформления декларативных высказываний в английской разговорной речи). *ИЯШ*. Москва, 1985. №2. С. 12–16.
4. Ківенко І.О. Мовленнєвий акт подяки: прагмалінгвістичний аналіз (на матеріалі англійської мови) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Одеський національний університет імені І.І. Мечникова. Одеса, 2018. 226 с.
5. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва, 1963. №3. С. 143–343.
6. Олейник М.А. Семантико-стилистическая характеристика адресата в истории немецкого языка (на материале глаголов речи, бенефактивного и дебенефактивного действий) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / Санкт-Петербургский государственный университет. Санкт-Петербург, 1994. 16 с.
7. Пеньков Е.М. Социальные нормы: управление, воспитание, поведение. Москва, 1990. 176 с.
8. Ратмайер Р. Функциональные и культурно-сопоставительные аспекты прагматических клише. *Вопросы языкознания*. Москва, 1997. №1. С. 10–25.
9. Розен Е.В. Современные вокабулярные неологизмы: опыт социолингвистического исследования на материале немецкого языка (ГДР и ФРГ) : автореферат дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / МГПИ. Москва, 1970. 29 с.
10. Соколова Н.Л. Английский речевой этикет. Москва, 1991. 137 с.
11. Формановская Н.И. Русский речевой этикет: лингвистический и методологический аспекты. Москва, 1987. 156 с.
12. Швейцер А.Д. Современная социолингвистика. Москва, 1987. 197с.
13. Behaghel O. Die deutsche Sprache. Halle (Saale), 1968. 380 s.
14. Held G. Verbale Hoflichkeit: Studien zur linguistischen Theoriebildung und empirische Untersuchung zum Sprachverhalten französischer und italienischer Jugendlicher im Bitt- und Danksituationen. Tübingen, 1995. 486 s.

КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДИСКУРСИВНИХ МАРКЕРІВ SINCE ТА YET У ПРОЦЕСІ РЕГУЛЮВАННЯ РЕФЕРЕНЦІЇ НА МІКРОРІВНІ

THE COMMUNICATIVE POTENTIAL OF SINCE AND YET DISCOURSE MARKERS IN THE PROCESS OF REFERENCE REGULATION AT THE MICROLEVEL

Пожарська Н.В.,

orcid.org/0000-0003-1463-5472

асистент кафедри англійської філології

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Статтю присвячено визначенню комунікативного потенціалу дискурсивних маркерів *Since* та *Yet* у процесі регулювання референції. Зроблено спробу проаналізувати функціонування *Since* та *Yet* як маркерів регулювання референції та виявити прагматичний аспект їх стратегічного впливу на суб'єктів дискурсивної діяльності. Підтверджено, що на прагматичному рівні дискурсивні маркери набувають функції прагматичних маркерів структури дискурсу і використовуються мовцями у фазі обговорення, вони маркують мікрозв'язки між іллокутивними інтенціями, що передаються висловами щодо конкретного предмету думки мовця (референта). Доведено, що дискурсивні маркери беруть участь у конструюванні когерентних відношень між мовленнєвими актами у аспекті регулювання референції на мікрорівні. Встановлено, що елемент *Since* маркує відношення мікрорівневого причинно-наслідкового зв'язку на рівні двох іллокутивних інтенцій продуцента у процесі регулювання референції. Підтверджено, що якщо дискурсивний маркер забрати з контексту, зазначений зв'язок між висловленнями збережеться, і буде виражатися імпліцитно, тому суб'єктам дискурсивної діяльності буде важче зрозуміти та інтерпретувати повідомлення та доведеться вдаватися до інтерпретативних кроків і докладати значних когнітивних зусиль для сприйняття та розуміння висловлення. Встановлено, що елемент *Yet* маркує відношення мікрорівневого контрастивного зв'язку на рівні двох іллокутивних інтенцій продуцента та сигналізує про контрастивне підсилення референта у процесі регулювання референції. У такому випадку дискурсивний маркер *Yet* функціонує прагматичним маркером траєкторії мікрорівневого протиставного відношення між мовленнєвими актами. Доведено, що дискурсивні маркери *Since* та *Yet* володіють середньою частотою дистрибуції та функціонують лише у ситуації комунікативної монади, коли діалог відбувається між суб'єктами дискурсивної діяльності (продуцентом та реципієнтом), але репліку змінює не реципієнт репліки, а її продуцент, оскільки він коректує власну репліку, розширюючи чи звужуючи значення, маркує той чи інший елемент висловлення.

Ключові слова: комунікативний потенціал, дискурсивний маркер, регулювання референції, суб'єкти дискурсивної діяльності, мікрорівень.

The article is devoted to the determination of the communicative potential of discourse markers *Since* and *Yet* in the process of reference regulation. An attempt has been made to analyze the functioning of *Since* and *Yet* as markers of reference regulation and to reveal the pragmatic aspect of their strategic effect on the subjects of discursive activity. It is confirmed that at a pragmatic level, discursive markers acquire the functions of pragmatic markers of discourse structure and are used by speakers in the discussion phase, they mark micro-connections between illocutionary intentions conveyed by statements about a particular subject of the speaker's thought (referent). It is proved that discursive markers are involved in constructing coherent relations between speech acts in the aspect of reference regulation at micro-level. The element *Since* is found to mark the relationship of cause and effect at the level of two illocutionary intentions of the producer in the process of reference regulation. It is confirmed that if the discursive marker is taken out of context, the relationship between the statements will be preserved and will be implicitly expressed. Therefore, subjects of discursive activity will find it more difficult to understand and interpret the message, and will have to take interpretative steps and exert considerable cognitive effort to perceive and understand the utterance. It is proved that *Yet* element indicates a micro-level contrast ratio at the two illocutionary intents of the producer and signals a contrast enhancement of the referent in the process of reference regulation. In this case, the discursive marker *Yet* functions as a pragmatic marker of the trajectory of the microlevel contrastive relation between speech acts. *Since* and *Yet* discursive markers have been proven to have a medium frequency of distribution and function only in a communicative monad situation where the dialogue takes place between subjects of discursive activity (producer and recipient), but the expression is not modified by the recipient but by its producer. The expression, expanding or narrowing a value, marks a particular element of expression.

Key words: communicative potential, discourse markers, reference regulation, subjects of discursive activity, microlevel.

Постановка проблеми. На сучасному етапі лінгвістичних досліджень основною їх тенденцією є вивчення особливостей функціонування мовних одиниць та встановлення їх когнітивно-комунікативних особливостей. Важлива увага приділяється функціональному аспекту. Оскільки він дає можливість дослідити мовні одиниці

з іншої перспективи. Для вираження власної інтенції мовці послуговуються тими засобами мовного коду, які володіють найбільшим потенціалом для досягнення поставленої мети [3].

Формування послідовного дискурсу залежить від того, які комбінації виникають під час взаємодії його компонентів, пов'язаних з партнерами

комунікації, предметом спілкування, комунікативною ситуацією. Комуніканти є центральними компонентами дискурсу, мовними особистостями із сукупністю ментальних, психічних, емоційних, оцінних та прагматичних ознак. Мовні особистості, які ведуть діалог, і традиційно поділяються на мовців та адресатів, які приймають участь у динамічному конструюванні бесіди, обміну інформації. Розпізнання інтенції мовців теж є динамічним процесом [1].

Ми робимо висновки про когнітивні операції лише на основі вербальних маркерів. Тому інтерпретація мовленнєвої поведінки співрозмовників ґрунтується на тому, які релевантні операції та стратегії використовуються ними в ході взаємодії з комунікативним партнером. Завданням мовця є проектування того, що він хоче висловити. А слухач, у свою чергу, вдається до інтерпретативних кроків, процедур, для досягнення розуміння висловленого. Інакше кажучи, мовець покладається на вміння слухача, який визначає наскільки цікава мова партнера, запропонований предмет розмови та який ефект досягається. Тому слухач робить вагомий внесок під час розмови, спираючись під час інтерпретації на контекстуальні параметри, які включають власне дискурс, когнітивні та соціальні фактори обмеження, що впливають на мовця. Кожен наступний вислів продуцента сприймається реципієнтом як новий елемент, що впливає на спільне розуміння співрозмовниками змісту висловленого [2].

Під регулюванням референції ми розуміємо когнітивно-комунікативну стратегію реструктуралізації пропозиції, висловленої мовцем на мікрорівні. У цьому дослідженні ми сфокусували увагу на перебігу спілкування у вузькому діапазоні та звернулися до аналізу реплік, висловлених одним мовцем у процесі вербальної інтеракції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дискурсивні маркери – це лінгвістичні елементи, що функціонують на рівні дискурсу і є незалежними від його основних складових – частин мови. Дискурсивні маркери дозволяють продуктивно застосовувати, зокрема, комунікативний, прагматичний підходи до вивчення мовних явищ в англійській мові. Термін «дискурсивний маркер» співвідноситься з особливим класом слів, принципово важливою властивістю яких є їх безпосередній зв'язок із функціонуванням дискурсу. Дискурсивні маркери забезпечують зв'язність на всіх цих рівнях, тим самим інтегруючи їх. При цьому кожен конкретний дискурсивний маркер належить насамперед до того чи іншого плану: *oh* – до інформаційного стану і до структури дій;

well – до структури учасників; *and* – до пропозиційної структури [7].

Дослідженням проблеми дискурсивних маркерів займалися такі науковці, як С.В. Засекін, А.Е. Левицький, А. Foolen, В. Fraser, С. Kroon, G. Redeker, D. Schiffrin, E. Traugott.

Відповідно до Б. Фрейзера дискурсивні маркери є функціональним класом висловлень в будь-якій мові і дослідник називає їх «прагматичними маркерами». Він також зауважує, що ці вирази з'являються в сегменті дискурсу, однак не є частиною пропозиційного змісту висловлення. Вони сигналізують, акцентують і маркують аспекти спілкування, які хоче передати комуніканти [5, с. 23].

На думку Е. Траугот, дискурсивні маркери – це дискурсивно-дейктичні одиниці, найважливіша мета яких сигналізувати про коментар, визначаючи типослідовного дискурсивного зв'язку між поточним висловленням і попереднім дискурсом [8].

К. Бауер-Рамазані виокремлює чотири види дискурсивних маркерів:

- 1) з'єднувальні сполучники
- 2) конектори
- 3) підрядні сполучники
- 4) фразові єднальні засоби [4].

Ми дотримуємося думки Д. Шиффрін, згідно з якою авторка класифікує 11 дискурсивних маркерів. Вони представлені сполучниками (*and, but, or, because*), прислівниками (*now, then, so*), частками (*oh, well*), вставними реченнями (*you know, I mean*). [7]

У наших попередніх дослідженнях ми аналізували дискурсивні маркери *If* та *When* та дійшли висновку, що корекція моделі світу адресата за допомогою регулювання референції реалізується шляхом застосування бінарної опозиції, утвореної дискурсивними маркерами *if* ↔ *when*. З їх допомогою відбувається активний вплив на ситуацію спілкування через вплив на ментальний світ адресата. Прагматичним аспектом стратегічного впливу на реципієнта за допомогою реалізації стратегії регулювання референції є його налаштування на позитивне вирішення проблеми у конфліктній ситуації, зниження напруження у спілкуванні та забезпечення позитивного перлокутивного ефекту за рахунок дискурсивних маркерів *If* та *When*.

Постановка завдання. Однак, незважаючи на таку увагу дослідників до дискурсивних маркерів, їхнє детальне вивчення та опис на сучасному етапі розвитку лінгвістики та розв'язання лінгвістичних завдань, це питання не є достатньо вивченим, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

На нашу думку, доцільним є розгляд комунікативного потенціалу дискурсивних маркерів *Since* та *Yet* та їх ролі у процесі регулювання референції на мікрорівні. Це й зумовлює *мету* даної статті. Поставлена мета окреслює низку *завдань*:

1) проаналізувати дискурсивні маркери *Since* та *Yet*, за допомогою яких відбувається регулювання референції;

2) визначити комунікативний потенціал цих мовних засобів в аспекті регулювання референції;

3) дослідити частоту дистрибуції цих дискурсивних маркерів та визначити їх функціонування у ситуації комунікативної монади.

Виклад основного матеріалу. З погляду граматики сучасної англійської мови дискурсивні маркери можна поділити на чотири класи – сполучники сурядного зв'язку (*and, but, or*), сполучники підрядного зв'язку (*since, while, unless*), вставні слова (*however, thus*) та прийменникові вирази (*because of, despite, as a result of*). Однак класифікація дискурсивних маркерів за семантичними ознаками є ґрунтовнішою. Відповідно до неї дискурсивні маркери поділяють на додаткові, причинно-наслідкові, умовні, темпоральні та протиставні [2; 5; 6].

Ми поділяємо думку С.В. Засекіна, який стверджує що, на прагматичному рівні дискурсивні сполучники набувають функції прагматичних маркерів структури дискурсу і використовуються мовцями у фазі обговорення, вони маркують локальні зв'язки між іллокутивними інтенціями, що передаються висловами щодо конкретного предмету думки мовця (ПДМ/топіка). Отже, дискурсивні маркери беруть участь у конструюванні когерентних відношень між мовленнєвими актами, оперуючи на рівні дієвої структури [2].

Для ілюстрації вищевказаної тези проаналізуємо наступний приклад:

a) "Look here, Mrs Winters," he said, "it's vitally important that I find Mrs Wallman at once and..."

b) "Oh, you want to see Mrs Wallman now. Is that it?"

c) "Either Mr or Mrs," Mason said. "**Since** she was the last one you've seen, perhaps you could tell me where I'd be able to find her" [9, с. 82].

У вищевказаному прикладі розмова ведеться між приватним детективом Мейсоном та сусідкою жінки, яку він розшукує. Зв'язок між репліками а) і с) забезпечується причинно-наслідковим сполучником *since*, що функціонує дискурсивним маркером. Цей елемент маркує відношення мікрорівневого причинно-наслідкового зв'язку на рівні двох іллокутивних інтенцій продуцента – рівні прагматичної структури. Оскільки предметом думки продуцента є жінка, яку він розшукує (*Mrs*

Wallman), то дискурсивний маркер сигналізує про відношення між референтами *Mrs Wallman* та *she*. У даному випадку дискурсивний маркер *Since* функціонує прагматичним маркером траєкторії мікрорівневого причинно-наслідкового відношення між мовленнєвими актами, оскільки його дія в термінах Н.Д. Арутюнової зорієнтована на модусний/прагматичний план (висновок-підстава), центром якого є референт *Mrs Wallman* [1, с. 46].

Схематично це можна зобразити так:

MA1	←	since	→	MA2
(Mrs Wallman)				(She)
(референт)				(референт)

Варто зазначити, що, якщо дискурсивний маркер забрати з контексту, зазначений зв'язок між висловленнями збережеться і буде виражатися імпліцитно. Тому суб'єктам дискурсивної діяльності буде важче зрозуміти та інтерпретувати повідомлення та доведеться вдаватися до інтерпретативних кроків і докладати значних когнітивних зусиль для сприйняття та розуміння висловлення.

Щодо дискурсивного маркера *Yet*, то згідно з думкою С.В. Засекіна, він належить до маркерів допустової кон'юнкції, які домінують у статусно-нейтральних бесідах. [2] Тому проаналізуємо наступний приклад та визначимо комунікативний потенціал цього дискурсивного маркера у процесі регулювання референції на мікрорівні:

a) Now, let's get this straight, Miss Street. Those were letters which had originally been put in the "IMPORTANT UNANSWERED" file?

"Yes."

b) "And you've gone over that file from time to time, carefully?"

"Yes."

c) "And eliminated everything which didn't require my personal attention?"

"Yes."

d) "And **yet** this morning of Monday, September twelfth, you take out a large number of letters from the bottom of the file?"

"That's right," she admitted, her eyes twinkling."

e) "How many letters, may I ask?"

"Oh, fifteen or twenty."

f) "And did you answer those yourself?"

She shook her head, smiling."

g) "What did you do with them?" Mason asked.

"Transferred them to another file."

h) "What file?"

"The "LAPSED" file."

Mason chuckled delightedly. [9, с. 7]

Розмова відбувається між приватним детективом Мейсоном та його секретаркою міс Стріт.

Предметом думки продуцента та реципієнта є листи (*letters*), які надходять Мейсону від потенційних клієнтів. Тон розмови невимушений та дружлюбний, про що свідчать еліптичні репліки-відповіді міс Стріт (*Yes*), скорочена форма, притаманна усному стилю спілкування (*That's right*) та невербальні компоненти (*her eyes twinkling, smiling, Mason chuckled delightedly*). Як бачимо з наведеного прикладу, комунікати перебувають у статусно-нейтральних, дружніх відносинах. Щодо дискурсивного маркера *Yet*, то він встановлює зв'язок між репліками а) і d), забезпечуючи функцію протиставлення. Цей елемент маркує відношення мікрорівневого контрастивного зв'язку на рівні двох іллокутивних інтенцій продуцента. Оскільки предметом думки продуцента є листи, які детектив отримує від клієнтів (*letters*), то дискурсивний маркер сигналізує про контрастивне підсилення референта (*letters, those*). У такому випадку дискурсивний маркер *Yet* функціонує прагматичним маркером траєкторії мікрорівневого протиставного відношення між мовленєвими актами.

Схематично це можна зобразити наступним чином:

MA1	←	yet	→	MA2
(letters)		=		(letters)
(референт)				(референт)

Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчує про середню частоту дистрибуції дискурсив-

них маркерів *Since* та *Yet* та їх функціонування лише у ситуації *комунікативної монади*, порівняно з дискурсивними маркерами *If* та *When*, які функціонують у ситуації *комунікативної монади* та *комунікативної діади*, утворюють бінарну опозицію та володіють високою частотою дистрибуції. Під ситуацією *комунікативної монади* ми розуміємо діалог адресата й адресанта, але репліку змінює не реципієнт репліки, а її продуцент. Він змінює власну репліку, розширюючи чи звужуючи значення, маркує той чи інший елемент висловлення. Автокорекція у ситуації діалогічного мовлення засвідчує вибір продуцентом змісту, форми висловлення для впливу на реципієнта.

Висновки. Отже, дискурсивні маркери *Since* та *Yet* володіють середнім комунікативним потенціалом у аспекті регулювання референції. Вони виступають маркерами причинно-наслідкових чи протиставних відношень між репліками та функціонують для підсилення висловлення щодо предмету думки мовця. Прагматичним аспектом стратегічного впливу на реципієнта за допомогою реалізації стратегії регулювання референції є його налаштування на позитивне вирішення проблеми у конфліктній ситуації, та забезпечення позитивного перлокутивного ефекту. Перспективи подальшого дослідження полягають у розширенні мовного матеріалу та детальнішому аналізі інших дискурсивних маркерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арутюнова Н. Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт. *Наука*. 1988. 341 с.
2. Засєкін С. Дискурсивні маркери когерентності англomовного діалогічного тексту: когнітивний та прагматичний аспекти: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04. *Київ. нац. лінгв. ун-т*. Київ, 2001. 20 с.
3. Левицький Е. Основи функціональної лінгвістики : навч. посібник. *Ред. видавничий відділ НДПУ*. 2004. 124 с.
4. Bauer-Ramazani Ch. English Discourse Markers. URL: academics.smcvt.edu/cbauerramazani/AEP/BU113/English/discmarkers.ht.
5. Fraser B. Pragmatic markers. *Pragmatics*. 1996. No 6 (2). P. 318.
6. Fraser B. What are discourse markers? *Journal of pragmatics*. 1999. Vol. 31. P. 931–952.
7. Schiffrin D. *Discourse Markers*. Cambridge University Press. 1987. 318 p.
8. Traugott E. The role of the development of discourse markers in a theory of grammaticalization. URL: http://www.wata.cc/forums/uploaded/136_1165014660.pdf.
9. Erle S. Gardner. The case of the perjured parrot. Москва : Айрис Пресс, 2007. 364 с.

АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ У ДОСЛІДЖЕННІ КОНЦЕПТУ *ІРЛАНДЕЦЬ***ASSOCIATIVE EXPERIMENT IN THE STUDY OF THE CONCEPT *IRISHMAN*****Полгородник Д.В.,***orcid.org/0000-0002-3937-8700**кандидат філологічних наук,**старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування
Запорізького національного університету*

Англійсько-ірландський світогляд сформувався в умовах мовного та культурного контактування автохтонної кельтської та привнесеної англосаксонської лінгвокультур. Упродовж тривалого контактування мов і культур відбувається взаємодія етнічних картин світу, що позначається на трансформаціях складу, структури, змісту концептів та засобах їх вербалізації. В результаті досліджуваної взаємодії сформувалася нова англійсько-ірландська лінгвокультура з низкою базових концептів. Використовуючи критерії наявності імені, постійного характеру концепту, культурної розробленості, концептуалізованості поняття, частотності апеляції до концепту, його соціокультурної цінності було визначено, що концепт *ІРЛАНДЕЦЬ* є базовим концептом англійськомовного світогляду в Ірландії. Цей концепт має розгалужену систему номінацій з ключовим іменем концепту *Irishman*. Актуальність використання психолінгвістичних експериментів полягає в тому, що їх результати дозволяють доповнити уявлення про зміст концепту, що склалося при вивченні матеріалів лексикографічних джерел, текстового матеріалу, а також конкретизувати отримані дані щодо певної групи носіїв мови. Аналіз семантики та контекстних уживань не спроможний забезпечити повну картину концептуалізації. Хоча словники різних типів та літературні джерела відбивають актуалізацію концепту, важлива інформація стосовно емоційної та оцінної площини концептуалізації залишається непоміченою дослідником. При значній кількості інформантів результати експерименту можуть розглядатися як відображення тих елементів концепту, які є національно значущими. Проведений психолінгвістичний експеримент відобразив, що концепт *ІРЛАНДЕЦЬ* є позитивно маркованим етнічним автостереотипом, що репрезентує національний характер, особливості зовнішності й приналежність до певної лінгвокультурної групи.

Ключові слова: англійська мова в Ірландії, лінгвокультура, концепт, вільний асоціативний експеримент, спрямований асоціативний експеримент.

The Anglo-Irish worldview was formed in the context of linguistic and cultural contacts between the autochthonous Celtic and the introduced Anglo-Saxon linguocultures. The prolonged contact results in interaction of ethnic worldviews, which affects the transformations of composition, structure, content of concepts and the means of their verbalization. As a result of the interaction, a new Anglo-Irish linguoculture was formed with a number of specific key concepts. Using the criteria of having a name, constant nature of the concept, cultural elaboration, conceptualization, frequency of appeal to the concept, its sociocultural value, it was determined that the concept *IRISHMAN* is the key concept of English-speaking worldview in Ireland. This concept has an extensive nomination system with the key name of the concept in English. The relevance of the usage of psycholinguistic experiments is that their results allow us to supplement the idea of the content of the concept that has emerged from the study of materials of lexicographic sources, texts, as well as to concretize the data obtained for a certain group of native speakers. The analysis of semantics and contextual applications is incapable of providing a complete picture of conceptualization. Although dictionaries of various types and literary sources reflect actualization of the concept, important information regarding its emotional and evaluative plane remains unnoticed by the researcher. With a significant number of informants, the results of the experiment can be viewed as reflecting those elements of the concept that are nationally relevant. The conducted free and directed associative experiments have shown that the concept *IRISHMAN* is a positively labelled ethnic auto-stereotype, which represents the national character, peculiarities of appearance and belonging to a certain linguocultural group.

Key words: Anglo-Irish, linguoculture, concept, free associative experiment, directed associative experiment.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика приділяє значну увагу проблемам взаємозв'язку мов, культур, етнічної обізнаності, а також формам національних світоглядів та їх об'єктивізації. Розвиток будь-якого суспільства супроводжується лінгвокультурним контактом. Сучасна англійська мова є результатом чисельних лінгвістичних та культурних контактів, що є причиною існування значної різноманітності національних варіантів, соціальних та територіальних діалектів. Історичні, соціально-політичні, економічні та культурні фактори спричинили тривалий кон-

такт між англосаксонською та кельтською лінгвокультурами, що й позначилося на структурі та змістовому наповненні базових концептів англійськомовної картини світу Ірландії й засобах їх вербалізації. Аналіз семантики та контекстних уживань не спроможний забезпечити повну картину концептуалізації. Хоча словники різних типів та літературні джерела відбивають актуалізацію концепту, важлива інформація стосовно емоційної та оцінної площини концептуалізації залишається непоміченою дослідником. Результати психолінгвістичних експериментів

дозволяють доповнити уявлення про зміст концепту, що склалося при вивченні матеріалів лексикографічних джерел, текстового матеріалу, а також конкретизувати отримані дані щодо певної групи носіїв мови. При значній кількості інформантів результати експерименту можуть розглядатися як відображення тих елементів концепту, які є національно значущими.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Механізми формування та засоби вербалізації картини світу визначаються низкою чинників, серед яких важливе місце посідають процеси етнічної взаємодії. Історія розвитку будь-якого суспільства не може бути ізольованою і супроводжується контактуванням мов та культур. Отже, формування національних картин світу – результат взаємовпливу колективної свідомості етносів, що контактують. Про релевантність такого погляду свідчать дослідження з контактної лінгвістики (У. Вайнрайх, Ю.О. Жлуктенко, Т.О. Козлова, В.Ю. Розенцвейг, С.В. Семчинський, В.І. Скибіна, Е. Хауген, Р. Хікі), а також міждисциплінарні праці, у яких розглянуто проблеми формування національних англійськомовних картин світу Австралії, Нової Зеландії, Канади, Карибського регіону, що розвивалися в умовах мультилінгвального та мультикультурного середовища (Л.В. Герман, Т.О. Козлова).

Згідно з С.Г. Воркачевим, експериментальна методика входить до переліку прийомів, необхідних для вивчення будь-якого концепту [3]. До методів асоціативного експерименту звертаються провідні світові та вітчизняні мовознавці (С.Г. Воркачев, С.А. Жаботинська, О.О. Леонтьєв, О.О. Селіванова).

Постановка завдання. Мета роботи – встановлення концептуальних ознак базового концепту англійськомовної картини світу Ірландії за допомогою вільного та спрямованого асоціативних експериментів.

Виклад основного матеріалу. За С. Г. Воркачевим [2, с. 113], «основний лінгвокультурологічний сенс появи терміну “концепт” – його здатність відображати у своїй семантиці національний менталітет, як сукупність світоглядних й поведінкових особливостей етносу, і національний характер, як стабільний та цілісний склад душевного життя мовної особистості, що визначає її якісну своєрідність – її етнос».

Культурні концепти фіксують своєрідність конкретної культури [4, с. 29] і світобачення її носіїв. Тому в кожній мові існує сукупність семантично навантажених слів, які позначають значимі для конкретної культури складники кар-

тини світу і виявляються впливовішими порівняно з іншими номінаціями.

Важливо зазначити, що будь-яка культура містить універсальні й етнічно детерміновані складники, які актуалізуються в традиціях, звичках, етикеті мовленнєвій практиці й акумулюються у свідомості носіїв культури. Отже, концептосфера утворюється концептуальними універсалиями та унікальними рисами, а значущими й історично константними виявляються дві категорії концептуальних утворень. Пропонуємо розрізняти ключові та базові концепти.

Ключові слова культури, за А. Вежицькою [1, с. 35–36], це позначення особливо важливих і показових для конкретної культури понять. Базові концепти та їх найменування не належать до унікалій культури. Це – загальнолюдські поняття, які інтегрують стереотипізовані уявлення про час, простір, природу, людину, її місце у Всесвіті та людські стосунки. М.В. Піменова [6, с. 129] вважає, що базові концепти становлять фундамент мови і всієї картини світу.

Важливими критеріями ідентифікації концепту є наявність імені [5, с. 56]; постійний характер концепту [7, с. 84]; культурна розробленість [1, с. 13–38]; частота апеляції до концепту; соціокультурна цінність концепту [5, с. 56]. Концепт *ІРЛАНДЕЦЬ* відповідає всім перерахованим вище критеріям.

Психолінгвістичне дослідження передбачало проведення вільного та спрямованого асоціативних експериментів, доповнених соціолінгвістичними анкетами для забезпечення репрезентативності дослідження.

Метод вільного асоціативного експерименту полягає в тому, що респондентам пропонують слова-стимули, на які вони повинні відповісти словесними формами, які приходять їм на думку (*What associations do you have with the word Irishman/Éireannach?*).

Метою спрямованого асоціативного експерименту є дослідження знання та розуміння значення мовної одиниці носіями мови. Спрямований асоціативний експеримент передбачав, що інформанти заповнять пропуски в текстових фрагментах словами *Irishman, Éireannach*. Загальна кількість контекстів становила 16 фрагментів, вилучених із публіцистичних та художніх текстів. Завдання мало таке формулювання: *Which word (Irishman or Éireannach)?*

Експеримент проведено автором в м. Дублін, м. Голвей, м. Скерріс (Ірландія) у 2016 році. В експерименті брали участь 200 учасників (114 чоловіків і 86 жінок), які вважають себе ірландцями,

проживають на території Республіки Ірландія, віком від 20 до 74 років. Рівень освіти інформантів варіювався (повна середня освіта, бакалавр, магістр, доктор філософії). До експерименту залучалися представники різних професій: студенти університету, викладачі вищих навчальних закладів, викладачі середніх шкіл, науковці, робітники, безробітні тощо.

Залучення представників різних соціальних груп сприяло побудові загального асоціативного поля концепту, не закріпленого за конкретним соціальним прошарком.

За допомогою асоціативного експерименту була виявлена низка асоціатів концепту *ІРЛАНДЕЦЬ*, властивих для сфер *Irishman* та *Éireannach*.

Включення лексеми *Éireannach* до нашого дослідження зумовлено тим фактом, що вона є ірландським відповідником лексеми *Irishman* та позначає “Irish, an Irish person” [11, с. 90]. У нечисленних дослідженнях, присвячених використанню ендонімів ірландцями, відзначається, що *Éireannach* характеризується маркером ‘національність’, на відміну від етнічного маркера, характерного для *Gael* [12, с. 65]. До того ж *Éireannach* повинен володіти ірландською мовою [15, с. 40, 42], бути ірландцем за походженням та католиком за віросповіданням [13, с. 188]. Відсутність актуалізації *Éireannach* у текстах різних жанрів призвела до необхідності виявити особливості її функціонування у свідомості ірландців.

Різна кількість асоціативних реакцій (632 для *Irishman* та 419 для *Éireannach*) характерна для кожної з ключових номінацій концепту свідчить про меншу актуальність цього кельтського елемента в англійській мові Ірландії. Цей висновок підтверджує і той факт, що кількість асоціацій для *Irishman* – 36, а для *Éireannach* лише 13.

На основі отриманих результатів були виділені концептуальні ознаки, а їх значення об’єднані за денотативним принципом.

Ключовими концептуальними ознаками, які, відповідно до проведеного асоціативного експерименту, вербалізують сферу *Irishman* є ‘character’ (493), ‘appearance’ (74), ‘nationality’ (48). У контексті вищезгаданих загальних ознак можна виділити вужчі.

Для концепту *Irishman* у межах концептуальної ознаки ‘character’ (493) виділяються такі реакції:

– веселий (*funny* “**humorous**; causing **laughter**” [9], *amusing* “causing **laughter** and providing entertainment” [16], *laugh* “the act or sound of **laughing**” [9], *craic*, *has craic* “**enjoyable time** spent with other people, especially when the conversation is entertaining and **funny**” [9]);

– красномовний (*eloquent* “**fluent** or persuasive **in speaking** or writing” [16], *gift of gab* “the ability to **speak with eloquence** and fluency” [16], *talkative* “**talking a lot**” [9]);

– товариський (*friendly* “**behaving in a pleasant, kind way** towards someone” [9], *friend* “a **person** who you know well and who you **like a lot**” [9]);

– добрий (*kind* “**generous, helpful**, and thinking about other people's feelings” [9], *sympathetic* “feeling, showing, or **expressing sympathy**” [16], *kind-hearted* “one who **likes other people a lot** and always wants to help them” [9]);

– гордовитий (*proud* “feeling **deep pleasure or satisfaction** as a result of one's own achievements, qualities, or possessions or those of someone with whom one is closely associated” [16]);

– пияка (*drunk* “a person who is **drunk** or who habitually drinks to excess” [16], *drinking* “the action or habit of **consuming alcohol**” [16]);

– сім'янин (*family man* “a man with a wife (or long-term partner) and children, especially one who **enjoys home life**” [16], *home-lover* “a person who **enjoys being at home** and who is **fond of their family**” [10], *family* “a group of **people related by blood or marriage**” [16]);

– бідний (*poor* “**having little money** and/or few possessions” [9]);

– безтурботний (*reckless* “doing something dangerous and **not worrying about the risks** and the possible results” [9], *easy-going* “**able to stay calm** about things that anger or worry most people” [9], *light-hearted* “amusing and **not serious**” [9], *emotional* “having and **expressing strong feelings**” [9]).

У межах концептуальної ознаки ‘appearance’ (91) анкетовані відобразили автостереотипи стосовно зовнішності *Irishman*, а саме:

– колір волосся – рудий (*ginger* “a person who has **red or orange-brown hair**” [9], *redhead* “a person, especially a woman, whose **hair is a colour between red, brown, and orange**” [9], *red-haired* “having **hair of a reddish-blonde or orange-brown colour**” [16], *rua* (“**red-headed, red-haired**” [14]);

– інші характерні риси зовнішності (*freckles* “a **small, pale brown spot on the skin**, usually on the face, especially of a person with pale skin” [9], *bearded* “with a **beard**” [9]) та естетична оцінка типової зовнішності ірландця (*beautiful* “very **attractive**” [9], *attractive* “very **pleasing in appearance** or sound” [9], *handsome* “**physically attractive** in a traditional, male way” [9]).

Найменш актуальною виявилася ознака ‘nationality’ (48). *Irishman* є:

– мешканцем країни Ірландії (*Irish person* “a **native or inhabitant of Ireland**” [17]);

– носієм кельтської мови та культури (*Celt* “a person who is **related to the Celts** of ancient Britain” [9], *Gael* “a **Gaelic-speaking** person” [16]).

Проаналізувавши отримані дані, можемо стверджувати, що в свідомості носіїв англійсько-ірландської культури *Irishman* це:

- носій певних рис характеру;
- людина з особливою зовнішністю;
- мешканець Ірландії, який розмовляє ірландською.

Концептуальною ознакою, що закріплена за сферою *Éireannach* виявилася ‘nationality’ (396), що відображено в уявленнях мовців:

– мешканець Ірландії (*Irish* “**belonging to or relating to Ireland**, its people, or its language” [9], *Irishman* “a **man from Ireland**” [9], *Irish person*, *Eire* “the name for **Ireland** in Irish” [9], *Saoranach* “**citizen**” [14]);

– носій кельтської мови та культури (*Irish language* “a **Goidelic language** of the Indo-European language family originating in Ireland and historically spoken by the Irish people” [17], *Gaeltacht* “the parts of Ireland and Scotland where **Gaelic** is spoken by a large part of the population” [16], *Gael*, *Gaelic* “another term for **Irish (the language)**” [16], *Celt*, *Gaoidheal* “**gael, gaeilge**” [14]).

Відзначимо той факт, що асоціати фактично є перекладом лексеми *Éireannach*, або вказують на її походження (ірландська мова). До того ж, на питання пояснити значення *Éireannach*, опитувані давали відповідь “*Irish word for Irishman*”, “*Irishman in Irish*”, “*how we call Irishman in Irish (Gaelic)*”, “*Gaelic word for Irishman*”, що свідчить про відсутність сформованого розуміння сфери використання *Éireannach*.

Частина наведених асоціацій (*ship*, *Long Éireannach*) не входять до аналізу, оскільки є реакціями стосовно судівництва [8], що не є сферою нашого дослідження.

Спрямований асоціативний експеримент показав майже стовідсотковий вибір лексеми *Irishman* у всіх досліджуваних контекстах:

– у ситуаціях, в яких репрезентоване розуміння “Ірландець – носій мови” (“*Do you speak*

the language of ...?”, “*You can spot an ... by his brogue*”), анкетовані віддали перевагу лексемі *Irishman* (96 % опитуваних);

– асоціація, пов’язана з попередньою ознакою ‘красномовство’ (“*She was quite overpowered by the ... flow of words*”), одностайно (100 % опитуваних) закріплена за *Irishman*;

– релігійна ознака (“*The adopted a new use of the word ... to unite the different Catholic groupings of Ireland together*”) також закріплена за *Irishman* (54 % опитуваних), проте значна частина респондентів вважає, що лексема *Éireannach* може бути використана для її експлікації;

– ознаки на позначення національного характеру, а саме емоційності (“*He had always heard that ... are ‘quick in the executive part of justice’*”) та безтурботності (“*To be sure, he was a true ..., and so the sorrow thing in life brought him back, only to see that he was snug and comfortable*”), репрезентовані лексемою *Irishman* (98% опитуваних).

Висновки. Отже, для носія англійсько-ірландської культури концепт ІРЛАНДЕЦЬ / *Irishman* репрезентує національний характер, особливості зовнішності й приналежність до певної лінгвокультурної групи.

Це позитивно маркований етнічний автостереотип. У свідомості носіїв англійськомовної ірландської культури узагальнений портрет ірландця має здебільшого оцінний характер, що засвідчує кількісна перевага інтерпретаційних ознак серед асоціатів. У свою чергу, ім’я на ірландській основі *Éireannach* не актуальне у свідомості опитуваних.

Оскільки психолінгвістичний експеримент дозволяє доповнити уявлення про зміст концепту, що склалося при вивченні текстових та лексикографічних матеріалів, а також надає важливу інформацію стосовно емоційної та оцінної площини концепту, подальше використання вільного та спрямованого психолінгвістичного експериментів у дослідженні базових концептів англійськомовної картини світу Ірландії є перспективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вежбицкая А. Понимание культуры через пространство ключевых слов [пер. с англ. А. Д. Шмелева]. Москва : Языки слов культуры, 2001. 289 с.
2. Воркачев С. Г. «Счастье» как лингвокультурный концепт. Москва : Гнозис, 2004. 192 с.
3. Воркачев С. Г. Постулаты лингвоконцептологии. *Антология концептов* / Под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина. Волгоград : Парадигма, 2005. Т. 1. С. 11–13.
4. Карасик В. И. Зеркальный концепт «Простота». *Новое в когнитивной лингвистике* : материалы междунар. конф. / отв. ред. М. В. Пименова. Кемерово : КемГУ, 2006. Вып. №8. С. 26–41.
5. Карасик В. И. Концепты-релятивы. *Язык, сознание, коммуникация* : Сб. статей / Отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. Москва : МАКС Пресс, 2005. Вып. 30. С. 95–108.

6. Пименова М. В. Типы концептов и этапы концептуального исследования. *Вестник Кемеровского государственного университета*. Кемерово : КемГУ, 2013. С. 127–131.
7. Степанов Ю. С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. Москва : Языки русской культуры, 1997. 824 с.
8. Brunnicardi D. *The Seahound: The Story of an Irish Ship*. Cork, 2001. 152 p.
9. Cambridge Dictionaries online . URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення 10.01.2020).
10. Collins Dictionaries online . URL: <https://www.collinsdictionary.com/> (дата звернення 10.01.2020).
11. Dolan T. P. *A Dictionary of Hiberno-English*. 3rd edition. Dublin : Gill & MacMillan, 2014. xxviii, 320 p.
12. Lenihan P. *Consolidating Conquest : Ireland 1603-1727*. London : Routledge, 2008. 318 p.
13. Liere K. Van, Ditchfield S., Louthan S. *Sacred History: Uses of the Christian Past in the Renaissance World*. Oxford, 2012. 339 p. 784 p.
14. New Irish-English Dictionary. URL: <https://www.teanglann.ie/en/> (дата звернення 10.01.2020).
15. O'Leary P. *Gaelic Prose in the Irish Free State: 1922-1939*. University Park : Penn State Press, 2010. 784 p.
16. Oxford Dictionaries Online . URL: <http://www.oxforddictionaries.com/> (дата звернення 10.01.2020).
17. The Free Dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (дата звернення 10.01.2020).

УДК 378:37.011.3–051:93/94:81'373

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.29>

КОМПОНЕНТИ ЗМІСТУ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ

COMPONENTS OF CONTENTS OF LEXIC COMPETENCE OF FUTURE HISTORY TEACHERS

Полянiчко О.Д.,

orcid.org/0000-0003-3788-3233

кандидат філологічних наук,

викладач кафедри західних і східних мов та методики їх навчання

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К.Д. Ушинського»

У статті досліджено поняття лексична компетентність та доведено, що це заснована на лексичних знаннях, навичках, умінях, а також особистісному мовному та мовленнєвому досвіді здатність людини визначати контекстуальне значення слова, порівнювати обсяг його значення в двох мовах, розуміти структуру значення слова і виділяти специфічно національне в значенні слова.

Визначено, що лексична компетентність представляє собою складне утворення, до складу якого входять: мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний, рефлексивний і поведінковий компоненти. Формування лексичної компетентності пропорційно залежно від сформованості у студентів лексичних навичок, які засновані на певних принципах, а саме: принцип єдності навчання лексиці і мовленнєвої діяльності; принцип інтегративності; принцип тематичної обумовленості; принцип верифікації ментальних компонентів у змісті навчання лексиці; принцип колективної взаємодії; принцип обліку дидактико-психологічних особливостей навчання та аудиторії.

Дані принципи спрямовані на розвиток комунікативної культури із застосуванням лексичних знань з певної тематики і входять в систему принципів сучасного комунікативно-когнітивного підходу.

Набуті знання і навички дають можливість розвивати і удосконалювати лексичну компетентність, про рівень сформованості якої свідчить здатність студентів вирішувати складні завдання, що пов'язано із засвоєнням і вивченням іншомовних слів, умінні використовувати їх на практиці, тобто здатність самостійно продукувати висловлювання, виражати свої власні креативні думки.

Також від рівня сформованості лексичних умінь буде залежати рівень володіння студентами іноземною мовою: чим вище буде рівень сформованості лексичних умінь, тим вище буде рівень їхнього професійного іншомовного мовлення.

Ключові слова: комунікативна компетенція, лексична компетентність, лексичні знання, лексичні навички, лексичні уміня.

The article explores the concept of lexical competence and proves that it is based on lexical knowledge, skills, abilities, as well as personal linguistic and speech experience of a person's ability to determine the contextual meaning of a word, to compare its meaning in two languages, to understand the structure of meaning of a word and to isolate in the meaning of the word.

It has been determined that lexical competence is a complex formation, which includes: motivational, cognitive, activity-practical, reflexive and behavioral components. The formation of lexical competence is proportional to the students' lexical skills, which are based on certain principles, namely: the principle of unity of learning vocabulary and speech activity; the principle of integrativeness; the principle of thematic conditioning; the principle of verification of mental components in the content of vocabulary training; the principle of collective interaction; the principle of accounting didactic-psychological features of teaching and the audience.

These principles are aimed at the development of communicative culture with the use of lexical knowledge on a particular subject and are included in the principles of modern communicative-cognitive approach.

Acquired knowledge and skills give the opportunity to develop and improve lexical competence, the level of formation of which indicates the ability of students to solve complex problems related to learning and learning foreign words, the ability to use them in practice, the ability to independently express expressions, express their own expressions thoughts.

Also, the level of vocabulary development will depend on the level of knowledge of students in a foreign language: the higher the level of vocabulary development, the higher will be the level of their professional foreign language.

Key words: communicative competence, lexical competence, lexical knowledge, lexical skills, lexical skills.

Постановка проблеми. У зв'язку зі вступом України до європейського загальноосвітнього простору, впровадження нових навчальних програм та тенденцій у сучасному житті й освіті, виникла необхідність суттєвої модернізації та перегляду вимог до іншомовної комунікативної компетенції, а саме до найголовнішого її складника – лексичної компетентності у процесі навчання та вивчення іноземної мови в цілому та до її формування у майбутніх вчителів історії, які навчаються у педагогічному вузі.

Для успішної професійної діяльності майбутні вчителі історії повинні володіти навичками та вміннями спілкування іноземною мовою, знаннями національних особливостей культур та їхніх міжкультурних відмінностей, оволодіти стратегіями вирішення будь-яких спірних ситуацій. Тому іноземна мова як навчальна дисципліна повинна перейти до переліку таких обов'язкових дисциплін, що супроводжують вивчення основної спеціальності та роблять іншомовне професійне спілкування не лише можливим, а і успішним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мета курсу навчання іноземної мови майбутніх вчителів історії полягає у формуванні комунікативної компетенції, яка у свою чергу, виступає сукупністю взаємопов'язаних елементів, одним із компонентів якого є мовна компетенція. Неоднозначність даної проблеми викликає інтерес як вітчизняних, так і багатьох зарубіжних учених.

Так було описано способи і прийоми для розкриття значень іншомовних слів, призначених для рецептивного засвоєння студентами; проаналізовано дію лексичного механізму в різних видах мовленнєвої діяльності (О.М. Шамов); вивчено процес функціонального опанування студентами лексики з урахуванням закономірностей породження мовленнєвих висловлювань (В.С. Коростильов, Е.В. Мирошниченко); розроблено типи і види вправ для навчання студентів немовних вузів термінологічної лексики

(О.Б. Тарнопольський, Н.С. Форкун); визначено критерії й описано процедуру відбору лексичних одиниць для формування словника-мінімуму у студентів I курсу мовних вузів (С.М. Степашенко).

Так, більшість учених розглядають мовну компетенцію як знання мовної системи, що вивчається на усіх рівнях мови (фонологічному, лексичному, граматичному), граматичних правил побудови речення (А.Л. Бердичівський, М.М. Вятютнев, L.F. Bachman, M. Canale). Також дослідники включають у мовну компетенцію навички і вміння застосовувати ці знання на мовній практиці іноземною мовою (І.Л. Бім, Д.І. Ізаренков, В.В. Сафонова, Е.В. Тихомирова, J.A. Van Ek). Аналіз визначень мовної компетенції показав, що при розгляді названого феномену багато вчених (А.Л. Бердичевській, І.Л. Бім, Е.В. Тихомирова) надають велику значущість граматичній стороні іноземної мови. Однак зміст іншомовного висловлювання пов'язано саме зі знанням лексики іноземної мови. У зв'язку з цим представляється виправданим виділення лексичного компонента як важливої структурної одиниці мовної компетенції, що формується у студентів вузу загалом та й у майбутніх вчителів історії також.

Постановка завдання. Як свідчить аналіз нормативних документів та фахової літератури з проблеми дослідження, серед методистів не існує єдиного визначення поняття лексична компетентність. Процес формування іншомовної лексичної компетентності передбачає взаємопов'язану і взаємозалежну сукупність іноземної мови і накопичення лексичного запасу, оскільки лексична компетентність формується в процесі комунікативної діяльності студентів, а комунікативна компетенція удосконалюється по мірі становлення лексичної компетентності. Розвиток лексичної компетентності як системи не можливий без її структурних компонентів. Тому основне завдання нашого дослідження полягає в визначенні компонентів змісту лексичної компетентності, умов та рівнів їхньої сформованості.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетенція складається з трьох основних компетенцій: лінгвістичної, під якою розуміємо мовний досвід студента; соціолінгвістичної, під якою розуміємо його мовленнєвий досвід; прагматичної, під якою розуміємо власне особистісні якості студента. Процес формування лексичної компетентності представляє найбільший інтерес і вимагає подальшого аналізу, тому що «саме з накопичення лексичного запасу, зі збагачення словника студентів починається оволодіння ними іноземною мовою» [1, с. 44].

Під лексичною компетентністю методисти розуміють здатність індивіда на основі лексичних знань, рецептивних та репродуктивних лексичних навичок адекватно розпізнавати на слух та коректно оформлювати власне висловлювання, враховуючи лінгвосоціокультурні та термінологічні особливості загальнокультурної та фахової лексики, ситуацію спілкування та стилі мовлення, а також забезпечувати підтримку функціонування зазначених навичок на необхідному рівні та здійснювати постійний самоконтроль лексичного оформлення власного мовлення.

Так, відомий методист О.М. Шамов вважає, що *лексична компетентність* – це заснована на лексичних знаннях, навичках, уміннях, а також особистісному мовному та мовленнєвому досвіді здатність людини визначати контекстуальне значення слова, порівнювати обсяг його значення в двох мовах, розуміти структуру значення слова і виділяти специфічно національне в значенні слова [2].

Беручи до уваги точку зору дослідника, ми можемо сказати, що лексична компетентність представляє собою складне утворення, до складу якого входять: мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний, рефлексивний та поведінковий компоненти.

Мотиваційний компонент визначає цілі і мотиви навчання лексики, стимулює активність студентів до вивчення іноземної мови. Завдяки *пізнавальному або когнітивному компоненту* формуються знання про лексичні одиниці, а також вплив на активність їхнього подальшого застосування на практиці. *Діяльнісно-практичний компонент* відповідає за вміння застосовувати і сприймати лексичні одиниці в процесі комунікації. За допомогою *рефлексивного компоненту* ми аналізуємо рівень володіння і правильність застосування засвоєних лексичних одиниць у мові. *Поведінковий компонент* передбачає вміння самостійно працювати з лексичними одиницями [1].

Формування лексичної компетентності пропонується залежно від сформованості у студентів лек-

сичних навичок. У методиці навчання іноземних мов *лексична навичка* визначається як автоматизована дія з вибору лексичної одиниці адекватно задуму та її правильному поєднанню з іншими одиницями у продуктивному мовленні (говоріння та письмо) і автоматизоване сприйняття й асоціювання зі значенням у рецептивному мовленні (аудіювання і читання) [2, с.19]. Лексичні навички формуються за певними принципами.

Питанням дослідження і розробки принципів, які є системоутворюючими у формуванні лексичних навичок займалися такі вчені, як: І.Л. Бім, В.А. Бухбіндер, Н.Д. Гальскова, Н.І. Гез, В. Штраус, Н.А. Горловий, Г.А. Китайгородська, І.П. Короткова. На основі їхніх досліджень і розробок вдається можливим виділити наступні: принцип єдності навчання лексики і мовленнєвої діяльності; принцип інтегративності, тобто інтеграція іноземної мови та спеціальності; принцип тематичної обумовленості, який полягає в урахуванні вузу і спеціальності студентів; принцип верифікації ментальних компонентів у змісті навчання лексики, тобто вирішення проблемних ситуацій максимально наближених до умов реального спілкування; принцип колективної взаємодії; принцип обліку дидактико-психологічних особливостей навчання та аудиторії.

Ці принципи спрямовані на розвиток комунікативної культури із застосуванням лексичних знань з певної тематики і входять в систему принципів сучасного комунікативно-когнітивного підходу.

Також для становлення певних лексичних навичок методистами було розроблено етапи їхнього формування. Розглянемо кожен з цих етапів.

Перший етап полягає у набутті сенсорної інформації про слово, тобто його сприйняття, упізнання, розпізнання та запам'ятовування, яке повинно бути усвідомлене, а не механічне.

Другий етап полягає у практичних діях зі словом, тобто помірний розвиток умінь вживати нову лексику, запам'ятовувати та вводити її у довготривалу пам'ять.

Третій етап полягає у формуванні лексичних умінь, тобто лексична креативність, що характеризується оригінальністю, новизною думки та здатністю до створення власного висловлювання.

Про рівень сформованості лексичної компетенції свідчать наступні вміння студентів: усвідомлено імітувати звуковий образ іншомовного слова; автоматично знаходити необхідні слова в ментальному лексиконі; комбіновано вживати слова в залежності від ситуації спілкування; висловлювати одну і ту ж думку, використовуючи різні лексичні одиниці; передбачати значення

слова за контекстом; виходити зі складної лексичної ситуації різними шляхами; проводити лексичну самокорекцію [2, с. 25]. Ці вміння свідчать про сформованість іншомовної лексичної компетентності, а звідси і високий рівень володіння іноземною мовою.

Висновки. Отже, доходимо висновку, що лексична компетентність є складовою частиною іншомовної комунікативної компетенції та її формування відповідає за формування всіх складових частин іншомовної комунікативної компетенції. Лексична компетентність представляє собою складне утворення, до складу якого входять: мотиваційний, когнітивний, діяльнісно-практичний, рефлексивний і поведінковий компоненти.

Формування лексичної компетентності пропорційно залежно від сформованості у студентів лексичних навичок. У методиці навчання іноземних мов лексична навичка визначається як автоматизована дія з вибору лексичної одиниці адекватно задуму та її правильному поєднанню з іншими одиницями у продуктивному мовленні (говоріння та письмо) і автоматизоване сприйняття й асоціювання зі значенням у рецептивному мовленні (аудіювання і читання).

Лексичні навички формуються за певними принципами, що спрямовані на розвиток комунікативної культури із застосуванням лексичних знань з певної тематики і входять в систему принципів сучасного комунікативно-когнітивного підходу, а саме: принцип єдності навчання лексиці і мовленнєвої діяльності; принцип інтегратив-

ності; принцип тематичної обумовленості; принцип верифікації ментальних компонентів у змісті навчання лексиці; принцип колективної взаємодії; принцип обліку дидактико-психологічних особливостей навчання та аудиторії.

Для становлення певних лексичних навичок методистами було розроблено етапи їхнього формування. Перший етап полягає у набутті сенсорної інформації про слово, тобто його сприйняття, упізнання, розпізнання та запам'ятовування, яке повинно бути усвідомлене, а не механічне. Другий етап полягає у практичних діях зі словом, тобто помірний розвиток умінь вживати нову лексику, запам'ятовувати та вводити її у довготривалу пам'ять. Третій етап полягає у формуванні лексичних умінь, тобто лексична креативність, що характеризується оригінальністю, новизною думки та здатністю до створення власного висловлювання.

Набуті знання і навички дають можливість розвивати і удосконалювати лексичну компетенцію, про рівень сформованості якої свідчить здатність студентів вирішувати складні завдання, що пов'язано із засвоєнням і вивченням іншомовних слів, умінні використовувати їх на практиці, тобто здатність самостійно продукувати висловлювання, виражати свої власні креативні думки.

Також від рівня сформованості лексичних умінь буде залежати рівень володіння студентами іноземною мовою: чим вище буде рівень сформованості лексичних умінь, тим вище буде рівень їхнього професійного іншомовного мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Павлова Л.П. Формирование иноязычной лексической компетенции у студентов экономического вуза. *Инновационные образовательные технологии*. 2011. №2. С. 44–50.
2. Шамов А.Н. Лексические навыки устной речи и чтения – основа семантической компетенции обучаемых. *Иностранные языки в школе*. 2007. №4.
3. Азимов Э.Г., Щукин А.Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва : ИКАР, 2009. 448 с.
4. Горбунова Н.В. Лексична компетенція дітей дошкільного віку в сучасних дослідженнях. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. 2010. Вип. 8. С. 85–91. URL: www.nbuv.gov.ua/.../Soc.../PD810_14.pdf.
5. Евдокимова М.Г. Проблема использования компьютерных языковых игр в работе над рецептивной лексикой (англ. яз., неяз. вуз) : автореферат дисс. ... канд. пед. наук. Москва, 1992. 25 с.
6. Лаптева Н.Е. Формирование речевого лексического навыка на основе дифференцированного использования знаний (немецкий язык, неязыковой вуз) : дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Минск, 2004. 152 с.
7. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції : курс лекцій: навч.-метод. посіб. для студ. мовних спец. осв.-кваліф. рівня «магістр» / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. ; за ред. С.Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2011. 344 с.
8. Словарь социолингвистических терминов / В.А. Кожемякина и др. : под ред. В.Ю. Михальченко. Москва : Ин-т языкознания РАН, 2006. 312 с.
9. Сиземина А.Е. Методика развития лингвистической компетенции студентов лингвистического вуза на основе формирования мотивационной базы обучающихся: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / НГЛУ им. Н.А. Добролюбова. Н. Новгород, 2009. 84 с.

САТИРИЧНІ ФЕЙКОВІ НОВИНИ ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ

SATIRICAL FAKE NEWS AS A PHENOMENON OF MODERN MEDIASPACE

Ревенко Є.С.,

orcid.org/0000-0002-1768-9436*аспірантка кафедри англійської мови та методики її викладання
Херсонського державного університету*

Стаття присвячена одному з досить нових жанрів медіадискурсу – сатиричним фейковим новинам, головним прийомом якого є акцентування на конфлікті журналістської форми і змісту. Розглянутий жанр активно розвивається на просторах Інтернету і поширюється з сайтів, які спеціалізуються на створенні новинарних текстів сатиричного характеру.

У сучасних лінгвістичних розвідках питання фейкових новин розглядається здебільшого за двома напрямками: канали поширення фейкових новин та аналіз контенту фейкових новин. Проте сатиричні фейкові новини та їх лінгвістичні особливості ще не були у фокусі уваги мовознавців. Як продовження вивчення окресленого питання основна мета запропонованої розвідки полягає у визначенні можливих позитивних і негативних функцій сатиричної фейкової медіакомунікації на прикладі сатиричного Інтернет-видання «The Onion» з аналізом жанрово-стилістичної специфіки новинарних текстів фейкових новин. У статті окреслено лінгвістичну природу сатиричних фейкових новин. Досліджено жанрові особливості та способи створення комічного ефекту. Визначено, що будь-який жанр публіцистики – інформаційно-аналітичний або художньо-публіцистичний – можна реалізувати як гумористичний фейковий медіапродукт, якщо використовувати класичні літературні прийоми комічного. Засоби утворення комічного (гіпербола, гротеск, іронія, сарказм) проілюстровані конкретними прикладами із зарубіжних Інтернет-ресурсів.

Методи створення фейкового контенту (використані авторами прийоми комічного) дозволяють розглянути потенційні функції і ролі сатиричних фейкових новин у сучасній медіакомунікації через те, що кожен фрагмент медійного тексту має функціональну спрямованість. У ході дослідження проаналізовано соціальні (спрямовані на читача) і професійні (спрямовані на журналістське співтовариство) функції сатиричних фейкових новин. Сатиричні фейкові новини розглядаються з точки зору не тільки як негативного, але й як позитивного медійного явища. Сатиричне вираження думки автора при створенні фейкового новинарного контенту може сприяти трансформації стратегій подання новин у сучасному медіадискурсі. Автори сатиричних фейкових новин прагнуть стимулювати, мобілізувати та переосмислити методи традиційної журналістики.

Ключові слова: фейк, фейкова новина, постправа, комічне, сатира, медійний дискурс.

The article is devoted to the satirical fake news as one of the quite new genres of mediadiscourse, the main means of which is to focus on the conflict between journalistic form and content. The studied genre is actively developing on the Internet and is distributed by sites that specialize in the creation of news texts of a satirical nature. The article outlines the linguistic nature of satirical fake news.

The genre features and ways of creating comic effect are illustrated with specific examples from foreign online resources. Modern linguistics deals with the issue of fake news mainly in two directions: fake news distribution channels and their content analysis. The satirical fake news and their linguistic and stylistic features haven't yet been the keen study of native linguists. As a continuation of the study of the outlined problem, the main aim of the article is identification of possible positive and negative functions of satirical fake mediadiscourse based on the case study of the satirical online edition "The Onion" with analysis of genre and stylistic specificity of fake news texts. The article outlines the linguistic nature of satirical fake news. The genre features and ways of creating comic effect are studied. It is determined that any genre of journalism, informational-analytical or artistic-journalistic, can be implemented as a humorous fake media product using the classic literary comic techniques. The means of creating comic effect (hyperbole, grotesque, irony, sarcasm) are illustrated with specific examples from foreign Internet resources.

The methods of creating fake content (the means of creating comic effect used by the authors) allow us to consider the potential functions and roles of satirical fake news in modern mediadiscourse, since each fragment of the mediadiscourse has a functional orientation. In the course of the study the social (reader-oriented) and professional (journalistic-focused) functions of satirical fake news are analyzed. Satirical fake news is viewed not only as a negative but also as a positive mediadiscourse phenomenon. Satirical expression of the author's opinion when creating fake news content contribute to transformation of news coverage strategies in modern mediadiscourse. The authors of satirical fake news aim to stimulate, mobilize and reconsider the methods of traditional journalism.

Key words: fake, fake news, posttruth, the comic, satire, mediadiscourse.

Постановка проблеми. Сучасна глобальна комунікативна культура існує в період, який називають епохою «постправди» або «посткомунікацією». Оксфордський словник визначає «постправду» як «обставини, в яких об'єктивні факти менш важливі для формування громадської

думки, ніж звернення до емоцій і особистих переконань» [19]. Трансформація головних медійних концепцій в останні роки викликана глобальним розмиванням кордонів професійної журналістики. Інтернет дозволяє кожному користувачеві стати журналістом, що сприяє поширенню різноманіт-

ного специфічного контенту, включно з фейковими новинами. Подібний медіаконтент створюється згідно з інтересів та запитів масової аудиторії, яка надає перевагу розважальній інформації.

Один з найпоширеніших різновидів розважального медіатексту – сатиричні фейкові новини, головна комунікативна мета яких спрямована, передусім, на розвагу читача, а не на повідомлення інформації. Проте ефект комічного не є єдиною метою такого контенту, сатиричні фейкові новини часто слугують для виявлення недоліків суспільства, критики неякісних журналістських практик, політичних, економічних або соціальних аспектів.

Сатиричні фейкові новини як новий медіажанр потребують дослідження, оскільки вони несуть як негативне, так і позитивне функційне навантаження в новому комунікативному просторі постправди. Жанрові особливості цих текстів дають змогу авторам, з одного боку, розважати або дезінформувати читачів, а з іншого – привернути увагу до певних соціальних проблем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фейкові новини з їх безпосереднім впливом на інформаційне середовище є сферою наукових інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Питання фейкових новин було досліджено здебільшого за двома напрямками: (1) канали поширення фейкових новин та (2) аналіз контенту фейкових новин.

Проблема розповсюдження фейкової інформації в українських соціальних медіа висвітлена у наукових доробках М. Кіци та І. Мудрої [3; 6]. Виокремлення псевдоновин в лінгвокогнітивному та синергетичному аспектах знайшло своє відображення у працях Ю. Главацької та Ю. Омельчук [1; 7].

Цікавими є наукові доробки зарубіжних вчених і журналістів, фахівців з інформаційної безпеки. Дослідження, виконане у руслі комунікативної лінгвістики (А. Суходолов і А. Бичкова «Фейкові новини» як феномен сучасного медіапростору: поняття, види, призначення, заходи протидії»), зорієнтовано на вивчення теоретичного підґрунтя створення і поширення фейкових новин. Автори розробили власну класифікацію фейкових новин, в основу якої закладені такі класифікаційні критерії, як співвідношення достовірної та недостовірної інформації; достовірність обставин часу і місця події, що сталася; склад осіб, що згадуються в «новинах»; цілі створення та поширення «новини»; рівень сприйняття достовірності «новини» [11].

Мовознавець Іссерс О. С. у своїй роботі «Медіафейки: між правдою та містифікацією» розглядала питання створення фейків у сучасних

засобах масової інформації, надала визначення поняттям «фейк», «фейковий» у сучасній практиці ЗМІ [2].

У роботі вченого в області комунікацій Р.Лінга на основі аналізу 34 наукових статей, опублікованих між 2003 та 2017 роками, визначено 6 типів фейкових новин: сатиричні новини, пародійні новини, фабрикація, маніпуляція, реклама та пропаганда [17].

Науковці у сфері медіа (П. Лайнбарджер, М. Лібікі, М. Маклюен) акцентували свою увагу на питанні інформаційних війн та впливу на масову свідомість. Аспекти комічного у фейкових новинах дослідила С. Распопова, яка звертається до природи походження таких прототипів фейків, як чутки і жарти. У фокусі уваги К. Шиліхіної постають жанрові особливості фейкових гумористичних новин [12].

Постановка завдання. Мета роботи полягає у визначенні можливих позитивних та негативних функцій сатиричної фейкової медіакомунікації на прикладі сатиричного Інтернет-видання «The Onion» з аналізом жанрово-стилістичної специфіки новинарних текстів фейкових новин.

Об'єктом дослідження є сатиричні фейкові новини як елемент сучасного медіадискурсу.

Предметом дослідження виступають лінгвостилістичні особливості сатиричних фейкових новин.

Методами дослідження слугували: метод *суцільної вибірки* (збір фактичного матеріалу, виокремлення текстів сатиричних фейкових новин в усережжі); загальнонаукові методи *узгаляння та синтезу* (викладення теоретичних положень щодо питання, яке вивчається; обґрунтування результатів дослідження); *інтерпретаційно-текстовий* аналіз з використанням методики *лінгвостилістичного аналізу тропів і фігур* (визначення лінгвістичних і жанрових властивостей фейкових новин; з'ясування сутності засобів утворення комічного у текстах фейкових новин); *контент-аналіз* (аналіз змісту публікацій, розміщених на сайтах фейкових новин).

Виклад основного матеріалу.

1. Лінгвістична природа фейкових сатиричних новин. Дослідниця А. Морозова співвідносить виникнення гумористичного дискурсу і феномена комічного в журналістиці зі сміховими творами, які є невід'ємною частиною карнавальної культури [5]. Сам термін «сатирична журналістика» – поєднання двох смислових компонентів, отже, і поєднання функцій, цілей, засобів поширення інформації, відображення думок. Але в сатиричних публіцистичних текстах класична мета журналіст-

тики – збір, обробка та розповсюдження інформації, поступається розважальній меті.

Однією з особливостей зміни ролей сатиричних жанрів у сучасній медіакомунікації стало те, що з ілюстраційного матеріалу до журналістського тексту (шаржі, карикатури, фотоколажі) вони трансформувалися в самостійний медіатекст зі своїми жанровими особливостями. Сатирична світлина, а згодом і фейкова новина, віддзеркалюють такі властивості карикатурних і шаржових зображень: навмисне переколювання зображуваного на ній об'єкта, емоційність, експресивне забарвлення, а також критичну спрямованість та неоднозначність інтерпретації [10].

До прототипу фейку можна віднести і жарт, який є результатом авторської фантазії, домислу. «Жарт – це предметна дія або повідомлення, що вводить когось в оману з метою створення комічної ситуації» [8]. Автор жарту може вдаватися до домислу з метою реконструкції подій, в яких він не брав участі.

У період появи та розвитку журналістики велика частина новин складалася з чуток. Опора на чутки була спричинена такими обставинами:

- відносною дешевизною чуток;
- цензурними міркуваннями;
- прагненням розважити аудиторію;
- потребою залучити до споживання інформації широкі верстви масової аудиторії, за рахунок чого збільшити тиражі та капіталізацію видань [8].

Часто дезінформація подається як чутка, а посилання робиться на інформаційне джерело або авторитетну експертну думку, але автор не стверджує, що сказане є правдою. Чутки історично використовувалися як прийом ведення інформаційних воєн. В умовах розвитку інформаційних технологій, які мають величезні можливості, чутки та розіграші важко розпізнавані.

В англомовних масмедіа фейкові новини стали набувати комічного забарвлення з появою шоу «The Daily Show» та сатиричного видання «The Onion», яке набуло статусу облігаторності для читання критиками президента США. Вже протягом майже трьох десятиріч «The Onion» – це «краще джерело новин в Америці», яке інтерпретує свій цикл новин через призму сатири та є своєрідним дзеркалом для нації. Окрім «The Onion», популярними джерелами сатиричної фейкової інформації є сатирична колонка «The Borowitz Report» американського тижневика «The New Yorker» та американський вебсайт і блог новин «HuffPost» (раніше «Huffington Post»).

Сатирична публіцистика – продуктивна культурна практика і форма критичного дискурсу, яка

імітує існуючі методи критики через розвагу суспільства, підсилює упередження, помилки та недоліки об'єкту для того, щоб споживачі інформації чітко їх бачили. Фейкова новина, що має характеристики сатиричної журналістики, прагне стимулювати та мобілізувати медіадискурс.

2. *Жанрова специфіка гумористичних фейкових новин.*

Наразі у наукових колах не існує єдиного чіткого визначення поняття «фейкова новина» та її класифікацій. Фейкові новини стають об'єктом вивчення, у підґрунті якого лежать різні чинники: канали поширення новин, їхні цілі, заходи протидії тощо. За жанровими ознаками виокремлюють два типи фейкових новин: 1) фейкові новини, які володіють усіма жанровими ознаками реальних новин та метою яких є обман реципієнтів; 2) фейкові новини, які являють собою пародію на реальні новини та ставлять за мету розвагу реципієнтів, а не повідомлення інформації [17]. Автори сатиричних фейкових новин називають себе коміками, а не журналістами та використовують форму реальних новин заради гумору, гри гіперболізованого стилю, жартівливі репортажі, сміх аудиторії тощо. Хоча у більшості досліджень сатиричні та пародійні новини відносяться до фейкових новин, їх фальсифікація стосується лише їхнього формату. Більш того, основний зміст політичних пародій та сатир ґрунтується на фактичних подіях [17].

Джерелами текстів гумористичних фейкових новин є спеціалізовані сайти, які імітують структуру сайтів новин. Інтернет-видання «The Onion» є одним з найпопулярніших сатиричних медіапроектів у США, яке публікує статті про міжнародні, національні та місцеві новини і позиціонує себе як «найкумедніший американський новинарний ресурс» (*America's finest news source*) для «безстрашної критики американської культури протягом 25 років». Медійні продукти «The Onion» описують вигадані події, в яких висміюються стандарти традиційних новин. Жоден матеріал «The Onion» не є достовірним, реальним, автори вигадують усі статті. На офіційному сайті вказано, що видання використовує в своїх матеріалах вигадані імена, за винятком випадків, коли державні діячі або інші медійні персони поводять себе комічно, підштовхуючи авторів «The Onion» реагувати на їхні дії. Але цей новинарний онлайн-ресурс відповідає всім стандартним критеріям ЗМІ: масовість, доступність, стабільність, регулярність оновлення, використання традиційного макета новинарного сайту, створення контенту відповідно до журналістських канонів, оригінальний стиль, назва і логотип [4, с. 17-22].

Контент-аналіз публікацій сайтів фейкових новин показує, що будь-який жанр публіцистики – інформаційно-аналітичний (замітка, репортаж, інтерв'ю, звіт, жорстка новина, стаття та інші) або художньо-публіцистичний (нарис, фейлетон, пародія, памфлет) – можна реалізувати як гумористичний фейковий медіапродукт, якщо використовувати класичні літературні прийоми комічного [5].

Приклади засобів утворення комічного знаходимо в матеріалах Інтернет-видання «The Onion»:

1. *Гіпербола* (перебільшення реальних властивостей). Наприклад, у статті під назвою «*Congress Reaches \$1.4 Trillion Spending Deal To Award Entire Budget To One Lucky American*» [16] мова йдеться про те, що Конгрес досягнув угоди у витратах на 1,4 трлн доларів, щоб призначити весь бюджет одному щасливому американцю. Переможці можуть витратити гроші на все, що їм завгодно, і мати вибір між отриманням одноразової суми та щорічними виплатами в мільярд доларів протягом наступних тисячі років.

2. *Гротеск* (контрастне злиття реального та ірреального). Наприклад, у статті «*God To Leave Humanity In Hands Of Babysitter Kayla While He Checks Out New Restaurant*» [18] автор використовує прийом гротеску як у заголовку, так і у змісті. В статті йдеться про те, що Бог залишить людство в руках няні Кайлі Беклер, поки він буде відвідувати новий ресторан. Автор цитує Бога: «Не створюйте пожеж, не вбивайте нікого, поки я не поїду, і якщо ви самотні, просто знайте, що я повернусь, перш ніж ви це дізнаєтесь.

Добре?». «Господь також висловив сподівання, що Кайла допоможе йому уникнути повторення випадку, коли він покинув людство зі святим Петром під час відвідування вистави в Оклахомі, а коли повернувся, виявив як повним ходом йде геноцид боснійців», – говорить автор статті.

Для кожної публікації автори використовують ілюстрації. Іноді це робиться задля формальних цілей (щоб текст супроводжував ілюстративний матеріал), іноді це стає додатковим комічним прийомом. Наприклад, у статті «*Pope Francis Hosts Feathered Serpent God As Part Of Deity Exchange Program*» [21] прийом гротеску використовується не тільки в заголовку статті, але й в ілюстрації до неї (рис. 1). Достовірність тексту статті маркована референцією до реально існуючої людини – Папи Римського Франциска, проте гумористичну інтенцію даної статі досить легко розпізнати.

3. *Іронія*. Прийом іронії знаходимо майже в кожній статті Інтернет-видання. Наприклад, у статті під назвою «*Pope Vows To Get Church Pedophilia Down To Acceptable Levels*» [20] автор іронічно заявляє, що Папа Римський пообіцяв знизити рівень педофілії в церкві до допустимого рівня.

4. *Сарказм*. Текст у наступному прикладі являє собою саркастичну реакцію на тотальний контроль населення Китаю за допомогою відеоспостереження та цифрового відстеження: «*In the wake of criticism over their video monitoring and digital tracking of civilians, Chinese government officials defended their move toward mass surveillance Thursday by explaining that life was a grand*

Рис. 1. Ілюстрація до статті «*Pope Francis Hosts Feathered Serpent God As Part Of Deity Exchange Program*»

performance, a ballet of sorts, that they were privileged to bear witness to. "Each of our citizens is a star of their own unique story, and who are we but spectators, blessed to preserve their performances and make of them something truly immortal?" said Police Commissioner – General Zhao Kezhi, confirming that the methodical installation of thousands of facial-recognition cameras across the nation was simply a means of capturing the fleeting spark of life, to transfigure existence into a more meaningful experience» [15]. Різко негативний контекст статті автор висловлює за допомогою насмішки в цілком позитивній, на перший погляд, формі (життя – це грандіозна вистава, балет).

Головна відмінність сатиричних фейкових новин від інших видів псевдонovin полягає в тому, що автори використовують засоби та прийоми реального новинарного тексту та разом з тим сигналізують читачеві, що перед ним – пародія, а не виклад фактів, безпосередньо не повідомляючи про це [12]. Для створення ілюзії достовірності автори використовують фейкові цитати реальних людей, згадки реально існуючих географічних та / або історичних реалій, політичних діячів, культурних подій [14]. А для того, щоб їх інтенції були зрозумілі читачам, текст насичується різними очевидними маркерами комічного, а цитати та описувані події несуть відверто абсурдний характер.

3. Соціальні функції гумористичних фейкових новин.

Фейкові новини – не просто аналог звичайних новин, часто вони більш привабливі та зрозумілі для аудиторії, ніж якісна інформація. Сучасні медіа все частіше використовують фейкові новини або їх елементи для залучення аудиторії. Більшість дослідників представляють фейкову культуру як виключно негативне явище, тому що вони знижують якість журналістики та зменшують рівень соціальної довіри до медійного продукту. Однак, в епоху постправди фейкові формати та видання можуть виконувати позитивні функції, такі як саморефлексія стану журналістської спільноти, пошук альтернатив для розваги та традиційних підходів до створення новинарного контенту, як критику явищ та подій.

Сатиричні фейкові новини – унікальний для медіасистеми жанр. Він поєднує в собі і сатиру (як показник потреби в саморефлексії), і фейк, та іноді створює настільки якісні і правдоподібні на вигляд новини, що інші медіа переписують їх, сприймаючи матеріал як достовірну інформацію. Цей специфічний жанр працює як культурна форма та спосіб переосмислення методів і функ-

цій традиційної журналістики та формує альтернативні форми медіадискурсу.

Головний прийом жанру сатиричних фейкових новин – акцентування на конфлікті журналістської форми і змісту [12]. Журналістський фрейм матеріалу автори наповнюють не журналістським змістом, що є корисним у виявленні порожнеч у публіцистичному дискурсі та створенні мотиваційних установок до саморефлексивного аналізу новинарного медіаконтенту. Використання сатири та пародії показує, що будь-який «немедійний» зміст можна видавати за реальну новину, якщо дотримуватися всіх прийомів та засобів створення новини, але стаття матиме абсурдне смислове наповнення. Подібна подача матеріалу орієнтована на спонукування до критичного осмислення журналістської діяльності, що дозволяє підтримувати суперечку між консерваторами та прогресивними діячами медійної сфери.

Сатиричні фейкові медіа не прагнуть до прихованої пропаганди, не намагаються приховати свої цілі та обдурити, дезінформувати, маніпулювати громадською думкою, не створюють ілюзію дійсності, не наділяють авторів масками справедливих, об'єктивних журналістів, а навпаки, визнають вигаданість описаних подій та явищ. Сатиричні фейкові новини втручаються в щоденні дискусії, що відбуваються в публічній сфері, за допомогою прийомів комічного критикують не тільки політичні, економічні та соціальні реалії, а також й візуальні та риторичні способи створення та подачі інформації [17]. Вони ставлять під сумнів логіку і методи сучасних журналістських практик, шукають способи обійти журналістські стандарти шляхом використання прийомів комічного, спонукають аудиторію до критичної оцінки цінності та реальності новин. Синтез сатири та фейкових новин дозволяє оцінювати діяльність медіасуб'єктів таким чином, щоб пересічному читачеві матеріали здавалися розважальними, жартівливими, несерйозними, а журналістська спільнота бачила в них кричущий підтекст.

Автори сатиричних фейкових новин володіють більш широкими можливостями подачі матеріалу в порівнянні з класичними журналістськими формами. Вони мають можливість поглянути на систему зсередини, визначити перспективи та запропонувати нові шляхи розвитку публіцистичного дискурсу.

Висновки. Отже, ми дійшли висновку, що через різке розширення масштабу комунікації, трансформації позицій автора та читача, традиційні новинарні видання змінюють свої ролі.

Змінилися засоби створення сатиричного контенту: відбулося злиття класичних текстів

новин, сатиричних жанрів та фейкової культури. Жанр сатиричних фейкових новин стає комунікативною технологією вираження критичної оцінки, засобом створення нових систем зв'язків між змістом і релевантною йому формою, можливістю висвітлити соціально значущі або табуйовані теми.

Подальше дослідження позитивного та негативного впливів фейкових новин в епоху пос-

тправди дозволить підвищити суспільну і професійну медіаграмотність та розробити нові методи виявлення дезінформації.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі механізмів утворення псевдосмислу, закладеного у текст фейкової новини, а також у дослідженні лінгвокогнітивної специфіки та комунікативно-прагматичних особливостей медіатекстів англомовних псевдонovin.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Главацька Ю. Л. "Fake" news functions: historical background of their development. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Лінгвістика*. Херсон, 2018. Вип. 34. Том 2. С. 150–152.
2. Иссерс О. С. Медиафейки: между правдой и мистификацией. *Коммуникативные исследования*. 2014. Вып. 2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/mediafeyki-mezhdu-pravdoy-i-mistifikatsiy>
3. Кіца М. О. Фейкова інформація в українських соціальних медіа: поняття, види, вплив на аудиторію. *Наукові записки: Соціальні комунікації*. Київ, 2016 / 1 (52). С. 281 – 286.
4. Ключев Ю.В. Теория и практика массовой информации : учебное пособие. Москва-Берлин: Директ-Медиа. 2015. 100 с.
5. Морозова А. М. Жанровая специфика юмористического дискурса. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А. С. Пушкина*. 2013. С. 216-222. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/zhanrovaya-spetsifika-yumoristicheskogo-diskursa>
6. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. *Теле- та радіожурналістика*. Львів. 2016. Вип. 15. С. 184–188.
7. Омельчук Ю.О. Псевдонovини як жанр сучасного англомовного медіадискурсу: лінгвокогнітивний, комунікативно-прагматичний параметри: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2018. 20 с.
8. Распопова С.С, Богдан Е.Н. Фейковые новости: природа происхождения. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2017. № 11 (407). С. 48–53. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/feykovye-novosti-priroda-proishozhdeniya>.
9. Сизонов Д.Ю. Медіатекст та медіадискурс у сучасному медійному просторі. *Studia Linguistica*. 2013. Вип. 7. С. 389–392.
10. Соболев Я. И. Метакритическая цель фейковых новостей в условиях постправды. *Век информации*. 2018. Вып. 2. URL: <http://elibrary.ru/item.asp?id=32728004>.
11. Суходолов А. П., Бычкова А. М. «Фейковые новости» как феномен современного медиaprостранства: понятие, виды, назначение, меры противодействия. *Вопросы теории и практики журналистики*. 2017. Т. 6, № 2. С. 143–169.
12. Шилихина К.М. Юмористические фейковые новости как коммуникативная технология и жанр онлайн-коммуникации. *Известия Волгоградского государственного педагогического университета*. 2019. С. 139-143. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/yumoristicheskie-feykovye-novosti-kak-kommunikativnaya-tehnologiya-i-zhanr-onlayn-kommunikatsii/viewer>.
13. Alcott H., Gentzkow M. Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives*. 2017. Vol. 31. No. 2. P. 211–236. DOI: 10.1257/jep.31.2.211.
14. Chen Y., Conroy N. J., Rubin V. L. Missing Online Content: recognizing clickbait as «False News». Washington. 2015. DOI: 10.1145 / 2823465.2823467
15. Chinese Government Justifies Mass Surveillance By Explaining That All Of Life A Grand Performance [Електронний ресурс] // The Onion. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theonion.com/chinese-government-justifies-mass-surveillance-by-expla-1840539084>.
16. Congress Reaches \$1.4 Trillion Spending Deal To Award Entire Budget To One Lucky American [Електронний ресурс] // The Onion. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://politics.theonion.com/congress-reaches-1-4-trillion-spending-deal-to-award-e-1840487341>.
17. Edson C. Tandoc Jr., Zheng Wei Lim, R.Ling. Defining "Fake News": A typology of scholarly definitions. *Digital Journalism*. 2017. DOI:10.1080/21670811.2017.1360143. URL: https://www.researchgate.net/publication/319383049_Defining_Fake_News_A_typology_of_scholarly_definitions.
18. God To Leave Humanity In Hands Of Babysitter Kayla While He Checks Out New Restaurant [Електронний ресурс] // The Onion. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theonion.com/god-to-leave-humanity-in-hands-of-babysitter-kayla-whil-1840463524>.
19. Oxford Dictionaries. Word of the year of 2016. URL: <https://languages.oup.com/word-of-the-year/2016/>.

20. Pope Francis Hosts Feathered Serpent God As Part Of Deity Exchange Program [Електронний ресурс] // The Onion. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theonion.com/pope-francis-hosts-feathered-serpent-god-as-part-of-dei-1819579199>.

21. Pope Vows To Get Church Pedophilia Down To Acceptable Levels [Електронний ресурс] // The Onion. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theonion.com/pope-vows-to-get-church-pedophilia-down-to-acceptable-l-1819571429>.

УДК 811.111+81'38

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.31>

МЕРЕЖІ ЕМОТИВНИХ КОДІВ ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ ВІРША В. СТВЕНСА «THE PLANET ON THE TABLE»)

NETWORKS OF EMOTIVE CODES IN POETIC TEXT (A STUDY OF *THE PLANET ON THE TABLE* BY W. STEVENS)

Редька І.А.,

orcid.org/0000-0002-3088-9651

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри германської філології

Київського університету імені Бориса Грінченка

В статті зроблено спробу виявити особливості інтеграції емотивів у породженні емотивних мереж, що формують основу емотивності в поетичному тексті В. Стівенса «The Planet on the Table». З'ясовано, що емотивність вірша формується мікро- та мезоемотивами. Вони являють собою специфічні емотивні коди, що фіксують мовленнєвими засобами особливості емоційного профілю автора в процесі створення ним поетичного тексту. Мікроемотив – це стилістичний засіб фонологічного, графічного, морфологічного, лексичного чи синтаксичного рівня мови, що фіксує відтінки емоційного континууму автора, несе інформацію про певний нюанс образу емоції автора й підпорядковується загальному задумові поетичного тексту. За ступенем вираженості в тексті мікроемотиви можуть бути експліцитними (емотиви-номінативи, емотиви-дескриптиви) або імпліцитними (емотиви-експресиви). За принципом конвергенції мікроемотиви можуть об'єднуватися, породжуючи комплексні емотивні утворення – мезоемотиви. Мезоемотив визначається як текстовий образ другого порядку, який відзначається неперервністю, динамічністю в сенсі акумулювання відтінків емотивного значення і підпорядкованістю загальному авторському задумові тексту. Мезоемотиви простежуються у площинах двох образних просторів поетичного тексту, які мають антиномічні ознаки. Таким чином, поетичний постає як ємність двох протилежних образів емоцій, взаємодія яких сприяє викристалізуванню вихідного емотиву, якому притаманні домінуючі ознаки. Мегаемотив є цільовим емотивом, який формує домінуючу емотивність поетичного тексту. Йому притаманні емерджентні ознаки й співвіднесеність із загальним задумом поетичного тексту, суть якого можна з'ясувати на рівні цілого тексту. В своїй основі мегаемотив містить образ позитивної, негативної, або амбівалентної емоції пережитої або переживаної автором поетичного тексту.

Ключові слова: поетичний текст, емотивність, мікроемотив, мезоемотив, мегаемотив, емотивний код, образний простір.

The article attempts at finding out the peculiarities of emotive units integration into networks to build up emotiveness in the poetic text «The Planet on the Table» by W. Stevens. It is stated that the emotiveness of the poem is created by micro- and mesoemotive units. They represent specific emotive codes that manifest peculiarities of the author's emotional profile which forms itself in the process of poetry creation. Microemotive units are defined as stylistic means of phonological, graphical, morphological, lexical or syntactical levels of the language used to mark fragments of emotional continuity of the author or nuances of their emotional states. They usually comply with the construed message of the poetic text. According to their degree of manifestation in the text, microemotive units fall into explicit (emotive units of nominative and descriptive character) and implicit (emotive units of expressive character). They can converge forming mesoemotives. Mesoemotive units are defined as textual images marked by contiguity and dynamism in the sense accumulation of emotive shades. Mesoemotives have been traced within the frameworks of image-bearing spaces of the poetic text which expose contrastive features. Thus, the poetic text appears to be the container of two contrastive images of emotions, the interaction of which triggers the formation of the megaemotive unit. Megaemotive unit is defined as emergent implicit textual construct. It parallels the central message of the text. In its nature megaemotive unit is the image of complex positive, negative or ambivalent emotion that has been experienced by the author of the poetic text. In the analyzed poetic text, microemotive units (explicit emotive means) group to form mesoemotives within two contrastive image-bearing spaces present in the text. They are of implicit character and are defined as SATISFACTION and FRUSTRATION. It is stated that their interaction gives rise to the emergent megaemotive unit of the text (DISILLUSIONED SATISFACTION), the dominant emotive image with ambivalent features.

Key words: poetic text, emotiveness, microemotive unit, mesoemotive unit, megaemotive unit, emotive code, image-bearing state.

Постановка проблеми. Питання комунікації емоцій людини має розлогу історію дослідження. Воно вивчалось і вивчається в царинах психології (Leahy R.L., Гоулман Д., Изард К., Сірман М., Фельдман Барретт Л.), нейрології (Damasio A., Wassiliwizky Eu.), мистецтвознавства (Куншенко О.О.), лінгвістики (Monsanto C., Rett J., Шаховский В.И., Апресян В.Ю., Базылев В.Н., Ионова С.В.), поезики (Miall D., Nünning V., Tsur R., Болотнова Н.С., Воробйова О.П., Гладь С.В.) та інших галузях наукового пошуку. Кожна дисципліна пропонує свої шляхи розв'язання комплексної проблеми під назвою «емоції людини». Вжиту метафору можна пояснити онтологією феномену емоційності, що постає у вигляді амальгами усвідомлених, неусвідомлених, екстеріоризованих та прихованих душевних порухів людини, змодельована траєкторія яких не завжди підлягає логічному осмисленню.

Поетичний текст є транслятором емоційного досвіду автора, який є одним із предметів дослідження поезики. **Аналіз останніх досліджень і публікацій** засвідчує досить високий рівень розробленості проблематики емотивності, що свідчить про актуальність таких наукових розвідок. Так, наразі розмежовано поняття емоційності та емотивності [1, с. 45], визначено поняття емотиву [1, с. 28; 2, с. 87], окреслено основні ознаки емотивності поетичного тексту (за рівневим принципом [3; 4]), з'ясовано основні функції емотивів [5], розкрито суть понять емотивний фон / тон / тональність художнього тексту [6], розроблено методику реконструювання образних просторів у формуванні емотивності художнього тексту [7], на основі якої реконструйовано основні моделі емотивності поетичного тексту (маятникова, пікова, транзитивна) [8] та моделі емотивності жанровизначених і транжанрових поетичних текстів [9]. Втім станом на сьогоднішній день недостатню висвітленість отримала проблема інтеракції різнорівневих емотивів у формуванні цільового емотиву твору вірша. Цьому питанню і присвячується дана стаття.

Постановка завдання. Завданням цієї статті є виявити типологічні різновиди емотивів поетичного тексту, з'ясувати особливості їх об'єднання у емотивні мережі та встановити специфіку їх взаємодії у формуванні цільового образу емоції поетичного тексту.

Виклад основного матеріалу. Емоційність автора поетичного тексту знаходить вияв у **емотивності** написаного ним вірша. Її суть полягає у відтворенні й передачі реципієнтові внутрішніх переживань поета шляхом їх специфічного моде-

лювання мовленнєвими засобами й композиційними прийомами поетичного тексту. **Емотив** – це термін на позначення емоційної структури, кодованої мовними засобами в тексті [1; 6, с. 98]. З огляду на способи кодування емоційної інформації емотиви поділяються на емотиви-номінативи, емотиви-дескриптиви та емотиви-експресиви [1, с. 45]. Для прикладу наведемо рядки із вірша «To Love A Scorpion» Маргарет Еліс, що можуть їх ілюструвати [10]:

[T]ogether we soaryou're an eagle – when you're glad Together we crawl in the dust – when you're sad.

У цих рядках присутні два образи емоції автора: *радості* та *смутку*. Обидва є комплексними з огляду на їх структурні особливості та вербалізацію. Образ емоції радості ліричного героя маркується емотивом-номінативом *glad*, який попередньо оприявнюється комбінацією емотивів-експресивів або метафорами: *we soar* (виражає почуття радості як таке, що є нічим не обтяжене, піднесене) та *you're an eagle* (уточнює і розширює семантичне поле попереднього емотиву-експресиву: людина є володарем своєї емоційної ситуації задоволення, як і орел – могутній птах – є «володарем» неба). Образ емоції радості в аналізованому фрагменті вірша за принципом антитези протиставляється образу емоції смутку. Структурно він також позначається емотивом-номінативом прикметником *sad*, якому передують емотив-експресив метафора *we crawl in the dust*, у межах якої активується комплекс негативних асоціацій (*надіння, немочі, бруду*), пов'язаних із життєвою невдачею. Таким чином, маємо певний алгоритм конструювання образів емоцій автором: 1) емотив-експресив – емотив-експресив (інтенсифікатор) – емотив-номінатив та 2) емотив-експресив – експресив-номінатив. Він теж підлягає інтерпретації через навантаженість смислом: мережа емотивів створює динамічний флукуат або образно кажучи «хвилю», де крайніми точками є «пік» – стан піднесення (емотив-експресив інтенсифікатор) та спад – стан фрустрації ліричного героя. Обидва образи емоції можна осмислити у відносній повноті випадку, коли вони протиставляються.

Існують різні класифікації емотивів з огляду на залучені дослідниками критерії їх вивчення. Кожна із класифікацій нюансує аспекти емоційної образності, що знаходить вияв у художньому тексті. Тож емотиви класифікуються за такими критеріями: 1) рівневий [4], 2) критерій вираженості в тексті [11], 3) знаковий [12], 4) композиційний [13]. При цьому один і той самий емотив можна віднести до кількох класифікацій одночасно.

Спробуємо простежити, яким чином дані різних класифікацій сприяють виявленню нюансів емотивності поетичного тексту або іншими словами, як взаємодіють емотиви в межах створених ними мереж. Для унаочнення аналізу звернімося до віршованого тексту Воллеса Стівенса «The Planet on the Table» [14].

Ariel was glad he had written his poems. They were of a remembered time Or of something seen that he liked. Other makings of the sun Were waste and welter And the ripe shrub writhed. His self and the sun were one And his poems, although makings of his self, Were no less makings of the sun. It was not important that they survive. What mattered was that they should bear Some lineament or character, Some affluence, if only half-perceived, In the poverty of their words, Of the planet of which they were part.

За рівневим критерієм емотивом може бути афікс, слово, фразеологізм, речення, які несуть емоціогенний заряд, а також і цілий текст, що включає емотиви нижчих мовних рівнів [2, с. 87].

В аналізованому тексті емотиви з'являються головню на лексичному рівні. Ними є прикметники, дієслова, іменники, які за конотацією можна розділити на дві протилежні групи: *glad, liked* та *waste, welter, writhed*, що свідчить про наявність двох конфліктуючих образів у вірші.

За критерієм вираженості в тексті емотиви поділяються на експліцитні й імпліцитні. До експліцитних емотивів відноситься емоційна лексика. Вона охоплює слова, що у своєму значенні містять кванти інформації про афект (із відповідною валентністю й ступенем збудження суб'єкта) або, іншими словами, лексичні одиниці, які виражають власне почуття, маркер позитивного чи негативного сприйняття людиною явищ довкілля [11, с. 157], та інтенсивність пережитого індивідом почуття. До такої лексики відносяться слова, що називають а) психічні стани, характер світовідчуття індивіда та його переживання або, іншими словами, вже згадані емотиви-номінативи (*glad – радіий*: прикметник на позначення внутрішнього відчуття втіхи індивіда, що має позитивну валентність і середній ступінь інтенсивності); б) будь-які поняття з оцінним компонентом – позитивним чи негативним [11, с. 157], наприклад, *waste – сміття / непотріб*, негативно забарвлений іменник.

Імпліцитні емотиви охоплюють засоби вторинної номінації та фігури мовлення, що фіксують певну афективно-когнітивну структуру, відтворену автором аналоговим, асоціативним або парадоксальним типом творчого мислення. У термінах лінгвістичної емотіології такі емо-

тиви називаються «емотивами-експресивами». Залученість згаданих типів мислення у конструюванні емотивів визначає іншу їх класифікацію за критерієм знаковості. Таким чином, будучи мовними знаками, емотиви-експресиви можуть поділятися на іконічні, індексальні та символні за класифікацією Чарльзом Пірсом.

Поетичний текст, залучений до ілюстрування емотивів, містить лише один випадок імпліцитного різновиду. Ним є іконічний емотив-експресив *poverty of their words of the planet of which they were part* – *убогість слів планети, частиною якої вони є*. У його межах багатозначне слово *убогість / бідність*, що виступає як позначувальне, дає ключ до розуміння позначуваного – розпачу автора, спричиненого усвідомленням нестачі слів для передачі багатства отриманих ним вражень.

За критерієм континуальності емотиви твору класифікуються на переривні й непереривні (терміни Волкової на позначення переривних і непереривних сигналів у художньому тексті [15, с. 264]). До числа переривних емотивів відносяться мікроемотиви, а до непереривних мезоемотиви поетичного тексту.

Мікроемотив. Мікроемотив – це стилістичний засіб фонологічного, графічного, морфологічного, лексичного чи синтаксичного рівня мови, що фіксує фрагмент, відтинок емоційного континууму автора, несе інформацію про певний нюанс емоції автора й підпорядковується загальному задумові поетичного тексту. В аналізованому тексті, окрім зазначених вище емотивів на лексичному рівні, вартими уваги є прийоми фонологічного рівня, які підсилюють емотивну семантику лексем. Таким є прийом алітерації. Його можна простежити у строфі, яка є найбільш негативно конотованою у порівнянні із іншими структурними елементами тексту *Other makings of the sun / Were waste and welter / And the ripe shrub writhed*. Жалюгідність творинь природи в порівнянні з досконалістю витвору мистецтва увиразнюється наведеним прикладом алітерації.

Мікроемотив володіє здатністю іррадіювати свої якості на емотиви, які безпосередньо з ним пов'язані. Так, у рядку *the ripe shrub writhed* дієслово *writhed* (*скорчився*) завдяки семантичному компоненту болю іррадіює негативно аксіологічне значення на позитивно конотований образ *the ripe shrub* (*кущ зі стиглими плодами*), спричиняючи, таким чином, явище емотивного зсуву [16]. Мікроемотиви потічного тексту тяжіють до екстенсії і за принципом конвергенції можуть об'єднуватися у комплексні текстові емотивні мережі – мезоемотиви.

Мезоемотив. Аналізований вірш побудований на взаємодії двох образних просторів: образний простір ідеального та реального світів. Образний світ ідеального є світом поезії. Він протистоїть образу реального світову. Так, образний простір поезії (представлений низкою образів HIS SELF > HIS POEMS > REMEMBERED TIME, SOMETHING THAT HE LIKED, SOME LINEAMENT, SOME CHARACTER) протистоїть образному простору реального світу (THE SUN > MAKINGS OF THE SUN > WASTE, WELTER) в аспекті досконалості образів і наповнення авторською індивідуальністю.

Кожен із образних просторів має свою емотивну мережу. На рівні цілого тексту вони отримують статус мезоемотивів *ЗАДОВОЛЕННЯ* (як результат авторського самоусвідомлення) та *БАЙДУЖОСТІ* (як результат рефлексії автора над природними явищами, які перебувають у стані хаосу). Таким чином, мезоемотив можна визначити як текстовий образ другого порядку, який відзначається неперервністю, динамічністю в сенсі акумулювання відтінків емотивного значення і підпорядкованістю загальному авторському задумові тексту.

Мезоемотив *ЗАДОВОЛЕННЯ* у межах образного простору поета є неперервним, кумулятивним образом. В межах образного простору розгортається за принципом висхідної градації: усвідомлене автором задоволення від фіксування у віршах своїх спогадів, уподобань набувають усе більшої виразності й індивідуального характеру в процесі творчості. Мезоемотив *БАЙДУЖОСТІ* також є динамічним утворенням і розгортається за принципом низхідної градації: байдужість до творінь природи, які відзначаються недоцільністю і хаотичністю.

Мезоемотиви образних просторів тексту можуть притягуватися або відштовхуватися. У цьому випадку вони є взаємозалежними.

Автор-творець і космос є суть одного й того самого. Слова не здатні передати всієї величі природи, частиною якої вони є. Досконале і вбоге завжди йдуть поруч, так само, як і натхнення (задоволення) й байдужість – мезоемотиви, які

створюють контраст і водночас є рушійними силами для взаємопородження. Такі коливання емотивних смислів у спосіб переключення авторської уваги між згаданими вище образними просторами породжують мегаемотив, який постає як емерджентне утворення в тексті.

Мегаемотив. Мегаемотив є *цільовим емотивом*, він формує домінуючу емотивність поетичного тексту (термін Морозкіної Е.А. [17, с. 172]), який притаманні емерджентні ознаки й співвіднесеність із загальним задумом поетичного тексту. Домінуючу емотивність можна досягнути на рівні цілого тексту [17, с. 172]. Слідом за Піотровською Л. [13, р. 429], яка розробила поняття «емоційної доміноанти загального замислу», під емотивною доміноантою або мегаемотивом, розуміємо цільовий емотив тексту, який виникає як емерджентне утворення, та в своїй основі містить образ позитивної, негативної або амбівалентної емоції. Як правило, мегаемотив є близьким до образу тривоги або благодаті. В іншому випадку він є амбівалентним образом.

У межах аналізованого тексту мегаемотив конструюється метафорою-контейнером, що постає у вигляді замкненого кола: яким би не був унікальним, багатим внутрішній світ поета, як би поет не вивищував свій внутрішній світ над природними дивами планети, виразити його можна лише обмеженою кількістю загальовживаних слів, які вигадали люди на землі. Звідси й ключовий образ вірша *planet on the table*.

Висновки. Емотивність поетичного тексту формується за допомогою емотивів, тобто різнорівневих експліцитних або імпліцитних одиниць тексту, що співвідносяться із пережитими або переживаними в процесі творчості автором емоційними структурами. Сукупність емотивів поетичного тексту (мікро- та мезоемотиви) націлені на формування його емотивної доміноанти або цільового емотиву. Емотиви поетичного тексту формують емотивні мережі, які за своєю структурою є такими ж складними, як і емоційні переживання людини, що носять дифузний характер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шаховский В.И. Диссонанс экологичности в коммуникативном круге: человек, язык, эмоции : Монография. Волгоград, 2016. 504 с.
2. Коростова С.В. Эмотивность как функционально-семантическая категория: к вопросу о терминологии // *Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена*. 2009. № 103. С. 85–93.
3. Остринская Н.Н. Некоторые особенности выражения эмоций в художественном тексте // *Человек в коммуникации: от категоризации эмоций к эмотивной лингвистике* : Сборник научных трудов, посвященный 75-летию профессора В.И. Шаховского. Волгоград, 2013. С. 298–303.
4. Ленько Г.Н. Уровни анализа текстовой эмотивности на примере художественного стиля. *Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина*. 2014. URL: <https://cyberleninka.ru/>

article/n/urovni-analiza-tekstovoy-emosivnosti-na-primere-tekstov-hudozhestvennogo-stilya. (дата звернення 23.01.2020)

5. Болотнова Н.С. О связи эмотивного и эстетического кодов поэтического текста // *Человек в коммуникации: от категоризации эмоций к эмотивной лингвистике* : Сборник научных трудов, посвященный 75-летию профессора В.И. Шаховского. Волгоград, 2013. С. 257–263.

6. Нашхоева М.Р. Лингвистическая концепция эмоций и эмотивности текста // *Вестник Южно-Уральского государственного университета*, 2011. № 1. С. 95–98.

7. Воробьева О.П. Вирджиния Вулф и поэтика инсайта // *Горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство* : Сборник в честь Е.С. Кубряковой. Москва, 2009. С. 764–776.

8. Редька І.А. Емотивний поворот у віршованому тексті: лінгвопоетична перспектива (на матеріалі лірика Майї Анжелу) // *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. Кіровоград, 2016. Вип. 145. С. 474–479.

9. Редька І.А. Емотивність англомовної трансжанрової пасторалі // *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : філологічні науки*. Луцьк, 2016. № 6 (331). С. 135–141.

10. Margaret Alice. To Love A Scorpion. URL: <https://www.poemhunter.com/poem/love-s-beautiful-love-untainted-love-unassuming-mck-love-a-scorpion-needs>. (дата звернення 23.01.2020).

11. Ермоленко С.Я. Емоційна лексика // *Українська мова* : Енциклопедія / Укл.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко, М.П. Заблук. Київ : Українська енциклопедія, 2000. С. 157–158.

12. Харкевич Г.І. Відображення стану тривоги персонажа в англомовній художній прозі: семантико-когнітивний та наративний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2007. 24 с.

13. Piotrovskaya L. Speech production: emocio vs racio // *45th International Philological Conference (IPC 2016) Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR)*. Volume 122, 2016. P. 427–431.

14. Stevens W. The Planet on the Table. URL: <https://www.poemhunter.com/poem/the-planet-on-the-table>. (дата звернення 23.01.2020).

15. Волкова П.С. Эмотивность как метод постижения смысла художественного текста: вербальное и невербальное // *Человек в коммуникации: от категоризации эмоций к эмотивной лингвистике* : Сборник научных трудов, посвященный 75-летию профессора В.И. Шаховского. Волгоград, 2013. С. 263–281.

16. Редька І.А. Емотивні зсуви в образних просторах поетичного тексту (на матеріалі вірша Майї Анжелу «Caged Bird») // *Doctrina multiplex, veritas una* : збірник праць до ювілею Ізабелли Рафаїлівни Буніятової. Київ, 2018. С. 398–410.

17. Морозкина Е.А., Хамматова С.Р. Выражение эмотивности в художественном тексте (на материале романа У.Г. Симмса «Мартин Фабер») // *Вестник Башкирского университета*, 2015. Т. 20. № 1. С. 172–178.

УДК 808.51

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.32>

DEPICTION OF ELECTORAL NOMINATION IN TEXTS OF ENGLISH-LANGUAGE ONLINE NEWS

ВІДОБРАЖЕННЯ НОМІНАЦІЇ ВИБОРНОСТІ В ТЕКСТАХ АНГЛОМОВНИХ НОВИН

Sydor A.R.,

orcid.org/0000-0001-6287-561X

*Teacher of the Department of Foreign Languages
of Lviv Polytechnic National University*

Nanivskyy R.S.,

orcid.org/0000-0002-3256-8886

*Teacher of the Department of Foreign Languages
of Lviv Polytechnic National University*

The significance of media discourse as a powerful and popular means of communicative action today, the presence of numerous approaches to the interpretation of this term in the scientific environment makes it possible to give the characteristics of its content, structural and functional characteristics. From the point of view of the functional approach, the criteria for the determining the types of discourse are socially significant spheres of communication and speech practice, such as science, education, politics, medicine, mass media. In this case, media discourse can be regarded as a collection of texts that function in the field of mass communication. The terms “computer discourse” and “electronic discourse”

are absolute synonyms, since they mean communication through a computer. "Internet discourse" is understood as communication in the Global Network and is a kind of network discourse, which besides communication on the Internet also includes communication in other, in particular, local area networks. Thus, these types of discourse are in hyper-hyponymic relations, where the communication channel determines the computer (electronic) discourse acts as a hyperonymism and the communicative environment. Such monosemantics does not exist between computer and virtual discourse. Virtual discourse is understood to be narrower than computer one, since the latter is not just communication with a computer, but also communication between a person and a computer. In addition, computer discourse is characterized by the direct contact of communicators, which is impossible in virtual communication, where the communication partner is largely conceived by our consciousness. One can speak of a peculiar combination of the existential reality of a person and society with the media reality. Therefore, the taxonomy of this type of factors is inherent in each channel of transmission. The mass media communications directly affect the consciousness of people and the development of society by the very fact of its existence. The imperfection of the taxonomy of media discourse is explained by the presence in its structure of a large number of different-factor factors: here, at the same time, are process and result, knowledge and communication, dynamism and concentration, influence and resistance, cause and effect, interests of the addressee and the addresser.

Key words: nomination, election, electoral, internet news, BBC.

Значення медіа-дискурсу як потужного та популярного сьогодні засобу комунікативної дії, наявність численних підходів до трактування цього терміна у науковому середовищі дає змогу дати характеристики його змістових, структурних та функціональних характеристик. З точки зору функціонального підходу, критеріями визначення видів дискурсу є соціально значущі сфери спілкування та мовленнєвої практики, такі як наука, освіта, політика, медицина, засоби масової інформації. У цьому випадку медіа-дискурс можна розглядати як сукупність текстів, які функціонують у сфері масової комунікації. Терміни «комп'ютерний дискурс» та «електронний дискурс» є абсолютними синонімами, оскільки вони означають спілкування через комп'ютер. «Інтернет-дискурс» розуміється як комунікація в глобальній мережі та є різновидом мережевого дискурсу, який, крім спілкування в Інтернеті, включає і спілкування в інших, зокрема, локальних мережах. Таким чином, ці типи дискурсу знаходяться у гіпергіпономічних зв'язках, де канал зв'язку визначає, що комп'ютерний (електронний) дискурс виступає як гіперонізм та комунікативне середовище. Такої моносемантики між комп'ютером та віртуальним дискурсом не існує. Віртуальний дискурс розуміється вужчим, ніж комп'ютерний, оскільки останній – це не просто спілкування з комп'ютером, а спілкування людини з комп'ютером. Крім того, комп'ютерний дискурс характеризується прямим контактом комунікаторів, що неможливо у віртуальному спілкуванні, де партнер по комунікації багато в чому задуманий нашою свідомістю. Можна говорити про своєрідне поєднання екзистенціальної реальності людини та суспільства з медіа-реальністю. Тому таксономія цього типу факторів притаманна кожному каналу передачі. Комунікації ЗМІ безпосередньо впливають на свідомість людей та розвиток суспільства самим фактом його існування. Недосконалість систематики медіа-дискурсу пояснюється наявністю в його структурі великої кількості факторів різного виду: тут одночасно є процес і результат, знання та комунікація, динамізм і концентрація, вплив і опір, причина та наслідок, інтереси відправника та адресата.

Ключові слова: номінація, вибори, виборність, Інтернет-новини, Бі-Бі-Сі.

Formulation of the problem. The representation of the elective discourse by the leading media is basic for the reflection of a public position, and serves as a tool for forming public opinion. The subject of appointment by the election is rather controversial and requires a detailed study by linguists and political scientists. The mentality of the country, which is the founder of the media or its temporary placement, affects the specifics of the presentation and submission of the most controversial issues of electing – the right to express opinions, the relevance of the behavior of political leaders to socially acceptable standards. In fact, this leads to disproportion of the public opinion and the position of popular media.

The BBC is the British Broadcasting Corporation, which is the largest TV and radio company in the world. During its existence since 1922, it has formed the reputation of a reliable source of information. Elections and everything that is associated with this topic has always raised the interest of readers, spectators, and listeners. The BBC has its own specificity in displaying a block of news.

Analysis of recent research and publications. Taking into account the popularity of the Internet, the interest of linguists in this phenomenon becomes

obvious. Thus, linguocultural (O. V. Lutovinova) and gender specifics (A.N. Guyfullina, O.I. Goroshko, L.F. Kompantseva) of Internet discourse, its genre formats (O.Yu. Raspopyna, L.V. Samoilenko, O. O. Zemlyakova, S. V Zaborovska, S. A. Matveeva, S. S. Danylyuk, O. M. Galichkina) and linguistic design (N. O. Akhrenova, A. G. Avramova) are being studied. Such basic concepts of Internet communication as hypertext (O. S. Klochkova, S. G. Stroykov, N. V. Kolomiets, O. M. Galichkina), virtual communicative space (N. G. Asmus), linguistic personality of virtual communicant (N. G. Asmus, M. S. Ryzhkov) etc. are considered.

However, the analyzed literature does not adequately cover all aspects of the research direction. Therefore, for a more detailed analysis of the problem area of studies such topic of work was chosen.

Task setting. The purpose of the study is to characterize the specific features of the selection of the electoral nomination in the texts of the BBC English-language online news.

To fulfill the stated purpose of the study, the following objectives were set:

1. To characterize the features of the media discourse.

2. To identify the characteristics of Internet discourse.

3. To analyze the BBC as a kind of Internet discourse.

4. To explore the features of electoral nomination in the BBC English-language online media.

The object of the study is the BBC News Online. The subject of the study is items of electivity in the texts of the BBC English-language Internet news.

Presentation of the main material. Responding to any innovative processes taking place in society, media discourse points to the development of society, its positive and negative changes in a certain period.

Media discourse is a functionally determined type of discourse, a set of processes and products of speech activity in the field of mass communication in all their diversity and the complexity of their interaction [12, p. 182]. This term is considered both as a thematically focused, socioculturally conditioned speech-minded activity in the media space [13, p. 16]. Media discourse is considered as the reality created by means of mass communication, mediating the production, storage and spreading of publicly important information [21, p. 15]. Media discourse is also interpreted as a hierarchically organized, multilevel complex of texts, in which texts of a smaller structural and content volume are included in larger text volumes (press, radio, television, Internet) [16, p. 138].

The main features of media discourse are group correlations (the addressee shares the views of his group); publicity (openness and orientation to the public); decent orientation (contradiction with the following discussion); staging and mass orientation, which involves simultaneous influence on several groups [19, p. 27-40].

An important principle of media discourse is also its orientation towards the addressee. The addresser must take into account the large number of components of the status of the addressee (age, gender, professional, social, cultural and other factors) that help to clarify and supplement the concept of "destination factor." A specific addressee, his picture of the world and linguistic consciousness, guides some media. Thus, the audience combines the same expectations concerning the form and content of communicative actions [5, p. 209].

There are such types of media discourse as publicistic, advertising and PR-discourse. As for journalistic discourse, it is defined as a kind of informational-orientational and institutional discourse, which is realized with the help of mass communication and involves a conscious and clearly expressed actual position of the author [10, p. 4]. For journalistic discourse, there is a presence of two communi-

cants – the author and the recipient. The journalistic discourse transmits the information together with its assessment by the author of the article. First of all, the texts of journalistic discourse can cover a large number of recipients. Information received through the channels of journalistic discourse, contributes to the formation of the political, linguistic, scientific, naive picture of the world in the public consciousness [5, p. 30].

Talking about the classification of types of media discourse through the channels of implementation, thus, according to the predominance of the specific means of communicative influence – visual, audio and audiovisual, the television, radio and computer discourses are distinguished. They have structural, stylistic, compositional-speech characteristics and they are forms of the general social-language context of the era. Television and radio discourses are thought to be relaxing and unofficial [2].

The authors of television and radio create a significant image of live speech. The speaker (announcer) and the viewer (listener) are at different points of space and time, they cannot adjust what was said and heard (for example, to ask the question). The rate of submission (selection) of information does not depend on the viewer (listener). Speaker's status is official, viewer's (listener's) one is unofficial [22, p. 139]. Computer discourse can be both person-oriented (communication via e-mail) and status-oriented (conferences devoted to various topics: politics, sports, medicine, science, etc.). It is characterized by a variety of subjects of speech and the variability of the used language means [17, p. 138].

All research tasks are solved through the prism of a discursive approach, the methodological principle of which is anthropocentrism – the heuristic principle of the consideration of language and speech in connection with the thinking of a person, which reflects its internal state, human, national and cultural, social values [5, c.47].

Y. S. Stepanov emphasizes that discourse is a "language in speech", presented in the form of a special social identity. Discourse really does not exist in the form of its "grammar" and its "lexicon". Discourse exists primarily and mainly in texts, but those that give rise to special grammar, special vocabulary, special rules of usage and syntax, special semantics and finally – a special world. This is a "possible (alternative) world" [15, c. 95]. One of such alternative worlds is the world of the Internet.

The active development of problems of communication mediated by the electronic information technology channel and the lack of a common terminology for the above-mentioned research in the linguistics

calls for the clarification of the content and delineation of such concepts as “virtual discourse”, “computer discourse”, “electronic discourse”, “network discourse” and “Internet discourse” [3].

Virtual discourse is interpreted more broadly than computer one, since communication in the virtual reality is created through not only the computer, but also other means of communication [5].

At the same time, electronic (computer) and virtual discourses denote arrays that include not only Internet texts, but also texts on non-paper media (audiobooks, movies, music discs, games, programs), multimedia devices (smartphones, communicators, iPod, eBooks), etc., and are much wider than the Internet discourse [20, c. 129].

In modern linguistics, Internet discourse is interpreted differently. It is understood as:

- the cognitive-communicative space of the Global Network, in which the means of the electronic data transmission channel and the hypertextual mechanism of their structuring and routing with the help of (para)verbal means provide communicative interaction, which is characterized by the replacement of the real image with the invented one [20];

- the text that exists in the Internet system and in which the persuasive communicative installation implicitly reflects the subjective-personal author's position, modeled with psychological, linguistic and technological factors [19];

- the process of creating texts together with pragmatic, socio-cultural, psychological factors; purposeful social action, which includes the interaction of people and mechanisms of their consciousness – cognitive processes [5];

- complex text system, caused by extra-linguistic socio-cultural factors and the specific situation of entering into speech communication with the help of a computer and other electronic devices both users of the Internet network and users with a discursive Internet space [9, p. 3].

In our understanding, Internet discourse is an array of electronic, audio and video texts combined with extralinguistic factors linked by a hyperlink system, access to which provides access to the Internet using a computer or alternative multimedia devices.

Linguistics understands structure as the generalized notation of the invariant features of the sound, phonological, morphological and morphonological characteristics of the language in terms of their correlation with each other, that is, in terms of the laws of the use of units of the lower level for the design of higher units; the internal organization of language as a semiotic system, which limits the freedom to reproduce its elements, which man-

ifests itself in the unequal frequency of their use, limiting their compatibility and generates redundancy [14, p. 58].

Extrapolating the notion of structure in the Internet communication, it can be understood as a well-organized hierarchical system, in which the navigation between parts is provided by moving from lower to higher units and vice versa.

The main requirements for organizing the creation of information within the framework of Internet discourse is the clarity of the distribution of the text field into certain segments and the provision of internal links between them [16, p. 10], which becomes possible due to hypertext – a kind of text document, the individual parts of which are linked through hyperlinks. Hyperlinks and texts of messages as structural hypertext elements acquire a linguistic representation in the form of an electronic document. Hyperlinks of the Internet discourse are the enumeration or list of keywords or phrases; underlined and highlighted keyword (phrase). The main function of hyperlinks is to enable navigation through the electronic text [10, p. 8].

The concept of hypertext arose recently in connection with the study of electronic texts. Well-known American sociologist, philosopher, and pioneer of information technology T. Nelson first used the term “hypertext” in the 1960's to designate texts that have an electronic form, as a radically new method of information technology and a new method of publication [22, p. 47].

However, hypertext as a phenomenon had existed long before the era of the Internet.

A typical hypertext for the network time is a collection of Bible texts. They can be read not only linearly, but also nonlinearly, following the order of associative references and parallel places, which was explicitly pointed out in many editions of the books of the Old and New Testaments, that is, hypertextually [10]. In addition, the hypertext includes encyclopedias, reference books, dictionaries, etc., since they contain links to other texts. The fundamental difference between the electronic hypertext and the traditional one is that the former is distinguished by its openness and incompleteness, which allows the participants to add and modify the source text [15, p. 79].

A number of nominative signs of the English language represents the sources of information: characterization (general names), individualization (own names), quantitative (quantitative units) [19, p. 37].

Individualization signs are represented by proper names, which denote individuals and objects, isolated from a number of homogeneous ones [15, p. 91]. Variety of proper names includes the address names

involved into the media constructing of the referents [5, p. 104] and classifiers, which by naming posts, place of work, country, localize the individual in the public hierarchy [5, p. 107].

Characterization is represented by common names that depict homogeneous objects [15, p. 91]. Quantitative units are represented by cardinal numerals as signs, which express the concept of quantity and number [1, p. 46-48].

The mentioned examples are enough to show the tight connection between different aspects of the political communication with the study of media discourse [22].

Conclusion. Thus, we can make the following interferences of the study:

1. Postulating the idea that in general discourse does not have clearly defined boundaries, it should be emphasized that this is an open structure characterized by incompleteness, repetition, dynamism, and media discourse in particular, due to its main goal – the reflection of the life of society – has a wide

area for the formation of a clear systematized classification system in linguistics.

2. Scholars set different criteria and components of this discourse in the basics of their classifications: channels of information transmission, form of communication, socio-functional orientation, strategy of presenting the information, tone of communication, etc. Although these factors are fundamental and scientifically reliable for this research work, it cannot be argued that the above-mentioned classifications satisfy modern linguistics. As we see from the mentioned typologies, the same criteria appear in different classifications, which makes the typology of media discourse somewhat opaque and confused.

Consequently, taking into account the multifaceted nature of this phenomenon (that is, the reflection of all sides of human existence and the development of society), its complex structure, functional features, it is almost impossible to conclude a comprehensive and detailed taxonomy of media discourse.

REFERENCES:

1. Alcott H. Social Media and Fake News in the 2016 Election – *Stanford Journal of Economic Perspectives* – Volume 31. № 2. 2017. P. 211–236.
2. Alefirenko N. F. Cultural linguistics. Valuable and semantic space of language. [Textbook] / N. F. Alefirenko. – M.: Flinta, 2010. – 288 p.
3. Anashkina E. V. Mechanisms of a functional categorization of verbs at metonymical transfer in English-speaking art discourse / E. V. Anashkina // *Studies about languages*. – 2012. – № 20. – P. 37–42.
4. Batsevich F. S. The fundamentals of communicative linguistics / F. S. Batsevich. – K.: Academy, 2004. – 346 p.
5. Bell A. The discourse structure of news stories / A. Bell // *Approaches to Media Discourse*. – Oxford: Blackwell Publishers, 1998. – P. 64–104.
6. Bezpechny I. A. Theory of Literature / Foreword by R. Semkiv, L. Nelipa, 2009. – 388 p.
7. Bezpechny I. A. Theory of Literature / I. A. Bezpechnyi. – K.: Smoloskyp, 2009. – 338 p.
8. Cohen-Almager R. Speech, Media and Ethics. The Limits of Expression / R. Cohen-Almager. – Palgrave, 2001. – 217 p.
9. Dalton R. The Civic Culture Transformed: From Alegant to Assertive Citizens / R. Dalton, C. Welzel. – New York: Cambridge University Press, New York, 2014. – 325 c.
10. Denisyuk S. G. Technological measuring of the political communication: monography / S. G. Denisyuk. – Vinnytsya: VNTU, 2012. – 392 p.
11. Jacobs F. Forum: European Parliament Elections in Times of Crisis / Jacobs // *Intereconomics. ZBW-Leibniz Information Centre for Economics*. – 2014. – № 1. – C. 4–29.
12. Klyachin A. K. Political communication as the factor of the transformation of the political values / A. K. Klyachin. – Dnipropetrovsk: Dnipropetrovsk National University, 2007. – P. 19.
13. Maat H. P. Editing and genre conflict: how newspaper journalists clarify and neutralize press release copy / Henk Pander Maat // *Pragmatics*. – 2008. – Vol. 18, N 1. – P. 87–113.
14. McLuhan M. The understanding of media: an external expansion of a person. / McLuhan M. – M.: CANONpress, 2003. – 464 p.
15. Mikhaleva O. L. Political discourse: the specificity of manipulation / O. L. Mikhaleva. – M.: "LIBROCOM", 2009. – 256 p.
16. Potapenko S. I. Modern English media-discourse: linguocognitive and motivative aspects / S. I. Potapenko [Monography]. – Nizyn: publishers of NSPU, 2009. – 391 p.
17. Ryan D. Understanding digital marketing: marketing strategies for engaging the digital generation / D. Ryan, C. Jones. – London: Kogan Page, 2009. – 272 c.
18. Social Media and Political Communication in the 2014 Elections to the European Parliament / [P. Nulty, Y. Theocharis, O. Parnet та ін.]. – London: London School of Economics, 2015.
19. Ufimtseva A. A. Lexical nomination (primary neutral) / A. A. Ufimtseva // *Language nomination (types of denomination)*. – M.: Science, 1977. – P. 5–86.

20. Brussels and the Eurobubble [Electronic source] // Marco Recorder. – 2015. – Available at: <https://marcorecorder.com/brussels/>.

21. Bykov I. Network political communication: Theory, practice and research. [Electronic source] / I. Bykov // Scientific e-library – Available at: <http://elibrary.ru/item.asp?id=20235938>.

22. Rendall A. The European Parliament elections – a 'social media election'? [Electronic source] / Rendall // BBC. – 2013. – Available at: <http://www.bbc.co.uk/democracylive/europe-25094624>.

УДК 82.091

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.33>

ЗАТЕМНЕННЯ МОТИВАЦІЇ ТА СЛОВОТВІРНІ КОНСТРУКЦІЇ ВІДДІЄСЛІВНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

DIMMING OF MOTIVATIONAL STATEMENT AND WORD-FORMING CONSTRUCTIONS OF VERBAL ADJECTIVES IN MODERN GERMAN

Ситюк В.В.,

orcid.org/0000-0002-0002-1368

студентка IV курсу

факультету лінгвістики та соціальних комунікацій

Національного авіаційного університету

Кульчицький В.І.,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземної філології

Національного авіаційного університету

У статті досліджується, що прикметники, структурно й семантично мотивовані дієслівною основою, являють собою об'єднану класом твірних основ мікросистему в словотвірній системі сучасної німецької мови з властивими тільки їй особливостями. З плином часу німецька мова модифікується під потреби сучасного суспільства. Темп зростання кількості саме віддієслівних прикметників високий, а вживаність об'єкту нашої роботи стає все більш буденною, необхідно провести комплексний аналіз характерних особливостей мікросистеми цього типу прикметників. Також слід дослідити як частотність вживання прикметників призводить до затемнення словотвірної мотивації словотвірних конструкцій та явище синхронної похідності. Проаналізувавши літературу та наукові роботи лінгвістів, пов'язані з вивченням віддієслівних прикметників, неможливо знайти точні відповіді та пояснення природи такого типу прикметників. Варто встановити також відношення синхронної похідності між дієслівними основами і відповідними суфіксальними прикметниками, так як це взагалі не було досі предметом дослідження. Використано два методи аналізу віддієслівних прикметників для вивчення їхніх особливостей. Основним методом у роботі виступає аналіз за безпосередніми складниками (БС). На його основі можливо виокремлення максимальних структурно-семантичних відрізків у складі похідного слова, встановивши при цьому можливі причини виникнення труднощів відношень похідності. Семантичний принцип підходу до виявлення відповідних відношень похідності визначає методику словотвірного аналізу й у всіх інших випадках, коли аналіз за БС не дає позитивних результатів. Було також досліджено встановлення відношень синхронної похідності між дієслівними основами і відповідними суфіксальними прикметниками на основі слів із суфіксом – *bar* для спростування твердження про доцільність використання трансформаційного методу лише у випадку уточнення результатів. У ході виконаного дослідження було ще розглянуто питання методики моделювання та застосовано семний аналіз до дослідження словотвірного значення похідних слів.

Ключові слова: мотивація, затемнення мотивації, дериват, сема, словотвірний аналіз, синтегматика.

The article investigates that adjectives, structurally and semantically motivated on the verbal basis, are a unified class of generative foundations of the microsystem in the word-forming system of modern German with only its peculiarities. Over time, the German language was modified for the needs of modern society. The rate of growth of the number of verbose adjectives is high, and the utilization of the object of our work is becoming more commonplace, it is necessary to carry out a comprehensive analysis of the characteristics of the microsystem of this type of adjectives. It should also be investigated how the frequency of the use of adjectives leads to a dimming of the word-formation motivation of word-forming structures and the phenomenon of synchronous derivation. Analyzing the literature and scientific work of linguists related to the study of verbal adjectives, it is impossible to find accurate answers and explanations for the nature of this type of adjectives. The relation of synchronous derivation between verbal bases and corresponding suffixes should also be established, since this has not been the subject of research at all. Two methods of analysis of verbal adjectives were used to study their features. The main method in the work is the analysis of direct components (DC). On this basis it is possible to distinguish maximal structural-semantic segments in the composition of a derivative word while identifying possible causes of difficulties in the relationship of the derivatives. The semantic principle of the approach to identify the corresponding derivative relations

determines the method of word-formation analysis in all other cases, when the DC analysis does not give positive results. The establishment of synchronous derivative relationships between verbal bases and corresponding suffixes based on words with the suffix – bar was also investigated to refute the assertion that it is advisable to use the transformational method only if the results are refined. In the course of the performed research, the issues of modeling methodology were considered and a family analysis was applied to the study of word formation meaning of derivative words.

Key words: motivational statement, dimming of motivational statement, derivative word, seme, word-forming analysis, syntagmatics.

У сучасній германістиці в деяких роботах відзначено важливі функційні зміни в системі прикметника, які виявляються в постійному зростанні кількості й уживаності віддієслівних прикметників, а також у все більшій активності дієслівних основ у суфіксальному творенні німецьких прикметників. [50] Водночас з-посеред лінгвістів немає одностайності щодо причин, які зумовили це явище. Л. Вайсгербер, Р. Флюрі, В. Фляйшер, Б. Науман, Р. Готценкхерле бачать причину кількісного зростання віддієслівних прикметників у семантичному зсуві, зумовленому змінами в морфологічній сполучуваності суфіксів -bar, -lich, -ig, у можливості співвіднесення прикметників з дієслівними синтаксичними конструкціями. Г. Меллер, В. І. Краснов, Г. В. Озеров пов'язують це з явищем комунікативними потребами, із суто лінгвальними тенденціями до економії мовних засобів.

Великий інтерес у зв'язку з цим становить, на нашу думку, питання про те, як розв'язання суперечності між дієслівною сутністю й номіналізованою ад'єктивною формою позначається на семантиці віддієслівних утворень, як двоїста лексико-граматична природа цього типу прикметників виявляє себе на синтагматичному рівні.

У зв'язку з порушеними вище нерозв'язаними поки що питаннями мету дослідження можна сформулювати так: з'ясування характерних особливостей мікросистеми віддієслівних прикметників у сучасній німецькій мові, затемненні мотивації та семантичній мотивованості.

Завданням є також встановити відношення синхронної похідності між дієслівними основами і відповідними суфіксальними прикметниками.

Як відомо, словотвірний аналіз починається з установлення похідності мовних одиниць. Про важливість і складність поняття похідності свідчить різноманітність думок, присвячених цьому питанню. Деякі дослідники трактують похідність суто морфологічно і відносять до похідних основи, «здатні розкладатися на нову основу й формальну частину» [4, с. 14].

Головним критерієм похідності, за Г. Марчанду, є залежність поняття, вираженого аналізованим словом, від поняття, що міститься в іншому члені зіставлюваної пари [12].

Спільною рисою, що об'єднує позицію більшості дослідників- дескриптивістів у поруше-

ному питанні є те, що вони не враховують специфіки виокремлюваних морфем, а словотвірний аналіз замінюється морфемним, і словотвірні одиниці розглядаються лише в аспекті їхньої морфемної структури.

Варто відзначити, що в сучасній німецькій мові є слова типу *höflich*, *hässlig*, які структурно членовані на твірну основу та суфікс, але мають власну змістову структуру, до якої не входить змістова структура твірного слова, пор.: *häßlig* – *der Haß*, *höflich* – *der Hof* тощо. Ми кваліфікуємо такі слова як похідні із затемненою мотивацією, беручи до уваги те, що семантична мотивованість – категорія мінлива і визначається нерідко мовною традицією, а значення суфіксального слова з плином часу може істотно змінюватися. У зв'язку з цим видається занадто категоричним висловлювання Г. Марчанда про те, що там, де немає семантичної мотивованості, «відсутні відношення словотвірної похідності» [11].

У зв'язку із загальноновизнаним нині розмежуванням понять діахронної й синхронної похідності автори «граматики сучасної російської літературної мови» спробували ввести чітке розмежування і в термінології, запропонувавши замінити термін «похідність», у семантиці якого є компонент процесуальності, терміном «мотивація» для опису суто синхронних відношень між словами. Однак вилучення поняття «похідність» із термінологічного апарату синхронного словотворення видається не зовсім виправданим. Як слушно зауважує Г. А. Скакун, «традиційний термін «похідність» цілком прийнятний передусім для опису синхронно-процесуального аспекту словотвірних відношень, «діахронії вперед» або перспективної діахронії» [6, с.14]. На нашу думку, доки є поняття «словотворення» (і в синхронному плані), обов'язково мають зберігатися поняття, які тісно пов'язані з ним і які впливають з нього – «похідність», «вторинність» основ.

Під час установлення відношень похідності як основний метод у роботі використано аналіз за безпосередніми складниками (БС), тобто виокремлення максимальних структурно-семантичних відрізків у складі похідного слова [9, с.11-14]. Аналіз за БС проведено відповідно до критеріїв членування, сформульованих М. Д. Степановою [9, с. 15], і приводить переважно до позитивних

результатів. Проте в деяких випадках встановлення відношень похідності буває пов'язане з певними труднощами. До таких труднощів належать:

1. Подвійна морфологічна мотивованість слова: *der Beifall* → *beifällig* ← *beifallen*; *der Ekel* → *ekelhaft* ← *ekeln*.

2. Подвійна членованість слова за БС: *schöpferisch* – *schöpf* – *erisch*; *weinerlich* – *lich* – *wein* – *erlich*.

3. Неповна матеріальна тотожність вторинної і первинної основи (умлаут, і заломлення голосних тощо), наприклад: *auffallen* → *auffällig*; *ergeben* → *ergiebig*.

4. Вичленованість дериваційних засобів за остаточної вичленованості кореня: *stattlich*; *störrisch*; *abspenstig*.

У всіх названих вище випадках, коли аналіз за БС не дає позитивних результатів, у дослідженнях використовується й трансформаційний аналіз (ТА). Варто відзначити, що ТА почали широко застосовувати останнім часом для виявлення відношень похідності [8]. У деяких випадках ТА був покладений в основу словотвірного аналізу. Однак не можна погодитися з думкою О. С. Кубрякової про те, що застосування ТА доцільне лише в тих випадках, коли він доповнює й уточнює результати, отримані шляхом членування аналізованих слів за БС [3, с. 72-73]. Такий приклад наведено у наступному:

На основі встановлення відношень синхронної похідності між дієслівними основами і відповідними суфіксальними прикметниками:

1. Похідні з потенційно-пасивним значенням, наприклад: *malbar*, *einsetzbar*, *erweichbar*. Крім інтегральних сем, значення цих похідних конституюється набором таких компонентів значення: «незавершеність V», «доцентровість (пасивність) V», «можливість / неможливість V».

2. Похідні з активним значенням, наприклад: *taugbar*, *tropfbar*, *welkbar*. До семантичної структури цих похідних слів, крім інтегральних сем, входять такі компоненти значення: «незавершеність V», «відцентровість (активність) V».

3. Похідні, що поєднують диференційні стани семи двох перших семантичних підкласів, наприклад: *entzündbar*, *veränderbar*, *faltbar*. У значенні цього типу прикметників із суфіксом *-bar*, крім інтегральних сем і семи «незавершеність V», поєднані компоненти значення «доцентровість V» і «відцентровість V». Компонент значення «можливість / неможливість V» може нейтралізуватися контекстуальним оточенням похідних типу *veränderbar*, *faitbar*, тобто з'являється постійно.

Завдання встановлення відношень синхронної похідності між дієслівними основами і від-

повідними суфіксальними прикметниками, яке багато лінгвістів ставить перед собою, видається актуальним з таких міркувань. По-перше, часто спостерігаються випадки розбіжності структурної та семантичної мотивації, а також множинної мотивації, по-друге, це питання не було предметом спеціального дослідження з німецької мови. Винятком тут є тонкі й глибокі спостереження щодо встановлення похідності віддієслівних прикметників у фундаментальних працях класиків теорії про словотвір німецької мови, які, хоча й не втратили своєї актуальності, тим не менш не вичерпують проблеми загалом. Для прикладу обмежимося згадкою про праці Г. Пауля, В. Вільманса, О. Бехагеля, де відзначено випадки, коли похідні прикметники за своїм фонетичним виглядом належать до іменників, а за значенням співвідносні з однокореновими дієслівними основами й утворюють своєрідну перехідну ланку між відіменними й віддієслівними похідними, наприклад: *findig*, що виникло спочатку із *der Fund*, сприймається як похідне від дієслівної основи *finden*, те саме стосується лексем *erbötig*, *durchgängig*, *gültig*, *abhängig*, *kleberig*, *trächtig*, *unterwürfig*, *sichtlich*, *unverbrüchlich*, *gangbar*, *wandelbar* (у середньовісній німецькій мові *wandelbaer* зі значенням «mit wandel, d.h. Makel behaftet»), *sangbar*, *sichtbar*, *behutsam*, *gehorsam* тощо. [13] У працях сучасних германістів багато з названих вище слів розглянуто як похідні від дієслівних основ, незалежно від їхніх етимологічних зв'язків з основами іменників, тобто в основу словотвірного аналізу покладено семантичний принцип. Послідовне розмежування похідності основ, постульоване в сучасній теорії словотвору, передбачає розмежування і в методах аналізу і, отже, призводить інколи до різних результатів. Цим можна пояснити відмінність синхронної та діахронної похідності в словах типу *findig*.

Для з'ясування загальної кількості похідних суфіксальних слів, які за синхронного підходу можна вважати віддієслівними прикметниками, словотвірний аналіз був проведений поетапно. На першому етапі – шляхом поділу дібраних словникових одиниць за БС у їхньому складі виокремлювали твірну основу й словотвірний суфікс. При цьому виявилось, що віддієслівний характер більшості аналізованих слів може бути виявлений уже на першому етапі аналізу завдяки живим етимологічним, семантичним і морфологічним зв'язкам твірної основи в їхньому складі з однокореновою дієслівною основою, наприклад: *hören* → *hörig*; *dösen* → *dösig*; *murren* → *mürrisch*; *einprägsam* ← *sich einprägen*; *bezwingen* →

bezwänglich; auslösen → *auslösbar; lachen* → *lachhaft; haben* → *habhaft; aufhalten* → *aufhaltsam*.

На другому етапі дослідження запропоновано класифікацію всіх випадків розбіжності формальної і семантичної мотивацій, а також множинності мотивації аналізованих словотвірних конструкцій.

У ході двоетапного аналізу слів виокремлено групи віддієслівних прикметників, що мають такі особливості:

а) твірна основа прикметника має структурно-семантичні зв'язки з дієсловом, релевантні на синхронному рівні аналізу, наприклад: *fahrbar; impfbar; schließbar; schraubbar; schöpfbar; geltbar; käuflich, erforschlich, bedränglich, ersetzlich*

б) твірна основа прикметника виявляє структурно-семантичні зв'язки з дієсловом та іменником, наприклад: *Der Jammer – jämmerlich – jammerlich; Der Knauser – knauserig – knausern; der Neid – neidig – neiden*. Услід за М. Д. Степановою такі похідні кваліфікуємо як суфіксальні прикметники з подвійним напрямом похідності [7]. Вони являють собою перехідну ланку між віддієслівними й відіменними похідними і, поєднуючи в собі характеристики цих обох словотвірних класів, є ніби спільним сегментом двох кіл, які перетинаються, – поля відіменникових і поля віддієслівних прикметників. Їхня словотвірна структура і семантика синхронно відбивають історичні процеси, пов'язані з переосмисленням відіменникових похідних прикметників на віддієслівній основі [2].

Трансформаційний аналіз таких дериватів не дає позитивних результатів, оскільки в складі трансформ можуть бути представлені як однокореневі дієслова, так і однокореневі іменники, наприклад: *ein neidischer Mensch* → *ein Mensch, der (ständig) j-m neidet; ein Mensch voll Neid; eine zweifelhafte Behauptung* → *eine Behauptung, an der man zweifelt; eine Behauptung, die Zweifel hervorruft*.

Похідні з подвійним напрямом похідності, що займають периферійні ділянки словотвірної мікросистеми віддієслівних прикметників, далі не аналізуємо.

в) твірна основа в структурному плані пов'язана з дієсловом і з іменником, однак за своїм значенням співвідносна лише з дієслівною основою. Трансформаційний аналіз похідних слів, до складу яких уходять такі твірні основи, виявляє мотивованість їх однокореневими дієсловами, наприклад: *der Biß* → *bissig* ← *beißen; bissig* → *schnell, gern beißend; der Verstand* → *verständlich* ← *verstehen; verständlich* → *so beschaffen, dass es sich gut (leicht) verstehen läßt* (21);

der Griff → *griffig* ← *greifen; griffig* → *so beschaffen, daß es sich leicht (bequem) greifen läßt*.

Такі суфіксальні слова відносять до віддієслівних прикметників і розглядають поряд з дериватами, що мають яскраво виражену мотивованість дієслівними основами.

г) твірна основа в складі аналізованих похідних прикметників корелює в структурному відношенні одночасно як з іменником, так і з дієсловом, а в семантичному – тільки з іменником, що підтверджує трансформаційний аналіз: *der Zufall* → *zufällig* ← *zufallen; zufällige Begegnung* → *eine Begegnung, die dank dem Zufall zustandegekommen ist*.

Такі похідні кваліфікуємо як відіменні й далі не аналізуємо.

Семантичний принцип підходу до виявлення відповідних відношень похідності визначає методику словотвірного аналізу й у всіх інших випадках, коли аналіз за БС не дає позитивних результатів. За подвійної членованості слова, відсутності структурної ускладненості похідного слова мотивуючим визнаємо той член корелятивної пари, семантика якого визначає семантику зіставлюваного з ним другого члена цієї ж пари. Отже, у всіх випадках розбіжності або множинності мотивацій перевагу надаємо семантично мотивованій основі.

На окремих розгляд заслуговує, на наш погляд, явище затемнення мотивації й аналізованих похідних слів. По-перше, на думку багатьох германістів, затемнення мотивації словотвірних конструкцій є однією з основних тенденцій у функціонуванні словотвірної системи сучасної німецької мови [9, с. 48-52]. По-друге, процеси, що призводять до затемнення мотивації, зачіпають словотвірне значення, семантику похідних слів.

Часто в сучасній німецькій мові спостерігаються похідні основи, значення яких не впливає зі значень їхніх складників та семантики тієї моделі, за якою вони виникли, наприклад: *herrlich, bekommen, gehören, pfiffig* і т. ін. Значення таких слів не адекватне їхній словотвірній структурі і не містить у формулі свого тлумачення твірну основу. Причина виникнення їх полягає, на думку О. С. Кубрякової, в тому, що відтворенню основи в точно окресленій серії слів із спільним словотвірним значенням на рівні парадигматики протистоїть процес переосмислення її в синтагматиці [9]. Це зумовлює вживання похідного слова, що містить у своєму складі цю основу, у новому для нього оточенні. Усе частіше вживання лексеми в оточенні, що сприяє її переосмисленню, призводить іноді до семантичного відриву цієї лексеми

від її твірної основи, унаслідок чого й виникають похідні з затемненою мотивацією, наприклад: *höflich, herrlich, ziemlich ma in*.

У сучасній теорії словотвору є й інша думка з цього питання, згідно з якою причиною, що призводить до затемнення словотвірної мотивації словотвірних конструкцій, називають частотність уживання їх у мові [4]. Це підтверджено результатами статистичного аналізу. Стосовно, наприклад, віддієслівних прикметників, то найбільш частотні за своїм уживанням похідні на *-bar (offenbar, sonderbar, sichtbar)* [10] належать до похідних із затемненою мотивацією.

Однак, на нашу думку, факт залежності семантики похідних слів від їх уживаності в мовленні переконливо ілюструє твердження про те, що процеси, які призводять до затемнення мотивації словотвірних конструкцій відбуваються в синтагматиці. Про це свідчить також той факт, що віддієслівні прикметники, які виникають у мові, спочатку мають регулярне словотвірне значення, що цілком складається зі значення компонентів, і лише через певний час піддаються переосмисленню в синтагматиці.

Своєрідність відношень словотвірної похідності, що спостерігається в корелятивних парах, членами яких є твірна основа і дериват з затемненою мотивацією, структурно і до певної міри семантично співвідносний з цією основою, приводить деяких дослідників до ствердження того, що похідні з затемненою мотивацією повинні вилучатися із синхронного словотвірного аналізу. Однак такий підхід видається не зовсім виправданим через низку причин. Головна з них полягає в тому, що затемнення мотивації похідних слів у словотворенні становить прикметну рису дериваційних відношень порівняно, наприклад, з парадигматичними відношеннями в морфології і має розглядатися в системі словотвору поряд з протиставленим йому поняттям семантичної мотивації. Другою причиною, що не дозволяє повністю вилучити похідні із затемненою мотивацією із синхронного словотвірного аналізу, варто назвати факт, що між семантич-

ною мотивацією словотвірних явищ і повним затемненням цієї мотивації в синтагматиці розміщено багато проміжних випадків. Якщо вважати головною ознакою похідних із затемненою мотивацією наявність у їхньому значенні додаткових семантичних компонентів порівняно зі значенням моделі, до якої вони належать, то теза про вилучення із синхронного словотвірного аналізу похідних з затемненою мотивацією надмірно звужує рамки словотворення, а нерідко суперечить конкретному мовному матеріалу. Так, наприклад, похідні *anstellig*, що містять у своїй смисловій структурі додаткові семантичні компоненти *geschickt, wissen: anstelliger Mensch (E. Strittmatter. Ein Dienstag im September.) → ein Mensch, der sich geschickt anzustellen weiß*, передбачають його вилучення із синхронного словотвірного аналізу, тоді як семантична і структурна мотивованість цього прикметника дієсловом не викликає сумніву [12]. Саме тому цілком обгрунтованим, на наш погляд, є думка про те, що «синхронна система словотворення не може будуватися відірвано від ідіоматичних або нерегулярних утворень».

Названі вище міркування зумовили такі **ВИСНОВКИ**:

1. Затемнення мотивації та семантична мотивованість похідних слів – діалектично взаємозв'язані сторони семантичних процесів у словотворенні.

2. Варто розрізняти різні ступені затемнення мотивації слів. У дослідженні прийнято найбільш загальне розмежування різних ступенів затемнення мотивація і відповідно до цього виокремлено:

а) деривати з незначним ступенем затемнення мотивації, які більшою або меншою мірою допускають пояснення за допомогою своїх ядерних одиниць, наприклад: *fürchterlich, bedeutsam, behaglich, gewöhnlich, greifbar*.

б) деривати зі значним ступенем затемнення мотивації, лише структурно співвідносні з твірною основою в межах синхронного зрізу мови: *erheblich, überheblich, auswendig*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арутюнова Н. Д. Вопросы теории языка в современной зарубежной лингвистике. М., 1961.
2. Краснов В. И. Опыт семантического анализа функциональных синонимов пассива в современном немецком языке, дис., канд. філол. наук. Л., 1971.
3. Кубрикова Е. С. Что такое словообразование?, М., 1968. С. 72-73.
4. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении М., 1956. 16 с.
5. Сахарный Л. В. Соотношение семантики и словообразовательной структуры слова в связи с его частотностью. Свердловск. 1969.
6. Степанова М. Д. Методы синхронного анализирования и условия реализации моделей. 1975. С. 51-63.

7. Степанова М. Д. О трансформационных моделях сложных слов в современном немецком языке. М. 1962.
8. Степанова М. Д. Проблемы немецкого словообразования в современной зарубежной германистике. 1969. 14 с.
9. Степанова М. Д. Теория валентности и валентный анализ. М. 1973.
10. Kluge F. Abriß der deutschen Wortbildungslehre. 1925.
11. Mater E. Rückläufiges Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache. Leipzig, 1967.
12. Motsch W. Das System der Adjektivableitungsmorpheme in der deutschen Sprache der Gegenwart. Berlin. 1960.
13. Paul H. Deutsche Grammatik. Db. V. Wortbildungslehre. Halle(Saale). 1957.

УДК 811.111:81'4.81'06'38:821.111

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.34>

РЕАЛІЗАЦІЯ БІБЛІЙНИХ ОБРАЗІВ-СИМВОЛІВ У КОМІСИВНИХ ТА ЕКСПРЕСИВНИХ МОВЛЕННЄВИХ АКТАХ У МІСТИЧНИХ ТРИЛЕРАХ ФРЕНКА ПЕРЕТТІ

REALIZATION OF BIBLICAL IMAGES-SYMBOLS IN REPRESENTATIVE AND DIRECTIVE SPEECH-ACTS IN FRANK PERETTI'S MYSTICAL THRILLERS

Хаботнякова П.С.,

orcid.org/0000-0003-3653-8753

кандидат філологічних наук,

*викладач кафедри англійської та німецької філології і перекладу імені І.В. Корунця
Київського національного лінгвістичного університету*

У статті розглядається специфіка реалізації біблійних образів-символів у комісивних та експресивних мовленнєвих актах у містичних трилерах американського письменника епохи постмодернізму Френка Перетті, світогляд якого ґрунтується на протестантизмі. Дослідження проведено на матеріалі таких творів, як "This Present Darkness" / «Темрява віку цього» (1986), "Piercing the Darkness" / «Пронизуючи темряву» (1988), "Prophet" / «Пророк» (1992), "The Oath" / «Клятва» (1995), "The Visitation" / «Візит» (1999). Методи когнітивної прагматики, зокрема методи контент-аналізу, конверсаційного аналізу та функційно-прагматичного аналізу, залучено для визначення особливостей актомовленнєвої реалізації біблійних образів-символів у досліджуваних текстах. Комісивні мовленнєві акти представлено повідомленнями попередження, бажання, планування, обіцянки та гарантії. Експресивні мовленнєві акти представлено повідомленнями вибачення та прославлення. У кожному типі мовленнєвого акту біблійні образи-символи, лінгвально репрезентовані в персонажних біблійно-маркованих контекстах, виражають найбільш значущі ідеї та настанови художнього твору. У комісивах попередження, бажання, планування, обіцянки та гарантії – попередити людство про небезпеку гріха й акцентувати на тому, що спасіння може отримати лише той, хто керується Словом Божим (біблійні образи-символи «змія», «хрест», «посох»). В експресивних мовленнєвих актах вибачення та прославлення – наголосити на необхідності прощення за гріхи та прославлення Ісуса за диво спасіння, прийнявши Його смерть – як акт визволення від гріха (біблійні образи-символи «Ісус Христос» і «Агнец»).

Ключові слова: біблійні образи-символи, експресивний мовленнєвий акт, комісивний мовленнєвий акт, містичний трилер, мовленнєвий акт, Френк Перетті.

The article deals with the specificity of the realization of biblical images-symbols in commissive and expressive speech acts in the mystical thrillers by Frank Peretti, the American postmodernism writer, whose worldview is based on Protestantism (Christianity) "This Present Darkness" (1986), "Piercing the Darkness" (1988), "Prophet" (1992), "The Oath", "The Visitation" (1999). The purpose is to determine the realization of biblical images-symbols in commissive and expressive speech acts. The methodology of cognitive pragmatics, in particular methods of content analysis, conversion analysis, and functional-pragmatic analysis, provided an opportunity to study speech acts implemented in analyzed biblically-marked contexts that were extracted from the mystical thrillers by Frank Peretti. The commissive speech acts are presented by by notifications of warning, desire, planning, promises, and guarantee; the expressives – by messages of apology and glorification. In each type of speech act, biblical images-symbols, linguistically represented in biblically-marked contexts, express the most significant ideas and guidelines of the artistic work. In the commissions of warning, desire, planning, promises, and guarantees, biblical images-symbols are used to prevent mankind from the danger of sin and emphasize that only those who are guided by the Word of God can receive salvation (biblical images-symbols of the "serpent", "cross", "staff"). In the expressive speech acts of apology and praise, they emphasize the need for forgiveness for sins and the glorification of Jesus for the miracle of salvation, taking His death as an act of deliverance from sin (biblical images-symbols "Jesus Christ" and "Lamb").

Key words: biblical image-symbol, commissive speech act, expressive speech act, Frank Peretti, mystical thriller, speech act.

Формулювання проблеми та обґрунтування актуальності її розв'язання. Актуальність дослідження зумовлена загальним спрямуванням сучасних лінгвістичних студій, виконаних у межах антропоцентричної парадигми наукового знання, яка зосереджується на ролі людської свідомості в раціональному і чуттєвому відображенні дійсності. У такому ракурсі актуальним є всебічний розгляд когнітивних аспектів мовленнєвої діяльності взагалі й художнього мовлення зокрема з акцентом на процесах номінації та інтеракції в ході комунікативної взаємодії. Відтак актуальність праці визначається розкриттям когнітивно-прагматичного потенціалу БОС, художньо втілених у містичних трилерах, що зумовлює особливості їх актомовленнєвої реалізації в художніх текстах. Актуальність дослідження визначається також підвищеною увагою гуманітарної парадигми знання до ролі творчої особистості письменника в розвитку культури та формуванні світоглядних настанов суспільства. У цьому контексті звернення до творчого доробку сучасного американського християнського новеліста Френка Едварда Перетті (*Frank Edward Peretti*, 1951 року народження), світогляд якого ґрунтується на протестантизмі, підсилює актуальність обраної теми.

Матеріалом дослідження слугували п'ять містичних трилерів Френка Перетті (загальним обсягом 2338 стор.): “This Present Darkness” / «Темрява віку цього» (1986), “Piercing the Darkness” / «Пронизуючи темряву» (1988), “Prophet” / «Пророк» (1992), “The Oath” / «Клятва» (1995), “The Visitation” / «Візит» (1999).

Методика дослідження ґрунтується на застосуванні як загальнонаукових методів *індукції* і *дедукції*, емпірико-теоретичних методів *аналізу* і *синтезу*, так і спеціальних методів дискурсології, лінгвопоетики, лінгвістики і когнітивної прагматики. Методи когнітивної прагматики, зокрема методи *контент-аналізу*, *конверсаційного аналізу* та *функційно-прагматичного аналізу*, залучено для визначення особливостей актомовленнєвої реалізації БОС у досліджуваних текстах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження художнього втілення біблійних образів-символів у творах Френка Перетті постає найбільш ефективним із позицій когнітивної прагматики – сучасної міждисциплінарної науки, яка вивчає когнітивні передумови і результати актомовленнєвої діяльності комунікантів (Деїрда Вілсон (*Deirdre Wilson*) і Дан Спербер (*Dan Sperber*), 2012, Джоан Каттінг (*Joan Cutting*), 2015, Робін Карстон (*Robyn Carston*), 2002,

Марко Маццоне (*Marco Mazzone*), 2018, Ян Хуанг (*Yan Huang*), 2017).

Метою статті є визначення ролі лінгвальних репрезентантів БОС в оптимізації маніпулятивного впливу на адресата залежно від специфіки їх актомовленнєвої реалізації.

Завдання розвідки – проаналізувати реалізацію біблійних образів-символів у комісивних та експресивних мовленнєвих актах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комісивні мовленнєві акти, або акти *спонукання*, *прескриптиви* (я обіцяю) – це мовленнєві акти, які зобов'язують мовця виконати певні дії в майбутньому або дотримуватися певної лінії поведінки; виражається психологічний стан мовця. Залежно від індикаторів іллокуції, тобто перформативних комісивних дієслів, розрізняємо такі типи комісивів (актів спонукання, прескриптивів), як: попередження, бажання, планування, обіцянка, гарантія

Попередження (від лат. *praedicō* «зробити відомим») – наперед зроблене повідомлення про що-небудь; застереження проти чого-небудь [URL: СУМ]. Індикаторами іллокуції попередження слугують такі перформативні комісивні дієслова, як: *exhort* – переконувати, *notify* – попереджати, *prevent* – перешкоджати, попереджати, заважати, *warn* – попереджати тощо. Попередження, як тип комісивного МА, реалізовано у 31-му БМК, 27,68%, у яких художньо втілено 5 БОС, 29,41%. Наприклад, комісивний МА попередження, індикатором якого слугує конструкція *you would better* – «ти б краще», реалізується в персонажному комплексному БМК у романі «Клятва» (“The Oath”): “Levi wanted the last word at least. “Charlie, you know my message is always the same”. He closed one eye and sighted down his pointed finger at Charlie’s heart. “Before you start worrying about some critter in those mountains, you’d better worry about the critter you’ve got right in there. That’s the one that’s gonna kill you”. Позитивний персонаж християнин Леві Кобб попереджає другорядного персонажа Чарлі про небезпеку гріха, що тому загрожує: «Перш ніж перейматися якоюсь тварюкою в тих горах, ти б краще переймався тією, яка знаходиться в тобі. Вона збирається тебе знищити». Справа в тому, що напередодні в Чарлі на грудях біля серця з’явилася чорна пляма, яка є передвісником неминучої зустрічі із драконом, тобто смерті. Усі, хто мали стати жертвою дракона, отримували так звану «чорну мітку». Леві Кобб, попереджаючи про небезпеку, говорить про те, що дракон, який утілює гріх, живе прямо в серці, тож вибір за людиною: чи стати жертвою

дракона, чи перемогти його. Алюзія на символ гріха – БОС «змій», що виражено однокомпонентним анімалістичним ЛРБОС *critter* – «тварюка», посилює відчуття небезпеки.

Бажання (від гр. θέλειν, βούλεσθαι – хотіти) – прагнення, потяг до здійснення чого-небудь; хотіння; висловлювана ким-небудь думка про бажаність здійснення чого-небудь; побажання [URL: СУМ]. Індикаторами іллокуції бажання слугують такі перформативні комісивні дієслова, як: *desire* – прагнути, *like* – бажати, *want* – хотіти, *wish* – виказати побажання, бажати тощо. Бажання як тип комісивного МА реалізовано у 28-ми БМК, 25%, у яких художньо втілено 4 БОС, 23,53%. Наприклад, БОС «хрест», що символізує спасіння, виражений антропоморфною метафорою *to save souls* – «спасати душі», вживається в персонажному композитному БМК у романі «Темрява цього віку» (“This Present Darkness”): “*I want to save souls, I want to convict sinners, I want to help newborn believers grow up in the truth. If I don't do that, I'll have a lot more to fear than you and the rest of the board*”. Індикатором комісивного МА бажання слугує перформативне комісивне дієслово *want* – «хотіти». Пастор Хенк Буш із попереднього прикладу виявляє своє бажання бути справжнім пастором: «Я хочу спасати душі, я хочу приводити грішників до покаяння, я хочу допомагати новонаверненим зростати в істині. Якщо я не буду цього робити, то мені доведеться боятися більше, аніж ти та інші члени ради». Автор створює напругу, застосовуючи дієслово *fear* (боятися). У цьому контексті поки що не зрозуміло, чого саме пастор Хенк буде боятися більше, ніж хто-небудь.

Планування (від лат. *meditare* – розмірковувати) – намір зробити, виконати що-небудь [URL: СУМ]. Індикаторами іллокуції планування слугують такі перформативні комісивні дієслова, як: *arrange* – планувати, узгоджувати, *meditate* – обмірковувати, *plan* – планувати, *scheme* – планувати тощо. Планування як тип комісивного МА реалізовано у 23-х БМК, 20,54%, у яких художньо втілено 3 БОС, 17,65%. Наприклад, БОС «посох», що символізує наставництво та керівництво, виражений природоморфною метафорою *to shepherd and feed* (пасти та годувати), вживається в персонажному композитному БМК у романі «Темрява цього віку» (“This Present Darkness”): “*I want to be fair with you, and so I'll be truthful in letting you know exactly what you may expect from me. I intend to love all of you, no matter what. I intend to shepherd and feed you for as long as you'll have me. <...> I intend to preach the gospel*

of Jesus Christ, for that is my calling. Until the Lord tells me otherwise, I intend to remain in Ashton to answer that burden”. Комісивний МА планування реалізується перформативним комісивним дієсловом *intend* (мати намір). Один із головних позитивних персонажів, пастор Хенк Буш говорить про свої плани на служіння в помісній церкві: «Я маю намір любити всіх вас, незважаючи ні на що. Я маю намір пасти і годувати вас, поки я буду з вами <...> Я маю намір проповідувати Євангеліє Ісуса Христа, бо це моє покликання. Доки Господь не скаже мені про інше, я маю намір залишитися в Аштоні, щоб нести цей тягар». Тут автор залучає алюзію на притчу про доброго пастиря – пастор Хенк хоче піклуватися про вірян, наслідуючи приклад Ісуса Христа.

Обіцянка (від лат. *prōmittō* – обіцяти) – добровільно дане зобов'язання зробити що-небудь [URL: СУМ]. Індикаторами іллокуції обіцянки слугують такі перформативні комісивні дієслова, як: *affirm* (запевняти), *pledge* (завіряти), *promise* (обіцяти), *vow* (присягатися) тощо. Обіцянка як тип комісивного МА реалізовано в 17-ти БМК, 15,18 %, у яких художньо втілено 3 БОС, 17,65%. Наприклад, комісивний МА обіцянки, індикатором якого слугує перформативне комісивне модальне дієслово *will* (бути), представлено у пропозитивному персонажному БМК у романі «Пророк» (“Prophet”): “*...Walk in My Word, listen for My voice, for I will speak to thee and guide thee in all the paths you may take. Behold, I am with thee always...*”. БОС «посох», який символізує опору, керівництво та силу, виражений антропоморфною метафорою *Walk in My Word* (ходити в Моему Слові). Головний персонаж журналіст Джон Баррет отримує пророцтво від свого батька (тобто батько передає своєму синові слово від Бога), в якому Богу обіцяє Джону бути завжди з ним: «Ходи в Моему Слові, слухайся Мого голосу, бо я буду говорити до тебе та керувати на шляху, що ти обереш. Дивись, Я завжди з тобою». Пророцтво як акт надприродного явища пов'язується з містичністю та таємністю.

Гарантія (від нім. *Garantie* – зобов'язання, або франц. *Garantie* – обіцянка) – порука в чомусь, забезпечення чого-небудь [URL: СУМ]. Індикаторами іллокуції гарантії слугують такі перформативні комісивні дієслова, як: *assure* (забезпечувати), *ensure* (присягатися), *guarantee* (гарантувати), *secure* (гарантувати, забезпечити) тощо. Гарантія як тип комісивного МА реалізовано у 13-ти БМК, 11,64%, у яких художньо втілено 2 БОС, 11,76%. Наприклад, БОС «хліб», що символізує Боже Слово, виражений метоні-

мією належності *the Word of God* (Слово Бога), уживається в персонажному композитному БМК у романі «Темрява цього віку» (“This Present Darkness”): “*I will not discredit, compromise, or turn my back on what I believe the Word of God teaches, and that means that there may be times when you'll feel my shepherd's crook around your neck not to judge or malign you, but to help you move in the right direction, to protect you, to heal you*”, реалізує комісивний МА гарантії, індикатором якого слугує заперечна форма *I will not* (Я не). Один із головних позитивних персонажів, пастор Хенк Буш, звертаючись до своєї конгрегації, гарантує свою вірність Слову Божому: «Я не дискредитую, не скомпрометую і не повернусь спиною до того, про що, як я вірю, вчить Слово Боже». Заявляючи про свою вірність Слову Божому, Буш протистоїть темним силам, які заповнили місто.

Експресивні мовленнєві акти (акти емоційної реакції) – передають психологічний, емоційний стан (реакцію) мовця на якісь події, дії чи поведінку співрозмовника, характеризують міру його відвертості. Залежно від індикаторів іллокуції, тобто перформативних експресивних дієслів, у творах Перетті розрізняємо такі типи експресивів (актів емоційної реакції), як вибачення і прославлення.

Вибачення (від гр. αἰτία, ἄφορμή «провина») – поблажливість до кого-небудь винного, до провини; прощення за провину; прохання про прощення [URL: СУМ]. Індикаторами іллокуції вибачення слугують такі перформативні експресивні дієслова, як: *apologize* (вибачатися), *excuse* (просити вибачення), *forgive* (прощати), *regret* (просити прощення, жаліти) тощо. Вибачення як тип експресивного МА реалізовано у 25-ти БМК, 52,08%, у яких художньо втілено 2 БОС, 50%. Наприклад, у персонажному композитному БМК у романі «Клятва» (“The Oath”): *He looked up through the window as if God was looking down. “Jesus, forgive me. Please forgive me”* реалізовано експресивний МА вибачення, індикатором якого слугує перформативне експресивне дієслово *forgive* (пробачати). Головний позитивний персонаж Стів нарешті розуміє, що він може перемогти дракона лише тоді, коли попросить в Ісуса вибачення за всі свої гріхи та запросить Його увійти у своє серце, іншими словами, щиро покається: «Ісус, прости мене. Будь ласка, прости мене». Антропонім *Jesus* (Ісус), який репрезентує БОС «Ісус Христос», асоціюється з біблійним мотивом Розп’яття та Воскресіння, коли злодій, якого розп’яли разом з Ісусом, перед смертю попросив прощення: «*I said to Jesus: “Спогадай*

мене, Господи, коли прийдеш у Царство Своє!» (Євангеліє від Луки 23:42). У цьому контексті автор створює атмосферу напруги – чи зможе головний персонаж перемогти дракона після того, як вирішив підкорити своє життя Ісусу.

Прославлення (від лат. *pretium* – нагорода, приз, цінність) – почуття вдячності за послугу, допомогу, зроблене добро тощо; вияв цього почуття [URL: СУМ]. Індикаторами іллокуції прославлення слугують такі перформативні експресивні дієслова, як: *adore* (возвеличувати), *bless* (благословляти), *glorify* (прославляти), *magnify* (возвеличувати), *cheer* (підбадьорювати), *worship* (поклонятися) тощо. Прославлення як тип експресивного МА реалізовано у 23-х БМК, 47,92%, у яких художньо втілено 2 БОС, 50%. Наприклад, індикатором експресивного МА прославлення слугують не лише перформативні експресивні дієслова *cheer* (підбадьорювати), *worship* (поклонятися), а і прикметник *worthy* (достойний) та іменники *honor and glory and praise* (честь і слава і похвала): “*Worthy is the Lamb who was slain*”, “*Guilo began, and then they all sang the words together with voices that shook the earth, to receive power and wealth and wisdom and strength and honor and glory and praise!*”, “*Then came another roar, from voices and from wings, and another flashing of hundreds of swords. The wings took hold, and the skies filled with warriors, swirling, shouting, cheering, worshipping, their light washing over the earth for miles around*”. Анімалістичний ЛРБОС *lamb* (ягня) номінує БОС «ягня», що асоціюється з Ісусом Христом. Містичний персонаж янгол Джулій прославляє Господа після того, як головний персонаж Саллі Роуз отримала спасіння, тобто покалась і попросила Ісуса увійти в її серце: «Достойний Агнець, що заколений, прийняти силу, і багатство, і мудрість, і міць, і честь, і славу, і благословення!». Алюзія на видіння майбутнього, яке отримав Іван Богослов, – як чотири старці вклоняються Агнцю Божому та прославляють Його такими самими словами, створює пік містичної напруги: неземні істоти прославляють Творця за спасіння людини.

Отже, комісивні МА в містичних трилерах Френка Перетті, представлені повідомленнями попередження, бажання, планування, обіцянки та гарантії, втілюють репрезентовані різноманітними ЛРБОС біблійні образи-символи: «змій», «хрест», «посох», «сувій», які асоціюються із гріхом, спасінням від нього та життям за Божими правилами. Френк Перетті попереджає про небезпеку гріха та обіцяє, що все буде добре, якщо керуватися Словом Божим. Експресивні

МА в містичних трилерах Френка Перетті представлено повідомленнями вибачення та прославлення, в яких різноманітними ЛРБОС втілюються біблійні образи-символи «Ісус Христос» і «Агнець», що асоціюються з жертвою Ісуса

Христа на хресті. Автор наголошує на тому, що треба просити вибачення в Ісуса, прийнявши Його смерть як акт визволення від гріха, та попросити Його увійти у своє серце, а також усе життя прославляти Його за диво спасіння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Austin J. L. *How to Do Things With Words*. Oxford : Clarendon Press, 1962. URL : <http://pubman.mpd.l.mpg.de/pubman/item/escidoc:2271128/>.
2. Carston R. *Thoughts and Utterances: The Pragmatics of Explicit Communication*. Cornwall, Wiley-Blackwell, 2002, 432 p.
3. Cutting J. *Pragmatics: A Resource Book For Students*. 3rd ed. London&New York, Routledge, 2015, 298 p.
4. Huang Y. *The Oxford Handbook of Pragmatics*. Oxford : Oxford University Press, 2017. 711 p.
5. Mazzone M. *Cognitive Pragmatics: Mindreading, Inferences, Consciousness*. Berlin, De Gruyter Mouton, 2018. 201 p.
6. Peretti E. F. *Prophet*. Wheaton : Crossway books, 1986. 376 p.
7. Peretti E. F. *Piercing the Darkness*. Westchester : Crossway books, 1989. 441 p.
8. Peretti E. F. *The Oath*. Dallas : Word Publishing, 1995. 545 p.
9. Peretti E. F. *This Present Darkness*. Westchester. Illinois: Crossway Books, 1986. 376 p.
10. Peretti E. F. *The Visitation*. Nashville : WestBow Press, 2003. 600 p.
11. Searle R. J. *A Classification of Illocutionary Acts*. 1979. URL : https://sites.duke.edu/conversions/files/2014/09/Searle_Illocutionary-Acts.pdf.
12. Wilson D., Sperber D. *Relevance and Meaning*. Cambridge, Cambridge University Press, 2012. 401 p.
13. СУМ – Словник української мови : в 11 т. / ред. кол. : І. Київ Білодід (гол. ред.) та ін. Київ : Вид-во «Наукова думка», 1970. Т. 1 : А–В. 801 с.; 1971. Т. 2 : Г–Ж. 550 с.; 1972. Т. 3 : З. 744 с.; 1973. Т. 4 : І–Москва 840 с.; 1974. Т. 5 : Н–О. 840 с.; 1975. Т. 6 : П–ПОЇТИ. 832 с.; 1976. Т. 7 : ПОЇХАТИ–ПРИРОБЛЯТИ. 723 с.; 1977. Т. 8 : ПРИРОДА–РЯХТЛИВИЙ. 929 с.; 1978. Т. 9 : С. 918 с.; 1979. Т. 10 : Т–Ф. 659 с.; 1980. Т. 11 : Х–Ь. 700 с.
14. СП – Святе Письмо / пер. І. Огієнка. URL : <http://allbible.info/bible/ogienko/mr/12/>.

УДК 81'373.45:821.111-3'06.09

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.35>

ІНКОРПОРАЦІЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ В АНГЛОМОВНОМУ РОМАНІ М. ЗУЗАКА «КРАДІЙКА КНИЖОК»

INCORPORATION OF GERMAN-LANGUAGE ELEMENTS IN THE ENGLISH NOVEL BY MARCUS ZUSAK “THE BOOK THIEF”

Черник М.В.,

orcid.org/0000-0002-3666-0671

кандидат філологічних наук,

асистент кафедри германської філології

Сумського державного університету

Денисенко А.С.,

orcid.org/0000-0001-8073-6883

студент IV курсу

факультету іноземної філології та соціальних комунікацій

Сумського державного університету

У статті на матеріалі роману Маркуса Зузака «Крадійка книжок» розглядаються особливості інкорпорації німецькомовних елементів в англomовний художній текст. Увага приділяється основним аспектам реалізації іншомовних елементів у тексті з урахуванням їхньої інтертекстуальної природи, де за основу береться твердження, що будь-який текст є складником широкого культурного гіпертексту. Ураховуючи часо-просторові параметри розгортання сюжету в досліджуваному романі, у статті актуалізуються історичні, соціальні й геополітичні особливості тогочасного суспільства, які спонукали автора роману до вживання широкого спектру німецькомовної лексики в англomовному романі.

Вивчення різних комунікативних ситуацій, описаних у романі, дозволяє встановити основні прагматичні функції інкорпорованих німецькомовних елементів, серед яких: створення неповторного колориту часу та місця; опис життєвих умов, традицій та звичаїв; позначення певних реалій; передача унікального історичного фону; характеристика персонажів та посилення емоційності й напруження розповіді; надання описам та діалогам у романі реалістичного обрамлення.

На основі аналізу ілюстративного матеріалу проводиться диференціація німецькомовних елементів за структурними та семантичними параметрами. Структурна параметризація реалізується за рахунок здійснення компонентного й частиномовного аналізу досліджуваного матеріалу. Відповідно, німецькомовні елементи в романі представлені однокомпонентними, двокомпонентними й багатоконпонентними одиницями, вираженими окремими словами, словосполученнями або реченнями. Частиномовна репрезентація матеріалу дослідження здебільшого представлена іменниками, прикметниками, дієсловами й вигуками. Семантика німецькомовних елементів у романі М. Зузака «Крадійка книжок» актуалізується шляхом вживання номінацій членів родини, власних назв, лайливих слів, абрєвіатур та цитувань.

Ключові слова: інтертекстуальність, інкорпорація, художній текст, німецькомовні елементи, іншомовна лексика, структурні параметри, семантична репрезентація.

The article deals with the peculiarities of German-language elements incorporation into English literary text on the basis of Marcus Zusak's novel *The Book Thief*. The main attention is paid to the principal aspects of foreign-language elements realization in the text, taking into account their intertextual nature, basing on the statement that each text is a component of wide cultural hypertext. With due regard for time and space parameters of plot development in the novel under analysis, the article considers actualization of the historical, social and geopolitical peculiarities of the society of that time, urging the author of the novel to use a wide range of German-language lexics in English novel.

The study of different communicative situations, described in the novel, permits to define the main pragmatic functions of the incorporated German-language elements, including creation of special atmosphere of time and place; description of life conditions, traditions and customs; marking some realia; expression of unique historical background; characters references and emotional intensity of the story; realistic framing of the descriptions and dialogues in the novel.

Differentiation of German-language elements according to structural and semantic parameters is carried out on the basis of illustrative material analysis. Structural parametrisation is performed by means of component and part-of-speech analyses of the investigated material. Accordingly, German-language elements in the novel are represented by one-, two- and multi-component units, expressed by words, word-combinations or sentences. Part-of-speech representation of the investigated material is mainly expressed by nouns, adjectives, verbs and exclamations. The semantics of German-language elements in Marcus Zusak's novel *The Book Thief* is actualized by means of the use of nominations of family members, proper names, swear words, abbreviations and citations.

Key words: intertextuality, incorporation, literary text, German-language elements, foreign lexics, structural parameters, semantic representation.

Постановка проблеми. Світові мови не існують ізольовано одна від одної. Вони постійно перебувають в інтеракції, змішуючись та обмінюючись лексичним надбанням різних культур та народів і сприяючи міжкультурному обміну досвідом. Художній текст відображає певну модель світу, втілену в мові, що не може існувати поза цією мовою, а питання інтертекстуальності художніх текстів, що позначає текстову інтеракцію в межах іншого художнього тексту, наразі є одним із актуальних аспектів сучасного мовознавства.

Яскравим прикладом розвитку цих процесів є сучасний роман австралійського письменника М. Зузака «Крадійка книжок», присвячений описам Німеччини часів Другої світової війни, у якому німецькомовні елементи майстерно інкорпуються в полотно англomовного художнього тексту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття інтертекстуальності художніх текстів викликає інтерес дослідників із різних філологічних студій, актуалізуючи широкий спектр малодосліджених питань із цієї тематики. У сучасних лінгвістичних дослідженнях поняття інтертекстуальності розглядається як

літературна стратегія (О. Астаф'єв [1]) і реалізується в контексті аналізу співвідношення текстів з гіпертекстом (А. Гурдуз, Д. Оддо [2; 7]). Одним із аспектів актуалізації вивчення інтертекстуальності є інкорпорація іншомовних елементів у художні тексти (А.П. Ладиненко, С.М. Мельник [3; 4]). Німецькомовні елементи в романі М. Зузака «Крадійка книжок» досліджувалися з точки зору літературного аналізу авторських інтенцій (С. Копрінс [6]).

Постановка завдання. У статті здійснюється спроба визначити особливості інтертекстуальної інкорпорації іншомовних елементів в англomовні тексти, розглянути лексико-семантичні особливості актуалізації німецькомовних елементів в англomовний художній текст на матеріалі роману М. Зузака «Крадійка книжок» і класифікувати німецькомовні елементи за структурними й семантичними параметрами.

Виклад основного матеріалу. Інтертекстуальність як явище, яке охоплює широкий спектр міжтекстових відношень, базується на твердженні, що будь-який текст завжди перебуває в оточенні безлічі попередніх йому творів і є складником широкого культурного тексту. Інтеракція текстів

у межах загального тексту відбувається за рахунок інтродукції різних кодових значень із метою досягнення авторських інтенцій і передачі попереднього досвіду людства в межах художнього тексту [1, с. 6; 2, с. 68].

Одним із засобів актуалізації феномену інтертекстуальності є інтродукція іншомовних елементів у художній текст, яка досягається за рахунок вживання запозичень або цитувань з іншої мови. Письменник звертається до вже відомих людству та літературі сюжетів, образів, прийомів із метою наслідування, посилання на певну працю чи текст, підсилення значення описаних деталей або створення унікального колориту [3, с. 69; 7, с. 132].

Прагматичний потенціал досліджуваного феномену полягає у важливому літературному завданні: емоційно вплинути на масову свідомість читачів шляхом введення в текст іншомовних елементів, слів та висловлювань, що є важливими факторами для досягнення реалістичності зображуваної дійсності.

Перцепція іншомовної лексики в художніх творах передбачає урахування фонових знань реципієнта, тому автор має орієнтуватися на потенційних читачів і за потреби перекладати або пояснювати іншомовні елементи. Переклад або пояснення іншомовних елементів може не подаватися в разі, якщо вони є загальновідомими, або ж у випадках, коли фраза чи слово вже вживалися в тексті раніше [5, с. 221].

Яскравим прикладом інкорпорації іншомовних елементів у художній текст є роман австралійського письменника М. Зузака «Крадійка книжок», виданий у 2005 році. Це історія маленької осиротілої дівчинки Лізел, яка жила в Німеччині в часи Другої світової війни, коли до влади прийшли нацисти на чолі з Адольфом Гітлером [6].

Автор описує життя звичайних німців, що також, не менше за інші народи, потерпали від війни. При цьому він вдається до інтродукції в текст великої кількості тогочасних реалій, багато з яких подаються у вигляді іншомовних елементів, виділених курсивом, часто без перекладу й пояснень. Актуалізуючись у різних комунікативних ситуаціях, німецькомовні елементи виконують різні прагматичні функції: створення неповторного колориту часу та місця, опис життєвих умов, традицій та звичаїв, унікального фону історії, позначення певних реалій та діалогів персонажів [4, с. 188].

Аналіз ілюстративного матеріалу дав змогу диференціювати актуалізацію німецькомовних елементів у романі М. Зузака «Крадійка книжок» за структурними та семантичними параметрами.

Структурні параметри було розглянуто за допомогою компонентного й частиномовного аналізів досліджуваного матеріалу.

Компонентний аналіз дозволив виявити однокомпонентні (наприклад, *Arschloch*, *The Kommunisten*, *Die Jude*, *Der Traumträger*), двокомпонентні (наприклад, *Saumensch*, *Frohe Weihnachten*, *Danke schön*, *Guten Tag*) та багатокомпонентні (наприклад, *Deutschland über Alles*, *Wie geht's dir heut*, *Was hast du gesagt?*) німецькомовні елементи в романі.

Частиномовний аналіз показав, що німецькомовні елементи в романі М. Зузака «Крадійка книжок» репрезентуються за рахунок вживання таких частин мови: іменників (простих (наприклад, *Papa*, *Himmel*, *Schweine*, *Affe*, *Kind*) і складних (наприклад, *Hochdeutsch*, *Der Traumträger*, *Saumensch*, *Dummkopf*)), прикметників (наприклад, *neu*, *dreckig*, *froh*, *gut*, *schön*), дієслів (наприклад, *Pass auf*, *Kind*; *Spinnst du*; *Was hast du gesagt?*; *Warte*).

Аналіз емпіричного матеріалу виявив, що за семантикою німецькомовні елементи в романі М. Зузака «Крадійка книжок» актуалізуються за рахунок вживання номінацій членів родини, власних назв, лайливих слів, абревіатур та цитувань.

Вживання німецькомовних номінацій для опису членів родини зумовлене особливостями характеристики його персонажів і представлене такими лексемами: *Mama*, *Papa*. Наприклад, у репліці дівчинки до своїх прийомних батьків "*Liesel answered quietly: "Auch Mama – also Mama"* [8, с. 28], "*Schlaf gut, Papa, the girl said at those times*" [8, с. 322] автор вживає німецькомовні номінації членів родини *Mama* і *Papa*.

Власні назви в романі М. Зузака актуалізуються за рахунок вживання імен історичних постатей, назв книг, пісень, закладів, а також топонімів, які виражають назви міст та вулиць.

У романі згадується така історична постать, як А. Гітлер (наприклад, "*Or when Max Vandenburg arrived on **Himmel** Street carrying handfuls of suffering and **Hitler's Mein Kampf?**" [8, с. 24], "*The first thing they did there was make sure your "heil Hitler" was working properly*" [8, с. 32], "*He **Heil Hitlered** when it was asked of him and he flew the flag on the right days*" [8, с. 32]), який був керівником нацистської партії Німеччини та керував урядом у передвоєнний та воєнний період. Завдяки інтродукції цього імені автор досягає правдивого та реалістичного опису німецького суспільства маленького містечка, зображеного в романі, якому влада здавалася чужою. Також у цьому уривку вжита оригінальна назва книги,*

що написав А. Гітлер. При цьому автор застосував форму присвійного відмінка за правилами англійської мови: *англ.* mum's pie; *нім.* Mutters Kuchen.

Номінацію літературного твору зустрічаємо в реченні “*The book was red, with black writing on the spine. ‘Der Traumträger’. The Dream Carrier*” [8, с. 252]. Назву книги автор подає в оригіналі, а потім дає її переклад англійською.

Номінація німецькомовної пісні-гімну “*Deutschland über Alles*” у романі створює атмосферу піднесення та певного послаблення напруги на фоні війни: “*Their voices were full of song, culminating in a roaring rendition of ‘Deutschland über Alles’. Germany over Everything*” [8, с. 49]. У такий спосіб автор передає запал та піднесення німців в момент співу національного німецького гімну.

Автор згадує назви німецьких закладів **STEINER SCHNEIDERMEISTER** у реченні “*Just as she could make out the sign that said STEINER SCHNEIDERMEISTER, she turned and ran back*” [8, с. 106]. При цьому він не супроводжує ці німецькомовні елементи перекладом, дотримуючись правила з теорії перекладу, за яким назви магазинів, підприємств, друкарень тощо не перекладаються, а лише за потреби транскрибуються мовою перекладу зі збереженням звукової форми. У вищенаведеній цитаті автор звернувся до вживання назви майстерні-магазину місцевого майстра. У ті часи вивіски та емблеми більшості магазинів виконувалися лише великими літерами. Саме цю деталь відобразив автор, прописавши назву закладу великими літерами.

Також автор вживає назву діалекту німецької мови **Hochdeutsch** у реченні “*He approached an old faithful named Herbert Bollingera man with a hemispheric waistline who spoke Hochdeutsch (he was from Hamburg) when he saw him on Munich Street*” [8, с. 138], звертаючи увагу на персонажа, який розмовляє літературною німецькою мовою, незважаючи на те, що походить із півночі країни. Таким чином, автор вказує на невідповідність, протиставлення, а також на освіченість цієї людини. **Hochdeutsch** – це різновид німецької мови, назва групи діалектів, якими розмовляють люди в ряді країн, а також безпосередньо в Німеччині, переважно в південній частині. Від інших діалектів німецької мови він відрізняється чистотою вимови, літературністю та стандартністю.

Німецькі топоніми у романі представлені назвами міст та вулиць, що подаються автором в оригіналі “*Quite a way beyond the outskirts of Munich, there was a town called Molching, said best by the likes of you and me as Molking. That’s where they were taking her, to a street by the name*

of Himmel. Him, she accused Herr Vogel from Heide Strasse. Made all his money from his father. He throws it away on women and drink. And washing and ironing, of course” [8, с. 21].

Вживання німецькомовних лайливих номінацій зумовлене стилістичними особливостями роману, а також особистісними характеристиками його персонажів із притаманними їм висловлюваннями й представлене такими лексемами: **saumensch, saukerl, arschloch, dummkopf** тощо.

Наприклад, у словосполученні “*the art of saumensching*” [8, с. 14], що є підпунктом та спойлером першого розділу одночасно, автор вдається до вживання образливої лексеми **saumensch**, додаючи до неї англійське закінчення *-ing*.

У наступному прикладі автор актуалізує найбільш вживані в романі образливі номінації з їхнім поясненням: “*Every second word was either Saumensch or Saukerl or Arschloch. For people who aren’t familiar with these words, I should explain. Sau, of course, refers to pigs. In the case of Saumensch, it serves to castigate, berate, or plain humiliate a female. Saukerl (pronounced saukairl) is for a male. Arschloch can be translated directly into “asshole” That word, however, does not differentiate between the sexes. It simply is*” [8, с. 26]. У більшості випадків їх вимовляла прийомна мама Лізел на її адресу, і такими ж словами вона зверталася до свого чоловіка Ганса – такий факт дуже красномовно характеризує постать цієї героїні.

В іншому фрагменті, де наявні два образливі висловлювання: “*Saumensch, du dreckiges! – Liesel’s foster mother shouted that first evening when she refused to have a bath. “You filthy pig!”*” [8, с. 26] – переклад слова **Saumensch** вже не надається, тому що попередньо автором було надане детальне пояснення більшості найпопулярніших у романі образливих слів та звертань. Проте переклад висловлювання **du dreckiges** англійською мовою присутній наприкінці речення [6].

Автор також вживає німецькомовні аббревіатури на позначення воєнних термінів, а також союзів та партій, що існували в часи війни в Німеччині. Наприклад, аббревіатура-реалія **LSE – Luftwaffe Sondereinheit** у реченні “*The LSE. A NECESSARY EXPLANATION: LSE – Luftwaffe Sondereinheit – Air Raid Special Unit*” [8, с. 328] містить доданий автором англійський артикль *the*. Тому далі автор декодує і пояснює це явище: ця аббревіатура позначає армію чи об’єднання, що було сформоване з метою протидії авіаційними воєнним наступам. Безпосередньо в тексті автор наводить детальне пояснення терміна, зазначаючи, що завдання

цього загону полягало в тому, щоб гасити пожежі, рятувати постраждалих та укріплювати місто.

Автор використовує велику кількість вигуків та діалогічних конструкцій, зважаючи на те, що більша частина німецькомовних елементів вжита саме в діалогах та покликана підкреслити реалістичність комунікативної ситуації. Наприклад, у майстерні одного з головних героїв твору звучить різдвяне привітання до Лізел *Frohe Weihnachten*, на що вона відповідає: “*Frohe Weihnachten, Liesel replied*” [8, с. 350].

Досить часто в романі наводиться нацистське привітання-реалія *heil Hitler* (наприклад, “*The first thing they did there was make sure your ‘heil Hitler’ was working properly. Then you were taught to march straight, roll bandages, and sew up clothes*” [8, с. 32]), що було популярне у воєнній Німеччині.

Німецькомовне привітання «Із Днем Народження» – *Alles Gute zum Geburtstag* – також фігурує у творі: “*He smiled weakly. All the best for your birthday*” [8, с. 78], додаючи комунікативній ситуації святковості та емоційності.

Варто зазначити, що більшість діалогічних вигуків та запитань, що застосовував автор, є експресивними та емоційними, як, наприклад, речення “*Spinnst du?! Are you stupid?!*” [8, с. 10], в якому емоційність передається ще й за рахунок неочікуваності, з огляду на те, що запитання коротке, влучне та стоїть на початку всієї фрази.

Зустрічаються й німецькомовні розмовні конструкції, в яких є лише вигуки та частки, як, наприклад, фраза “*Ja, ja, sehr gut, sehr gut. Liesel imagined that they did everything twice*” [8, с. 74]. Подяка та згода одного з персонажів у цьому прикладі вживається декілька разів. Виходячи з оцінки емоційності висловлювань *ja* та *sehr gut*, можна стверджувати, що вони відносно емоційно нейтральні.

Для передачі напруженого емоційного стану героїв та надання надії автор включив у діалоги речення, що повторюються декілька раз, як, наприклад, діалогічна репліка “*What? Rudy asked him. Was hast du gesagt? What did you say?*” [8, с. 373], в якій описано нервовий стан головної героїні, яка не може отямитися після бомбардування та постійно перепитує свого друга, що сталося.

Висновки. У ході проведеного дослідження було виявлено, що будь-який текст прямо чи опосередковано несе в собі відгук попередньої спадщини. Саме в цьому полягає ідея інтертекстуальності – спектру міжтекстових відносин, що доводить функціонування одного тексту в межах іншого.

Передумови інкорпорації іншомовних елементів у художній текст складають індикатори смислового поля твору, а потенціал досліджуваного феномену полягає в завданні автора емоційно вплинути на читача. Прагматичний потенціал досліджуваного феномену полягає у важливому літературному завданні: емоційно вплинути на масову свідомість читачів шляхом введення в текст іншомовних елементів, слів та висловлювань, що є важливими для досягнення правдивості зображуваної дійсності.

Німецькомовні елементи в романі М. Зузака «Крадійка книжок» мають різноманітну стилістичну диференціацію, проте головна мета їх інкорпорації автором у роман полягає у створенні оригінального місцевого колориту, наданні описам та діалогам роману живого обрамлення, характеристик персонажів та посиленні емоційності й напруження розповіді.

Структурні аспекти інкорпорації німецькомовних елементів проаналізовані на основі класифікацій компонентних і частиномовних параметрів досліджуваного матеріалу.

Семантична репрезентація німецькомовних елементів представлена номінаціями на позначення членів сім’ї, власних назв, що актуалізуються за рахунок вживання імен історичних постатей, назв книг, пісень, закладів, топонімів, що виражають назви міст та вулиць, скорочень та абревіатур, лайливих цитувань та слів, а також вигуків та діалогічних висловів.

Отже, актуалізуючись у різних комунікативних ситуаціях, німецькомовні елементи виконують різні прагматичні функції: створення неповторного колориту часу та місця, опис життєвих умов, традицій та звичаїв, створення унікального фону історії, позначення певних реалій та діалогів персонажів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Астаф’єв О. Інтертекстуальність як літературна стратегія. Київ : Дивослово, 2000. № 2. С. 5–7.
2. Гурдуз А. Інтертекстуальність і гіпертекст: проблеми теорії і практики. *Укр. мова й літ. в середніх школах*. Київ. : «Академія», 2007. № 4. С. 67–72.
3. Ладиненко А.П. Використання іншомовних включень в англійських художніх текстах для створення атмосфери часу та місця дії. *Одеський лінгвістичний вісник Національного університету «Одеська юридична академія»* / за ред. Н.В. Петлюченко. Одеса : Нац. університет «Одеська юридична академія» 2017. Вип. 10. Т. 1. С. 67–70.

4. Мельник С.М. Іншомовна лексика як джерело лексичних інновацій у художній прозі кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Збірник наукових праць Лінгвістика*. Луганськ : ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. № 2(20). С. 186–193.
5. Черник М.В. Лексико-семантичні засоби вираження мистецьких реалій в англомовних художніх текстах. *Нова філологія. Збірник наукових праць*. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. № 70. С. 219–224.
6. Koprince S. Words from the Basement: Markus Zusak's The Book Thief. *Notes on Contemporary Literature*. 2011. № 41(1). URL : <https://www.questia.com/read/1G1-255494819/words-from-the-basement-markus-zusak-s-the-book-thief>.
7. Oddo J. Intertextuality and the 24-Hour News Cycle : A Day in the Rhetorical Life of Colin Powell's U.N. Address. East Lansing, MI : Michigan State University Press, 2014. P. 132–133.
8. Zusak M. The Book Thief. Uxbridge Road, London – BLACK SWAN, 2007. 389 p.

УДК 81'42'37:811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.36>

LINGUOPRAGMATIC ASPECTS OF THE PROCESS OF CONSTRUCTING LEXICAL INNOVATIONS IN MODERN ENGLISH MEDIA DISCOURSE

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСІВ ТВОРЕННЯ ЛЕКСИЧНИХ ІННОВАЦІЙ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Chumak L.M.,

orcid.org/0000-0001-6631-3403

Candidate of Philological Sciences,

Senior Lecturer of the Department of the English Language

Zhytomyr Ivan Franko State University

In the article a structural-semantic analysis of lexical innovations was carried out on the basis of the texts from Modern English media discourse, which allowed to distinguish two types of word-formation models: the non-combined and the combined ones. The process of constructing lexical derivatives by non-combined models is represented by morphological models and the ones of shortening. The principle of constructing lexical innovations by combined models is further subdivided into two groups: the first one – the homogenetic, the structure of which is characterized by the combination of the genetically related elements and ways of lexical innovations word-formation, and the second one – the heterogenetic, based on the combination of genetically unrelated elements and ways of word-formation accordingly. The role of lexical innovations in the implementation of strategies of organizing Modern English media discourse is considered. The following strategies in the English media discourse: attention drawing, informative-interpretative, evaluative, and appealing to necessities, the implementation of which is provided by lexical innovations, are defined. The strategy of attention drawing to the most important information in the media discourse is realized within tactics of lexical innovation position arrangement in the statements, and second one – explanation of the phenomena, denoted by the innovation. The informative-interpretative strategy is a means of interpreting events, concepts, phenomena, and features that have appeared recently and are represented by new lexemes, embodied in the tactics of informing and appealing to authority. The evaluative strategy is implemented by establishing the significance of the object of evaluation, denoting the positive or negative features of new phenomena. The strategy of appealing to necessities is realized by lexical innovations in the processes of constructing the events in the media discourse that nominate aspects of an individual's existence – physiological needs, needs in safety, affiliation, reputation, self-actualization.

Key words: lexical innovation, word-formation model, media discourse, strategies, tactics.

У статті на матеріалі сучасного англомовного медійного дискурсу проведено структурно-семантичний аналіз лексичних інновацій, що дозволив виокремити некомбіновані та комбіновані моделі творення нових лексем. Процес творення похідних слів за некомбінованими моделями унаочнено морфологічними та моделями скорочення. Принцип творення лексичних інновацій за комбінованими моделями представлено у двох групах: гомогенних, у структурі яких сполучуються генетично споріднені елементи і способи словотворення, та гетерогенних, що ґрунтуються на поєднанні генетично відмінних елементів та способів словотворення відповідно. Розглянуто роль лексичних інновацій у реалізації стратегій організації англомовного медійного дискурсу. Визначено стратегії і тактики, реалізацію яких забезпечують лексичні інновації: привернення уваги, інформаційно-інтерпретаційна, оцінки, апеляції до потреб індивіда. Привернення уваги до сприйняття найбільш важливої інформації в медійному дискурсі здійснюється за допомогою тактик позиційного розміщення лексичних інновацій у повідомленні та пояснення явища, вираженого інновацією. Інформаційно-інтерпретаційна стратегія є способом інтерпретації подій, понять, явищ та ознак, які з'явилися нещодавно та виражені новими словами, що реалізуються у вигляді тактик інформування та апеляції до авторитетів шляхом залучення популярної в певній сфері суспільства думки. Стратегія оцінки реалізується шляхом встановлення значимості об'єкта оцінки через позначення позитивних чи то негативних властивостей нових

явищ дійсності. Стратегії апеляції до потреб індивіда розглянуто з позиції використання лексичних інновацій у процесах конструювання подій у сучасному англомовному медійному дискурсі, що позначають потреби людини – фізіологічні, безпеки, належності, репутації, самоактуалізації.

Ключові слова: лексична інновація, словотвірна модель, медійний дискурс, стратегії, тактики.

Problem Setting. The idea of prevalence of complex mechanisms study in the process of constructing lexical innovations in Modern media discourse has become a prerequisite for analyzing the lexical innovations word-formation models from the point of view of structuralism to the position of a pragmatic character.

Highlighting the previous studies and referring to literature. Linguopragmatic aspect of English lexical innovations has been studied from different points, including the idea of pragmatic marking in narrative discourse [10, p. 54], pragmatic variability of a word [4, c. 14], pragmatic orientation in the dictionary definition of neologisms [2; 3; 5; 6], and linguopragmatic parameters of nationally-marked elements of new lexemes [7; 8].

The lexical innovations are considered as lexical units, meanings and variants of the use of words, which refer to new concepts in various spheres of human life (Zhuktenko Yu.O. 1983; Kubriakova E.S. 2002; Zatsnii Yu.A. 2010; Holovko O.M. 2010) and organize the message in the media discourse. As a rule, these units are constructed according to the word-formation models. In its turn, the word-formation model is regarded as the scheme of a typical structure, which can be filled in with different lexical material.

Describing methods. The general scientific tendency of complex investigation of lexical innovations word-formation mechanisms, taking into consideration structural, language and pragmatic factors, determines the **purpose** of this research. Goal setting involves the development of the following tasks: to determine the lexical innovations structural types, implemented in Modern English media discourse; to outline the prospects of applying linguopragmatic analysis in terms of lexical innovations role in the process of constructing Modern English media discourse and its strategies.

The structural method, within which the distributive, transformational, componential and of immediate constituents analyses were used in the research, helped to single out the word-formation models which construct lexical innovations. Contextual-interpretive method enabled to find out how the analyzed innovations correlate with the relevant referents in the English media discourse. The linguopragmatic method gave a new impulse to research the function of lexical innovations and their structural-semantic content to determine the purpose of new words in the process of organizing Modern English media discourse.

Material. The material of this research is taken from the texts of media discourse, presented with electronic versions of articles from newspapers, magazines and news sites in English as well as lexicographic resources (dictionaries, lexicographic and linguistic publications).

Reporting results. The process of constructing new lexical units, according to the structural types of the existed in the language word-formation models, is determined by specific social needs, mainly of pragmatic nature. Lexical innovations function in a wide variety of fields. Modern English media discourse, as a favourable environment for the process of new words constructing and functioning, forms a global communicative sphere.

The analyzed in the paper lexical innovations are taken from the texts of Modern English media discourse. The new lexemes represent two main word-formation groups according to which they are constructed: the non-combined (1) and the combined (2) types. In the present paper the terms “the non-combined” and “the combined” models are used interchangeably to mean the method of constructing and the constituent elements of the analyzed lexical innovations. The first type is embodied in morphological models and the ones of shortening.

(1). From the point of view of the structure, the lexical innovations of morphological word-formation models, which include affixational derivation, word-composition and blending, appear more frequently (65,2% samples) in Modern English media discourse. In their turn, the new lexemes of the models of shortening, which are represented by abbreviations, including initial ones, acronyms, and clippings, creolized and elliptical lexical units, appear less (34,8% samples) in Modern English media discourse.

In the present paper the models of affixational derivation are distributed into prefixational (*cybermall / cyberplaza, technoburb, netroots, super-gentrification, hyperbeast, multiracial, polyattentiveness, deshopper, cohabitation, neurotheology*) and suffixational (*solutionist, capitulator, Brexiteer, drifter, nerdism, waithood, hiving, econosplaining, ableism*).

Word-composition models with a stable component – a stem which occurs in the language as a free form, recurring in a series of analogous lexical units, include three structural groups, notably: N+N (*breadhead, chiphead, datahead, lifecaster / lifestreamer, lifeboat, child line, loveline*), Adj. + N (*red-collar,*

indigo-collar, acoustic weapons, back-end), N + Adj. (*earth-friendly, environmentally-friendly*).

Considered in their structure, lexical innovations, constructed on the basis of blending models, fall into three formula groups: the first one – partial (*civilitary* < **civil** + **military**, *freegan* < **free** + **vegan**, *anniaustere* < **anniversary** + **austere**, *womenomics* < **women** + **economics**), the second – complete (*computicate* < **computer** + **communicate**, *militainment* < **military** + **entertainment**, *mox* < **moving** + **box**, *cosmeceutical* < **cosmetic** + **pharmaceutical**) and the third – haplologistic (*chexting* (cheating + texting, *atrosive* (atrocious + corrosive).

The group of lexical innovations constructed due to the mechanism of compression of some information [1, c. 49] actualizes the models of shortening that are further classified into: abbreviations (*SIB* < systematically important **bank**, *AQ* < **Al Qaeda** / **Al Qa'ida**, *UCU* (< **University and College Union**, *HNWI* < **high net worth individual**, *PW* < **personal worst**), initials (*BC* < *Basic Component* / *Boeing Company* / *Before Children*, *Before Christmas*, *Before Contract*), acronyms (*wags* < the **wives and girlfriends** of high-profile sportspersons, *AFAIR* < **as far as I remember**, *STEM* < **science, technology, engineering, mathematics**), final clippings (*vid* < **video**, *met* < **metastasis**), initial clippings (*shmen* < **freshmen**, *bent* < **recumbent**), mixes clippings (*bezzle* < **embezzlement**), medial clippings (*triff* < **terrific**), creolized lexical units (*W3* < **World Wide Web** / **the Web** / **WWW**, *g11n* < **globalization**, *G7* < **Group of Seven**, *X-pansion*) and ellipsis (*pre-sale* < **presale view**, *bang* (big bang).

(2). The principle of constructing lexical innovations, according to the combined word-formation models, is based on the combination of genetically related or divergent elements, and, in their turn, is represented by homogenetic and heterogenetic types appropriately.

The genetic affinity of elements and ways of lexical innovations word-formation include four combined homogenetic models: “Compounding and Affixation” (*alpha earner, coolhunter, pet-sitter, financial parenting, information environmentalism, defensive pessimist, multi-channel shopping, disfel-lowshipping*), “Blending and Compounding” (*blog book, blogswarm, militainment* < (**military** + **entertainment**) *network / complex / music, globesity* (< **globe** + **obesity**) *challenge / pandemic / hotspot*), “Blending and Affixation” (*sexter* < **sex** + **tex(ing)** + **-er**, *procaffinator* < **procrastinating** + **caffeine** + **-or**, *generican* < **gene** + **America** + **-an**, *mockrockumentary* < **mock-** + **rock** + **documentary**), “Affixation and Affixation” (*Eurocrat, technoholic, videophilia, infoganda, biopreneur, infonomics*).

The process of matching up the unrelated elements and types of word-formation is represented in two combined heterogenetic models: “Shortening and Affixation” (*shoppie* < **shop assistant**, *rel-lies* < **relatives**, *brigger* < **brigadier**, *lecker / lekker* < **lecture**), “Affixational element of the initial type and Compounding” (*e-baby, i-dotter, b-blog, m-voting, p-book, t-commerce*).

Discussing findings. Linguopragmatic factors play an important role in the functioning of lexical innovations and their structural-semantic content as their “formation is essentially semantically based” [9, p. 192]. The present paper gives an opportunity to see a pragmatically determined rapid growth of new Modern English lexical units. The pragmatic aspect is manifested in the necessity to construct a new lexical unit for a new content that is correlated with the relevant referent. New lexical units implement new content on the basis of the existed in Modern English word-formation models. This pragmatic parameter of a new lexeme formation is based on the principle of analogy.

The second question in this research lies in the attempt to explain the peculiarities of lexical innovations to organize media discourse and to find out the media strategies and tactics, the implementation of which is provided by new lexemes.

There is an axiom that Modern English media provides fertile ground for new lexical units to emerge. Lexical innovations, as the components of media discourse, that construct reality, are used to constitute media message about new realities nascency. In this paper we distinguish the following strategies: attention drawing, informative-interpretative, evaluative, appealing to necessities.

The strategy of attention drawing accounts for the fact that new lexemes indicate the most exceedingly important aspects in a media message. The lexical innovation position arrangement in the statement could be either cataphoric or anaphoric. When the new lexeme is before the explanation of the new phenomena, denoted by the innovation, it corresponds to a dictionary definition as it provides its details of the appropriate referent. The cataphoric organization of the innovation presentation gives the description of a new reality fact in the coming after it context. This position arrangement is mostly typical for new terminological units as it gives a logical meaning of a particular idea, given by the lexeme: *Unix keeps 3 timestamps for each file: mtime, ctime, and atime. Most people seem to understand atime (access time), it is when the file was last read. There does seem to be some confusion between mtime and ctime though. Ctime is the in ode*

change time while mtime is the file modification time. (Reference, Tech, March 18, 2010). The mentioned above lexical innovations represent the combined heterogenic model “Affixational element of the initial type and Compounding”.

In the next example of the attention drawing strategy in the media message, the innovation *streetism* of non-combined morphological model of derivational affixation is arranged at the end of the statement. The anaphoric organization of the innovation presentation creates a sense of a thorough insight into the new phenomena, helping the reader to come to the conclusion denoted by the new word. In the analyzed media message its author uses also the tactic of explanation of the phenomena, carried out with the help of the commentary technique, when the additional information attracts the reader’s attention to the new word: *Uncontrolled pregnancies outside the marriage circle have led to a flood of births, with the mothers unable to trace the men responsible. The result is what has come to be known in Ghanaian parlance as “streetism”.* (Ghanaian Chronicle (Accra, Ghana), Sept. 13, 2004).

The informative-interpretative strategy is embodied by lexical innovations that inform about recently appeared concepts, naming people by their activities, distinctive characteristics, objects, etc., and interpret events, facts of life, the actual state of facts, results of various scientific researches, providing a point of view of officials, experts, specialists. In the following media message the lexical innovation of the combined homogenetic model “Compounding and Affixation” acoustic snooping – “stealing typed data by decoding the sounds of the keyboard strokes” [11] is represented on the basis of the tactics of informing and appealing to authority: Researchers at the University of California, Berkeley, have discovered that by making highly accurate recordings of computer keyboard strokes, they were able to reconstruct e-mail messages, retrieve data entered into a report, and recreate passwords typed into a secured Web site, essentially overhearing Internet conversations, says The Futurist magazine. They used audio gear available over-the-counter. “The message from this study is that there is no easy escape from this *acoustic snooping*” contends Doug Tygar, one of the researchers. (The Globe and Mail, December 27, 2005).

The strategy of evaluation is embodied in the tactics of shaping either positive or negative evaluation. For example, the usage of the affixational element *-friendly* as the structural component in the series of the lexical innovations, constructed according to the morpholog-

ical model of $N + Adj(friendly)$, represent approval, consent, positive experience: *Food items, in specific, tend to be considerably superior when they are eco-friendly, and you’ll find that obtaining them may benefit you in quite a few methods.* (Environmental issue community, November 28, 2011).

The negative evaluation, on the contrary, as with the innovation *sexter* of the combined homogenetic model “Blending + Affixation” in the following media message, is associated with the indication of despondency to success, to neglect, contempt, conviction, irony, sarcasm: Law enforcement has shown little ability to punish, or interest in punishing, the people who distribute teen *sexts*, or who violate teen girls’ trust for the purpose of humiliating or damaging them. Courts often assume that any sexual image will automatically and always be distributed. The crime is taking the image in the first place, and naively, stupidly assuming it will remain private. Hasinoff points to one case, in which a judge convicted a teen *sexter* whose images were never distributed on the grounds that she should have known that her boyfriend would eventually send them around. (Reason magazine, April 18, 2015).

The strategy of appealing to necessities is embodied with the help of lexical innovations which nominate aspects of new phenomena that meet the needs of an individual’s existence, referring to the needs in safety, as with the example of the innovation *jihadist* (morphological model $N + -ist$) in the next media message: *The EU decision to lift Syrian oil sanctions to aid the opposition has accelerated a scramble for control over wells and pipelines in rebel-held areas and helped consolidate the grip of jihadist groups over the country’s key resources.* (The Guardian, May 19, 2013).

The lexeme *datasexual*, constructed by the word-composition model $N(data) + N$, demonstrates the tactic of appealing to the needs of an individual’s existence, together with the tactics of self-actualization and sensual satisfaction: *Here is a collection of people who record and track their everyday lives online, and then analyze and quantify their existence, from tooth brushing to reading to fecal contents. These “datasexuals” now have a social movement, of a sort, which they call the “Quantified Self” movement.* (Whimsley, March 9, 2013). In the analyzed media message the new lexeme *datasexual* is used to denote people by their social affiliation, also the events of social, active personal fulfillment and the involvement of the participants of events to types of their everyday activity.

Conclusions and Perspectives. The present study of the lexical innovations structure, language

and pragmatics is only a small sample of the coinages based on the analysed non-combined and combined word-formation models, used in Modern English media discourse. Media is an amazing source of data for any linguistic research area. It reflects the dynamic changes occurring in the language. An increasing number of lexical innovations, customary found in Modern English media to represent the totality

of facts in various spheres of life, are used to organize the message in the media discourse.

These findings provide the following insights for further research: to establish the cognitive mechanisms in the process of forming lexical innovations involving a particular word-formation model; to determine the role of lexical innovations in organization of other types of discourse.

REFERENCES:

1. Алексеев Д.И. Графические сокращения и слова-аббревиатуры. *Развитие современного русского языка*. Москва, 1963. С. 49–145.
2. Головки О.М. Лінгвальна актуалізація вимірів антропного буття (на матеріалі інновацій англійської мови) : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2010. 200 с.
3. Жлуктенко Ю.А. Английские неологизмы : монография / отв. ред. Ю.А. Жлуктенко и др. Киев : Наукова думка, 1983. 172 с.
4. Заботкина В.И. Неологизмы в современном английском языке. Калининград, 1982. С. 12–14.
5. Зацний Ю.А., Янков А.В. Нова розмовна лексика і фразеологія: Англо-український словник. Вінниця : Нова Книга, 2010. 224 с.
6. Кубрякова Е.С. Неология: проблемы и перспективы. *Проблемы английской неологии* : материалы научной конференции (29 января 2002 г.). Москва : МГЛУ, 2002. С. 5–11.
7. Маслова А.Ю. Введение в прагмалингвистику : учеб. пособие. Москва : Флинта : Наука, 2010. 152 с.
8. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика. Москва : Восток-Запад, 2006. 200 с.
9. Bolozky S. Measuring Productivity in Word Formation: the Case of Israeli Hebrew. Leiden; Boston : Brill, 1999. 253 p.
10. Katz J.J. Propositional Structure and Illocutionary Force. *A study of the Contribution of Sentence Meaning to Speech Acts* / J. J. Katz. N.Y. : Crowell, 1977. 249 p.
11. WordSpy. URL : <http://www.wordspy.com/>.

УДК 81'344.4

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.37>

ФОНЕТИЧНА СТРУКТУРА ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АСПЕКТІ БРИТАНСЬКОЇ ВИМОВНОЇ НОРМИ

PHONETIC STRUCTURE OF FRENCH BORROWINGS IN BRITISH PRONUNCIATION NORM

Шишко А.В.,

orcid.org /0000-0003-3932-1541

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри перекладу

Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

Комар Л.В.,

orcid.org /0000-0003-1961-3221

старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин,

адміністрування та мовної підготовки

Філії «Кременчуцький інститут ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»

Стаття присвячена дослідженню фонемних та акцентних структур пізніх французьких запозичень у британській вимовній нормі. Актуальність вивчення цієї проблеми зумовлена потребами пізнання закономірностей фонологічного нормування іншомовних слів в аспекті вимовної норми. У ході дослідження визначено місце пізніх французьких запозичень у словниковому складі англійської мови, надано загальну характеристику фонемних та акцентних структур франкомовних слів у британській вимовній нормі, розглянуто специфічні риси фонетичних структур французьких запозичень, які впливають на їхню фонологічну асиміляцію у британському вимовному варіанті.

Встановлено, що велика кількість франкомовних слів відбиває фонемні, або фонотактичні особливості, які не властиві англійській мові. Традиційно такий вид запозичень називається галліцизмами, які асоціюються зі словами місцевого колориту, а також вони позначають характерні особливості, звичаї, спосіб мислення, які притаманні

французькій нації. Вони виділяються наявністю варіантів фонемної структури, які утворюються варіюванням голосних та приголосних фонем; або варіантів акцентної структури, що визначається вільним варіюванням місця та ступеня словесного наголосу в межах цих структур. Акцентні структури пізніх французьких запозичень, як правило, зберігають наголос на останньому складі, що характерно для акцентних закономірностей мови-джерела.

Результати дослідження дають підставу стверджувати, що французькі запозичення експериментального матеріалу в британській вимовній нормі мають виражені специфічні риси у фонемних та акцентних структурах, які притаманні фонологічній організації мови-джерела. Висока активність фонетичних структур франкомовних слів у процесах варіювання уповільнює їх адаптацію до фонологічної системи англійської мови.

Прагнення мовців зберегти оригінальне звучання запозичених лексем свідчить про підвищений інтерес до культури мовного суспільства, вільне володіння іноземними мовами та розширення контактів. Таке явище пояснюється ґрунтовними знаннями британців французької мови та певними соціокультурними, історичними стосунками, що склалися між країнами.

Ключові слова: фонемна структура, акцентна структура, фонологічна асиміляція запозичень, вільне варіювання фонетичних структур, галліцизм.

The paper is devoted to the study of phonemic and accentual structures of late French borrowings in British pronunciation norm. The topicality of studying this problem is conditioned by the need of knowledge concerning the regularities of foreign words phonological assimilation in the aspect of the pronunciation norm. The place of late French borrowings in the English vocabulary is defined in this paper; a general description of phonemic and accentuated structures of French words in the British pronunciation norm is provided, the specific features of phonetic structures of French borrowings that influence their phonological assimilation are considered.

It has been defined that the most of French words reflect phonemes or phonotactic peculiarities that are not typical of English. Traditionally, this type of borrowing is called Gallicism, which is associated with words of local colouring, and they also indicate the characteristics, traditions, mode of thinking that are inherent in the French nation. They are distinguished by the availability of variants of the phonemic structure, which are formed by the variation of the vowel and consonant phonemes; or variants of accentual structure, which is determined by the free variation of place and degree of word stress within these structures. The accentual structures of late French borrowings, as a rule, preserve a stress on the last syllable, which is characteristic of the accentual norms of the source language.

The results of the study suggest that French borrowings of experimental material in the British pronunciation norm have specific features in phonemic and accentual structures that are inherent in the phonological organization of the source language. The high activity of phonetic structures of French words in the processes of variation slows their adaptation to the phonological system of English.

The desire of the speakers to preserve the original sound of the borrowed lexemes is an evidence of the increased interest in the culture of the linguistic society, the fluency in foreign languages and the expansion of contacts. This phenomenon is explained by a thorough knowledge of the French language and certain socio-cultural, historical relations that have developed between the countries.

Key words: phonemic structure, accentual structure, phonological assimilation of borrowings, free variation of phonetic structures, Gallicism.

Постановка проблеми. За даними досліджень, найбільшу кількість іншомовних запозичень, які поповнили лексичний склад англійської мови у ХХ столітті, складають французькі запозичення [1, с. 147]. Це зумовлено особливими історичними відносинами між двома країнами, а також тим, що французька мова широко вивчається у Великій Британії як перша іноземна мова. Французькі запозичення надходять до англійської мови в автохтонній, тобто притаманній мові-джерелу, графемній та фонетичній формі, а володіння французькою як іноземною багатьма британцями уповільнює процес нормування (асиміляції) запозичень [2, с. 31].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність усебічного дослідження франкомовної лексики у словниковому складі англійської мови зумовлюється значною кількістю таких слів у реальному англійському слововживанні, недостатністю знань про специфіку їхнього нормування, тобто процесу часткового або повного пристосування до фонетичних, граматичних, лексичних та графічних норм англійської мови [12, с. 77].

Мета цієї статті полягає у виявленні особливостей фонемних та акцентних структур пізніх французьких запозичень в аспекті британської вимовної норми. Поставлена мета передбачає вирішення завдань, які були розглянуті в попередній публікації в загальному плані [[5], а тому потребують окремого розгляду.

Постановка завдання.

1. Визначити місце пізніх французьких запозичень у словниковому складі англійської мови.

2. Дати загальну характеристику фонемних та акцентних структур франкомовних слів у британській вимовній нормі.

3. Установити специфічні риси фонемних та акцентних структур французьких запозичень, які впливають на їхню фонологічну асиміляцію в британському вимовному варіанті.

Виклад основного матеріалу. Дані лінгвістичних досліджень [3, с. 7; 9, с. 53–61; 13, 26–28] свідчать, що франкомовні запозичення поділяються на періоди ранніх запозичень (ХІІ–ХVст.) та пізні запозичення. Як стверджується в лінгвістичній літературі, ранні французькі запозичення,

як правило, повністю асимілювалися в англійській мові. У пізніх запозичень процес освоєння франкомовних одиниць має незавершений характер, вони зазвичай містять елементи, які не властиві мові-джерелу. Такий вид запозичень традиційно називається галліцизмами [12, с. 78]. Іноді галліцизми асоціюються зі словами місцевого колориту, а також вони позначають характерні особливості, звичаї, спосіб мислення, які притаманні французькій нації.

Найбільшу кількість досліджуваних французьких запозичень відзначено в таких тематичних сферах: кулінарія, культура, суспільно-політична діяльність, військова справа, фінанси, мода [1, с. 151–153; 3, с. 6–7; 4, с. 11–12; 9, с. 54–57; 12, с. 82–84].

Інтенсивність процесу запозичень із французької мови у ХХ столітті зумовлюється розвитком економічних, політичних, культурних відносин між двома країнами. Франкомовні слова часто вживаються британцями заради престижу, як прояв «мовного снобізму» (термін Т.Н. Черемісіної) [12, с. 86].

Із лексикографічних джерел [14; 15] шляхом суцільного обстеження було відібрано та проаналізовано 399 французьких запозичень, що увійшли до словника англійської мови у ХХ столітті. Для уточнення генетичної належності іншомовних слів та часу їх надходження було використано етимологічний словник [13].

Фонемна структура запозичень нашого дослідження складається із 23 голосних (15 із яких є монофтонгами, а 8 – дифтонгами), а саме: /ɪ/, /ə/, /æ/, /ɒ/, /ɑ:/, /eɪ/, /i:/, /e/, /ʊ/, /ʌ/, /ɔ:/, /u:/, /ɔ:/, /z:/, /æ:/, /ɜ:/, /ʊə/, /əʊ/, /aɪ/, /ɔɪ/, /iə/, /eə/, /aʊ/ та 24 приголосні фонем: /s/, /n/, /j/, /t/, /dʒ/, /z/, /k/, /w/, /ʒ/, /tʃ/, /g/, /ʃ/, /ŋ/, /d/, /f/, /v/, /r/, /b/, /h/, /l/, /m/, /ð/, /θ/, /p/. До фонемного інвентарю дослідження включено також додаткові 4 голосні фонем, які не властиві англійській мові, а саме голосні назалізовані фонем: /ɜ:/, /æ:/, /ɔ:/. Для освічених носіїв британської вимовної норми властива вимова франкомовних слів відповідно до ори-

гіналу у зв'язку з їхньою обізнаністю французької мови. Однак такі голосні фонем, як правило, позначаються в авторитетних словниках вимови [14; 15] символами, наближеними до англійських фонем із додатковою назалізацією, наприклад: *croissant* (фр.) /'kwæɪ̃sɑ̃/ – Fr /к'ма сɑ̃/. Наведемо приклади еквівалентів французьких фонем, зареєстрованих у нашому дослідженні [14, xii]:

French	English
ɛ̃	æ̃
ɑ̃	ɔ̃
œ̃	ɜ̃:

Запозичення, що містять іншомовні фонем, складають 36 слів – 9,02% від загальної кількості досліджуваного корпусу іншомовних слів, із них 76,6% становлять франкомовні слова. Це дає підставу стверджувати, що ці фонем належать до периферійних елементів фонемної структури запозичень нашого дослідження. Систематизуємо частоту випадків вживання іншомовних фонем у табл. 1, де в першому стовпчику зліва представлені фонем іншомовного походження, які подані за спаданням частоти вживання у фонемній структурі запозичень; у другому та третьому стовпчиках подано абсолютну та відносну частоту випадків вживання іншомовних фонем; у четвертому стовпчику наведені приклади запозичень.

Найбільш уживана фонема /ɔ̃/ (84,21%) цієї групи запозичень відповідає французьким назалізованим фонемам /ɑ̃/, /ɔ̃:/, наприклад: *virement* (фр.) /'viə̃ mɑ̃/ – Fr /viə̃ mɑ̃/; *langue* (фр.) /lɑ̃g/ – Fr /lɑ̃:g/.

У процесі ототожнювання різних ланок фонологічних систем часто виявляється відсутність в одній із них аналогічної фонем, і тому виникає необхідність доповнити вихідну систему елементами нової. Як правило, це явище полягає у власному утворенні мови-реципієнта за певним іншомовним зразком [6, с. 6]. Часто такі фонем можуть видозмінювати звуковий лад мови, перетворюючись на її постійні компоненти. На думку М.Д. Нікіфорова [7, с. 9], іншомовні фонем слід розглядати не як чужерідні краплі, а як інновації у фонологічній системі мови. Саме

Таблиця 1

Частота випадків вживання іншомовних фонем у фонемній структурі франкомовних запозичень в аспекті британської вимовної норми

п/п	Фонема	Випадки вживання іншомовних фонем у корпусі експериментального матеріалу		Приклади
		Абсолютна частота	Відносна частота, (%)	
1	ɔ̃	32	84,21%	<i>croissant</i> (фр.) /'kwæɪ̃sɑ̃/
2	æ̃	5	13,16%	<i>bien-pensant</i> (фр.) /bjæ̃ 'pɑ̃sɑ̃/
3	ɜ̃:	1	2,63%	<i>vingt-et-un</i> (фр.) /vɑ̃t eɪ̃ 'zɜ̃:/
	Усього	38	100%	

належність цих елементів до фонемних інновацій впливає на подальший процес фонологічного нормування лексичних запозичень.

Аналіз фонемної структури досліджуваних запозичень свідчить також про фонотактичні особливості, які не властиві фонологічній системі англійської мови, а саме незвичні розміщення або сполучення голосних та приголосних фонем. Так, наприклад, 9,52% або 38 лексичних одиниць (ЛО) франкомовної лексики нашого дослідження складають слова з уживанням довгого голосного в кінцевій ненаголошеній позиції: *dressage* (фр.) /'dres a:z/; *fuselage* (фр.) /'fju:z ə la:z/. Слова з випадками вживання сполучення фонем, які не властиві фонотактичній організації англійської мови, нараховують 53 ЛО або 13,28% від загальної кількості досліджуваних запозичень, наприклад: *bombe* (фр.) /bɒm bɒmb/; *puissance* (фр.) /'pwɪ:s ɒs/; *soigné* (фр.) /'swɑ:n jeɪ/.

Специфіка фонологічного нормування (асиміляції фонемних та акцентних структур) пізніх запозичень вимагає постійної уваги дослідників у зв'язку з підвищеною варіативністю вимови *галліцизмів* (термін Т.І. Черемісіної), відсутністю даних про закономірності та обсяги цього варіювання. Специфічна риса фонемної та акцентної структур запозичених слів, за даними нашого дослідження, виявляється у вільному варіюванні фонем або варіюванні місця та ступеня словесного наголосу в межах цих структур [8, с. 167]. У цілому сучасній британській вимові не властиве обмеження або зменшення варіювання в структурі лексики [16, с. xi].

Франкомовні слова з формальними модифікаціями фонемної структури голосних і приголосних фонем нараховують 219 ЛО і складають 54,89% від загальної кількості досліджуваного корпусу слів, наприклад: *baguette* (фр.) /bæ 'get bæ-/; *cagoule* (фр.) /kə 'gu:l kæ-/; *manque* (фр.) /'mɒŋk eɪ 'ma:ŋk-/; *chi-chi* (фр.) /'ʃi:ʃ i: 'tʃi: tʃi:/; *frottage* (фр.) /'frɒt a:z -ɪdʒ/.

Варіювання акцентних структур великої кількості слів є характерною рисою сучасної англій-

ської мови [10, с. 70]. Варіювання виявляється: 1) в кількості наголосів (різниця в кількості наголосів відповідно змінює акцентний тип слова); 2) в місці наголосу – наголос розташовується на першому або другому від початку слова складі; 3) у ступені наголосу певного складу (головний чи другорядний наголос); в акцентній структурі деяких слів реалізуються всі три можливості: *inexplicable* /-¹-----/ – /₁--¹----/. Розташування та ступінь наголосу визначається місцем наголосу в запозичених словах. Часто вони зберігають місце наголосу, яке притаманне оригіналу або прототипу (термін Г.П. Торсуєва) [11, с. 76], тобто характерне для мови, з якої запозичується певне слово, наприклад: *epaulet* (фр.) /₁--¹-/ порівняно із власне англійським варіантом /¹---/. Таке явище створює велике розмаїття акцентних типів слів і різновидів акцентної структури в англійській мові [11, с. 76]. Пізні французькі запозичення з варіюванням акцентних структур складають 78 ЛО або 19,55% слів, наприклад: /-¹-/ – /₁--¹-/ (*au pair* – фр.), /-¹-/ – /¹--/ (*petard* – фр.), /-¹--/ – /₁--¹-/ (*reportage* (фр.)).

Варіювання акцентних структур досліджуваних запозичень головним чином визначається тенденцією зберігання розстановки наголосу оригіналу.

Висновки. Прагнення мовців зберегти оригінальне звучання запозичених лексем свідчить про підвищений інтерес до культури мовного суспільства, вільне володіння іноземними мовами та розширення контактів. Крім того, висока активність франкомовних слів у процесах акцентного варіювання уповільнює адаптацію запозичень до фонологічної системи англійської мови. Таке явище пояснюється ґрунтовними знаннями британців французької мови та певними соціокультурними, історичними стосунками, що склалися між країнами. Перспектива подальшого дослідження полягає у здійсненні аналізу фонемних та акцентних структур пізніх французьких запозичень в аспекті американської вимовної норми в зіставленні з британським вимовним варіантом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Английские неологизмы / под ред. Ю.А. Жлуктенко. Київ : Наукова думка, 1983. 172 с.
2. Володарская Э.Ф. Изменение ударения во французских заимствованиях английского языка как признак интеграции иноязычного материала. *Вопросы филологии*. 2005. № 3(21). С. 31–39.
3. Волохов Ю.К. Словарные заимствования, пополнившие английскую лексику в XX веке : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Киев, 1974. 19 с.
4. Коваленко Г.М. Запозичення в англійській лексиці моди ХХ століття. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2002. № 7. С. 475–479.
5. Комар Л.В. Особливості фонетичних структур частково асимільованих лексичних запозичень в аспекті британської вимовної норми. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Перекладознавство та міжкультурна комунікація (мовознавство)*. 2018. Вип. 1. (Т. 1). С. 65–70.

6. Курченко Л.М. Сучасні тенденції асиміляції англоамериканських запозичень у студентському соціолекті німецької мови (соціолінгвістичний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 1994. 21 с.
7. Никифоров Н.Д. Консонантная структура иноязычных слов в современном немецком языке : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Одесса, 1987. 199 л.
8. Паращук В.Ю. Зміни в кодифікованих вимовних нормах сучасної англійської мови. *Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки (мовознавство)*. 2000. Вип. 26. С. 165–175.
9. Секирин В.П. Заимствования в английском языке. Киев : Изд-во Киевского ун-та, 1964. 152 с.
10. Торсуев Г.П. Вопросы акцентологии современного английского языка. Москва–Ленинград : Изд-во Акад. наук СССР, 1960. 92 с.
11. Торсуев Г.П. Константность и вариативность в фонетической системе (на материале английского языка). Москва : Наука, 1977. 125 с.
12. Черемисина Т.И. Заимствование и закрепление галлицизмов в современном английском языке. *Вопросы лексикологии*. 1977. С. 77–88.
13. Bliss A. J. A Dictionary of Foreign Words and Phrases in Current English. London : Routledge and Kegan Paul, 1977. 389 p.
14. Cambridge English Pronouncing Dictionary / Originally compiled by D. Jones. 17th ed. / Edited by P. Roach, J. Hartman and J. Setter. Cambridge : University Press, 2006. 599 p.
15. Longman Pronunciation Dictionary / Compiled by J. C. Wells. Harlow : Longman, 2000. 870 p.

УДК 811.112.2'42

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.38>

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ СИНЕРГЕТИКИ В ЗАСТОСУВАННІ ДО ДИСКУРСУ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПРИТЧІ

THE MAIN PROVISIONS OF SYNERGETICS APPLIED TO DISCUSSION OF THE GERMAN LANGUAGE PARABLE

Яремчук І.М.,

orcid.org/0000-0002-3024-5143

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри німецької мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

У статті розглянуто основні положення синергетики в застосуванні до дослідження дискурсу німецькомовної притчі. Особлива увага звертається на основні поняття синергетики, такі як самоорганізація дискурсу, поляризація, атрактор, репелер. Необхідність застосування положень синергетики під час вивчення дискурсу німецькомовної притчі є явною, оскільки це дає можливість дослідити еволюцію стилю притчі, осмислити розвиток жанру.

Встановлено, що із синергетичної точки зору атрактор розглядають як сукупність цілей системи (дискурс німецькомовної притчі), а репелер – опонент атрактора (обмеження на дискурс). Конкуренція атрактора і репелера задають протилежні напрями розвитку дискурсу притчі і таким чином створюють головні умови для її самоорганізації. Крім того, проаналізовано етапи механізму самоорганізації притчі на мовностилістичному рівні. Встановлено, що актуальне членування та надфразова єдність тексту притчі на стилістичному рівні відіграють провідну роль самоорганізації для виникнення в дискурсі нових смислів будь-якої складності. З'ясовано, що використання у притчі одночасно автологічного стилю і засобів виразності створює певну поляризацію, яка свідчить про синергетичну природу притчі. На прикладі тексту німецькомовної притчі проілюстровано синергетичний механізм виникнення смислу притчі на мовностилістичному рівні. Доведено, що на тлі автологічного стилю притчі зустрічаються стилістичні засоби виразності, що створює своєрідний контраст – експресивність притчі. Використання у притчі одночасно автологічного стилю і засобів виразності створює певну поляризацію, яка свідчить про синергійність природи німецькомовної притчі. Зроблено висновок, що стильове наповнення дискурсу притчі проявляється в одночасному ускладненні стилістичних засобів із зростанням масштабу цілей притчі. Головна ціль притчі – створення і передача глибокої етико-філософської ідеї – потребує залучення синергетичної природи стилю для своєї реалізації.

Ключові слова: атрактор, дискурс, поляризація, притча, репелер, самоорганізація, синергетика.

The article deals with the basic provisions of synergetics applied to the study of discourse of the German language parable. Particular attention is paid to the basic concepts of synergetics, such as self-organization of discourse, polarization, attractor, and repeller. The need to apply the provisions of synergetics in the study of the discourse of the German language parable is evidently clear, since it enables researchers to trace the evolution of the style of the parable, comprehend the development of the genre.

It is established that, from a synergistic point of view, the attractor is viewed as a set of system goals (discourse of a German language parable) and the repeller is an opponent of the attractor (restriction on discourse). Competition of the attractor and the repeller set the opposite directions of the development of the discourse of the parable and thus create the main conditions for its self-organization. In addition, the stages of the self-organization mechanism of the parable at the linguistic-stylistic level are analyzed. It is established that the actual division and the transphysical unity of the text of the parable at the stylistic level play a leading role of self-organization for the emergence of new meanings of any complexity in the discourse. It has been found that the use of autologous style and expressive means in the parable creates a certain polarization, which testifies to the synergistic nature of the parable. The example of the text of a German language parable illustrates the synergistic mechanism for the emergence of the parable's meaning at the linguistic-stylistic level. It is proved that there are stylistic means of expressiveness against the background of the autologous style of the parable thus creating a peculiar contrast – the expressiveness of the parable. The use of both autologous style and expressiveness in the parable creates a certain polarization that testifies to the synergistic nature of the German language parable. It is concluded that the stylistic scope of the parable's discourse manifests itself in the simultaneous complication of stylistic means as the scale of the parable's goals grows. The paramount goal of the parable is to create and transmit a deep ethical and philosophical idea which requires the involvement of the synergistic nature of style for its realization.

Key words: attractor, discourse, polarization, parable, repeller, self-organization, synergetics.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку лінгвістики посилюється тенденція до дослідження синергетичного вектору тексту. Застосування синергетичного методу в дослідженні мови, тексту і дискурсу зумовлене потребою вивчення синергії стилю притчі, осмислення розвитку цього жанру. Сьогодні ще не існує системного вивчення еволюції стилю німецькомовної притчі у філології, яке б ґрунтувалося на детальному аналізі корпусу текстового матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Синергетична парадигма тексту і дискурсу реалізована на цьому етапі в роботах українських дослідників у таких аспектах: розроблення основ синергетики для застосування в лінгвістиці і в цілому у філології; синергетика стилю німецької, української та російської байки (діахронічний аспект) [1; 2]; синергетика мови [3]; рекламний дискурс у синергетичному аспекті [4]; дискурс англійської байки в синергетичному аспекті [5]; самоорганізація німецькомовної новели [6]; синергетика контекстуальної синонімії (на матеріалі німецькомовних публіцистичних текстів) [7]; синергетика просодичної системи (на матеріалі текстів малих форм) [8]; синергетичний аспект дослідження німецькомовного афоризму [9].

Наведений перелік робіт із лінгвосинергетики свідчить про наявність в Україні потужної синергетичної школи у філології. Більшість наведених робіт об'єднано в першій українській колективній монографії з філологічної синергетики [10]. Уперше в цій монографії представлені як лінгвістичний, так і літературознавчий підходи до застосування і трактування синергетичних понять та інструментарія.

Постановка завдання. Метою наукової праці є дослідження основних положень синергетики в застосуванні до дискурсу німецькомовної притчі та аналіз механізму самоорганізації притчі на мовностилістичному рівні.

Виклад основного матеріалу. Художній текст є складною системою, що містить у собі низку різноманітних смислів. Це дає можливість розглядати текст як складну синергетичну систему, що має багато взаємодіючих елементів, які володіють потенціалом розвитку і непередбачуваною поведінкою. У результаті взаємодії елементів такої системи виникають процеси, що приводять до самоорганізації системи [10, с. 283].

Синергетика займається вивченням процесів самоорганізації систем, саморозвитку складних нерівноважних систем, які складаються з досить різноманітних елементів. Ця наука визначає необхідні та достатні умови для саморозвитку. Необхідними умовами є: віддаленість системи від стану рівноваги; суперечливість системи; суттєва нелінійність системи; ієрархічність системи; здатність рівнів моделювати один одного та середовище; відкритість системи [11, с. 13]. Термін «синергетика» введено в науку Г. Хакеном для дослідження самоорганізації фізико-хімічних явищ [12].

Основні поняття синергетики, такі як самоорганізація дискурсу, поляризація, аттрактор, реперлер, спеціально пристосовані для аналізу систем різного походження. Необхідність застосування положень синергетики під час вивчення дискурсу німецькомовної притчі є явною, оскільки це дає можливість дослідити еволюцію стилю притчі, осмислити розвиток жанру.

Досліджуючи основні положення синергетики в застосуванні до дискурсу притчі, використовуємо наше системне визначення притчі як типу дискурсу. Дискурс притчі – комунікативна подія, що має на меті утвердження і передачу духовних цінностей людського існування, смної етико-філософської істини, яка не може бути повністю виражена вербально. Ця мета реалізується в дискурсивних стратегіях непрямой комунікації між автором та читачем і надає шляхом узагальнення символічний смисл звичайним об'єктам і подіям,

описаним у тексті притчі. Текст притчі є переважно наративним, має дидактичну спрямованість; він як складова частина дискурсу відображає основні цілі та ідеї дискурсу у вигляді образів-символів, які виникають під час узагальненого трактування описаних у тексті ситуацій. За типом інформації в комунікації та функціональним стилем дискурс притчі належить до духовного, а саме символічного типу художнього дискурсу.

Із синергетичної точки зору атрактор розглядають як сукупність цілей системи (дискурс німецькомовної притчі). Опонентом атрактора є репелер (обмеження на дискурс). Конкуренція атрактора і репелера задають протилежні напрями розвитку дискурсу притчі і таким чином створюють головні умови для її самоорганізації.

Самоорганізація кожного типу дискурсу відбувається у три етапи: когнітивний, прагматичний та мовностилістичний, хоча цей розподіл є досить умовним [13, с. 27]. Услід за Т.І. Домброван під поняттям «самоорганізація» розуміємо виникнення нового цілого, що утворене складною, але узгодженою поведінкою складових елементів первісного середовища [14, с. 101]. Найбільш наочним процес самоорганізації виглядає на останньому із цих етапів, і його можна описати за допомогою явищ стилістичного синтаксису. Стилістичний механізм виникнення нового узагальненого смислу в притчі має синергетичну природу. У нашій статті він досліджується за ідеєю Л. Піхтовнікової [13, с. 33–34], згідно з якою самоорганізація імпліцитного смислу будь-якої складності в дискурсі відбувається на стилістичному рівні у процесі конкурентної взаємодії актуального членування і надфразової єдності в тексті. Обидва стилістичних явища належать стилістичному синтаксису.

Аналіз механізму самоорганізації притчі на мовностилістичному рівні складається з таких етапів.

I-й етап: виявлення актуального членування (тема-рематичного членування) тексту притчі, тобто розподіл текстів притчі на теми, реми та дифузні зони, які відносяться як до теми, так і до реми.

Вихідними передумовами на цьому етапі є підхід І.В. Арнольд до тема-рематичного членування. Відзначимо, що І.В. Арнольд пропонує тема-рематичне членування лише в межах речення, але в її прикладах це членування поширюється на текст, стає текстовим явищем [15, с. 199].

II-й етап: виявлення всіх випадків надфразової єдності (НФЄ) в тексті. Кожна окрема НФЄ виявляється за формально-змістовими ознаками (наявність варійованих повторів, наявність

катафор/анафор, наявність речень із незавершеним смислом, які потребують подальшого доповнення).

III-й етап: порівняння буквальних смислів, які розгорнуті в парах тема-рема, зі смислами імпліцитними, що виникають під час повернення до попередніх фрагментів тексту завдяки наявності НФЄ.

Сутність самоорганізації на мовностилістичному рівні полягає в тому, що актуальне членування в тексті відображає силогічну зв'язність смислів, забезпечує план вираження. Але силогізм не може виразити підтекстові смисли (коди, іносказання). Для вираження прихованого смислу ще необхідно, щоб деякі елементи тексту відсилали читача до попередніх або наступних фрагментів того ж або іншого тексту. Така переадресація містить одночасно уточнення, зміну точок зору та ін. Як наслідок, коли читач повертається до вказаного фрагменту тексту, він тепер оцінює його буквальний смисл як незадовільний. Це сприяє знаходженню нового підтекстового смислу, що є адекватним замислу автора тексту [13, с. 34].

Згідно з ідеями Л.С. Піхтовнікової, актуальне членування та надфразова єдність тексту на стилістичному рівні відіграють роль самоорганізації для виникнення в дискурсі нових смислів будь-якої складності. Узагальнені смисли виникають у притчі імпліцитно або в експліцитно висловленій моралі, авторському резюме і є результатом попереднього тексту. У тексті притчі (опис дій, персонажів) план вираження здійснюється за допомогою актуального членування, яке послідовно, лінійно надає розгортання подій. Зміна тем і рем здійснює переважно інформаційну функцію притчі. Завдяки автологічному викладу актуальне членування у притчі прозоре і просте.

Узагальнені смисли притчі виникають у її плані змісту як імплікатура або експліцитно – як підсумкове міркування. У будь-якому разі, для цього потрібне мисленнєве повернення до попереднього тексту. Самоорганізація на мовностилістичному рівні полягає в тому, що надфразова єдність дає можливість під час створення дискурсу повертатися до смислу попередніх фрагментів тексту, виявляючи їх додатковий смисл. Водночас актуальне членування лінійно вводить чергові частини тексту, відслідковує переважно фактуальну інформацію і близький каузальний зв'язок.

Проілюструємо це на прикладі тексту німецькомовної притчі М. ф. Ебнер-Ешенбах „Verlorene Zuversicht“:

Vor Jahren lebte in einer großen Handelsstadt ein Mann, dem alles, was er unternahm, gelang, den nie-

mals ein Missgeschick traf (PEMA), *der von Jugend an bis ins reife Alter nur Freude und Erfolg erlebte und nur Dankbarkeit und Treue erfuhr.* (TEMA)

Plötzlich verwandelte sich sein Los; er sank ins Elend; er lernte den Undank und die Bosheit kennen (PEMA), *und allem, was er liebte, drohte Gefahr.* (TEMA)

Ebenso rasch jedoch, als es sich von ihm gekehrt, kam das Glück ihm zurück, ersetzte ihm zehnfach, was er verloren hatte, überschüttete ihn und die, die ihm teuer waren, von neuem mit seinen reichsten Gaben (PEMA).

„Nun“, *fragte jemand, „bist du zufrieden? Du hast es wieder, dein Glück?“* (TEMA)

„Ach“, *antwortete er, „wo ist meine Zuversicht? Ich habe ein Glück wieder, das mich schon einmal verlassen hat.“* (TEMA) [16, с. 100–101].

Невербалізований смисл цієї притчі – втрата віри в успіх. Притча являє собою коротку абстрактну розповідь, у якій символізація відбувається за допомогою загальних, абстрактних понять, таких як доля, щастя, успіх / невдача, зло, вдячність / невячність (*Los, Glück, Erfolg / Missgeschick, Bosheit, Dankbarkeit / Undank*). У притчі актуальне членування забезпечує зв'язність тексту, близький каузальний зв'язок смислів рем і тем. Ці смисли належать до розвитку дій, мотивів, опису характерів, тобто пов'язується тільки фактуальна інформація. Надфразову єдність у тексті представлено катафорою (*Verlorene Zuversicht*), що пов'язує смисл заголовка і смисл тексту, а також анафорою (*kam das Glück ihm zurück; Ich habe ein Glück wieder; das mich schon einmal verlassen hat;*), що пов'язує завершення притчі з попереднім смислом тексту. Іншими ознаками надфразової єдності є повтори, тобто буквальні переноси лексичних одиниць у речення, що розташовані не поряд (*Glück*).

План вираження притчі створює і пропонує адресату простий смисл: у персонажа було щастя і вдача, на короткий час він їх втратив, далі – все повернулось. Висновком із цього є припущення того, що персонаж знов задоволений. За допомогою надфразової єдності організовано план змісту притчі; цей план пропонує інший смисл, що протирічить попередньому: із втратою довіри персонаж не може бути задоволеним. Зіткнення двох протилежних смислів, які організовані за допомогою актуального членування та надфразової єдності, змушує адресату відшукувати новий смисл на більш високому рівні. Передача цього невербалізованого смислу є метою притчі. Його можна сформулювати таким чином: психологічна природа людини полягає в тому, що вона не

реагує як маятник на події і факти. Ще існують незворотні стани психіки.

Досліджені мовностилістичні явища в текстах притч демонструють, що на тлі автологічного стилю притчі зустрічаються стилістичні засоби виразності. Саме це створює своєрідний контраст, отже, експресивність притчі. Використання у притчі одночасно автологічного стилю і засобів виразності створює певну поляризацію, яка свідчить про синергетичну природу німецькомовної притчі.

Наприклад, віршованій притчі баварського поета Є. Рота „Fremde Welt” зі збірки „Ein Mensch” є притаманним співіснування автологічного стилю та експресивності:

Ein Mensch, als Tiefseefisch gebaut, / Ist mit der Finsternis vertraut. / Doch Sehnsucht treibt ihn dorthin bald, / Wo es nicht so dunkel und so kalt, / So daß er kühn nach oben schwimmt / In Kreise, nicht für ihn bestimmt. / Dort trummeln Fische sich umher, / Die weitaus schöner sind als er / Und die mit einer wunderleichten / Bewegtheit spielen hier im Seichten. / Der Mensch, vielmehr der Tiefseefisch, / Fühlt sich hingegen gar nicht frisch / Und ist, indem er glotzend staunt, / In dieser Welt nicht wohlgelaunt / Und kehrt, selbst fühlend, dass er stört, / Dorthin zurück, wo er gehört. / Womit sogar von Paradiesen / Die Relatiefe ist bewiesen [17, с. 61].

У цій притчі наявна проста, автологічна мова; слова вжито переважно в прямому номінативному значенні. Але на тлі автологічного стилю мови притчі яскравими є мовні засоби виразності. Для посилення експресивності автор використовує: порівняння на основі переносного значення: „Ein Mensch, als Tiefseefisch gebaut, / Ist mit der Finsternis vertraut.”; персоніфікацію: „Doch Sehnsucht treibt ihn dorthin bald; синестезію: „wunderleichte Bewegtheit”; літоту: „fühlt sich ... gar nicht frisch, nicht wohlgelaunt”; антитезу на лексичному і змістовому рівнях: з одного боку, це *Finsternis, Tiefe*, а з іншого – *Paradies*; один із видів метонімії – синекдоху: „der Kreis”. У цьому випадку „der Kreis” ототожнюється з усіма рибами, їхнім світом, стихією риб; іронію, що полягає в: а) двоплановості слів: наприклад, іменник *das Seichten*, що перекладається як «мілководдя», у цьому контексті може сприйматися в буквальному значенні, тобто як середовище перебування мілководних риб, а може сприйматися і в образному значенні, тобто як «поверхня», «простота» думок; б) у сполученні різних стилів: ... *indem er glotzend staunt* (*glotzend* – розмовний, знижений), (*staunt* – книжковий); в) у грі слів, побудованій на омофонних лексичних елементах, а саме: автор використовує іронічну зміну слова:

die Rela-Tiefe, маніпулюючи словом *relativ*. Таким чином, у вислові: *Womit sogar von Paradiesen / Die Rela-Tiefe ist bewiesen* полягає мораль цієї віршованої притчі: рай за своєю суттю – відносний, рай – поняття суб'єктивне, тому що для кожної людини уявлення про рай різне.

Ідея притчі та мораль виражені імпліцитно. Мораль мов би «прихована» за стіною образності. Весь текст – це порівняння, яке побудовано на символічному прикладі із життя тварин. Протистояння імпліцитних та експліцитних смислів, контраст між автологічністю та експре-

сивністю мови створюють поляризацію в тексті притчі.

Висновки. Таким чином, стильове наповнення дискурсу притчі проявляється в одночасному ускладненні стилістичних засобів з одночасним зростанням масштабу цілей притчі. Головна ціль притчі – створення і передача глибокої етико-філософської ідеї – потребує залучення синергетичної природи стилю для своєї реалізації. До перспектив подальших розвідок відносимо вивчення дії параметру порядку та синергетичних процесів у притчі на прагматичному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пихтовникова Л.С. Лингвосинергетика : основы и очерк направлений : монография. Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2012. 180 с.
2. Pichtownikowa L. Synergie des Fabelstils : Die deutsche Versfabel vom 13–21 Jahrhundert. Ukrainische Beiträge zur Germanistik. Band 5. Aachen : Shaker Verlag, 2008. 322 s.
3. Ейгер Г.В. Язык и синергетика. *Вісник Харківського університету*. 1992. № 372. С. 131–137.
4. Самарина В.В. Немецкоязычный рекламный дискурс : прагматический, когнитивный и лингвостилитический аспекты : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04. Харьков, 2010. 210 с.
5. Гончарук О.М., Піхтовнікова Л.С. Дискурс байки у синергетичному аспекті. *Наукові записки. Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2012. Вип.105(2). С. 304–309.
6. Чередниченко В.П. Самоорганізація німецькомовної новели : синергетичний аспект. *Нова філологія*. Запоріжжя, 2017. С. 211–215.
7. Суддя А.М. Контекстуальна синонімія прикметників як синергетичний феномен (на матеріалі німецькомовного публіцистичного дискурсу). *Синергетика в філологічних дослідженнях* : монографія / под общ. ред. проф. Л.С. Пихтовниковой. Харків : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015. С. 252–261.
8. Тараненко Л.І. Просодичні засоби актуалізації фольклорних текстів малої форми (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2016. 661 с.
9. Анастасьєва О.А. Синергетический аспект исследования англоязычного афоризма. *Синергетика в филологических исследованиях* : монографія / под общ. ред. проф. Л.С. Пихтовниковой. Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015. С. 315–319.
10. Синергетика в филологических исследованиях : монографія / под общ. ред. Л.С. Пихтовниковой. Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2015. 340 с.
11. Піхтовнікова Л.С. Синергія стилю байки: німецька віршована байка 13–20 ст. : монографія. Харків : Бізнес Інформ, 1999. 220 с.
12. Хакен Г. Информация и самоорганизация. Москва : Мир, 1991. 240 с.
13. Пихтовникова Л.С. Лингвосинергетика : основы и очерк направлений : монографія. Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2012. 180 с.
14. Домброван Т.И. Синергетическая модель развития английского языка : монографія. Одесса : КП ОГТ, 2014. 400 с.
15. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования). Москва : Просвещение, 1990. 301 с.
16. Krusche D. Aufschluss. Kurze deutsche Prose im Unterricht Deutsch als Fremdsprache : Teil 1: texte. Bonn : Inter Nationes, 1992. 248 s.
17. Roth E. Sämtliche Menschen. Ein Mensch. Mensch und Unmensch. Der letzte Mensch. Carl Hanser Verlag, 2001. 304 s.

НОТАТКИ

Наукове видання

ЗАКАРПАТСЬКІ ФІЛОЛОГІЧНІ СТУДІЇ

Випуск 13
Том 2

Коректура • *Надія Ігнатова*

Комп'ютерна верстка • *Світлана Калабухова*

Формат 64x90/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 22,08. Замов. № 0320/85. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73021, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а
Телефон +38 (0552) 39-95-80, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.